

STATSMINISTERENS KONTOR

Rapport

Flertallsregjeringens statusrapport

Soria Moria-erklæringen - to år etter

Oktober 2007

STATSMINISTERENS KONTOR

Rapport

Flertallsregjeringens statusrapport

Soria Moria-erklæringen - to år etter

Oktober 2007

Innhold:

KAPITTEL 1. INNLEDNING	11
Viktige steg på vegen mot Soria Moria	13
KAPITTEL 2. INTERNASJONAL POLITIKK	27
En aktiv nordområdepolitikk	27
En mer offensiv europapolitikk	32
Fred, forsoning og nedrustning, og et styrket FN	37
Utviklingspolitikk og menneskerettigheter	43
Forsvar og sikkerhet	50
Handel	57
KAPITTEL 3. DEN ØKONOMISKE POLITIKKEN	61
Retningslinjene for den økonomiske politikken	62
Skatte- og avgiftspolitikken	63
KAPITTEL 4. NÆRINGSPOLITIKK	73
Fiskeri- og havbrukspolitikk	77
Industri	87
Landbruk	89
Skipsfart	95
Reiseliv	98
Eierskap	99
KAPITTEL 5. SAMFERDSEL	103
Gode veger i hele landet	105
En framtidsrettet kollektivtrafikk	108
Økt satsing på jernbane	110

Sjøvegen – en viktig del av transportpolitikken	113
Et godt flytilbud	116
Posttjenester i hele landet	118
Digital allemannsrett	118
KAPITTEL 6. FOLKESTYRE, LOKALSAMFUNN OG REGIONALPOLITIKK	121
Lokaldemokrati	121
Lokalsamfunn og regionalpolitikk	122
Kommuner og regioner	124
Kommuneøkonomi	125
By og land	126
KAPITTEL 7. ET ARBEIDSLIV MED Plass TIL ALLE	130
Arbeidstakerrettigheter	133
Sosial dumping	136
KAPITTEL 8. SOSIALPOLITIKK	138
Ny arbeids- og velferdsforvaltning	140
Boligpolitikk	141
Habiliterings- og behandlingstiltak for rusmiddelavhengige	143
KAPITTEL 9. HELSE OG OMSORG	146
Folkehelse	146
Helsetjenester	147
Psykisk helse	155
Tannhelse	157
Bioteknologi	157
Eldre	157
Folketrygd og pensjon	159

KAPITTEL 10. BARN, UTDANNING OG FORSKNING	161
Barnehager og kontantstøtte	161
Barnevern	163
Kvalitet og mangfold i fellesskolen	165
Etter- og videreutdanning	170
Høyere utdanning	170
Forskning	172
KAPITTEL 11: FORNYELSE OG UTVIKLING AV OFFENTLIG SEKTOR	175
Forbrukerpolitikk	178
KAPITTEL 12: NORGE SOM MILJØNASJON	180
Klima	180
Vassdrag	184
Friluftsliv og naturmangfold	185
Miljøvern i hverdagen	191
Miljøgifter og atomavfall	192
Kulturminner	193
KAPITTEL 13: ENERGIPOLITIKK	195
Energiforsyning	195
Ny fornybar energi	196
Vannbåren varme og ENØK	197
Innenlands bruk av naturgass	198
Olje- og gassvirksomheten	199
KAPITTEL 14: KULTURPOLITIKK	201
Kunst- og kulturpolitikk	201
Språk, litteratur og media	205

En ny og helhetlig frivillighetspolitikk	207
Idrett og friluftsliv	209
KAPITTEL 15: LIKESTILLING	212
Urfolk og nasjonale minoriteter	212
Nasjonale minoriteter	213
Likestilling mellom kjønnene	214
Personer med nedsatt funksjonsevne	215
Homofiles rettigheter	217
KAPITTEL 16: KRIMINALPOLITIKK	219
Forebygging	219
Politiet	220
Domstolene	223
Kriminalomsorg	224
Vold og overgrep	228
Samfunnssikkerhet	231
Tomtefestelov	233
KAPITTEL 17: INNVANDRING OG INTEGRERING	235
Behandlingen av asylsøknader	235
Hensynet til mindreårige asylsøkere	236
Inkludering og deltakelse	238
KAPITTEL 18: KIRKE-, RELIGIONS- OG LIVSSYNSPOLITIKK	243

Om rapporten: Denne rapporten er basert på Soria Moria-erklæringen, men inkluderer også tiltak og satsinger som ikke er direkte omtalt i Soria Moria-erklæringen. Rapporten omtaler hva regjeringen har levert i løpet av de to første årene. Punkter om saker som ikke er iverksatt eller gjennomført er derfor ikke inkludert i her.

Kapittel 1. Innledning

Vi ville bruke de store pengene på de store oppgavene framfor skattelette, og vi ville løse samfunnets utfordringer i fellesskap. Det var målet da vi overtok regjeringsmakten for to år siden. Denne rapporten viser at vi gjør det vi sa vi skulle gjøre. På område etter område har regjeringen satsset på fellesskap. Norge har fått en ny retning. Vi ser resultatene av regjeringens politikk.

Regjeringen prioriterer den lokale velferden. Milliardsatsingen på kommunene har skapt ny optimisme i kommunene og gir konkrete resultater. Over 20 milliarder kroner mer til kommunene gir mer lokal velferd og handlingsrom for satsing på kultur og næringsutvikling i kommunene. Det pusses opp skoler og ansettes flere lærere. Eldreomsorgen rustes opp, og vi er foran skjema for å nå målet om 10 000 flere årsverk i eldreomsorgen. Nå skal vi nå målet om 12 000 nye sykehjems- og omsorgsplasser innen 2015. Vi følger opp kulturløftet, og frivilligheten får bedre vilkår gjennom enklere skatteregler og en ekstra frivillighetsmilliard.

Regjeringen fører en politikk for hele landet og legger til rette for at folk skal kunne velge å bo der de vil. Vi har satsset på infrastruktur, næringsutvikling og gjeninnført differensiert arbeidsgiveravgift som gir en avgiftsfordel på 10 milliarder kroner årlig til distriktene. Dette, i kombinasjon med en ny og mer offensiv innovasjonspolitik, gir mulighet for videre utvikling. Blant annet oppretter vi nå NyVekst – en støtteordning for små, nyetablerte vekstforetak i distriktene med 40 millioner kroner.

Over hele landet bygges det barnehager i rekordtempo. I år skal det bygges 22 700 nye plasser. Vi er i mål i de aller fleste kommuner, nå står det om de siste plassene. Det blir flere timer i skolen, frukt- og grønt-ordninger er innført på alle ungdomsskoler, og elevene i videregående skole får endelig gratis læremidler. Forskningsatsingen øker og det opprettes 350 nye stipendiatstillinger ved landets universitet og høyskoler.

Arbeidsledigheten har ikke vært lavere på nær 20 år, og det har aldri vært flere sysselsatte i Norge enn nå. Vi ser at arbeidsmarkedet nå åpner seg for de som før har slitt med å komme seg i jobb. Likevel er det en del som trenger ekstra hjelp for å komme innenfor, derfor opprettholder vi det høye tiltaksnivået på 40 000 tiltaksplasser. Gjennom nye tiltak bidrar vi til å få de som er utenfor arbeidslivet i dag innenfor. Det er også vår viktigste innsats mot fattigdom og for utjevning av sosiale skiller. Samtidig skal vi ta vare på og gi bedre levekår for de som ikke kan arbeide.

Nasjonal Transportplan er oppfylt for vei, jernbane, havner og farleder. Vi har satsset massivt på å sikre bredbånd og mobildekning til hele landet. Dette er viktig for distrikts-Norge, for næringslivet og for miljøet. Regjeringen har vedtatt at Norge skal ha svært ambisiøse klimamål. Vi vil arbeide for en bedre internasjonal klimaavtale. Nye energikrav

til bygg, storsatsing på fornybar energi, økt jernbaneutbygging, omlegging av bilavgiftene i mer miljøvennlig retning og rensing av CO₂ på Mongstad er blant tiltakene som bidrar til utslippskutt i Norge.

Vi har fått på plass en tydelig eierskapspolitikk. Vi har slått fast at staten vil stemme nei til etablering av nye opsjoner i selskaper staten er på eiersiden. Det er lagt en ny strukturpolitikk som fastslår at fiskeressursene tilhører fellesskapet. Gjennom gode jordbruksoppgjør har vi lagt grunnlaget for en bedre inntektsutvikling og et levende landbruk i hele landet. Vi har lagt fram en løsning som sikrer at vannkraften beholdes i offentlig eie.

Det behandles flere ved norske sykehus enn noen gang før, og det er aldri brukt mer penger på offentlig helse i Norge. Fra neste år vil det for første gang siden sykehusreformen ble innført bli lagt opp til en aktivitetsøkning i sykehusene, slik at ventetidene kan holdes nede. Samtidig har vi oppfylt opptrappingsplanen for psykiatri og løfter innsatsen for rusomsorg. Vi satser på et sterkt offentlig helsevesen gjennom økte bevilgninger og bedre bruk av ressursene gjennom bedre organisering.

Et sterkere politi og en bedre kriminalomsorg skaper et tryggere samfunn. Vi bekjemper kriminalitet gjennom økt satsing på nærpolti, rekordhøyt opptak til politihøgskolen og stor innsats for å få bort soningskøene. Vi innfører tilstedevakt ved alle redningshelikopterbasene på fastlandet, og doubler tilskuddet til den frivillige redningstjenesten.

Vi bidrar til å bygge fred, utvikling og demokrati gjennom bistand, militær og sivil innsats. I budsjettet for neste år tar vi enda et skritt nærmere målet om 1 prosent av BNI til bistand. Norge tar nå en aktiv rolle i utenrikspolitikken, slik vi har gjort i NATO for å øke vektleggingen av humanitær innsats i Afghanistan, og slik vi har gjort i forhold til situasjonen i de palestinske områdene. Vi har gjort nordområdene til det viktigste strategiske satsingsområdet i utenrikspolitikken. Vi fører en aktiv europapolitikk, noe gjeninnføring av differensiert arbeidsgiveravgift og gjennomslag i gevinstautomatsaken er konkrete eksempler på.

Vi gjør det vi sa vi skulle gjøre. Mye er allerede i gang, men vi er utålmodige etter å få til enda mer. Vi skal bruke de neste to årene på de uløste oppgavene, slik at Norge blir et enda bedre land å bo i for alle.

Jens Stoltenberg
Arbeiderpartiet

Kristin Halvorsen
Sosialistisk Venstreparti

Åslaug Haga
Senterpartiet

Viktige steg på veien mot Soria Moria

Vi har valgt fellesskap og velferd foran store skattelettelser. Disse 250 eksemplene viser samlet hvordan vi har sørget for en tydelig kursendring i norsk politikk etter to år i regjering

Kapittel 2. Internasjonal politikk

1. Rekordøkning i bistand. 2,2 milliarder kroner mer i 2007 og 1,5 milliarder mer i 2008 til 0,98 prosent av BNI- på vei mot 1 prosent.
2. Handlekraftig FN når katastrofene rammer. Vi har bevilget 200 millioner kroner mer til FNs nødhjelpsfond i 2006, og 350 millioner kroner i 2007.
3. En milliard kroner årlig til kamp mot barne- og mødre dødelighet. Vi forsterker kampen for FNs tusenårsmål 4 og 5.
4. Økt engasjement og sterk norsk profil i fredsbestrebelsene i Midtøsten.
5. Økt deltakelse i FN-ledede operasjoner gjennom bidrag til FN-styrken i Libanon, og tilbud om substansielt militært bidrag til FN/AU-styrken i Sudan.
6. Arbeid for mer åpenhet i Verdensbanken og Det internasjonale pengefondet.
7. Skipseksportgjelden slettet uten betingelser for fem land, til sammen 520 millioner kroner.
8. Storsatsing på miljø og klimainnsats i utviklingspolitikken, med økning på 350 millioner i 2007 og ytterligere 480 millioner kroner i 2008.
9. Norske soldater ut av Irak og operasjon Enduring Freedom i Afghanistan, og styrket deltakelse i ISAF-operasjonen i Afghanistan.
10. Aktiv europapolitikk: Differensiert arbeidsgiveravgift gjeninnført, fått gjennomslag i gevinstautomatsaken og etablert et nasjonalt Europaforum.
11. Offensiv nordområdepolitikk: Barentssamarbeidet, formannskap i Arktisk råd, Barents 2020, økt tilgang til leteareal og klare rammebetingelser for petroleumsaktivitet i området, økt tilstedeværelse i nord med kystvakt, orionfly, sjøforsvar og Hæren, nordområdedialoger, folk-til-folk samarbeid styrket samarbeid med Russland. Den særskilte satsingen på nordområdetiltak er over to år økt med nærmere 470 millioner kroner.
12. Trukket krav forrige regjering stilte de fattigste landene i GATS-forhandlingene.
13. Norge i front for å få et internasjonalt forbud mot klasevåpen.
14. Offensiv og aktiv deltagelse i WTO-forhandlingene for å sikre norske interesser, og sikre et forhandlingsresultat som ivaretar de fattige landene i

verden. Blant annet utvider vi ordningen med tollfri adgang til det norske markedet med 14 nye utviklingsland.

Kapittel 3 Den økonomiske politikken

15. Ansvarlig økonomisk politikk i tråd med handlingsregelen. For første gang etter innføringen av handlingsregelen er bruken av oljepenger lavere enn forventet fondsavkastning.
16. 140 000 flere mennesker er sysselsatt etter regjeringsskiftet i 2005 og 50 000 er gått fra ledighet til jobb.
17. Tilbakeført skattenivået til 2004-nivå.
18. Jevnet ut forskjellen i beskatningen av henholdsvis arbeids- og kapitalinntekter, blant annet ved å innføre skatt på aksjeutbytte.
19. Bedret fordelingsprofilen i inntektsbeskatningen.
20. Økt frikortgrensa for skoleelever og studenter fra 30 000 kroner til 40 000 kroner.
21. Økt fagforeningsfradraget med 1350 kroner.
22. Økt bunnfradraget i formueskatten kombinert med blant annet å fjerne aksjerabatten.
23. Startet arbeidet med å vri bilavgiftene i mer miljøvennlig retning
24. Fjernet CO₂-avgiften på lavinnblandet bioetanol. Det er ikke drivstoffavgift eller CO₂-avgift på E85-drivstoffet. Innført støtte til kjøp av E85-biler gjennom et fradrag i engangsavgiften på 10 000 kroner.
25. Styrket skatteetaten og intensivert arbeidet mot svart arbeid og skatteunndragelser.
26. Gjort generasjonsskifter i familiebedrifter enklere ved at arveavgiften kan betales i avdrag over sju år rentefritt.
27. Økt jordbruksfradraget, forbedret skogfondsordningen og gitt skattefritak for gevinst ved vern av skog, redusert gevinstsskatten ved tomtesalg fra landbrukseiendommer og ryddet opp i skattleggingen av hestehold.
28. Økt taxfree-kvoten.
29. Startet arbeidet med å fjerne "snikskatter", blant annet ved å sette ned gebyrene for tvangsforretninger, utstedelse av førerkort, gebyret for pass og gebyrer i Foretaksregistret i Brønnøysundregistrene.

Kapittel 4 Næringspolitikk

30. Regjeringen fører en aktiv næringspolitikk. Vi satser på områder hvor Norge har særlige fortrinn som marin- og maritim sektor, reiseliv, miljø og energi.
31. Vi har sikret arbeidsplasser i maritim sektor gjennom å videreføre og utvide nettolønnsordningen for sjøfolk, også til Hurtigruten. I maritim strategi

- foreslås 100 millioner kroner til forskning, innovasjon og kompetanseutvikling i skipsfart i statsbudsjettet for 2008.
32. Vi satser på reiseliv gjennom å bevilge 215 millioner kroner til markedsføring av Norge som reisemål i statsbudsjettet for 2008, som er over en dobling siden 2005.
  33. Regjeringen prioriterer forskning, utvikling og innovasjon gjennom å styrke bevilgningene. Vi har blant annet etablert ni sentre for innovasjon.
  34. Regjeringen foreslår i statsbudsjettet for 2008 å opprette et nytt statlig investeringsfond som skal foreta direkteinvesteringer på kommersielt grunnlag. Fondet vil ha en kapital på 2,2 milliarder kroner, derav 0,5 milliarder kroner som forbeholdes investeringer i marint næringsliv.
  35. Vilkårene for norsk eksportrettet industri er bedret gjennom en økning i GIEKs garantirammer. Garantirammen for GIEKs Alminnelige garantiordning er økt fra 40 til 50 milliarder kroner, og rammen for U-landsordningen er økt fra 1,5 til 2,1 milliarder kroner.
  36. Regjeringen har foreslått at Norge deltar i det nye EU-programmet for konkurransevne og innovasjon (CIP) med formål å styrke innovasjon og konkurransekraft, spesielt i små og mellomstore bedrifter.
  37. Sikret arbeidsplasser i næringsmiddelindustrien gjennom etablering av kvoter for utenlands bearbeiding av kjøtt- og meierivarer.
  38. Økt satsing på skogbruket på 70 millioner kroner i 2007, blant annet økt stimulering til bioenergi.
  39. I stortingsmeldingen om statens eierskap klargjøres statens mål for eierskapet generelt og målene med eierskapet i enkeltselskaper spesielt.
  40. Vi sier nei til opsjoner i selskaper staten er inne på eiersiden. Regjeringen har gitt retningslinjer for hvilke forhold staten vil vektlegge ved behandling av lederlønn i selskapenes generalforsamlinger.
  41. BaneTele sikret offentlig eierskap.
  42. Regjeringen har foreslått at staten erverver 30 prosent av aksjene i Aker Holding AS, et selskap som har som eneste formål å eie aksjer i Aker Kværner ASA. Det vil sikre et langsiktig industrielt eierskap i et sentralt leverandørselskap i norsk energisektor og videreføre hovedkontorfunksjoner i Norge.
  43. Styrket norsk forsvarsindustri ved å stille sterkere krav til industrielt samarbeid ved anskaffelser fra utenlandske leverandører. Denne regjeringen har til nå sørget for gjenkjøpsavtaler til en verdi av 5000 millioner kroner
  44. To svært gode jordbruksoppgjør på henholdsvis 850 og 975 millioner kroner. Vi har styrket jordbruksavtalens ordninger for distrikt, struktur, miljø, økologisk, og næringsutvikling, og forbedret velferdsordningene.
  45. Økt ramme for reindrifftsavtalen 2007/2008 og intensivert arbeidet med å forbedre rammebetingelsene for reindriffts næringsen blant annet gjennom

- fastsetting av grenser mellom beiteområder, distrikter og siidaer, og intensivering av arbeidet med sikring av reindriftens arealer.
46. Tilrettelagt for fusjonen mellom Statoil og Hydros olje- og gassvirksomhet.
  47. Bedre sporing av mat produsert i Norge og satsing på trygg mat, blant annet etablering av Matkripos (Matsmittekomiteen).
  48. Endret betingelser på såkornfond og etablert disse. Totalt bidrar staten med 1,4 milliarder kroner.
  49. Innført ny strukturpolitikk i fiskerinæringen og gjeninnført tidsavgrensede kvoter i fiskerinæringen.
  50. Redusert taket for eierskap i oppdrettsnæringen.
  51. Styrket innsatsen overfor våre naboland og i internasjonale fora for å hindre overfiske og svartfiske. Bevilgningene til Kystvakt og Fiskeridirektorat for å stoppe uregulert fiske er økt.
  52. Opprettet et marint innovasjonsprogram på 75 millioner kroner.
  53. Prøveordning med distriktskvoter i fiskerinæringen.

Kapittel 5 Samferdsel

54. Følger som første regjering opp bevilgningsnivået Stortinget har vedtatt for Nasjonal transportplan både for veg og jernbane. Dette innebærer i 2008 en økning av bevilgningene til veg og jernbaneforvaltning med over 2,5 milliarder kroner i forhold til Bondevik IIs budsjettforslag for 2006.
55. Økt rabatten for de som er mest avhengige av å bruke ferger fra 40 til 50 prosent.
56. Langt sterkere satsing på rassikring, styrking av planleggingsarbeidet for ras og flomsikring og bedre sikring mot ras i plan- og bygningsloven.
57. 25 prosent vekst i vedlikeholdsbudsjettet til Statens Vegvesen fra 2006. Innsatsen til asfaltering, drenering m.m. er økt med 50 prosent i forhold til Bondevik-regjeringens forslag til budsjett for 2006, slik at det tiltagende forfallet stoppes.
58. Doblet satsingen på Nasjonale turistveger.
59. Styrket hensynet til jordvern ved planlegging av nye infrastrukturanlegg.
60. Styrket næringstransportenes lønnsomhet og trafikksikkerheten. Fått gjennomslag overfor EU for å beholde norske vogntogstandarder og økt vektgrensen for tømmertransporter.
61. Stoppet privatiseringen og ytterligere konkurranseutsetting av drift og vedlikehold i Jernbaneverket.
62. Mer enn 50 prosent vekst i jernbaneinvesteringene.
63. Inngått ny rammeavtale med NSB som gir opp mot 15 prosent vekst i togtilbudet.
64. Gjenopprettet togforbindelsen mellom Oslo og Stockholm.

65. Satsing på å fremme godstransport på jernbanen – fjerning av el-avgiften og grunnavgiften for togdiesel, økning av fritaksgrensen for kjørevegsavgift, økt utbygging av terminaler og krysningsspor.
66. 20 prosent lavere maksimalpriser på kortbanerutene i Nord-Troms og Finmark, bedring av flytilbudet.
67. Økt satsing på kollektivtransport i både storbyene og distriktene.
68. Styrket posttilbudet og reversert liberaliseringen av postmarkedet.
69. Lagt fram ny strategi for økt bruk av biodrivstoff.
70. Etablert seilingsleder utenfor territorialfarvannet på strekningen Vardø-Røst og åpnet ny trafikkentral i Vardø.
71. Det er etablert et overvåkningssystem for oljetransporter i nord i samarbeid med Russland.
72. Styrking av den statlige oljevernberedskapen med 29 millioner kroner, gjennom reetablering av hoveddepot for oljevernutstyr på Fedje.

Kapittel 6 Folkestyre, lokalsamfunn og regionalpolitikk

73. 20,8 milliarder kroner i økte inntekter til kommunene i 2006 og 2007 gir bedre tjenestetilbud og næringsutvikling.
74. Igangsatt "Utstillingsvindu for kvinner i lokalpolitikken" for å bedre kjønnsbalansen.
75. Startet prosessen med å overføre oppgaver fra staten til nye folkevalgte regioner fra 2010.
76. Styrket toppfinansieringsordningen for særlig ressurskrevende tjenester fra 2008.
77. Styrket konsultasjonsordningen mellom staten og kommunene.
78. Igangsatt "Kvalitetskommuneprogrammet" for å øke kvaliteten i tjenestene og redusere sykefraværet i kommunene.
79. Igangsatt "Grønne energikommuner" for energieffektivisering og reduserte klimagassutslipp i kommunene.
80. Styrket regionaltilskuddet med 225 millioner kroner som går til 150 små kommuner.
81. Lagt fram St. meld. nr. 21 (2005-2006) "Hjarte for heile landet. Om distrikts- og regionalpolitikken" som varsler en forsterket satsing på distrikts- og regionalpolitikken.
82. Differensiert arbeidsgiveravgift er gjeninnført i distrikts-Norge – utgjør 10 milliarder kroner.
83. Det distriktspolitiske virkeområdet har blitt utvidet med 24 nye kommuner, og Norge er det eneste EØS-landet som har fått en slik utvidelse.
84. Distrikts- og regionalpolitiske utviklingsmidler økt med 80 millioner i 2006 og over 150 millioner kroner i 2007 og 115 millioner kroner i 2008.

85. Gjeninnført kommunale næringsfond.
86. Nytt småsamfunnsprogram på 100 millioner kroner i perioden for å utvikle attraktive småsamfunn.
87. Nytt regjeringsutvalg for distrikts- og regionalpolitikken for å sikre at distriktpolitiske hensyn ivaretas.
88. Økt satsing på kulturbasert næringsutvikling, vi har blant annet utarbeidet en handlingsplan for kultur og næring med 25 konkrete tiltak.
89. Fått på plass en rekke tiltak for innovasjon og entreprenørskap blant kvinner og unge.
90. Lagt fram en egen hovedstadsmelding.

Kapittel 7 Et arbeidsliv med plass til alle

91. Stoppet svekkelsen av arbeidsmiljøloven.
92. Lagt fram Handlingsplan mot sosial dumping.
93. Ferietillegget for arbeidsledige gjeninnført. Antallet ventedager før man får dagpenger redusert fra 5 til 3 med forslag til budsjettet for 2008.
94. Økt tiltaksintensitet for ordinære arbeidssøkere og styrket arbeidsmarkedsinnsats overfor utsatte grupper i 2008.
95. Innføring av langtidsledighetsgaranti og oppfølgingsgaranti for ungdom i alderen 20 – 24 år.
96. Forsøk med tidsubestemt lønnstilskudd for personer som står i fare for å bli uførepensjonert er utvidet til i alle fylker.
97. Forslag om rett til redusert arbeidstid (deltid) for arbeidstakere over 62 år.
98. Forslag om å oppheve inntektsprøvningsreglene for personer mellom 67 og 68 år.
99. Forsøk med 6-timers dag satt i gang 1. august 2007.
100. Opprettet ny trainee-ordning, som skal sikre arbeid til høyt utdannede funksjonshemmede i departementene.
101. Nye regler som lovfester arbeidstakers rett til å varsle.

Kapittel 8 Sosialpolitikk

102. Innfører nytt kvalifiseringsprogram og ny kvalifiseringsstønad.
103. Økt de statlige veiledende retningslinjene for utmåling av stønad til livsopphold med 5 prosent i 2007.
104. 1000 kroner lavere egenandel tak 2 fra 2006.
105. Økt innsats mot fattigdom gjennom Handlingsplan mot fattigdom i 2007-budsjettet, følges opp i 2008-budsjettet.
106. Etablering av felles velferdsetat. Gjennomføring av NAV-reformen.
107. Styrking av kampen mot bostedsløshet.

108. Tiltak mot spilleavhengighet.
109. Forbud mot lån via SMS.
110. Styrket helsetjeneste, opplæring, rusbehandling og bibliotek i fengslene. Vi har også innført dobbel barnetrygd for innsattes barn.
111. Redusert tvangsgebyr i utleggsaker med 230 millioner kroner.
112. Forbedret den statlige bostøtten ved at boutgiftstaket i storbyene er hevet, og ved innføring av månedlige vedtak om bostøtte høsten 2007.
113. Ny varslingsregel i husleieloven kan gjøre at færre mister boligen sin.

Kapittel 9 Helse og omsorg

114. Aldri før har det blitt behandlet flere pasienter innenfor det norske helsevesenet. Realveksten i sykehusenes driftsbudsjetter fra 2005 til 2008 er på 3,6 milliarder kroner. De økte bevilgningene innebærer at omlag 53 000 flere pasienter vil kunne få behandling i 2008 sammenlignet med regjeringen Bondeviks forslag.
115. I rute med å oppfylle 10 000 flere årsverk i eldreomsorgen i løpet av 2009.
116. Innfører tilskudd til 12 000 nye sykehjemsplasser eller omsorgsboliger innen 2015.
117. Igangsatt arbeid for å øke legedekningen på sykehjem med minst 50 prosent fram til 2010.
118. Styrket tjenestetilbud til personer med demens og deres pårørende gjennom ny demensplan.
119. "Den kulturelle spaserstokken" skal sørge for tilgang til kulturtilbud for eldre.
120. Pålegg til alle helseforetak om at ingen lokalsykehus skal legges ned.
121. Flertall av folkevalgte i styrene til helseforetakene.
122. Skjevfordelingen mellom helseforetakene er rettet opp i 2007.
123. Opptappingsplanen for psykisk helse er fulgt opp statsbudsjettet 2008.
124. Opptappingsplan for rusfeltet lagt fram i 2008-budsjettet.
125. Foreslått ventetidsgaranti for barn og unge med psykiske lidelser eller rusmiddelavhengighet.
126. Forlik i Stortinget våren 2007 om opptjening og uttak av alderspensjon i folketrygden.

Kapittel 10 Barn utdanning og forskning

127. Lagt rette for full barnehagedekning gjennom bevilginger til 22 700 nye heldagsplasser i barnehage i 2007 og 7700 i 2008. Lagt fram plan for rekruttering av førskolelærere.
128. Rimeligere barnehageplasser gjennom redusert makspris til 2 330 kroner.
129. Innfører ordninger med gratis frukt og grønt i alle skoler med ungdomstrinn fra høsten 2007.
130. Utvider skoledagen med 5 nye skoletimer à 60 min fordelt på 1. til 4. trinn fra 2008, og startet forsøk med utvidet skoledag
131. Økt ressurser til rådgivning i videregående opplæring, spesielt rettet mot ungdomstrinnet.
132. Lagt fram ny nasjonal strategi for satsning på realfag.
133. Utdanner flere lærere, og viderefører kompetansesatsingen.
134. Framskyndet ordningen med rentekompensasjon for lån til rehabilitering av skolebygg, ordningen fullført i 2007.
135. Vi innfører gratis læremidler i videregående opplæring fra høsten 2007.
136. Stanser privatiseringen av skolen gjennom ny privatskolelov.
137. Bedre studenttilbud gjennom økt studiefinansiering fra 80 000 kroner til 85 000 kroner, og flere studentboliger. Foreslått midler til 670 nye studentboliger i 2008. Totalt er det med dette forslaget gitt rom for bygging av nærmere 1700 nye studentboliger på tre år.
138. Forskningsfondet tilført 30 milliarder kroner på tre år gjennom forslag til statsbudsjettet i 2008.
139. Opprettet til sammen 700 nye stipendiatstillinger, og foreslått nyordningen med nasjonale forskerskoler.
140. Økt bevilgningen til voksenopplæring og fengselsundervisning.
141. Bevilget 700 millioner kroner mer til det statlige barnevernet og startet et kompetanseprogram rettet mot det kommunale barnevernet.
142. Lagt frem forslag til nye kriterier for støtte til barne- og ungdomsorganisasjonene og økt støtten til disse med 8 millioner kroner.
143. Oppretter ett Barnas Hus i hver helseregion i løpet av 2008.

Kapittel 11 Fornyelse og utvikling av offentlig sektor

144. Omfattende satsing på bredbånd skal sikre bredbånd til alle.
145. Lagt fram Stortingsmelding om regjeringens IKT-politikk. Arbeidet med med bruk av åpne standarder og fri programvare i offentlig sektor er styrket.
146. Lansert MinSide – en felles portal til offentlige nettjenester til innbyggerne.
147. Igangsatt et arbeid med å videreutvikle Altinn-løsningen for å forenkle næringslivets innrapportering til det offentlige.
148. Opprettet standardiseringsråd for IT i det offentlige, og et nytt direktorat for forvaltning og IKT.
149. Satt ned personvernkommissjon.

150. Lagt fram strategi for fornying av offentlig sektor.

Forbrukerpolitikk

151. Bevilget 5 millioner kroner til et forbrukerpolitisk handlingsprogram.

152. Gjennomgår markedsføringsloven for å styrke forbrukernes rettigheter.

153. Nedsatt et lovutvalg for å utrede hvordan økt bruk av tilstandsrapporter kan sikres ved boligsalg.

Kapittel 12 Norge som miljønasjon

154. Norsk forpliktelse om å kutte de globale utslippene av klimagasser tilsvarende 30 prosent av Norges utslipp innen 2020 i forhold til 1990-nivå. Vi overoppfyller Kyoto med 10 prosent innen 2012, og vi vil gjøre Norge CO₂-nøytralt innen 2050. Sektorvise klimahandlingsplaner og sektorvise mål for de sentrale utslippsektorene lagt fram.

155. Norge er en pådriver i alle aktuelle fora for at det internasjonale klimaarbeidet skal føre fram til nye forpliktelser.

156. Lagt frem en helhetlig plan for forvaltningen av Barentshavet og områdene utenfor Lofoten som er en milepæl i arbeidet med å etablere en økosystembasert forvaltning av alle norske havområder. Igangsatt arbeid for å utarbeide helhetlig forvaltningsplan for Norskehavet.

157. Satt i gang arbeidet med sjøfuglkartlegging og kartlegging av maritime ressurser for å dekke kunnskapshull identifisert i Forvaltningsplan for Barentshavet og Lofoten.

158. Mer økologisk produksjon i landbruket.

159. Bedre tilgang til kysten og strandperler gjennom oppkjøp av strandeierdommer.

160. I 2008 styrkes innsatsen for kulturminnevern med 49,3 millioner kroner.

161. Innsatsen for å bevare villaksen er styrket, ordningen med nasjonale laksevassdrag og -fjorder er ferdigstilt.

162. Nasjonal strategi med tiltak mot fremmede arter er lagt fram.

163. Økt støtten til konfliktførebyggende tiltak i rovviltkommuner.

164. Innsatsen for bedre miljø i Groruddalen foreslås styrket med 13 millioner kroner i 2008.

165. I 2008 styrkes arbeidet med opprydding i forurenset grunn og sjøbunn med 25,7 mill. kroner

166. Det er lagt fram en handlingsplan for miljø- og samfunnsansvar i offentlige anskaffelser. Planen gjelder fra 2007 til 2010.

167. Programmet "fremtidens byer", for utvikling av miljø- og klimavennlige byer, foreslås iverksatt fra 2008.

168. Lagt fram en Handlingsplan mot støy.

169. Innført en ny ordning der staten dekker kostnader ved arkeologiske utgravninger.

Kapittel 13 Enerkipolitikk

170. Historisk satsing på fornybar energi: Fond for energieffektivisering og fornybar energi er etablert. 10 milliarder kroner fra 2007 økende til 30 milliarder innen 2012. Rammen for fornybar energi økes med om lag 660 millioner kroner i forhold til 2007, til om lag 1 450 millioner kroner i 2008. I tillegg er tilsagnsfullmakten på 400 millioner kroner videreført fra 2007 til 2008.
171. 1 125 millioner kroner bevilges til forskning, teknologiutvikling og arbeidet med fangst, transport og lagring av CO₂ i 2008. Dette er tidenes største satsing på fangst og lagring av CO₂.
172. Sikret at landets vannkraftressurser også i framtiden skal tilhøre offentligheten og forvaltes til det felles beste, gjennom offentlig eierskap på statlig, fylkeskommunalt og kommunalt nivå.
173. Bevilget 71 millioner kroner til tilskuddsordning for å begrense elektrisitetsbruk og energiomlegging i husholdninger.
174. Igangsatt arbeid med en strategiplan for økt bruk av bioenergi.
175. Innført ny teknisk forskrift med skjerpede energikrav i bygninger. Forskrift for energimerking av boliger ved oppføring, salg eller utleie er sendt på høring.
176. Vil innføre forbud mot bruk av oljefyr i nye bygg fra 1.1.2009.
177. Omfattende arbeid i forhold til styrke energibalansen – særlig i Midt-Norge, og for møte økt behov for utslippsfri kraft til petroleumsvirksomheten.
178. Inngått gjennomføringsavtale og kommet godt i gang med å etablere CO₂-hånteringsanlegg på Mongstad med full rensing av CO₂ fra 2014. I tillegg til Staten og Statoil deltar en rekke energiselskap i arbeidet med å realisere et testanlegg for CO₂-fangst ved oppstart av gasskraftverket i 2010.
179. Etablert eget statlig foretak i Porsgrunn for statens arbeid med CO₂-håndtering, CO₂-fangst og -lagring.
180. Arbeidet med CO₂-håndtering på Kårstø er satt i gang med tanke på å realisere CO₂-fangstanlegg så fort som mulig.
181. Tilskudd til utjevning av nettleien er videreført.
182. Innført ny økonomisk regulering av nettselskapene som skal stimulere til økte investeringer og sikkerhet i nett.
183. Foreslår at det avsettes totalt 40 millioner kroner til Gassmaks-programmet for forskning på industriell bruk av naturgass i statsbudsjettet for 2008.
184. Lagt vekt på lokale og regionale ringvirkninger og å underbygge etablerte drift- og basestrukturer i utbyggingen av nye petroleumsressurser.

185. Bevilget 70 millioner i 2007 og 140 millioner i 2008 til seismikkundersøkelser i Nordland VII og Troms II.
186. Innført CO₂ avgift på bruk av naturgass til oppvarming for å hindre at fornybar varme fortrenses.
187. Valhallfeltet og Gjøafeltet vil få kraft fra land noe som reduserer utslippene med om lag 500 000 tonn CO₂ sammenlignet med tradisjonell gassturbinløsning.

Kapittel 14 Kulturpolitikk

188. Gjennomfører Kulturløftet. Til sammen er det bevilget godt over en milliard på Kulturløftet med forslaget til budsjettet for 2008.
189. Satsing på å gjøre kulturelle opplevelser tilgjengelig for alle gjennom opptrapping av den kulturelle skolesekken, etablering av den kulturelle spaserstokken og økte bevilgninger til kultur i fengslene, samt etablert kulturkort for ungdom i 10 fylker.
190. Historisk satsing på kulturelt mangfold gjennom Mangfoldsåret 2008.
191. Største beløp noensinne til idrettsanlegg i kommunene og stor satsing foran VM i 2011.
192. Lagt fram en frivillighetsmelding, som blant annet premierer frivillig arbeid ved at fritaket for arbeidsgiveravgift heves til 450 000 kroner for organisasjoner og til 45 000 kroner for den enkelte ansatte. Grenser for å oppgi lønnsutgifter heves fra 2000 til 4000 kroner. Vi tilfører sektoren en frivillighetsmilliard fra Norsk Tippings fond for 2008 og 2009.
193. Støtten til Frifond er økt, og vi har gitt støtte til opprettelse av 50 nye frivillighetssentraler.
194. Trappet opp satsingen på musikk, herunder innkjøpsordning for musikkinstrumenter for skolekorps. Større overføringer til orkestrene og økte bevilgningene til musikkfestivaler. Bevilget 35 millioner kroner til Rocksenter/museum i Trondheim.
195. Økte overføringer til teater og dans. Bevilget 22,2 millioner kroner til Dansens hus som åpner vinteren 2008.
196. Satsing på film gjennom økte bevilgninger bl.a. til produksjon av nye filmer.
197. Største nynorsksatsing noensinne.

Kapittel 15 Likestilling

198. Krav om 40 prosent kvinneandel i ASA-styrer.
199. Opprettelse av likelønnskommisjon.
200. Styrket det generelle likestillingsarbeidet med 20 millioner kroner.
201. Kartlagt omfang av tvangsekteskap og igangsatt kartlegging av kjønnslemlestelse.

202. Legger frem en ny handlingsplan mot kjønnslemlestelse i 2007 og øker innsatsen mot kjønnslemlestelse med 18 millioner kroner Vi har lagt frem en ny handlingsplan mot tvangsekteskap som er en historisk satsing på over 70 millioner kroner.
203. Gjort det enklere å stebarnsadoptere i partnerskap.
204. Fremmet et høringsnotat om innføring av felles ekteskapslov for homofile og heterofile.
205. Mer enn doblet støtten til tiltak for å bedre homofile og lesbiskes levekår.
206. Satt ned et barnelovsutvalg der det blant annet er fokus på begge foreldre som likeverdige omsorgspersoner.
207. Evaluert bidragsregleverket i et likestillingsperspektiv.
208. Bevilget midler til en landsdekkende krisetelefon for personer utsatt for incest.
209. Igangsatt arbeid med en egen stortingsmelding om menn, mansroller og likestilling.
210. Igangsatt arbeid med ny diskriminerings- og tilgjengelighetslov for personer med nedsatt funksjonsevne og fremleggelse av odelstingsproposisjon, samt igangsatt arbeid med ny handlingsplan for tilgjengelighet.
211. Økt innsatsen for å få flere kvinner inn i Forsvaret.
212. Innfører rett til foreldrepenger for selvstendig næringsdrivende med 100 prosent av inntektsgrunnlaget fra 1. juli 2008.

Kapittel 16 Kriminalpolitikk

213. Helhetlig innsats for å knekke gjengkriminaliteten.
214. Største opptak på politihøgskolen siden 1998 – 432 studenter, med det høyeste antall søkere med minoritetsbakgrunn noen gang.
215. Lovforslag om utvidet bruk av DNA for å oppklare mer kriminalitet.
216. Soningskøen halvert med 400 nye fengselsplasser og handlingsplan for å fjerne soningskøen.
217. Utdanningstilbud i alle fengsler, soning med elektronisk fotlenke, mer bruk av samfunnsstraff, promilleprogram, og soning i institusjon bedrer innholdet i soningen.
218. Raskere overføring til hjemlandet for utenlandske innsatte.
219. Økt innsats for bekjempelse av økonomisk kriminalitet.
220. Bedre redningshelikopterberedskap med tilstedevakt på alle basene på fastlandet i, ny base i Florø operert av forsvaret.
221. Sterkere innsats mot familievold og styrket støtten til Alternativ til vold.
222. Styrket rettshjelpstilbudet for ofre for menneskehandel og ofre for voldtekt.
223. Intensivert innsats mot overgrepsskildringer av barn med etablering av politistasjon på internett og "Rød Knapp" for å melde direkte til politiet.

- 224. Ny lov for å beskytte barn mot seksuelle overgrep på internett såkalt "grooming".
- 225. Nytt nødnett for nød- og beredskapsstatene.
- 226. Styrket konfliktrådene og fått på plass oppfølgingsteam mot barne- og ungdomskriminalitet.
- 227. Lovforslag om å beskytte kilder og deres nærmeste, samt politiets etterforskningsmetoder.
- 228. Stryket rettssikkerheten til særlig utsatte grupper med økt rettshjelp.
- 229. Det skal opprettes politiråd i alle kommuner.

Kapittel 17 Innvandring og integrering

- 230. Kvoten for overføringsflyktninger er økt til 1200.
- 231. Integreringstilskudd for familiegjennforente er gjeninnført.
- 232. Ventemottak er etablert.
- 233. Nye regler for vurdering av opphold for asylbarn.
- 234. Norskundervisning til asylsøkere er gjeninnført.
- 235. Kvalitetsheving av norskundervisningen, og norskundervisningen i små og mellomstore kommuner styrkes.
- 236. Bedre rammevilkår for kommuner som bosetter funksjonshemmede innvandrere.
- 237. Områdesatsninger i Groruddalen og Søndre Nordstrand i områder med høy andel av personer med innvandrerbakgrunn.
- 238. Arbeidsrettingen av introduksjonsprogrammet for innvandrere som trenger særskilt bistand for å komme i jobb er styrket med 165 millioner kroner. Dette tilsvarer 1300 tiltaksplasser.
- 239. Forsøk med gratis kjernetid i barnehager i områder med mange minoritetsspråklige barn.
- 240. Ny utlendingslov lagt fram i juni 2007.
- 241. Ansvar for enslige mindreårige asylsøkere under 15 år overføres til barnevernet i 2007.
- 242. Terskelen for omgjøring av Utlendingsnemndas vedtak er senket slik at det igjen blir tilstrekkelig for omgjøring at det foreligger sterke menneskelige hensyn.
- 243. Lengeværende barns tilknytning til riket tillegges særlig vekt gjennom forskriftsendring.
- 244. 5,5 millioner kroner er bevilget til aktivitetstilbud for barn i mottak.
- 245. Satt i gang forsøk med moderat kvotering av innvandrere til stillinger i utvalgte statlige virksomheter.
- 246. Det legges økt vekt på UNHCRs anbefalinger i behandlingen av asylsaker

Kapittel 18 Kirke- religions og livssynspolitikk

247. Utredningen om stat og kirke er sendt på bred høring – arbeid med stortingsmelding pågår.
248. Trosopplæringsreformen ble trappet opp med 24 millioner kroner i 2007, og regjeringen har foreslått en ytterligere økning på 25 millioner kroner til 125 millioner kroner i 2008.
249. Kommunene er satt bedre i stand til bedre vedlikehold av kirker, og rentekompensasjonsordningen for kirkebygg ble utvidet med 500 millioner kroner i 2006, og 300 millioner kroner i 2007.
250. Det er under etablering en egen ordning med tilskudd til istandsetting av kirker bygd før 1650.

Kapittel 2. Internasjonal politikk

Regjeringen mener at også de overnasjonale og globale utfordringene må løses gjennom felles innsats og forpliktelser. Norge skal spille en aktiv og konstruktiv rolle internasjonalt. Norge skal være en pådriver for global fattigdomsbekjempelse og internasjonalt miljøarbeid, og være en tydelig fredsnasjon.

Fra Soria Moria-erklæringen

Fattigdommen i verden er en krenkelse av menneskeverdet, et brudd på menneskerettighetene og en trussel mot global sikkerhet og miljø. Kampen mot fattigdom og for retten til økonomisk utvikling, demokrati, menneskerettigheter og bærekraftig utvikling er verdenssamfunnets største utfordring og en hovedoppgave for regjeringen. Derfor har vi styrket den norske innsatsen gjennom økt bistand, økt deltakelse i FN-operasjoner, økt bidrag til et sterkere FN og økt innsats for fredsarbeid.

- *modernisere utenriktjenesten i retning av en åpen, dynamisk og fremtidsrettet kunnskapsorganisasjon*

Vi er i gang med å modernisere utenriktjenesten. Ny organisasjonsstruktur som reflekterer regjeringens politiske prioriteringer og konsentrerer ressursene ble gjennomført i fjor sommer; dette innebar bl.a. etablering av en strategisk ledergruppe. I løpet av det siste året har vi foretatt en bred gjennomgang med sikte på en bedre og mer effektiv utnyttelse av ressursene i uteapparatet vårt. Det arbeides nå med konkret oppfølging og gjennomføring av de ulike tiltakene som foreslås i denne rapporten. Etter at det i løpet av det siste året er innført nye ledelsesmål og et nytt verktøy for lederevaluering, arbeides det videre med reformer som gjelder arbeidsformer, personalpolitikk og kompetansekartlegging. Vi legger også stor vekt på videre arbeid med arbeidsmiljøet i utenriktjenesten, bl.a. på grunnlag av en grundig evaluering av problemstillinger knyttet til mobbing.

En aktiv nordområdepolitikk

Nordområdene er denne regjeringens viktigste strategiske satsingsområde i utenrikspolitikken. Vi har økt bevilgningene og styrket kontakten med samarbeidspartnere i regionen og med andre land om nordområdene.

- *definere nordområdene som Norges strategiske hovedinteresse og styrke nordområdearbeidet gjennom organisatoriske endringer og politisk vektlegging*

Regjeringens nordområdestrategi ble lagt frem 1. desember 2006. Strategien legger opp til en helhetlig, koordinert og langsiktig nordområdepolitikk. Utenriksdepartementet har gjennom et eget nordområdeprosjekt ansvaret for å koordinere oppfølging av strategien. Dette gjøres i nært samarbeid med Ekspertutvalget for nordområdene og

kontaktforumet med nordnorske myndigheter og med Sametinget. Urfolksdimensjonen vil være en integrert del av nordområdepolitikken. Det er også etablert en interdepartemental embetsgruppe for å styrke koordineringen av oppfølgingsarbeidet. Nordområdespørsmål står sentralt i Norges samarbeid og kontakt med Russland, våre allierte, nordiske naboer og andre EU-land.

Regjeringen økte bevilgningene til nordområdene i 2007 med 273,51 millioner kroner og ytterligere med 196,1 millioner kroner i 2008. Det innebærer at bevilgningen til nordområdetiltak over to år øker med nærmere 470 millioner kroner.

- *gjennomføre nordområdedialoger med alle de viktigste statene som har interesser i nordområdene*

Det er gjennomført dialoger med Frankrike, Tyskland, USA, Canada, Finland og Sverige. Nordområdespørsmål inngår nå som en integrert og sentral del av dagsordenen i de politiske dialogene med en rekke land på områder som klima, miljø, næringsutvikling og energi. Nordområdene står også sentralt i samarbeidet med de nordiske land, både bilateralt og i Nordisk Ministerråd, Barentsrådet, Arktisk råd og Østersjørådet. Norge, Sverige og Finland har i forståelse med øvrige nordiske land også åpnet en trilateral dialog om nordområdespørsmål av særlig interesse for de tre parter. I november 2006 ble Norge fullverdig partner sammen med Island, Russland og EU i Den nordlige dimensjon, hvor samarbeidet i nordområdene er et sentralt felt.

I Nordområdestrategien lanserte regjeringen nye nordområdestipendier, en ordning der utenlandske studenter som tar deler av sin utdanning ved nordnorske læresteder får stipend fra Norge. Denne ordningen er nå på plass og gjelder studenter fra Russland, USA og Canada. Det er i 2007 startet opp et nytt 4-årig program for samarbeid med Russland innen høyere utdanning og forskning, med en årlig ramme på 12 millioner kroner.

- *styrke forsvarets tilstedeværelse og suverenitetshevdelse i nord, inkludert Forsvarets bidrag*

I budsjettet for 2006 omprioriterte regjeringen 110 millioner kroner til direkte styrking av forsvarsgrenenes og Kystvaktens driftsbudsjetter, øremerket for økt aktivitet og tilstedeværelse i nordområdene. I budsjettet for 2007 økte vi forsvarsgrenenes, Etterretningstjenestens og Kystvaktens driftsbudsjetter reelt med 500 millioner kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2006. Den økte aktiviteten skal i størst mulig grad rettes mot nordområdene for å optimalisere anvendelse av tilgjengelig operativ struktur, i en tid hvor Forsvarets forventete operative evne vil bli redusert som følge av omfattende fornyelser av viktige våpensystemer og plattformer i Sjøforsvaret og Luftforsvaret. Kystvakten vil i 2007 ha fornyet deler av flåten. For 2008 foreslår regjeringen at den økte nordområdesatsning videreføres. Hærens budsjett prioriteres også i 2008 med forslag til en reell økning på 146 millioner kroner. Hæren vil dermed over to år fått en samlet styrking på 455 millioner kroner og økt antall årsverk med over 40 pst. De øvrige forsvarsgrenene, inkl. Kystvakten, og Heimevernet, vil gjennom effektiviseringer også få styrket sine budsjetter. I sum representerer dette en solid

styrking av aktiviteten i nordområdene og Norges muligheter til å drive suverenitetshevdelse, myndighetsutøvelse, overvåking og ressurskontroll på kort og lang sikt. Forsvaret bidrar også i Barentssamarbeidet ved å delta i planlegging og gjennomføring av redningsøvelsen "Barents" og katastrofeøvelsen "Barents rescue", begge sivile øvelser.

- *styrke samarbeidet med Russland og fortsette arbeidet med å komme til enighet omkring de uavklarte grensespørsmålene*

Russland er Norges viktigste samarbeidspartner i nord. Det bilaterale samarbeidet er styrket gjennom en effektiv dialog om internasjonale spørsmål, bilateralt samarbeid om klimaspørsmål og en strategisk dialog om energispørsmål. Russland har gitt konkret tilbakemelding på regjeringens nordområdestrategi. Det er startet opp konsultasjoner for å følge opp dette, herunder ideen om en samarbeidssone i nord.

Tiden for behandling av visumsøknader til Norge ved generalkonsulatet i Murmansk er halvert. Åpningstiden ved Storskog grensestasjon vil bli utvidet. Det vil igangsettes bygningsarbeider for å gjøre grensepasseringen over Storskog enklere og mer publikumsvennlig. En ny visumavtale med Russland ble undertegnet under statsministerens besøk i Russland i juni. Denne vil gjøre det enklere for mange grupper å få flerreisevisum til Russland. Vi har oppnevnt en arbeidsgruppe som skal vurdere lettelser i grensepasseringen ved Storskog og andre tiltak for å fremme det grenseregionale samarbeidet med Russland. Gruppen vil ha deltakelse fra lokalt, fylkeskommunalt og sentralt hold.

Vi har aktivt videreført drøftelsene med Russland med sikte på en helhetlig løsning for avgrensningen i Barentshavet og grenseoverskridende samarbeidsordninger. I juni 2007 undertegnet Norge og Russland en avtale om grenselinjen i Varangerfjorden og havområdet like utenfor.

I november 2006 ble dokumentasjon på utstrekningen og yttergrensene for Norges kontinentalsokkel i Norskehavet, Barentshavet og Polhavet overlevert til Kontinentalsokkelkommisjonen i New York. Norge presenterte sitt framlegg for Kommisjonen i april 2007 og Kommisjonen er nå i gang med å gå igjennom den norske dokumentasjonen.

Regjeringen har gjennom INTSOK satt i gang et prosjekt for å styrke norske bedrifters markedsføring og etablering i det russiske markedet. Gjennom INTSOK er det mobilisert 40-50 bedrifter som er aktive i det russiske markedet. Støtten til INTSOK var i 2007 28 millioner kroner og dette videreføres for 2008.

Det grenseregionale samarbeidet (Interreg) med Russland og EU vil bli videreført innenfor rammene av ENPI (European Neighbourhood Partnership Initiative). Den nye programperioden varer ut 2013. Det norske økonomiske bidraget vil være på 112 millioner kroner, hvorav halvparten kommer fra staten og resten er lokal og regional

medfinansiering. Innenfor det nye programmet CBC Kolartic ENPI, vil man prioritere økonomisk og sosial utvikling, felles utførelser som miljø og folk-til-folk-samarbeid.

- *styrke Barentssamarbeidet og arbeidet i det arktiske råd*

Vi har økt midlene til driften av Barentssekretariatet for støtte til regionale samarbeidsprosjekter. Norge har fått gjennomslag for forslag om opprettelse av et internasjonalt Barentssekretariat. Det vil bli åpnet i januar 2008 i Kirkenes. Dette vil styrke den multilaterale dimensjonen i samarbeidet. Kontakten mellom departement, fylkeskommuner og nasjonalt Barentssekretariat er styrket.

Norge overtok formannskapet i Arktisk råd i oktober 2006 for perioden fram til mars 2009. Det norske formannskapsprogrammet vektlegger helhetlig ressursforvaltning, oppfølging av Arktisk råds klimarapport (ACIA) og effektivisering av rådets arbeid. Etter norsk initiativ er det vedtatt nye samarbeidsprosjekter bl.a. innen marin ressursforvaltning, tilpasning til arktisk klimaendring, og styrket informasjonsinnhenting og analyse av sentrale deler av arktisk klimaendring. Det er opprettet et sekretariat i Tromsø for Arktisk råd. Regjeringen har foreslått 1,5 millioner kr på budsjettet for 2008 for å styrke overvåkingen av klima og miljøgifter i Arktis under Arctic Monitoring and Assessment Program (AMAP).

Det er også igangsatt et prosjekt for å kartlegge ringvirkningene på land av aktivitetene i Barentshavet. Det vil i 2007 bli benyttet 500 000 kr til en forstudie for dette formål.

- *fremme økt samarbeid på områdene handel, petroleum, fiskeri, miljøvern, helse, undervisning og forskning, turisme og mellomfolkelig kontakt*

Arbeidet med å utvikle folk-til-folk-samarbeidet i nord pågår kontinuerlig. I 2007 ble bevilgningene til dette økt, blant annet med 10 millioner til kultur- og informasjonstiltak i nord. Barentsdagene skal i år holdes i Bodø, mens Barentsdagene i 2008 vil finne sted i Kirkenes. Gjennom Barents 2020-initiativet styrkes også prosjektsamarbeidet og den politiske dialogen med Nordvest-Russland.

Det er gitt støtte til dokumentarprogrammer og laget informasjonsmateriell om nordområdene. Det gjennomføres konferanser, studieturer m.v. om nordområdetemaer for relevante utenlandske målgrupper.

Regjeringen satser også på nordområdene gjennom styrking av virkemiddelapparatet for næringslivet. SIVAs satsing i Nordvest-Russland er økt til 5 millioner kroner i 2007, og foreslås ytterligere styrket i statsbudsjettet for 2008. Utenriksdepartementet har ansatt en representant for Innovasjon Norge i Murmansk for å fremme handel og næringsliv mellom Norge og Nordvest-Russland.

Under det bilaterale miljøvernssamarbeidet har Norge og Russland blitt enige om en felles miljøkartlegging av hele Barentshavet, der begge land bidrar finansielt.

- *ta initiativ overfor andre kyststater i det nord-atlantiske området for å utvikle miljøstandarder for de felles havområdene*

Dette spørsmålet inngår som en del av arbeidet med miljøspørsmål i Arktisk råd, i oppfølgingen av helhetlig forvaltningsplan og i dialogene med andre land.

I tillegg har regjeringen blant annet arbeidet med:

- *gjøre en aktiv innsats overfor myndighetene i våre naboland og i internasjonale forvaltningsorganer for å hindre overfiske og IUU-fiske, særlig i Barentshavet, Nordsjøen og i internasjonale farvann*

Kampen mot urapportert fiske og overfiske er en prioritert oppgave for regjeringen. Samarbeidet med Russland om dette er styrket. Norge har vært en aktiv pådriver både globalt (innen bl.a. FN-systemet) og i regionale fora for å skape effektive mekanismer – herunder bedret havnestatskontroll – i bekjempelsen av IUU-fiske. Konkrete resultater har spesielt blitt oppnådd i Den Nordøst-Atlantiske Fiskerikommisjon NEAFC, som høsten 2006 vedtok et samarbeidsregime om havnestatskontroll, med iverksettelse 1. mai i år.

- *atomsikkerhet i Nordvest-Russland ("Atomavfall"), stans av Kola kjernekraftverk, alternative energikilder og opprydding*

Regjeringen bruker 110 millioner på dette arbeidet i 2007 og vil videreføre støtten på høyt nivå i 2008. Stort russisk og internasjonalt engasjement gjør at flere av de mest presserende problemer vil kunne være løst i løpet av de nærmeste år. Dette gjelder blant annet opphugging av utrangerte ubåter og fjerning av strålefarlige energikilder i fyrlykter.

Det gis pengestøtte til frivillige organisasjoner som arbeider for stengning av atomkraftverk og økt bruk av alternative/fornybare energikilder.

- *bidra til å redusere tuberkulose og hiv/aids*

Vi har økt bevilgningene til helse- og sosialprosjekter i Nordvest-Russland og det er oppnådd gode resultater innenfor bekjempelse av tuberkulose, HIV/AIDS og innen utviklingen av primærhelsetjenesten. Det skal utvikles et handlingsprogram rettet mot utsatte barn og unge i regionen. Et mastergradsprogram i folkehelse ved universitetet i Arkhangelsk er etablert som resultat av et norskledet prosjekt.

I Nordvest-Russland støtter Norge tiltak for å bremse den sterke spredningen av hiv-, og opplæring for helsepersonell i behandling av hiv-positive. Norge har i tillegg påtatt seg lederansvaret for fengselshelse under Partnerskapet for helse og livskvalitet under EUs Nordlige Dimensjon. Det utvikles tiltak for å bistå Russland med å redusere smitteoverføring i fengsler.

- *etablere samarbeidsstrukturer som kan bidra til å møte de nye sikkerhetsutfordringene og mulighetene i nordområdene*

Både nordområdedialogene og den norske innsatsen i regionale samarbeidsfora har som fokus å møte sikkerhetsutfordringer og muligheter i nord. Det er dessuten utformet en rammeavtale om styrket sikkerhetspolitisk og militært samarbeid mellom

Norge og Island. Avtalen reflekterer at de to land har store felles interesser i sikkerhet og stabilitet i nord. Den legger bl.a. forholdene til rette for løpende sikkerhetspolitisk konsultasjoner; norsk deltakelse i militær trening og øving på Island, inkludert jevnlig tilstedeværelse av kampfly og maritime patruljefly; styrket samarbeid mellom de to lands sikkerhetstjenester og norsk opplæring av islandsk personell.

Sammen med Sverige og Finland tas det sikte på å etablere et bredt anlagt samarbeid som vil omfatte de felles politiske, økonomiske og næringsmessige utfordringer i nordområdene så vel som et sikkerhetspolitisk samarbeid som vil styrke den felles evnen til å delta i internasjonal krisehåndtering.

Norge har sagt seg villig til å overta ledelsen av Den nordlige dimensjons helsepartnerskap fra og med 2008, i nært samarbeid med Russland.

- *bevare Svalbards villmarksnatur*

Regjeringen har vedtatt å forby bruk av tungolje for skip innenfor de store naturreservatene på Svalbard og bestemt at det maksimalt kan være 200 passasjerer om bord i slike skip. Dette blir fulgt opp med forslag til bevilgning på 1,5 millioner kr i 2008 for å øke kunnskapen om virkninger av ferdsel.

En mer offensiv Europapolitikk

Regjeringen ivaretar norske interesser aktivt overfor EU og fører en mer offensiv og tydelig europapolitikk. Vi styrker kontakten med EU og Europa og bidrar til sosial og økonomisk utvikling i Øst-Europa. Regjeringen har blant annet fått gjeninnført den differensierte arbeidsgiveravgiften i store deler av distrikts-Norge.

- *En mer offensiv europapolitikk*

Regjeringen la 16. juni 2006 frem Stortingsmelding nr. 23 (2005-2006) om gjennomføringen av europapolitikken. Meldingen inkluderer en handlingsplan som skisserer en rekke spesifikke tiltak som skal bidra til å systematisere og effektivisere EU/EØS-arbeidet. Eksterne aktører skal blant annet involveres gjennom referansegrupper og kompetansen skal styrkes.

Handlingsplanen følges opp av en interdepartemental arbeidsgruppe under ledelse av UD. De faglige prioriteringene presenteres i egne arbeidsprogrammer innenfor EØS, justis- og innenrikssaker og utenriks- og sikkerhetspolitikk. Disse er oversendt Stortinget og offentliggjort på Europaportalen.

Vi har lagt en ny og offensiv holdning til grunn for ivaretagelse av norske interesser når det gjelder regelutvikling innenfor EØS og tvister om forståelse av EØS-avtalen. Overvåking av EØS-regelutvikling skjer kontinuerlig – helt frem til vedtak i EU.

Vi har tett oppfølging av dialogen med ESA og ivaretagelse av norske interesser i

tvister for EFTA-domstolen. I vårt arbeid mot spillavhengighet har vi har vunnet gevinstautomatsaken som ESA brakte inn for EFTA-domstolen. Vi har også vunnet saken om lovligheten av det norske pengespillmonopolet. I saken om hjemfall tapte vi rettsaken, men vant saken. EFTA-dommen ga viktige avklaringer som åpnet for ny løsninger for å sikre offentlig råderett over våre vannkraftressurser. Gjennom å vedta en provisorisk anordning om offentlig eierskap av vannkraften, har Regjeringen sikret offentlig eierskap til vannkraftressursene og kommunene, fylkeskommunene og Statkraft vil beholde sine evigvarende rettigheter.

Det var en stor seier for det mest effektive distriktspolitiske virkemiddel vi har at Norge oppnådde svært gode løsninger for differensiert arbeidsgiveravgift. Vi vant saken også om Finnmarkstillegg i barnetrygden.

Miljøhensyn settes høyt når vi støtter Danmarks sak mot Kommissjonen vedrørende EUs tillatelse til å bruke bromerte flammehemmere. Vi vil fremover bl.a. arbeide for å ivareta de kulturpolitiske formål i dialogen med ESA om bibliotekvederlagsordningen. Vi vil også forhindre at ESAs innvendinger mot den norske studiefinansieringsordningen svekker dette viktige verktøyet for sosial utjevning.

Regjeringen har vært aktiv i en tidlig fase av regelverksutviklingen i EU og har blant annet overlevert til Europakommisjonen innspill til grønnbøkene om maritim politikk og om tiltak for et Europa fritt for tobakksrøyk. Norge har også oversendt flere kommentarer til tjenstedirektivet underveis i EUs forhandlingsprosess.

- *omorganisere og systematisere arbeidet med EØS-relevante saker, slik at Norges posisjon kan styrkes og arbeidet bli mer effektivt*

Gjennom tydelig prioritering av viktige saker har vi fått en sterkere strategisk tilnærming til EØS-sakene. Dette stadfestes gjennom det enkelte departementets arbeid med å utarbeide en plan for sitt EU-arbeid. Planene vil bli samlet og presentert på Regjeringen.no.

Etablering av bedre rapporterings- og varslingsrutiner mellom direktorats- og departementsnivå har også bidratt. Flere tiltak for å øke kompetansen i forvaltningen har blitt gjennomført. Seminarer for politisk ledelse, målrettede kurs for utenriksstasjonene og oppfølgingen av nasjonale eksperter har blitt styrket.

- *bidra økonomisk til sosial utvikling og til løsning av miljøproblemer i Øst-Europa og på Balkan*

Gjennom EØS-finansieringsordningene gir vi viktige bidrag til økt miljøinnsats, bærekraftig utvikling, bevaring av europeisk kulturarv, helse og barn, utvikling av menneskelige ressurser, og styrking av det sivile samfunn i Europa.

EØS-finansieringsordningen er utvidet til å omfatte Bulgaria og Romania etter deres inntreden i EU 1. januar 2007. Vi har lagt til rette for styrket deltakelse fra norske aktører gjennom bilaterale samarbeidsprogram med disse to landene.

Regjeringen legger til rette for at norske aktører skal kunne nyttiggjøre seg mulighetene for å etablere samarbeid i baltiske- og sentraleuropeiske land under ordningene. Vi arbeider aktivt med å fremme kunnskap om Norge, EØS-avtalen og EØS-finansieringsordningene.

- *gjennomgå erfaringene med tilknytningen til Schengen-avtalen*

Tiltak for å styrke og systematisere arbeidet med Schengen-saker, slik det er redegjort for i St. meld. nr. 23 (2005-2006), er kommet godt på vei. Ytterligere arbeid vil bli fulgt opp i tråd med Stortingets innstilling til meldingen. Det er etablert spesialutvalg for justis- og innvandringsaker, og utarbeidelse av rammenotater for Schengen-saker er startet. Videre er det foretatt en gjennomgang av funksjon og rolle for Koordineringsutvalget for justis- og innenrikssaker.

Ved å styrke arbeidet med Schengen-saker er det lagt til rette for en mer aktiv norsk deltakelse i Schengen-samarbeidet, der tiltak knyttet til visum og grensekontroll står sentralt. Når det gjelder EUs asyl- og flyktningepolitikk er Norge først og fremst berørt gjennom Dublin-samarbeidet, som for tiden er gjenstand for en evaluering. Utfallet av evalueringen vil også tjene som innspill for norske prioriteringer på feltet.

- *følge opp gode miljøinitiativer fra EU og ta i bruk det beste i EUs miljølovgivning, også der de ikke omfattes av EØS*

Regjeringen arbeider aktivt overfor EU for å fremme høye miljøstandarder, blant annet innenfor viktige områder som kjemikalieforvaltning, farlige stoffer, klimapolitikk og havmiljø.

- *Regjeringen vil sørge for åpen debatt om EØS- og EU-saker, blant annet ved å involvere Stortinget i større grad. Viktige forslag skal sendes på høring før de behandles i Stortinget*

Som en del av arbeidet med økt åpenhet avholdt Utenriksdepartementets sin årlige Europakonferanse arrangert i mars 2006 og i mai 2007. Europakonferansen har bred deltagelse fra lokale og regionale myndigheter, næringsliv, forsknings-, media og NGO-miljøer.

I tillegg har vi etablert et Nasjonalt Europaforum, ledet av utenriksministeren. Første møte fant sted i november 2006. Neste møte i Nasjonalt Europaforum finner sted november 2007. Dialogforum med arbeidstaker- og arbeidsgiverorganisasjonene, lokal- og regionalforum og Sametinget, NGO-forum og forskerforum har blitt videreført.

Økt åpenhet i Europapolitikken er lagt til grunn i regjeringens innspill til EUs grønbok om maritim politikk som ble utarbeidet i nært samarbeid mellom departementene og et bredt utvalg representanter for lokale og regionale myndigheter, interesseorganisasjoner og forskningsmiljøer.

Vi har også styrket informasjonen om vårt arbeid med Europa-saker gjennom at nyheter og informasjon om europaspørsmål blir synliggjort bedre gjennom

Regjeringens europaortal, og gjennom at EU-delegasjonen er blitt styrket med to nye informasjonsmedarbeidere.

Stortingsmelding nr. 23 (2005-2006) om gjennomføring av Europapolitikken ble behandlet i Stortinget i februar 2007. I tråd med innstillingen holdt Utenriksministeren 4. juni sin første halvårslige redegjørelse om aktuelle EØS- og EU-saker. Regjeringen har hatt løpende konsultasjoner om viktige saker med Stortingets EØS-utvalg. Regjeringen har gått inn for større åpenhet i utvalgets arbeid og støttet at referatene er offentlig tilgjengelig.

- *nær dialog om europeiske samarbeidsspørsmål med våre nordiske naboer*

Norge hadde i 2006 formannskapet for både det nordiske og det nordisk-baltiske (NB8) utenrikspolitiske samarbeidet. Antall bilaterale møter på politisk nivå med de nordiske landene økte i 2006 og det høye aktivitetsnivået er videreført i 2007. Dialogen med nordiske naboland omfatter et bredt spekter av saksområder, ikke minst spørsmål knyttet til nordområdene.

Norge deltar også, sammen med Sverige, Finland, Estland og Irland i en innsatsstyrke som skal stilles til disposisjon for EU. Styrken vil ha sin første beredskapsperiode i første halvår 2008. Norge har også en samarbeidsavtale om utvikling av forsvarsmateriell med Det europeiske forsvarsbyrået, og vi involveres i et økende antall prosjekter. Avtalen ble i 2007 supplert med en egen investeringsavtale om styrkebeskyttelse.

Norge har tett kontakt med EU om sivil krisehåndtering og sivile bidrag til ESDP-operasjoner. Norge vil således bidra både til den planlagte sivile ESDP-operasjonen i Kosovo når EU eventuelt overtar etter UNMIK, og deltar for tiden i politioperasjonen i Afghanistan som startet i juni i år. Kontakten med rådssekretariatet og sentrale EU-land om disse spørsmålene er styrket.

Norge bidrar til den euroatlantiske integreringen av Vest-Balkanlandene. Gjennom et langsiktig og aktivt engasjement i regionen, legger regjeringen vekt på å støtte nødvendige reformer for å legge til rette for integrasjonsprosessene i forhold til EU/EØS. Norge bidrar med planleggingsteam innen politi- og justissektoren i Kosovo. Støtte gis også til sosial utvikling gjennom økonomiske, politiske og sosiale reformprosesser.

Videre er det et tett nordisk-baltisk samarbeid for å støtte opp om reformarbeidet i SUS-landene i Kaukasus, særlig Georgia, samt Ukraina, Moldova og Hviterussland. Norge deltar også i den faste dialogen med EU om utviklingen i SUS-landene, samt om utviklingen i OSSE og Europarådet.

Regjeringen fører også en aktiv Europapolitikk i Europarådet og i OSSE. Norge har bidratt aktivt til å få på plass en samarbeidsavtale mellom Europarådet og EU som legger opp til tettere konsultasjoner og nærmere samarbeid på en rekke områder.

Norge vil følge dette aktivt opp fremover, og bidra til at samarbeidet gir konkrete resultater.

- *øke støtten til interesseorganisasjoner*

Regjeringen støtter særlig tiltak som kan utvide kjennskap til og kunnskap om Europa i det norske samfunn. Vi har støttet interesseorganisasjonene med totalt 5 millioner i 2006 og 2007. Denne støtten økes med 287 000 i 2008. I tillegg har Regjeringen i statsbudsjettet for 2008 foreslått å opprette en egen tilskuddsordning på 1 million for sosial dialog i Sentral-Europa. For å sikre arbeidslivsorganisasjonenes mulighet til europapolitisk dialog opprettet vi i 2006 en tilskuddsordning på 450 000 som dekker reiseutgifter i forhold til dette. Dette beløpet ble også tildelt i 2007 og vi har foreslått det samme for 2008.

- *arbeide for at EU ikke gjennomfører et tjenstedirektiv som kan føre til sosial dumping*

Regjeringen har arbeidet aktivt for å påvirke innholdet i tjenstedirektivet, med særlig fokus på arbeidet mot sosial dumping og opprettholdelse av nasjonale lønns- og arbeidsvilkår. Vi sendte norske kommentarer til forslaget både i februar og i mai 2006, der hovedfokuset var at tjenstedirektivet må sikre en god sosial modell samtidig som en reduserer handelsbarrierer. Regjeringen har gjennom politiske samtaler og kontakter på embetsnivå orientert EØS-land, EU-kommisjonen og Europa-parlamentet om den norske regjeringens syn. Direktivet ble vedtatt i EU desember 2006. Regjeringen sendte det vedtatte direktivet på ny bred høring i Norge og går nå gjennom alle sidene ved høringen.

I tillegg har regjeringen blant annet arbeidet med:

- *få gjeninnført den differensierte arbeidsgiveravgiften*

Differensiert arbeidsgiveravgift ble gjeninnført i store deler av det tidligere området fra 2007. Dette er det mest treffsikre distriktspolitiske virkemidlet, som blant annet gir en avgiftsfordel for bedriftene på over 6 milliarder kroner i 2008. Alle områder som ikke får gjeninnført den differensierte arbeidsgiveravgiften vil få kompensasjon. Ordningen omfatter hele Nord-Norge. Finnmark og Nord-Troms vil fortsatt ha nullsats. I Sør-Norge får alle kommunene i sone 4 og sone 3 og mer enn halvparten av kommunene i sone 2 gjeninnført ordningen. Tromsø og Bodø får en noe høyere sats, enn før, men 7,9 prosent er fortsatt godt under full avgift på 14,1 prosent.

- *arbeide aktivt for å påvirke innholdet i EUS fremtidige forslag til regulering av helse og sosiale tjenester*

Europakommisjonen vil i løpet av høsten 2007 fremmet et regelverksforslag om helse-tjenester. Vi har sendt norske kommentarer til Kommisjonens meddelelse om helsetjenester i januar 2007. Norske synspunkter og interesser har vært fremmet i møter med EU-kommisjonen.

- *få på plass en samarbeidsavtale med European Defence Agency (EDA)*

Norge signerte en samarbeidsavtale (Administrative Arrangement) med European Defence Agency (EDA) i mars 2006. EDA ble etablert i 2004, og er et mellomstatlig organ for utvikling og harmonisering av militære kapasiteter, materiellsamarbeid, forskning og teknologiutvikling, samt forsvarsindustri og markedsutvikling.

Fred, forsoning og nedrustning, og et styrket FN

Regjeringens mål er en FN-ledet verdensorden. Vi er tjent med at internasjonale sikkerhetsutfordringer finner sin løsning innenfor en bred konsensus, basert på prinsippene i FN-pakten og gjennom forankring i folkeretten. Norge bidrar aktivt til å sette FN i stand til å løse sine oppgaver på en god måte.

- *arbeide aktivt og langsiktig for å sette FN i stand til å møte det 21ste århundres utfordringer*

Norge har et internasjonalt lederskap i FN-reformarbeidet. Oppfølgingen av anbefalingene fra FNs reformpanel, som statsminister Jens Stoltenberg var med og ledet, står sentralt. Norge er aktiv i vennegruppen for FN-reform i New York og spiller en pådriver rolle for reformprosessen, med særlig vekt på likestilling, miljø, rettigheter og gjennomføring av "ett FN". Norge spiller også en brobyggerrolle overfor utviklingslandene og arbeider for å engasjere dem i reformarbeidet. For å sikre FN langsiktige bidrag har Norge selv innført forutsigbare, flerårige bidrag til sentrale FN-organisasjoner.

Norge er aktiv pådriver for forslaget om å opprette en slagkraftig ny enhet for kvinner og likestilling i FN som kan sørge for bedre koordinering og gjennomføring av det internasjonale likestillingsarbeidet. Norge vil bidra med betydelige midler til dette arbeidet.

Norge er en av verdens største bidragsytere til humanitær bistand i konfliktområder og etter naturkatastrofer, og arbeider aktivt for å styrke FNs sentrale rolle i dette arbeidet. Midlene til humanitær bistand og menneskerettigheter har blitt økt med ca. 900 millioner siden 2005. En betydelig del av dette kanaliseres gjennom FNs humanitære organisasjoner. Samtidig arbeider Norge aktivt for å styrke samarbeidet mellom FN og frivillige organisasjoner, hvor FNs kontor for koordinering av humanitær bistand (OCHA) spiller en sentral rolle. Norge har i 2006 og 2007 til sammen bevilget 550 millioner kroner til FNs nødhjelpsfond, og er i år nest største bidragsyter til fondet etter Storbritannia.

Norge støtter tiltak for å styrke FNs evne til å forebygge væpnet konflikt, blant annet gjennom konkret økonomisk og praktisk støtte til FNs kontor for fredsmekling (Mediation Support Unit). Gjennom ledervervet i FNs fredsbyggingskommisjon bidrar Norge både til fredsbygging i Burundi og til å konsolidere en viktig FN reform som vil gjøre verdensorganisasjonen bedre i stand til å håndtere den viktige overgangen fra konflikt til varig fred. Regjeringen har også bevilget 200 millioner kr til FNs fredsbyggingsfond.

Regjeringen ønsker å bidra til å videreutvikle den flerdimensjonale, helhetlige og integrerte tilnærminger til FNs fredsoperative aktivitet. Som oppfølging av Oslo-konferansen i 2005 om FNs flerdimensjonale og integrerte operasjoner er det derfor initiert en serie seminarer på fire kontinenter for å innhente erfaring fra ulike aktører i felt omkring aktuelle problemstillinger knyttet til samordning av det sikkerhetsmessige element, det humanitære engasjement og det langsiktige utviklingspolitiske bidrag i fredsoperasjoner. En rapport med anbefalinger vil bli presentert for FNs ledelse.

Regjeringen ønsker å bidra til mer norsk personell i viktige stillinger i FN sentralt og i operasjonene. Dette har blant annet ført til at Norge for tiden innehar den nest høyeste militære stillingen i FN-hovedkvarteret, Deputy Military Adviser.

For å styrke samarbeidet med frivillige organisasjoner er det etablert et eget FN-forum med deltakelse fra organisasjoner som arbeider med FN-spørsmål.

- *øke deltakelsen sivilt og militært i FN-operasjoner*

Med over 100 000 mannskaper i 18 operasjoner, hvorav drøyt 80 000 soldater og politi, i 19 operasjoner, er FN igjen den primære rammen for internasjonal fredsbevarende innsats, med flere styrker i felt enn alle regionale organisasjoner til sammen. Lenge glimret vestlige land med sitt fravær i FNs egne operasjoner, men denne skjevheten er i ferd med å reduseres noe, gjennom økt europeisk vilje til å bidra til FN i felt. Norge har bidratt til denne utviklingen, blant annet gjennom den nå avsluttede deltakelsen med fire missiltorpedobåter i UNIFIL i Libanon, FNs første sjømilitære engasjement. Norge har besluttet å bidra med en sivil-militær samordningsenhet på åtte personell til UNIFIL som blant annet skal arbeide for et tettere samarbeid mellom UNIFIL og libanesiske myndigheter. Regjeringen planlegger videre å yte et substansielt bidrag til den felles FN/AU-operasjonen UNAMID i Darfur gjennom en felles svensk-norsk ingeniøravdeling på 400 soldater, hvorav ca. 250 norske. Krisen i Darfur er en av vår tids største humanitære katastrofe, og det militære bidraget vil inngå som en del av en bred norsk innsats i Sudan.

Regjeringen har dessuten styrket arbeidet med sivil deltakelse i FN-operasjoner med vekt på Afrika. Videre bidrar Norge til opplæring av afrikanske sivile til fredsoperasjoner gjennom Training for Peace-programmet som gjennomføres i samarbeid med NUPI og flere afrikanske miljøer. Samarbeidet med FN om dette programmet er styrket.

Regjeringen har i ulike sammenhenger, bl.a. i FN og NATO, lagt vekt på å fremme helhetlig tenkning og et effektivt sivil-militært samvirke i operasjoner i utlandet, basert på tett integrasjon på strategisk nivå, arbeidsdeling og respekt for ulike mandater. Samtidig som politisk, militær og utviklingsmessig innsats må sees på som deler av en helhet, har det vært lagt stor vekt på å verne om humanitære grunnprinsipper om humanitet, uavhengighet og nøytralitet i forholdet mellom militære stabiliseringsstyrker og humanitære organisasjoner, bl.a. i Afghanistan. Denne

tilnærmingen har nå bred prinsipiell støtte i NATO. Den praktiske gjennomføringen vil stå sentralt i forberedelsene til neste toppmøte i Bucuresti i april 2008.

For å bidra til en mer helhetlig internasjonal tilnærming til arbeidet med å skape varig fred og utvikling i Afghanistan, har Regjeringen tatt initiativ til en betydelig styrking av FN-operasjonen UNAMA i landet. Denne styrkingen er nå i ferd med å bli gjennomført med norsk finansiering, og vil bidra til å styrke den sivile innsatsen. Regjeringen har samtidig styrket samordningen av de ulike departementenes virksomhet i Afghanistan gjennom et eget Afghanistanforum på statssekretærnivå, der UD, FD, JD og SMK deltar.

- *arbeide for et internasjonalt forbud mot klasebomber*

Regjeringen lanserte høsten 2006 et initiativ til å starte en internasjonal prosess for et forbud mot klaseammunisjon. Regjeringen inviterte interesserte stater til en konferanse i Oslo om saken i februar 2007, og 46 land sluttet seg til Oslo-erklæringen om få på plass et internasjonalt forbud mot klaseammunisjon innen utgangen av 2008. Oslo-konferansen ble starten på en pågående prosess, og den første oppfølgingskonferanse er nå avholdt med tre ytterligere konferanser berammet. De formelle forhandlingene skal etter planen finne sted i Dublin i mai 2008. Prosessen støttes nå av over 80 stater. Norge leder prosessen sammen med en kjernegruppe av likesinnede land, og med støtte fra det sivile samfunn, nasjonale og internasjonale humanitære organisasjoner og FN.

Vi vil i tillegg fortsette å støtte humanitær innsats for hjelp til ofre for klaseammunisjon, rydding av klaseammunisjon, og kartlegging av de humanitære og utviklingsmessige problemene klaseammunisjon skaper.

Det er innført moratorium på norske lagre av klaseammunisjon inntil det foreligger en internasjonal avtale. Vi støtter innsats for ofre og arbeidet med å rydde klaseammunisjon, blant annet Norsk Folkehjelps arbeid i Libanon.

- *styrke samarbeidet med frivillige organisasjoner, forskningsmiljøer og andre som jobber med fred og konfliktløsning*

Regjeringen har økt støtten til norske og internasjonale frivillige organisasjoner som jobber med fred og konfliktløsning, blant annet ved å øke støtten til forskning relevant for fredsarbeid med 50 prosent siden 2005. Bevilgningen til forskning på dette feltet er nå 30 millioner kroner.

I tillegg har regjeringen trukket både norske og internasjonale forskningsmiljøer, herunder FN-organisasjonene, aktivt med i arbeidet for kjernefysisk nedrustning og ikke-spredning. Det legges vekt på partnerskap mellom institusjoner fra ulike regioner, og et samarbeid er etablert med forskningsmiljøer i alle landene innenfor det såkalte syvlandsinitiativet (som i tillegg til Norge består av Australia, Chile, Indonesia, Romania, Sør Afrika og Storbritannia). Innsatsen på dette området vil i år beløpe seg til

25 millioner kroner. Norge er også pådriver for et sterkere NATO-engasjement for rustningskontroll og nedrustning.

Norge har støttet opprettelsen av en ekspertgruppe i FN for å se på mulighetene for å komme i gang med forhandlinger om å etablere en Konvensjon om kontroll av handel med alle typer konvensjonelle våpen (Arms Trade treaty – ATT). Norge ønsker å delta i ekspertgruppen og vil arbeide for at en eventuell konvensjon skal være et omfattende og juridisk bindende instrument. Vi vil samarbeide tett og aktivt med nærstående land og internasjonale humanitære organisasjoner med dette for øye. Vi har gitt detaljerte og omfattende innspill til FNs Generalsekretær om hva vi mener en mulig ATT bør omfatte.

Vi har opprettet et forum for fred og forsoning med ekstern deltakelse for å bidra til styrking av en norsk kompetansebase for konfliktløsning. I tillegg har vi opprettet forum for religion og utenrikspolitikk.

Forsvaret har underskrevet en ny samarbeidsavtale med Røde Kors om opplæring i internasjonal humanitær rett /krigens folkerett. Forsvarsdepartementet har også inngått en avtale med Røde Kors om opprettelse og drift av et nasjonalt opplysningskontor for væpnet konflikt. Forsvaret har gitt bort materiell til frivillige organisasjoner både i Libanon i forbindelse med krisen i Midt-Østen, og i forbindelse med jordskjelvet i Pakistan. Forsvarsdepartementet arbeider, sammen med forskningsmiljøer i Norge og utlandet, med et prosjekt som har til hensikt å styrke den demokratiske kontrollen over forsvarssektoren i konfliktrammede og svake stater.

For å øke bevisstheten omkring problemstillinger knyttet til barnesoldater, har forsvarsministeren gjennomført en konferanse om temaet, hvor flere av de frivillige organisasjonene stilte. Hensikten med konferansen var å sette fokus på det etiske dilemmaet norske soldater vil kunne bli stilt overfor dersom de møter barnesoldater ute i operasjoner i utlandet. Gjennom konferansen ble samarbeidet mellom Forsvaret og frivillige organisasjoner ytterligere styrket.

- *styrke Norges mulighet til å bidra til konfliktforebygging, fredsmekling og fredsbygging*
Bevilgning til Fred- og forsoningsarbeid ble økt til over 820 millioner kroner årlig. I tillegg er overgangsbistanden økt med over 100 millioner kroner.

I Midt-Østen har vi økt bistanden til Det palestinske området og leder det internasjonale giversamarbeidet overfor palestinerne. I tillegg gir vi betydelig støtte blant annet gjennom FN, Røde Kors-systemet og norske frivillige organisasjoner. Norge viderefører den humanitære bistanden til Libanon, med særlig fokus på støtte til palestinske flyktninger, rydding av klaseammunisjon og miner. Norge bidrar også med humanitær bistand til den stadig mer utsatte befolkningen i Irak, herunder støtte til irakiske flyktninger i nabolandene.

Norge har økt den samlede bistanden til Afghanistan betydelig. Bistanden fordeles på humanitær bistand, fred og forsoningsinnsats og langsiktig bistand. Eksempelvis er antall norske polititjenestemenn i Afghanistan doblet, og det viktige personellbidraget på justissiden videreført. Dette er viktig for å styrke afghansk kapasitet på disse områdene, og dermed for å bidra til å bedre lov og orden. Dette kommer i tillegg til vårt betydelige militære engasjement i ISAF-styrken.

Innsatsen for å løse konflikten i Sri Lanka er videreført, både gjennom tilrettelegging for forhandlinger mellom partene og med bistandsmidler. I Nepal støtter Norge opp under freds- og demokratiprosessen med økt bistand og politisk dialog. I Øst-Timor har Norge økt bistanden og bidrar til forsoningsprosessen med en spesialutsending.

I Afrika har Norge økt sin innsats til de regionale organisasjonene som arbeider med fred og forsoning, blant annet AU. Norge bistår AU med å utforme rammeverket for AUs fremtidige beredskapsstyrker (African Stand-by Force – ASF). Dette setter AU bedre i stand til å lede fredsoperasjoner. Som en følge av vårt engasjement har Norge på anmodning fra AU påtatt seg å koordinere de internasjonale sivile bidragene til ASF.

I Sudan arbeider Norge for å skape fred i Darfur, både gjennom støtte til fredsforhandlinger i regi av den Afrikanske union (AU), til ulike forsoningstiltak og til sivile komponenter i AUs fredsbevarende operasjon. Omfattende norsk humanitær bistand, bl.a. gjennom FNs humanitære landfond for Sudan, bidrar til mer koordinert og strategisk humanitær innsats i landet. Norge har gitt store midler til gjenoppbyggingen i Sør-Sudan og dermed til styrking av fredsavtalen for Sudan.

Norge har tatt ledelsen i en gruppe land for å skape mer internasjonal oppmerksomhet om forholdene i Somalia og mulighetene for å skape fred der. I land som Sierra Leone, Liberia, Elfenbenskysten, Burundi og Uganda er store deler av den norske bistandsinnsatsen rettet mot å bidra til fred og forsoning.

Norge er sammen med Sveits og Spania ledsagerland i fredsprosessen med ELN i Colombia. Arbeidet med å stabilisere den skjøre freden på Haiti er blitt videreført gjennom støtte til den interne dialogen og FNs arbeide.

Vi arbeider aktivt for å gjennomføre mandatene for FNs straffedomstoler for Rwanda og det tidligere Jugoslavia, og for å synliggjøre deres bidrag til langsiktig fred og forsoning i områdene. Vi støtter den internasjonale og nasjonale strafferettspleie for bekjempelse av masseovergrep, som ledd i bærekraftig fredsbygging i tidligere konfliktområder.

Norge har intensivert innsatsen for å samle og spre både norske og internasjonale erfaringer fra freds- og forsoningsprosesser. Et viktig tiltak er den årlige fredsmeglersamlingen "Oslo Forum". Forumet er videreutviklet. Det er blitt større og utvidet med egne regionale samlinger i Asia og Afrika. Vi har startet et systematisk arbeid med å øke bevisstheten og kunnskapen om overgangsjustis ("transitional

justice”) blant de som er engasjert i det norske fred- og forsoningsarbeidet, blant annet ved en første samling med internasjonale eksperter i Oslo.

Den norske handlingsplanen for kvinner, fred og sikkerhet iverksettes nå, i nært samarbeid med FN, forskningsmiljøene og sivilt samfunn.

Regjeringen er i ferd med å etablere et norsk ressurscenter for fredsbygging, knyttet opp mot eksisterende forskningsmiljøer. Senteret skal styrke det norske ressurs- og kompetansemiljøet innen fredsbygging og statsbygging, og støtte opp under FNs kapasitet på området.

I tillegg har regjeringen blant annet arbeidet med:

- *økt innsats på migrasjon og utvikling*

Et eget prosjekt på migrasjon og utvikling er etablert i Utenriksdepartementet. Det planlegges å tilby pakistanske miljøer i Norge statlige midler tilsvarende det beløpet de selv stiller til rådighet for utviklingsformål i Pakistan. En projektskisse som er utarbeidet av Norad, vurderes i UD.

- *styrke faglige rettigheter internasjonalt*

Et eget prosjekt for sosial globalisering med vekt på å styrke faglige rettigheter er etablert i Utenriksdepartementet. Vi har økt samarbeidet med ILO om faglige rettigheter og i 2007 økte vi støtten til ILOs arbeid med faglige rettigheter med 15 millioner kroner. I tillegg har vi styrket kontakten med sivilt samfunn, blant annet gjennom egne kontaktmøter som inkluderer partene i næringslivet.

- *FNs apparat for å støtte opp om fredsprosesser bør styrkes*

Norge bevilget 200 millioner kroner til FNs Fredsbyggingsfond i 2006. Vi støtter diverse FN-organisasjoner som direkte eller indirekte overser pågående fredsprosesser med anslagsvis 100 millioner kroner.

Norge støtter den nyopprettede Mediation Support Unit (MSU) i DPA som tilbyr spesialisert støtte og ekspertise til fredsutsendinger i feltet blant annet i form av regionale arbeidsseminarer for fredsmeglere med 1,6 millioner kroner. Norge finansierer en stående beredskapsgruppe av eksperter på fredsmekling som står til disposisjon for FN (MSU), administrert av Flyktningehjelpen.

- *arbeide for større åpenhet om Norges rolle i Verdensbanken og IMF*

Vi har opprettet et konsultasjonsforum med norske frivillige organisasjoner.

- *norske interesser i en globalisert verden*

Utenrikspolitikken skal ivareta våre interesser og verdier, bidra til å fremme internasjonale fellesgoder og bygge en bedre organisert verden. Våre utenrikspolitiske rammebetingelser er i forandring. Regjeringen har derfor tatt initiativ til et utredningsprosjekt om virkningene for oss av globalisering og internasjonale endringer.

Utenriksministeren har invitert til debatt om utenrikspolitikken og vårt internasjonale engasjement, og det vil bli fremmet en stortingsmelding innen utløpet av perioden. I denne forbindelse har vi i statsbudsjettet for 2008 foreslått å opprette en ny tilskuddsordning på 1,5 millioner som skal fremme debatt og informasjon om globalisering.

Utviklingspolitikk og menneskerettigheter

Vi øker bistanden til fattige land og skal løfte bistanden til over en prosent av BNI i løpet av fireårsperioden. Samtidig bygger vi videre på arbeidet med styrking av demokrati og menneskerettigheter.

Regjeringen har vektlagt en sterkere sammenheng mellom de ulike utenrikspolitiske og utviklingspolitiske virkemidler for å oppnå Soria Moria-erklæringens målsettinger. Utviklingsutvalget ble oppnevnt i desember 2006 og skal vurdere hvor samstemt norsk politikk er i forhold til utviklingslandene. Rapporten (NOU) skal leveres innen 1. kvartal 2008.

Regjeringen har også valgt å prioritere veksten i budsjettene til fem definerte hovedspor der Norge har et særlig fortrinn. I tillegg gjøres det innsats på mange andre viktige områder der Norge kanskje ikke har spesifikke særtrinn, men der vi er en del av en nødvendig helhet.

De fem hovedsporene er:

- Fredsbygging, menneskerettigheter og humanitær bistand
  - Godt styresett og institusjonsbygging, inkl. kamp mot korrupsjon
  - Kvinner og likestilling
  - Klima, miljø og bærekraftig utvikling
  - Olje og energi
- *at bevilgningene til utviklingssamarbeid når målet om 1 prosent av BNI og at innsatsen deretter trappes ytterligere opp i perioden*
Regjeringen øker bistanden fra 2006 til 2008 med 3,77 milliarder kroner til 22,3 milliarder kroner. Dette betyr en økning fra 0,96 til 0,98 prosent av BNI.
- *gi betydelig bidrag til et nødhjelpsfond i FN-regi*
Regjeringen har økt det norske bidraget til FNs nødhjelpsfond fra NOK 200 millioner (2006) til NOK 350 millioner for 2007. Norge er dermed nest største giver etter Storbritannia med samlede bidrag på 550 millioner kroner i 2006 og 2007.
- *gå foran for internasjonale avtaler om nye globale finansieringskilder*
Norge deltar sammen med blant annet Brasil og Frankrike i ledelsen for en internasjonal arbeidsgruppe om innovativ finansiering.

Norge bidrar i 2007 med 5 millioner dollar til den nye opsjonsbaserte finansieringsmekanismen for vaksiner (IFFIm) som ble opprettet i 2006. Årlig går 140 millioner kroner fra CO₂-avgiften fra flydrivstoff til å betale for medisiner for utviklingsland.

Norge deltar også i etableringen av en ordning for å stimulere til raskere utvikling og distribusjon av en vaksine mot lungebetennelse og hjernehinnebetennelse. Norge har sammen med Storbritannia, Italia, Russland, Canada og Gates Foundation forpliktet seg til å bidra med til sammen 1,5 milliarder dollar til ordningen.

- *ta et internasjonalt initiativ for å sikre løpende evaluering av bistanden*
Evalueringsarbeidet har blitt styrket med personell og ressurser. Evalueringene følger de retningslinjene som er utarbeidet av OECDs bistandskomite (DAC) og vi samarbeider nært med andre giverland og -organisasjoner. Regjeringen har foreslått en uavhengig, felles evalueringsenhet for FN. Dette ble tatt inn i rapporten fra høynivåpanelet om FN-reform som statsminister Jens Stoltenberg var med ledet.

- *arbeide for å sikre kvinners reproduktive helse og for å avkriminalisere abort*
Regjeringen har påbegynt arbeid med avkriminalisering av abort og med seksuell og reproduktiv helse og rettigheter. Norge har økt støtten til FNs befolkningsfond UNFPA med 70 millioner kroner.

Norge har tatt opp kvinners seksuelle rettigheter og reproduktive helse i alle viktige sammenhenger og sørget for at aktører som ønsker å redusere kvinners rettigheter ikke har lykket.

Det er i 2007 utarbeidet en handlingsplan for kvinners rettigheter og likestilling i utviklingssamarbeidet. En egen kvinnebevilgning for utviklingsarbeidet på 235 millioner kroner er opprettet. Den årlige økningen til målrettede likestillingstiltak er på 475 millioner kroner (2008).

En evaluering av Strategien for kvinner og likestilling i utviklingssamarbeidet 1997-2005 viste klare svakheter, bla. mangel på relevant kompetanse, kapasitet og ressurser. For å snu utviklingen har Utenriksdepartementet definert et treårig prosjekt. Det er opprettet en seksjon for globale initiativ og likestilling med økt personellkapasitet for kvinner og likestilling.

Regjeringens handlingsplan for oppfølging av FNs sikkerhetsråds resolusjon 1325 om kvinner, fred og sikkerhet ble lagt fram i 2006. Den første framdriftsrapporten er presentert. Det er øremerket i alt 130 millioner kroner over relevante budsjettposter. Det er etablert et samarbeidsforum som inkluderer frivillige organisasjoner og forskningsmiljøer for dialog og samarbeid om oppfølgingen.

Gjennom arbeidet i høynivåpanelet for FN-reform har Norge vært en pådriver for styrking av FNs likestillingsarbeid. Støtten til FNs kvinnefond UNIFEM er økt fra 20 millioner i 2006 til 75 millioner fra 2008. Vi har også økt likestillingsfokuset i arbeidet

med FN, Verdensbanken og de regionale utviklingsbankene gjennom blant annet støtte til likestillingsfond.

- *større engasjement i arbeidet mot hiv/aids-epidemien*

Det er utarbeidet et posisjonsnotat for norsk hiv- og aidspolitik i utviklingssamarbeidet, som følger opp FN's mål om universell tilgang til hiv forebygging, behandling og støtte innen 2010.

Norge var i mars 2007 vertskap for den første konferansen om påfyllingsforhandlinger under Det globale fondet for bekjempelse av aids, tuberkulose og malaria (GFATM). Regjeringen går inn for å øke Norges bidrag til fondet med 75 millioner kroner fra 2007 til 2008, d.v.s. en økning på 25 prosent. Norge er også i ledelsen i arbeidet med helse/aids-tjenester med særlig vekt på helsepersonellkrisen i Afrika, og har bidratt som tyngste partner i oppstarten av Global Health Workforce Alliance. I tillegg er det inngått et strategisk partnerskap med Clinton-stiftelsen om innsats mot hiv og aids i fem land, bl.a. forebygging av overføring av hivsmitte fra mor til barn i Tanzania og Malawi. Norge bidrar med inntil 25 millioner kroner i året til dette samarbeidet.

Regjeringen øker støtte til og inkludering av mennesker som lever med hiv/aids, og har opprettet et nasjonalt aidsråd.

Som del av en internasjonal kjernegruppe har Norge bidratt til å etablere legemiddelfasiliteten UNITAID som har som særlig oppgave å skape bedre tilgang til og reduserte priser for medisiner for utviklingsland.

Norge har tatt til orde for at spesielt sårbare grupper må synliggjøres i kampen mot aids. Homofile, prostituerte og sprøytebrukere må sikres tilgang på forebygging og behandling. Innsatsen for å forebygge overføring av hivsmitte fra mor til barn prioriteres høyt, bl.a. i samarbeid med Clinton-stiftelsen, UNICEF og WHO.

- *sikre alle barn vaksiner og økt innsats for å redde barneliv*

Regjeringen har økt bevilgningen til Vaksinealliansen (GAVI). Bevilgningen er på 500 millioner kroner årlig. GAVI er i dag et viktig redskap for bredere helsesystemstøtte, der Norge har vært en sentral pådriver. Norge har dessuten sluttet seg til en internasjonal finansieringsmekanisme som skal mobilisere 4 milliarder USD til GAVI innen 2015, deltar i nye finansieringsinitiativ for å gjøre enda flere nye vaksiner tilgjengelige for utviklingsland og støtter vaksineforskning gjennom Forskningsrådet. I tillegg har vi påtatt oss en ledende rolle for å nå FN's tusenårsmål 4 og 5 om å redusere barnedødelighet og mødredødelighet. Det legges vekt på å mobilisere ledere globalt, og bidra til å samle ulike aktiviteter på landnivå rundt en samlet nasjonal satsing der ulike finansieringsordninger og samarbeidsmodeller kan styrke nasjonale helsemyndigheter på dette feltet. Aktiviteten konsentreres om å skape enighet om en global strategi og samtidig vise at det kan gjøres effektive tiltak i land med høy barnedødelighet i Asia og Afrika. Det bevilges 500 millioner kroner årlig til arbeidet med å nå tusenårsmål 4 og 5.

- *norsk bistand skal ikke gå til programmer som stiller krav om liberalisering og privatisering*

Norge arrangerte en konferanse om kondisjonalitet i Oslo i november 2006. Denne vil bli fulgt opp med konsultasjoner med utviklingsland i 2007. Det er og fulgt opp i dialogen med Verdensbanken og har fått konsekvenser for enkeltprosjekter og investeringer. Norge har fått laget rapporter som viser at det sjeldnere stilles betingelser om liberalisering og privatisering enn før, men at det fortsatt forekommer.

- *videreføre og styrke Norges engasjement for helse i fattige land*

Norge har tatt initiativ til et syv-lands samarbeid på "Utenrikspolitikk og global helse". Første fase av dette samarbeidet har vært å utarbeide en handlingsagenda der det legges særlig vekt på hva utenrikspolitikken kan bidra med når det gjelder de store globale helseutfordringene verden står overfor.

Nå arbeides det med å operasjonalisere dette, og hvordan utenrikspolitiske virkemidler kan bidra til å nå helsepolitiske mål. Det er skapt betydelig interesse for dette initiativet internasjonalt og relevansen er bekreftet i forhold til de utfordringene som Verdens Helseorganisasjon nå står oppe i.

Norge arbeider aktivt i WHO-sammenheng med utarbeidelsen av en strategi og handlingsplan for folkehelse, innovasjon og immateriellrett. Strategien og handlingsplanen søker å fremme tilgang til legemidler for utviklingsland, samt egnede finansierings- og insentivmekanismer for utvikling av nye medisiner og produkter som disproporsjonalt rammer utviklingsland.

- *lede an i arbeidet med å avvikle utestående gjeld til de fattigste landene i tråd med det internasjonale gjeldssletteinitiativet*

Regjeringen har slettet den gjenværende gjelden fem land hadde til Norge fra skipseksportskampanjen (1976 – 1980), totalt 498 millioner kroner.

Gjelden ble slettet ensidig og uten betingelser. Skipseksportskampanjen er betegnet som feilslått utviklingspolitikk og Regjeringen har nå tatt medansvar for gjelden. Slettingen blir sett på som et bidrag til debatten om ansvarlig långivning. Regjeringen har godkjent norsk deltakelse i det internasjonale gjeldssletteinitiativet (MDRI).

Norge har gått foran i flere multilaterale gjeldsoperasjoner. Både i arbeidet med å slette misligholdt gjeld Liberia har til multilaterale finansinstitusjoner og i flere gjenkjøpsoperasjoner av privat gjeld fra "gribbefond" har Norge vært det første giverland til å annonsere sin støtte.

- *arbeide for opprettelsen av en gjeldsdomstol for behandling av spørsmål om illegitim gjeld*

Med norske penger har FN og Verdensbanken laget studier om "illegitim gjeld". Studiene vil brukes i det videre arbeidet med å stimulere til debatt omkring "illegitim gjeld", kreditoransvar og ansvarlig långivning.

- *gå foran for internasjonale avtaler om nye globale finansieringskilder*

Norge har i et halvt år, fram til mars 2007, ledet den internasjonale pilotgruppen for innovative finansieringsmekanismer for utviklingsformål (Leading Group on Solidarity Levies to Fund Development). Under formannskapet ble gruppens andre plenumskonferanse avholdt i Oslo i februar. Her presenterte vi to nye studier, finansiert av UD, om hhv. en valutaskatt for utviklingsformål og bekjempelse av skatteparadiser og kapitalflukt. Det legges opp til at Norge vil ta ledelsen i en internasjonal "task force" om sistnevnte.

Norge deltar nå i tre nye og innovative mekanismer; vaksinefasilitetene International Finance Facility for Immunization (IFFIm) og Advance Market Commitments for Vaccines (AMCs), og legemiddelordningen UNITAID. Fram til 2017 legges det opp til finansieringsforpliktelser på til sammen 2 milliarder kroner til disse initiativene. Bidraget til UNITAID tas fra statens inntekter fra CO₂-avgiften på innenlands flytrafikk.

- *aktivt arbeide for avskaffelse av dødsstraff i alle land*

Norge arbeider aktivt mot dødsstraff i multilaterale fora og tar opp spørsmålet bilateralt med en rekke land. Norge var representert på den tredje verdenskonferansen mot dødsstraff i Paris i februar 2007.

- *følge opp og videreutvikle arbeidet med menneskerettighetsdialog*

Regjeringen har bidratt til å videreutvikle menneskerettighets samarbeidet med Kina, Vietnam og Indonesia. I tillegg til de årlige MR-rundebordskonferanser med disse landene, drives andre samarbeidsprosjekter mellom parter fra begge sider.

I 2007 er det arrangert MR-rundebord i Norge med Vietnam (januar) og med Indonesia (april). I oktober holdes dialogmøtet med Kina, noe som markerer 10 år med MR-dialog.

Et eget prosjekt om videreutvikling av menneskerettighets-dialoger i

Utenriksdepartementet vil levere en rapport til politisk ledelse i løpet av 2007.

Prosjektet har avholdt seminarer og møter med deltagelse fra flere eksterne deltagere, bl.a. fra rettsvesenet, frivillige organisasjoner, akademia og andre departementer.

Hensikten er å gjøre dialogarbeidet mer effektivt.

Norge bidrar aktivt til arbeidet for menneskerettigheter i Europarådet, og er en pådriver for økte ressurser til Den europeiske menneskerettighetsdomstolen. Vi er i ferd med å etablere et frivillig fond under Europarådet for styrking av menneskerettighetene i SUS-landene. Vi støtter også ulike organisasjoners arbeid med menneskerettigheter i flere land der det er alvorlige brudd på menneskerettigheter. Regjeringen la i juni fram en ny strategi for Hviterussland med vekt på å styrke Norges bidrag til demokratisering, menneskerettigheter og rettsstatsutvikling.

I tillegg har Norge tatt initiativ til et fond som skal bidra til å inkludere MR-hensyn i Verdensbankens analytiske og operasjonelle aktiviteter og støtte lanelandenes implementering av ratifiserte forpliktelser.

- *legge fram en handlingsplan for miljørettet bistand*

Handlingsplanen for miljørettet utviklingssamarbeid ble lagt fram i juni 2006. I tråd med Soria Moria-erklæringen slår planen fast at Norge skal bli ledende på miljørettet bistand. I tillegg til rene miljøtiltak stadfestes det at alt norsk utviklingssamarbeid skal integrere miljøhensyn. For å synliggjøre Norge som politisk aktør på området og nå langsiktige utviklingsmål, jobber Norge aktivt i dialog med samarbeidspartnere på bilateralt og multilateralt nivå. For å konkretisere, fremme og implementere målsettingene på de prioriterte satsingsområdene i handlingsplanen, gis det støtte til prosjekter og partnerskap med frivillige organisasjoner, forskningsinstitusjoner og næringslivet. Det gjennomføres en kartlegging av norske forsknings- og kompetanse-miljøer innen miljø og bærekraftig utvikling for å styrke kontakten og samarbeidet med relevante miljøer. Dokumenter som operasjonaliserer de ulike temaområdene - bærekraftig forvaltning av biologisk mangfold og naturressurser, forvaltning av vannressurser, vann og sanitær, klimaendringer og tilgang til ren energi, samt miljøgifter, er utarbeidet og arbeidet med å følge opp miljøhandlingsplanen er i full gang i hele utenriksstjenesten. Miljørettet bistand er styrket med 355 millioner kroner i 2007 og ytterligere 480 millioner kroner i 2008.

I tillegg har regjeringen blant annet arbeidet med:

- *kamp mot korrupsjon*

Anbefalingene fra antikorrupsjonsprosjektet tas videre. Regjeringen har null-toleranse for korrupsjon. I dette arbeidet gjøres det nybrottsarbeid i kampen mot de som gjemmer pengene bort fordi korrupsjonen er avhengig av at det finnes steder å gjemme pengene, eller såkalte skatteparadis. Norge har tatt ledelsen i en internasjonal arbeidsgruppe som skal drøfte ulovlig kapitalflukt fra utviklingslandene og de finansielle mekanismene som gjør dette mulig gjennom blant annet hvitvasking av penger. Norge har og gitt korrupsjonsjegere beskyttelse gjennom internasjonale nettverk og en viss økonomisk sikkerhet forbundet med arbeidet sitt.

Norge har ratifisert FN-konvensjonen mot korrupsjon, som er den overordnede rammeavtale for bekjempelse av korrupsjon globalt. Vi deltar i forberedelsene til den første statspartskonferansen for konvensjonen, med sikte på å fremme dens gjennomføring.

Vi gir støtte til FN, Verdensbankens og de regionale bankenes anti-korrupsjonsarbeid gjennom ulike fond. Vi støtter også NATOs arbeid for å bekjempe korrupsjon, med særlig vekt på forsvarssektoren i NATOs partnerland.

- *bekjempe urban miljøfattigdom*

Vi har inngått en avtale med FNs bosettingsprogram UN-HABITAT på områdene vann og sanitær, bolig- og infrastrukturutvikling i slummen, urbane landspørsmål, kvinners likestilling og ungdomsveiledning. Avtalen beløper seg til 100 millioner kroner over to år. Norges kjernestøtte til FNs bosettingsprogram (UN-HABITAT) er i 2007 økt fra NOK 15 millioner til NOK 25 millioner. Vårt forslag om å opprette et eget Utviklingsfond for ungdom innenfor Bosettingsprogrammet, med særlig vekt på sysselsetting for unge kvinner, ble vedtatt på programmets styremøte i april 2007. En egen "By-utviklingspolitikk for internasjonalt samarbeid" er utarbeidet og lansert i 2007.

- *bidra til lokalt engasjement*

Regjeringen har økt støtten til norske kommuners bistandsarbeid fra 5 millioner til 7 millioner kr i 2007.

- *olje og energi*

Regjeringen øker innsatsen innen petroleum og energi i utviklingsland med 270 mill fra 2007 og ytterligere 95 millioner kroner fra 2008. Det faglige samarbeidet for god og gjennomiktig petroleumsforvaltning er styrket. Norge har økt støtten til investeringer i fornybar energi og til elektrifisering i Afrika og Asia. I tillegg er klimaendringer og tilgang til ren energi ett av fire tematisk prioriterte områder i miljøhandlingsplanen for utviklingssamarbeid. I tråd med målsettingen om å fremme tilgang til ren energi er et eget initiativ iverksatt, og et notat som gir føringer for arbeidet med ren energi i utviklingssamarbeid er under utarbeidelse. En fireårig tiltaksplan med forslag til konkret operasjonalisering vil bli utarbeidet og oppdatert årlig.

- *stortingsmelding om forebygging av humanitære katastrofer*

En prosjektgruppe i UD har utarbeidet et forslag til helhetlig norsk politikk for å forebygge humanitære katastrofer, i tråd med Soria Moria-erklæringens vekt på arbeidet med Tusenårsmålene, fattigdomsbekjempelse og bærekraftig økonomisk utvikling, samt det humanitære imperativ. Arbeidet vil munne ut i en stortingsmelding.

- *bistand til norsk næringsliv*

Utviklingsministeren har satt i gang en helhetlig gjennomgang av næringslivsordningene Utenriksdepartementet rår over. Næringslivet er og trukket mer aktivt med i arbeidet for bekjempelse av hiv/aids og i arbeid med mikrokreditt. Utenriksdepartementet vil arbeide aktivt med å bedre tilbudet til norske bedrifter i utlandet. Den reviderte samarbeidsavtalen mellom UD og Innovasjon Norge utgjør et godt grunnlag for å utbygge dette tilbudet. De siste årenes kursing av utsendt personell ved utenriksstasjoner har bidradd til å heve kompetansen på området, og ytterligere tiltak vurderes.

- *lagt fram en ny helhetlig Kina-strategi*

Regjeringen la 14. august 2007 fram en helhetlig Kinastrategi. Kinastrategien legger vekt på økt markedsadgang, klimautfordringer, MR, fordelings- og veldferdsspørsmål og internasjonalt samarbeid med Kina. Gjennom Kinastrategi ønsker regjeringen å

legge til rette for et bredt samarbeid mellom offentlige myndigheter og aktører i næringslivet, innenfor forskning og utdanning og frivillige organisasjoner som er engasjert i Kina-spørsmål. Strategien er en klargjøring av hvilke områder det offentlige kan tilføre merverdi på. Vi ønsker å konsentrere innsatsen på områder der Norge og Kina har overlappende interesser, særlig der Kina etterspør norsk kompetanse spesielt i forhold til velferdsspørsmål og miljøteknologi.

Forsvar og sikkerhet

Norge er et land som fører en systematisk fredspolitikk internasjonalt, på mange nivåer. Regjeringen gjør Norge som fredsnasjon til en realitet gjennom økt innsats i operasjoner i utlandet. Samtidig jobber vi hele tiden med å reformere forsvaret til å møte nye behov.

Regjeringen vil arbeide for en helhetlig sikkerhetspolitikk, for styrket samfunnssikkerhet og en god balanse i forholdet mellom militær og sivil beredskap.

Regjeringen vil legge vekt på arbeidet for å forebygge konflikter. Dette arbeidet tar sikte på å styrke den internasjonale rettsorden med bedre styringsinstrumenter enn det globale samfunnet i dag har for å skape fred.

- *videreføre Norges medlemskap i NATO, og bruke organisasjonen aktivt til å utvikle transatlantisk dialog, partnerskap, fremme fredsbevaring, nedrustning, rustningskontroll og konfliktforebygging*

Norge har lagt stor vekt på at NATO må bevares som det sentrale transatlantiske forum for konsultasjoner om sikkerhetspolitiske spørsmål av interesse for alle de allierte. Med det for øye arbeides det for å omforme NATO politisk og militært for å sette alliansen bedre i stand til å møte dagens sikkerhetspolitiske utfordringer. Norge har stilt seg bak ambisjonene om at NATO skal støtte FN i arbeidet for global fred og sikkerhet, bl.a. gjennom stabiliseringsoperasjonene i Kosovo og Afghanistan og støtte til Den afrikanske union i Darfur. Det arbeides også fra norsk side med å bedre NATOs forhold til Russland. Samtidig arbeider vi med å bygge opp samarbeidet mellom NATO og EU.

- *foreta en gjennomgang av Norges forpliktelser når det gjelder norske styrker i EU- og NATO-oppdrag og andre internasjonale operasjoner*

Denne gjennomgangen er gjennomført. Som et resultat er vårt internasjonale militære engasjement nå konsentrert om de NATO-ledede operasjonene i Kosovo og Afghanistan. Tilbudet om deltakelse i FN-operasjoner, med hovedvekt i Afrika, videreføres. Den nordiske innsatsstyrken med bidrag fra Estland og Irland vil stå på beredskap første halvår 2008.

- *ikke avgi militære styrker til internasjonale operasjoner uten en forankring i FN-pakten og et klart FN-mandat*

Det er en forutsetning for norsk deltagelse i utenlandsoperasjoner at de er forankret

i et klart FN-mandat eller annet anerkjent folkerettslig grunnlag, slik som selvforsvar eller invitasjon fra et lands lovlige myndigheter. Soria Moria-erklæringen er fulgt opp når det gjelder vårt internasjonale militære engasjement. Dette illustreres gjennom uttrekkingen av norske soldater fra Irak, styrket innsats i ISAF-operasjonen i Afghanistan avslutningen av det norske bidraget til Operation Enduring Freedom, det sjømilitære bidraget til FN-operasjonen UNIFIL Libanon, samt tilbudet om en felles norsk-svensk ingeniørstyrke i UNAMID-styrken i Darfur i Sudan tidlig i 2008.

- *trappe opp den sivile og militære deltakelse i FN-fredsbevarende arbeid, med særlig vekt på Afrika*

Den militære tilstedeværelsen i Sudan er styrket med et mindre antall stabsoffiserer i FNs såkalte "lette støttepakke" for AUs operasjon i Darfur. Dette bidraget vil bli opprettholdt som en del av FN-AU operasjonen UNAMID. Samtidig er Regjeringen innstilt på at Norge skal delta med et substansielt styrkebidrag i denne operasjonen i Darfur, og har sammen med Sverige tilbudt en ingeniørenhet på inntil 400 personer. Denne enheten vil bidra til rask etablering av nødvendig infrastruktur i den innledende fase av operasjonen.

Regjeringen fortsetter å prioritere norsk politideltakelse til ulike operasjoner i utlandet. I FNs operasjoner i Liberia og Sudan har Norge henholdsvis 11 og 6 polititjenestemenn og -kvinner. Per juni 2007 tjenestegjør om lag 60 norske polititjenestemenn og -kvinner i operasjoner i utlandet, hvorav mer enn halvparten i FN-regi. I tillegg er regjeringen opptatt av å støtte opp om reform av justissektoren i ulike land i FN-regi og på annen måte. Det gjør vi bl.a. ved å yte rådgivning til myndighetene i Afghanistan, Georgia og Moldova.

- *trekke norske styrker ut av Irak*

Regjeringen besluttet høsten 2005 å trekke det norske personellet ut av Irak. Personellet kom hjem ved årsskiftet 2005-2006. Vi vil fortsatt legge til rette for at NATO-hovedkvarteret på Jättå kan trene irakiske offiserer, men det planlegges ikke nye bilaterale kurs for irakiske offiserer i 2007. De bilaterale politi-kursene er nå faset ut.

- *styrke deltakelsen i ISAF, Afghanistan*

Den NATO-ledede operasjonen i ISAF i Afghanistan er ramme for Norges tyngste militære utenlandsengasjement. Regjeringen har trappet opp innsatsen i ISAF. Den norske deltakelsen i Operation Enduring Freedom (OEF) ikke fornyet. Regjeringen har tatt viktige skritt for å styrke samordningen av Norges innsats i Afghanistan, med sikte på en mer helhetlig tilnærming hvor sikkerhet og utvikling sees i sammenheng. Norge har også i internasjonale fora tatt til orde for en mer koordinert og helhetlig internasjonal innsats i Afghanistan.

Regjeringen har styrket det norskledete regionale stabiliseringslaget (PRT) i Faryab-provinsen i Nord-Afghanistan, med både militært og sivilt personell. I juni åpnet den nye norske leiren som er bygget utenfor Meymaneh. I tillegg har Norge oppgradert, med norske midler, en afghansk militærleir i Meymaneh. Byggevirksomheten har gitt

et stort antall lokale arbeidsplasser, og er positivt for lokalmiljøet. Videre stiller Norge en hurtigreaksjonsstyrke i Mazar-e-Sharif, som raskt skal komme de regionale stabiliseringslagene til unnsetning ved eventuelle angrep. I forbindelse med trening av den afghanske hæren bidrar Norge med offiserer til multinasjonale treningslag. Norge overtok ledelsen av Kabul International Airport (KAIA) 1. april 2007, og vi ledet flyplassen til 1. oktober 2007. Fram til dette tidspunktet bidro Norge dessuten med en spesialstyrkeavdeling til Kabul-området. Regjeringen har også besluttet å imøtekomme anmodningen fra den afghanske regjeringen om å tilby materiellstøtte til de afghanske sikkerhetsstyrkene.

- *opprette et nytt rådgivende utvalg for sikkerhetspolitikk og samfunnsikkerhet*
Utvalget ble opprettet i april 2007, og sammensetning og oppgaver reflekterer regjeringens fokus på sikkerhetspolitikk i bred forstand.

- *styrke økonomistyringen i Forsvaret*

Økonomistyringen i Forsvaret har blitt forbedret på en rekke områder, blant annet innenfor regnskaps- og lønnsarbeidet. Kontrollen med bruken av bevilgede midler er derfor betydelig forbedret. Forsvarets virksomhet ble gjennomført innenfor tildelte budsjettammer på samtlige kapitler både i 2005 og 2006. Regjeringen har lagt frem en egen stortingsmelding om økonomistyring i Forsvaret, der status for de tiltak som er iverksatt for å styrke kontrollen med økonomistyringen i Forsvaret er beskrevet, og der nye tiltak er skissert. Forsvarsdepartementet vil i 2008 videreføre en rekke tiltak innenfor virksomhets- og økonomistyringen, samt internkontroll, for å styrke økonomistyringen i Forsvaret. Innføring av LOS-programmets styringssystem for økonomi, personell og logistikk (Økonomiprojektet) i 2008 vil være et betydelig tiltak for å legge til rette for bedre økonomistyring i Forsvaret.

Regjeringen oppnevnte i januar 2006 et granskningsutvalg for IKT-kontrakter i Forsvaret. Bakgrunnen for oppnevningen var at departementet, gjennom interne undersøkelser, hadde avdekket brudd på anskaffelsesregelverket, interne rutiner og etiske retningslinjer. Rapporten fra utvalget (Dalseide-rapporten) ble lagt frem 16. juni 2006. I tillegg er det gjennomført ytterligere undersøkelser vedrørende forhold relatert til leverandørkontakt. Forsvarsdepartementet vil følge opp forslag til tiltak og gjøre det som er nødvendig for at Forsvaret skal fremstå som en profesjonell innkjøpsaktør med høy etisk standard.

- *gjennomgå erfaringene med nedbemanning, privatisering og anbud, samt horisontal samhandling i Forsvaret*

Regjeringen har gjennomgått erfaringene med nedbemanning i Forsvaret. Gjennomgangen har bidratt til viktig kunnskap for fremtidige moderniseringsprosesser i Forsvaret.

Hovedmålet er at Forsvaret til en hver tid skal kunne ha tilstrekkelig og riktig kompetanse i forhold til de operative krav og faglige behov, både når det gjelder militær og sivil kompetanse. For bedre å nå disse målene mener regjeringen at det i forbindelse med ny langtidspan for Forsvaret blant annet spesielt vil være viktig at den videre

omstillingen skal ha søkelys på løsninger som er totaløkonomisk gunstige for Forsvaret, og ikke bare bedriftsøkonomiske innsparinger. Det er også viktig tidlig å identifisere riktig kompetanse innenfor de ulike delene av Forsvaret. Regjeringen legger vekt på å ha en god dialog med arbeidstakerorganisasjonene i den videre omstillingen. Bruken av årsverksrammer i styringen skal ikke være til hinder for å finne løsninger som er totaløkonomisk gunstige for Forsvaret på sikt.

Menneskene er den viktigste ressursen som Forsvaret har. Regjeringen vil i den videre omstillingen og videreutviklingen av sektoren legge til rette for at endringer i innretning og bemanning i større grad gjøres med bakgrunn i totaløkonomiske vurderinger, og sikre at den verdien som personellet utgjør for sektoren blir håndtert på en god måte i fremtiden.

Regjeringen har også gjennomgått Forsvarets bruk av bortsetting som virkemiddel. Der det er mulig og hensiktsmessig å effektivisere internt i Forsvarets militære organisasjon, vil dette bli prioritert fremfor å sette deler av Forsvarets virksomhet ut til eksterne aktører.

- *nedsette et bredt sammensatt utvalg for å forberede grunnlaget for en ny langtidsplan for Forsvaret fra 2009*

Regjeringen oppnevnte 18. august 2006 et bredt sammensatt og rådgivende forsvarspolitisk utvalg. Utvalget skal vurdere og fremme forslag til prioriteringer knyttet til et bredt spekter av problemstillinger som vil stå sentralt i den videre utviklingen av Forsvaret. Utvalget skal levere sin rapport til forsvarsministeren innen utgangen av oktober 2007 og vil, sammen med forsvarssjefens forsvarsstudie, utgjøre de mest sentrale innspill til arbeidet med den neste langtidsplanen for Forsvaret for perioden 2009-2012.

- *sikre en god balanse mellom militær og sivil beredskap, og legge økt vekt på samfunnssikkerhet*

Regjeringen har gjort endringer i heimevernsloven, slik at heimevernssoldater kan pålegges tjeneste i fredstid for å bidra til å avverge alvorlige trusler mot samfunnssikkerheten, blant annet for å sikre objekter og infrastruktur mot anslag, selv om tjenesten skulle gå ut over de årlig fastsatte antall tjenestedager til øving og trening. Regjeringens og Forsvarsdepartementets satsing på samfunnssikkerhet underbygges gjennom denne lovendringen.

I april 2006 åpnet forsvarsministeren den nasjonale enheten NorCERT (Norwegian Computer Emergency Response Team). NorCERT er et nasjonalt koordinerende organ, og er et konkret eksempel på samarbeid på tvers av sektorer. Samfunnssikkerhet og sivilmilitært samarbeid gjelder også der Norge deltar i utenlandsoperasjoner.

I tillegg har regjeringen blant annet arbeidet med:

- *pådriver for bekjempelse av masseødeleggelsesvåpen og kjernefysisk nedrustning*
Det norske initiativet for kjernefysisk nedrustning og ikke-spredning (7-landsinitiativet) er videreført og styrket, blant annet gjennom forslag om en pakke med konkrete tiltak

som fremme av kjernevåpenfrie soner, økt åpenhet om beholdninger av kjernevåpen og tiltak for å redusere disse, forbud mot produksjoner av spaltbart materiale for våpenformål og å motvirke nye prøvesprengninger. I dette arbeidet er det nær kontakt med norske og internasjonale forskningsmiljøer, samt frivillige organisasjoner.

Norge fremstår i dag som et ledende land for å styrke arbeidet for å hindre spredning av masseødeleggelsesvåpen og for å oppnå nye reduksjoner i de kjernefysiske arsenaler. Norge ledet høsten 2006 arbeidet i FNs generalforsamlings komité for nedrustning og ikke-spredning. Dette er et klart uttrykk for den lederrolle Norge har på dette området. Regjeringen arbeider også for å få større oppmerksomhet i NATO om viktigheten av kjernefysisk nedrustning, bl.a. gjennom nært samarbeid med Tyskland.

Regjeringen legger videre stor vekt på å slå ring om og styrke Ikke-spredningsavtalen frem mot neste tilsynskonferanse som skal finne sted i 2010. Norge la under det første forberedende møtet våren 2007 frem flere forslag til tiltak som fremme av kjernevåpenfrie soner, økt åpenhet om beholdninger av kjernevåpen og tiltak for å redusere disse, forbud mot produksjon av spaltbart materiale for våpenformål og å motvirke nye prøvesprengninger. Disse forslagene vil bli fulgt aktivt opp i tiden fremover.

- *støtte internasjonale tiltak for begrensning av våpenhandel*

Norge er en pådriver for å begrense våpenhandel, blant annet gjennom tilsynskonferansen for FNs håndvåpenprogram. Regjeringen støtter forslag om å drøfte nærmere arbeidet med en konvensjon om våpenhandel innenfor rammen av FN, og Norge var medforlagsstiller til en resolusjon om dette under siste generalforsamling i FN. Som ledd i oppfølgingen av denne resolusjonen oversendte Norge våren 2007 forslag til elementer til en konvensjon til FN. Regjeringen vil ta aktivt del også i det videre arbeidet. Som et resultat av norsk innsats, deltar Norge i en FN-gruppe om våpenmekling som skal avgi sin rapport høsten 2007. Det er Regjeringens målsetting at dette arbeidet skal lede til at FN igangsetter forhandlinger om en avtale om våpenmekling.

- *gjeninnføre særskilt stillingsvern for yrkesoffiserer*

Regjeringen har lagt frem forslag for Stortinget om å gjeninnføre det særskilte stillingsvernet mot oppsigelse for yrkesbefal tilsatt før forsvarspersonelloven trådte i kraft 1. januar 2005. Stortinget vedtok i 2004 ny lov om personell i Forsvaret, noe som blant annet innebar at det særskilte stillingsvernet for befal ble endret, og befalet likestilles med andre statsansatte. Endringen gjaldt også for yrkesbefal tilsatt før lovendringen trådte i kraft. Stortinget har vedtatt regjeringens forslag til lovendring for å gjeninnføre det særskilte stillingsvernet for yrkesbefal tilsatt før personellovens ikrafttredelse.

- *øke bevilgningene til Forsvarets musikk*

Forsvarets musikk er en viktig tradisjons- og kulturbærer i Forsvaret. Regjeringen har i 2006 og 2007 økt bevilgningene til Forsvarets musikk med totalt 5 millioner kroner i

forhold til den forrige regjeringens forslag til budsjett for 2006. I revidert nasjonalbudsjett for 2007 ble Forsvarets musikk styrket ytterligere gjennom økt bevilgning til kulturelle formål i Forsvaret på 15 millioner kroner. Økningen skal dekke utgifter i forbindelse med bygg- og anleggsarbeider for Forsvarets musikk og merutgifter til Forsvarsmuseet på til sammen 7,5 millioner kroner. I tillegg styrker regjeringen driftsbudsjettet til musikkorpene med 7,5 millioner kroner. I 2008 foreslår regjeringen å ytterligere styrke driftsbudsjettet til Forsvarets musikk med 2 millioner kroner ut over 2007-nivået.

- *øke tilskuddet til de nasjonale festningsverkene*

Regjeringen ønsker å ivareta de nasjonale festningsverkene gjennom vedlikehold slik at festningene fremtrer med verdighet. Vi har derfor økt tilskuddet til vedlikehold av nasjonale festningsverk. I Revidert nasjonalbudsjett for 2006 økte vi tilskuddet med 20 millioner kroner i forhold til forslag til budsjett for 2006 fra den forrige regjeringen, og i budsjettet for 2007 øker vi med 12 millioner kroner i forhold til saldert budsjett for 2006. I 2008 foreslår regjeringen å videreføre tilskuddet til festningsverkene på samme høye nivå som i 2007.

I revidert nasjonalbudsjett for 2007 foreslo regjeringen å øke bevilgningen til nybygg og nyanlegg i Forsvaret med 502 millioner kroner ved hjelp av omdisponeringer på forsvarsbudsjettet. I 2008 foreslår regjeringen å øke bevilgningen til nybygg og nyanlegg sammenlignet med saldert budsjett for 2007 reelt med 442 millioner kroner. Styrkingen vil sikre fremdriften i den videre moderniseringen av Forsvaret. Blant annet bidrar styrkingen til å følge opp regjeringens målsetting om oppbygging av Hæren, og vår nordområdesatsning. I tillegg bidrar investeringene til å legge til rette for en økning i antallet kvinner som gjennomfører førstegangstjenesten, samt at vi ytterligere bidrar til å videreutvikle og legge til rette for fremtidig bruk ved nasjonale festningsverk.

- *sørge for at det blir enklere å få full erstatning for psykiske skader*

Regjeringen gjør det enklere å få erstatning for de som har fått psykiske skader etter tjenestegjøring i operasjoner i utlandet. Vi har nå senket kravene, slik at man vil kunne få full erstatning, selv om man ikke har 100 prosent invaliditet. Grensene er også justert for de som ikke har krav på full erstatning, slik at også disse vil få en større utbetaling. Ordningen har tilbakevirkende kraft. Regjeringen har også tatt initiativ til at det er nedsatt to arbeidsgrupper som har fremmet forslag til ytterligere styrking av det erstatningsrettslige vernet til denne gruppen. Blant forslagene er etablering av et lovfestet objektivt erstatningsansvar for staten ved personskade og død, herunder psykiske senskader, som rammer personell som tjenestegjør i internasjonale operasjoner.

- *investere i tørrdokk på Haakonsværn*

Regjeringen har besluttet å investere i en ombygget og utvidet tørrdokk på Haakonsværn i Bergen. Investeringen vil bidra til at vedlikeholdet av Sjøforsvarets nye fregatter kan foretas i Norge. Forsvarsdepartementet har også igangsatt et arbeid for å

se på hvordan norsk verftsindustri og Forsvaret kan samarbeide om det totale vedlikeholdet av fregattene.

- *øke dimisjongodtgjørelse for de vernepliktige*

Regjeringen økte våren 2006 dimisjongodtgjørelsen for vernepliktige. Etter 12 måneders førstegangstjeneste fikk soldatene en dimisjongodtgjørelse på 20 900 kroner. Dimisjongodtgjørelsen er i 2007 økt ytterligere, til totalt 23 000 kroner fra 1. januar 2007. Regjeringen følger med dette opp planen om å øke dimisjongodtgjørelsen til 25 000 kroner innen utgangen av 2008.

- *øke innsatsen for å få flere kvinner inn i Forsvaret*

Innkalling til frivillig sesjon for kvinner er et viktig tiltak for å øke kvinneandelen i Forsvaret. Kvinner født i 1989 fikk høsten 2006 innkalling til frivillig sesjon, og denne vil bli gjennomført i inneværende år for dette årskullet. I mars 2007 ble det sendt ut melding om innrulling til all ungdom født i 1990.

Regjeringen har lansert en handlingsplan for gjennomføring av FNs Sikkerhetsrådsresolusjon nr. 1325 (2000) om kvinner, fred og sikkerhet. Resolusjonen oppfordrer FNs medlemsland til å øke antallet kvinner i fredsbevarende operasjoner, både militært og sivilt. I handlingsplanen skisseres flere tiltak for å øke kvinneandelen i Forsvaret for derigjennom å styrke fokuset på kjønnsaspektet i ved operasjoner i utlandet. Som ledd i arbeidet er dette temaet inkludert i undervisningen for alle elever ved Forsvarets skoler før utreise til internasjonal tjeneste.

I desember 2006 nedsatte forsvarsministeren et utvalg som skulle komme med forslag til tiltak for å øke kvinneandelen i Forsvaret. Utvalget har foreslått tiltak for å øke rekrutteringen av kvinner til Forsvaret, tiltak for å beholde flest mulig kvinner i Forsvaret og tiltak for å få flere kvinner i ledende stillinger i Forsvaret. Utvalget leverte sin rapport til Forsvarsministeren 11. april 2007. Regjeringen vil følge opp arbeidet for å øke kvinneandelen i Forsvaret, og vil i slutten av juni 2007 legge frem en egen stortingsmelding om økt rekruttering av kvinner til Forsvaret.

- *beholde Forsvarets verksteder internt i Forsvaret*

I Soria Moria-erklæringen varslet regjeringen at vi ville foreta en gjennomgang av erfaringene med blant annet privatisering og anbud i Forsvaret. Regjeringen har avsluttet prosessen med å omdanne avdelingen for tungt vedlikehold i Forsvarets logistikkorganisasjon (FLO/TV) til statsaksjeselskap. Regjeringen har besluttet å beholde Forsvarets verksteder internt i Forsvaret, og heller fortsette effektiviseringsarbeidet.

- *hurtiganskaffelsen av fire C-130J transportfly til Forsvaret*

Stortinget har besluttet å gå til hurtiganskaffelse av fire C-130J taktiske transportfly til Forsvaret. Forsvaret har et stort behov for en tilgjengelig og sikker transportflykapasitet, særlig med hensyn til sikkerheten for våre soldater i operasjoner i utlandet. En hurtiganskaffelse gir oss en operativ flytransportkapasitet allerede fra

høsten 2009. C-130J er et kosteffektivt fly med større kapasitet og bedre egenskaper enn dagens C-130H.

- *styrket ressurskontrollen med krav til meldeplikt om når og hvor fangst fra større fartøyer skal landes, og hyppigere kontroller om bord. Økt oppfølging av svartfiskefartøy overfor andre land*

Regjeringen har derfor styrket Kystvaktens budsjett med 18 millioner kroner i 2007-budsjettet. Dette kommer i tillegg til styrkingen på 15 millioner kroner som Regjeringen fikk gjennomført i 2006-budsjettet. Regjeringen foreslår i budsjett for 2008 å videreføre det høye nivået fra 2007. En videre modernisering av KV-flåten bidrar i tillegg både til økt kapasitet til å løse oppgavene og bedre ressursutnyttelse.

- *lage en handlingsplan for holdninger, etikk og ledelse i Forsvaret*

Forsvarsministeren la i september 2006 frem "Handlingsplan for forsvarssektoren - Holdninger, etikk og ledelse". Planen er et viktig verktøy i å sikre at alle som har sitt virke i forsvarssektoren er godt rustet til å håndtere utfordringer som har med etikk, holdninger og ledelse å gjøre. I mars 2007 lanserte forsvarsministeren en varslingskanal for økonomiske misligheter, og fikk etablert etiske grunnregler for forsvarssektoren samt etiske retningslinjer for næringslivskontakt.

- *Økt bruk av frivillige fra Heimevernet til operasjoner i utlandet*

Gjennom kvalitetsreformen har Heimevernet i dag relevante kapasiteter som også er etterspurt i operasjoner i utlandet. Avlastning ved at frivillige HV-soldater rekrutteres til enheter som kan løse oppdrag innenfor det oppgavespekter HV er forutsatt å skulle løse i Norge, vil kunne redusere slitasjen på annet personellet i Forsvaret. Regjeringen foreslår derfor i forbindelse med fremleggelsen av 2008-budsjettet at det legges til rette for bruk av frivillig personell fra Heimevernet, oppsatt i egne enheter, til støtte for forsvarsgrener og fellesavdelinger ved operasjoner i utlandet.

Handel

Behovet for et sterkt, demokratisk og forpliktende internasjonalt samarbeid, og for rettferdige og samtidig forutsigbare spilleregler, blir stadig viktigere for å kunne møte globaliseringens utfordringer. Regjeringen deltar aktivt i Verdens handelsorganisasjon (WTO) for å bidra til at WTO utvikler rammevilkår som legger til rette for rettferdig global styring på handelsområdet. Det grunnleggende målet er sysselsetting, verdiskapning og velferd for flest mulig mennesker. Den økonomiske veksten må imidlertid bygges på et bærekraftig grunnlag som gjør det mulig å mestre de store globale utfordringer når det gjelder bl.a. miljø, faglige og sosiale rettigheter, matsikkerhet og fattigdomsbekjempelse. Det er spesielt viktig at de fattigste landene kan skape vekst og velferd gjennom deltakelse i internasjonal handel, slik Norge har gjort gjennom lang tid. Regjeringen vil samtidig vektlegge at WTO ikke fratår fattige land muligheten til å benytte virkemidler som har vært viktige for utviklingen av vårt eget velferdssamfunn.

- *fremme en mest mulig rettferdig internasjonal handelspolitikk*

Fra norsk side legges det stor vekt på å videreutvikle et regelbasert multilateralt handelssystem hvor reglene tilpasses de fattigste landenes spesielle situasjon og behov. Norge arbeider for å forbedre regelverket i WTO på flere områder. Et viktig område er arbeidet for forbedrede regler med sikte på å hindre at antidumping-tiltak kan anvendes som urimelige handelshindringer mot bl.a. norsk lakseeksport. Det er grunnleggende viktig for utviklingen av et rettferdig handelssystem, som sikrer små eller ressursvake land mot vilkårlighet og forskjellsbehandling, at regelverket og tvisteløsningssystemet i WTO respekteres og brukes aktivt ved behov. I 2006 besluttet Regjeringen at Norge for første gang skulle gå alene til sak innenfor WTOs tvisteløsningssystem, nærmere bestemt mot EUs antidumping-tiltak mot norsk lakseeksport. Fra norsk side støttes tiltak for å styrke de fattigste landenes kompetanse når det gjelder bruk av regelverket og tvisteløsningssystemet.

- *fremme et internasjonalt handelsregime hvor hensyn til miljø tillegges avgjørende vekt*
- Norge har i 2007 vært med på å fremme et forslag til hvordan handelen med spesifikke miljøvennlige varer kan fremmes gjennom tollreduksjoner. I tillegg har vi fremmet et forslag til hvordan subsidier til fiskerivirksomhet kan reduseres for å bidra til å fjerne overkapasitet i fiskebåtflåten og derigjennom overbeskatning av fiskeressursene.

- *gjennomgå og revurdere alle krav Norge har stilt til u-land om liberalisering av tjenestesektoren i GATS-forhandlingene*

Regjeringen har trukket alle norske krav i tjenesteforhandlingene som tidligere har vært stilt overfor MUL samt de krav overfor øvrige u-land som berører viktige offentlige tjenester innen utdanning, strøm- og vannforsyning.

- *legge vekt på økt åpenhet om hvilke anmodninger Norge sender til andre land i GATS-forhandlingene, og så langt som mulig innenfor WTO-regelverket gi offentligheten innsyn i de anmodninger Norge mottar*

Offentligheten er gitt innsyn i krav og tilbud i forhandlingene bl.a. på regjeringens internettsider og gjennom ulike konsultasjonstiltak.

- *støtte utviklingslandenes krav om reforhandling av avtalen om patentrettigheter (TRIPS-avtalen), der hensynet til tilgang på billige medisiner mot livstruende sykdommer (hiv/aids, malaria, tuberkulose) i fattige land må tillegges avgjørende vekt*
- Norge har vært en pådriver for at dette og arbeidet for at det skulle innarbeides som en permanent del av selve TRIPS-avtalen. Vedtak om en slik endring av TRIPS-avtalen ble gjort i 2006.

- *ha et sterkt importvern for innenlandsk landbruksproduksjon. Målet er å opprettholde et levende landbruk over hele landet*

Landbruk er et hovedtema i de pågående WTO-forhandlingene. Norge har som en del av G10 lagt fram et tilbud som generelt innebærer betydelig reduksjon av tollsatsene for landbruksvarer. G10 har samtidig stilt krav om at såkalte sensitive produkter som melkeprodukter og kjøttvarer, må få betydelig lavere tollkutt enn det generelle. Et sterkt importvern for våre viktigste landbruksvarer er avgjørende for å kunne

oppretholde norsk landbruksproduksjon. I forhandlingene har en vunnet forståelse for at land som Norge trenger spesielle løsninger.

- *støtte arbeidet med forbud mot all eksportstøtte gjennom WTO*

Norge støttet beslutninger under WTOs ministerkonferanse i Hong Kong om avvikling av all eksportstøtte på landbruksområdet innen 2013 og om fjerning av alle eksportsubsidier på bomull innen 2006, og deltar aktivt i de videre forhandlinger om hvordan beslutningene skal følges opp.

- *arbeide for å fremme norsk eksport av fisk og fiskeprodukter samt andre eksportinteresser i de pågående WTO-forhandlingene*

I forhandlingene om markedsadgang for industrivarer inkludert fisk og fiskeprodukter har Norge arbeidet aktivt bl.a. for at industrilandene skal foreta mest mulig omfattende generelle tollreduksjoner og for at det skal foretas særlig betydelige tollkutt innenfor fiskerisektoren, kjemikaliesektoren og andre sektorer av spesiell interesse for norsk næringsliv.

- *øke importkvotene for fattige land, også ikke-MUL land. Regjeringen vil målrette bistand mot å sette MUL-land i stand til å utnytte sine handelspreferanser*

De minst utviklede land har fra 2002 kunnet eksportere alle sine varer toll- og kvotefritt til Norge i henhold til den norske tollpreferanse-ordningen for utviklingsland (GSP). Regjeringen har foretatt en gjennomgang av GSP-ordningen på grunnlag av rapport fra en arbeidsgruppe og høring av denne. Dette danner grunnlaget for Regjeringens forslag om å utvide ordningen med toll- og kvotefri markedsadgang til 14 nye land. Disse er alle lavinntektsland. Med dette vil Norge være i en særstilling som det eneste land som har gitt toll- og kvotefri markedsadgang til så mange utviklingsland.

Regjeringen trapper opp det handelsrettede utviklingssamarbeidet, og er i ferd med å avslutte arbeidet med en egen handlingsplan for dette formål. Regjeringen øker innsatsen for handelsfremmende tiltak med 50 millioner kroner gjennom Aid for Trade fra 2008.

I tillegg har regjeringen blant annet arbeidet med:

- *få på plass nye frihandelsavtaler*

I løpet av regjeringens funksjonstid er det inngått bilaterale handelsavtaler gjennom EFTA med Sør-Korea, SACU (det sørlige Afrikas tollunionen bestående av Sør-Afrika, Botswana, Lesotho, Namibia og Swaziland) og Egypt, i tillegg til Canada. Regjeringen prioriterer særlig høyt å inngå avtaler med India og Kina, og har i 2007 lyktes med å få innledet samarbeid med India (gjennom EFTA) og Kina (bilateralt) om utarbeidelse av felles forstudier for slike avtaler.

- *fremme norsk kultur i utlandet*

Støtten til fremme av norsk kultur i utlandet er økt kraftig som en del av Regjeringens samlede kulturløft. Siden 2005 har bevilgningene til fremme av kultur og norgesprofilering økt med 23 millioner.

- *samfunnsansvar i næringslivet /Corporate Social Responsibility (CSR)*

Vi støtter tiltak som understøtter næringslivets samfunnsansvar og arbeid som innebærer normer og etiske retningslinjer for bedrifter med internasjonalt engasjement, blant dem FNs Global Compact og Global Reporting Initiative, Extractive Industries Transparency Initiative (EITI), OECDs retningslinjer for flernasjonale selskaper samt tiltak for oppfølging av den internasjonale konferansen om samfunnsansvar og partnerskap som ble avholdt i Oslo i mars 2007.

- *styrke arbeidet med omdømme og norgesprofilering*

For å styrke arbeidet med omdømme og norgesprofilering har vi etablert et eget nasjonalt omdømmeforum som ledes av utenriksministeren. Vi har også utarbeidet en omdømmeplan for utenriksstjenesten som et ledd i å målrette arbeidet med å styrke Norges omdømme i utlandet.

Kapittel 3. Den økonomiske politikken

Målene for den økonomiske politikken skal være arbeid til alle, en bærekraftig utvikling, en mer rettferdig fordeling og styrking av velferdsordningene.

Fra Soria Moria-erklæringen

Folk, ikke olje og gass, utgjør den viktigste delen av vår nasjonalformue. Arbeidsledighet er sløsing med ressurser, og dårlig forvaltning av formuen vår. Derfor er arbeid til alle hovedmålet i den økonomiske politikken.

Dette gir grunnlag for verdiskaping og fordeling, og for en utvikling som er bærekraftig over tid – økonomisk og miljømessig.

Hovedtrekkene ved utviklingen

Norges posisjon i internasjonal økonomi er svært gunstig – ved at vi får gode priser for varer vi eksporterer, samtidig som vi importerer billige varer – først og fremst fra Asia.

Det har aldri vært flere sysselsatte i Norge, og arbeidsledigheten nærmer seg et historisk lavt nivå. Vi legger til grunn at denne gode utviklingen skal fortsette. Utfordringen nå er å sørge for at sysselsettingen blir varig høy og at vi ikke igjen får kostnadspress som slår ut i ny ledighet. Regjeringen fører en økonomisk politikk for at de gode tidene skal vare og ikke bare være en konjunkturtopp mellom nedgangstider.

Sysselsettingen har økt markert

Fra regjeringen overtok og fram til sommeren 2007 har sysselsettingen i fastlandsøkonomien økt med rundt 140 000 personer. Flertallet av de nye sysselsatte er folk som før sto helt utenfor arbeidsmarkedet og som nå tar del i yrkeslivet. Mange av disse er kvinner mellom 55 og 64 år. Økningen skyldes også økt arbeidsinnvandring, som hjelper oss i å få løst viktige oppgaver.

Arbeidsledigheten har falt

Ved utgangen av august i år var det registrert 16 800 færre arbeidsledige i NAV enn ved samme tidspunkt i fjor. Det er en nedgang på 26 pst. og betyr at den registrerte ledigheten er nede i 2,0 pst. av arbeidsstyrken.

I underkant av 50 000 personer har gått fra ledighet til arbeid de siste 2 årene. Samtidig er langtidsledigheten nesten halvert. Arbeidsledigheten er nå nede på det laveste nivået på nesten 20 år. Også ledigheten blant innvandrere har falt betydelig, og har ikke vært lavere i de drøyt 15 årene vi har tall for.

Retningslinjene for den økonomiske politikken

Norsk økonomi har vokst sterkt i fire år. Budsjettpolitikken må bidra til en fortsatt balansert utvikling i norsk økonomi. For å understøtte en fortsatt balansert utvikling i norsk økonomi legger Regjeringen fram et budsjett for 2008 der bruken av oljepenger øker klart mindre enn forventet fondsavkastning.

Regjeringens forslag til statsbudsjett for 2008 innebærer et strukturelt, oljekorrigert underskudd på 76,8 milliarder kroner, en økning på 5,4 milliarder 2008-kroner fra nivået i 2007. Bruken av petroleumsinntekter ligger 7 milliarder kroner under forventet realavkastning av Statens pensjonsfond – Utland, og utgjør om lag 3,7 prosent av fondskapitalen ved inngangen til året. Regjeringens budsjettforslag er i overensstemmelse med handlingsregelen for budsjettpolitikken, som legger opp til at bruken av oljepenger bør øke langsommere enn forventet realavkastning i perioder med høy aktivitet i økonomien.

Fra 2002 til 2008 er bruken av oljepenger fordoblet målt som andel av trend-BNP for Fastlands-Norge. Petroleumsinntektene gir således et betydelig bidrag til finansiering av offentlige utgifter. Dette bidraget vil bli enda viktigere noen år fram i tid, når en økende andel eldre i befolkningen vil gi rask vekst i utgiftene til pensjoner, helse og omsorg. Ved å vise tilbakeholdenhet i bruken av oljeinntekter nå, kan vi bygge opp reserver som vil gjøre det lettere å møte dette presset mot offentlige finanser.

- *videreføre og videreutvikle de etiske retningslinjene for Statens pensjonsfond- Utland*
Hittil har Statens pensjonsfond - Utland trukket seg ut av 19 selskaper med utgangspunkt i de etiske retningslinjene. 16 selskaper er ekskludert fordi de er involvert i produksjon av klasevåpen, landminer eller kjernevåpen. Ett selskap ble utelukket fordi de drev letevirsomhet i det okkuperte Vest-Sahara. Pensjonsfondet kjøpte seg inn igjen etter at selskapet avvirket sin aktivitet i Vest-Sahara. Med uttrekkene av selskapene Wal-Mart og Freeport fra Statens pensjonsfond – Utland har den etiske forvaltningen av petroleumsformuen fått en ny dimensjon ved at grove/systematiske brudd på menneskerettigheter og arbeidstakerrettigheter og alvorlig miljøskade ble brukt som kriterier. Dette ble fulgt opp da det sørafrikanske selskapet DRD Gold Limited ble utelukket på grunn av uakseptabel risiko for medvirkning til alvorlige miljøskader ved å fortsette investeringer i selskapet. Våre investeringer skal ikke medvirke til alvorlige miljøskader og grove eller systematiske brudd på menneskerettigheter. Regjeringen har dessuten besluttet å ikke investere noe av Statens Pensjonsfond - Utland i burmesiske statsobligasjoner. I tillegg pågår det et arbeid med etisk eierskapsutøvelse gjennom Norges Bank.

I tillegg har regjeringen:

- *økt aksjeandelen i Statens pensjonsfond – Utland fra 40 til 60 prosent*
Verdien av Statens pensjonsfond – Utland er nå over 1800 milliarder kroner. Med en så stor formue følger det også et stort forvalteransvar. Norges Bank har fått i oppdrag å gjennomføre forvaltningen av kapitalen etter retningslinjer fastsatt av departementet.

Sentralt i disse retningslinjene står valget av referanseportefølje, der aksjeandelen siden 1998 har vært på 40 prosent, og andelen rentebærende papirer (obligasjoner) 60 pst.

Valget av aksjeandel er viktig for forventet avkastning i fondet over tid, og for hvilken risiko som knytter seg til investeringene. Når Regjeringen nå legger opp til å øke aksjeandelen i Statens pensjonsfond – Utland fra 40 pst. til 60 pst., er det basert på en avveining mellom økningen i forventet avkastning og risiko. Det er bred politisk enighet om at risikoen knyttet til investeringene skal være moderat, men også om at en skal søke å oppnå en høyest mulig avkastning. Investeringshorisonten er lang. I vurderingen av risiko er det derfor lagt størst vekt på svingningene i avkastning over mange år, mens svingninger fra ett år til et annet er av mindre betydning. Samtidig med at aksjeandelen økes legges det blant annet opp til å inkludere segmentet for små børsnoterte selskaper i referanseporteføljen for fondet. I stortingsmeldingen om Statens pensjonsfond gis det også en status for departementets arbeid med å vurdere investeringer i fast eiendom og infrastruktur.

Skatte- og avgiftspolitikken

Inntekter fra skatter og avgifter er nødvendig for å sikre gode offentlige velferdstilbud og investeringer. Samtidig bidrar skattesystemet til omfordeling ved at de som har mest også skal bidra mest til fellesskapet. Regjeringen vil at skattesystemet skal være rettferdig og virke omfordelende, og vil bruke avgiftene til å stimulere til miljøvennlig atferd.

Regjeringen har i løpet av 2006 og 2007 brakt skattenivået tilbake til 2004-nivå. Ved å gjøre dette har vi bare i 2008-budsjettet 13 milliarder kroner mer til rådighet enn den forrige borgerlige regjeringen ville hatt når vi sammenligner med det skattenivået som Bondevik II-regjeringen foreslo for 2006. Hvis en borgerlig regjering hadde fortsatt skattelettepolitikken, ville avstanden vært enda større. Pengene blir brukt til mer velferd i tråd med våre valgløfter, og skattepolitikken er derfor et tydelig eksempel på kursendringen etter regjeringsskiftet.

- *videreføre det samlede skatte- og avgiftsnivået som gjaldt for 2004*

Med budsjettet for 2008 er nivået for skatter og avgifter ført tilbake til 2004-nivå, og vi skjerper miljø- og fordelingsprofilen innenfor dette nivået.

- *å jevne ut forskjellen i beskatningen av henholdsvis arbeids- og kapitalinntekter, blant annet ved å innføre skatt på aksjeutbytte*

Gjennomført i 2006. Det var ikke rettferdig at tilpasninger gjorde det mulig å få faktisk arbeidsinntekt skattlagt som kapital med langt lavere sats. Derfor var dette et viktig og riktig omfordelingsgrep. For å sikre økt likebehandling av inntekter fra aksjer og vanlig lønnsinntekt ble skattesatsen for aksjeinntekter økt betydelig samtidig som skattesatsene i toppskatten ble redusert. I sum gir det en bedre fordelingsprofil, selv

om enkelte høyt lønnsgrupper fikk noe skattelette. Det har vi motvirket gjennom en rekke andre grep innenfor skattessystemet.

- *skattesystemet skal sterkere enn i dag bidra til en mer rettferdig inntektsbeskatning i samfunnet*

Regjeringen har tatt en rekke grep som gir skattelettelse for midlere og lavere inntekter og skatteskjerpelse for formuende og høyt lønte.

I dag betaler lønsmottakere med inntekter over 650 000 kroner toppskatt med den høyeste satsen. Tidligere gikk grensen ved 800 000 kroner. Samtidig er minstefradraget for lønnsinntekt økt fra 31 til 36 prosent. Maksimalt minstefradrag er 63 800 kroner. For pensjonsinntekt er maksimalt minstefradrag økt til 53 400 kroner, og satsen er økt til 26 prosent.

Formuesskatten er et av de viktigste omfordelingsvirkemidlene vi har. Formuesskatten bidrar med 10,8 milliarder kroner til felleskassa i 2007. En tredel av skatteyterne betaler formuesskatt, og de med høyest inntekt er de som betaler mest fordi høye formuer henger sterkt sammen med høye inntekter. For eksempel utgjør skatteyterne som har en bruttoinntekt på over 1 millioner kroner, en svært liten prosentandel av samlede skatteytere, mens de betaler så mye som en tredel av all formuesskatt.

Formuesskatten har økt moderat under denne regjeringen, blant annet gjennom at aksjeformue er verdsatt høyere, og dermed skattlagt mer. I statsbudsjettet for 2008 foreslås den såkalte aksjerabatten fjernet. Videre er også ligningsverdien av boligformue m.m. økt noe, med henholdsvis 25 pst. i 2006 og 10 pst. i 2007. Denne foreslås økt med ytterligere 10 pst. i 2008.

I 2008-budsjettet brukes de ekstra skatteinntektene fra økt formuesskatt for de rikeste hovedsakelig til å øke bunnfradraget i formuesskatten. Dermed blir fordelingen av formuesskatten mer rettferdig. Bunnfradraget øker fra 220 000 kroner i 2007 til 350 000 i 2008. For ektepar, som får hvert sitt bunnfradrag, blir dermed samlet bunnfradrag hele 700 000 kroner. Siden regjeringsskiftet i 2005, da bunnfradraget var på 151,000 kroner, har med andre ord store grupper med lav formue fått lavere eller ingen formuesskatt fordi bunnfradraget er økt markant. Bare i 2008 vil om lag 180 000 færre betale formuesskatt. Halvparten av disse er pensjonister.

Summen av skatteendringene siden regjeringsskiftet innebærer moderat skattelette eller uendret skatt for lave og middels inntekter, mens skatten økes sterkest for de med inntekter opp mot 1 million kroner og høyere. Skatteendringene for 2008 gir samme hovedbilde.

- *øke fradraget for fagforeningskontingent til det dobbelte av dagens nivå*

Sterke fagforeninger er sentralt i den nordiske velferdsmodellen, og representerer en viktig beskyttelse av arbeidstakernes interesser. Regjeringen ønsker å stimulere til at flere fagorganiserer seg.

Vi har til nå økt fradraget med 450 kroner både i 2006 og i 2007, og fremmer forslag om samme økning i 2008. Dermed er fradraget for fagforeningskontingenten økt med 1350 kroner siden regjeringsskiftet.

- *styrke Skatteetaten og intensivere arbeidet mot svart arbeid og skatteunndragelser*
Skatteunndragelser er usolidarisk og urettferdig overfor alle dem som bidrar til fellskassa. Regjeringen øremerket 10 millioner kroner ekstra i budsjettsalderingen for 2006 til økt kontrollarbeid i skatteetaten. I budsjettet for 2007 ble 10 millioner kroner øremerket en styrking av skatterevisorordningen. Det legges opp til å tilføre flere stillinger i fylker hvor politiet erfaringsmessig har liten kapasitet til å følge opp anmeldelser.

Reorganisering av skatteetaten ble vedtatt i budsjettet for 2007. Saken er et eksempel på omstilling av statlig etat (med 6500 ansatte) med sikte på å flytte ressurser fra administrasjon til tjenesteproduksjon for å intensivere kampen mot svart økonomi og skattekriminalitet. Reformen skjer i forståelse med de ansattes organisasjoner.

Regjeringen har oppnevnt et eget utvalg som skal gjennomgå sentrale deler av det regelverk og den praksis som ligger til grunn for skatte- og avgiftsmyndighetenes muligheter for å avdekke skatteunndragelser. De skal også se på tiltak på disse områdene for å styrke innsatsen overfor skatteparadis. Utvalgets utredning og forslag skal leveres innen 1. oktober 2008.

I Soria Moria-erklæringen har vi også varslet en gjennomgang av skjerpede regler for internprising for konsern. Det er fulgt opp i form av en egen proposisjon med forslag til innstramming som nå er vedtatt av Stortinget. De nye reglene bidrar til å fremme riktig skattemessig prising av varer og tjenester innenfor konsern.

Reaksjonene ved opplysningssvikt etter de nye reglene skal fortsatt være tap av klagerett, skjønnslingning og tilleggsskatt. Blant annet etter innspill fra høringsinstansene vil lav kvalitet på dokumentasjonen som blir levert ikke alene medføre tap av klagerett.

- *at samboere som har bodd sammen i to år eller mer skal ha samme rett til fritak for arveavgift som ektefeller og samboere med barn*
Gjennomført i budsjettet for 2006.

- *øke fribeløpet for ungdom*
Nedre grense for å betale trygdeavgift er økt fra 29 600 til 39 600 kroner i 2007.

Det vil si at den såkalte frikortgrensen øker fra 30 000 til 40 000 kroner, slik at man kan tjene inntil 40 000 kroner uten å betale skatt, mot 30 000 kroner tidligere. Det kommer mange elever og studenter til gode.

- *beholde fradraget for gaver til frivillige organisasjoner*

Frdraget for gaver til frivillige organisasjoner er beholdt uendret på 12 000 kroner.

- *gjøre generasjonsskifte i familiebedrifter lettere ved å gjennomgå arveavgiften*

Gjennomført i budsjettet for 2006. Det ble innført rentefri betalingsutsettelse av arveavgiften ved generasjonsskifte i familiebedrifter. Arveavgiften kan betales i avdrag over 7 år rentefritt.

- *eiendomsskatt skal også i framtiden være en frivillig kommunal skatt*

I Soria Moria-erklæringen slås det fast at eiendomsskatten fortsatt skal være en frivillig, kommunal skatt. I Revidert nasjonalbudsjett for 2006 ble virkeområdet til eiendomsskattelova utvidet, slik at den enkelte kommune kan velge å skrive ut eiendomsskatt på alle eiendommer i kommunen eller beholde den tidligere avgrensingen der bare eiendommer i områder som er "utbygd på byvis" og "verk og bruk", kunne ilegges eiendomsskatt.

- *ha en gjennomgang av særavgiftssystemet for å endre avgifter som er en ulempe for norske produksjonsarbeidsplasser blant annet i konkurranse mot import*

Regjeringen satt ned et utvalg til å gå gjennom særavgiftene. Utvalget har vurdert blant annet næringsvirkninger, miljø- og helsevirkninger av særavgiftene. Innstillingen fra dette utvalget ble lagt fram i juni 2007 og er nå sendt på offentlig høring.

- *fremme miljøvennlig atferd*

I Soria Moria-erklæringen står det at Regjeringen vil gjennomgå skatte- og avgiftssystemet med sikte på å foreta endringer for å fremme miljøvennlig atferd.

- *ha en omlegging av bilavgiftene for å stimulere til sikrere og mer miljøvennlige biler*

Regjeringen gjennomførte fra 1.1. 2007 den største omleggingen av bilavgiftene i på over ti år, ved at CO₂-utslipp erstattet slagvolum som én av tre komponenter i beregningsgrunnlaget for engangsavgiften. Formålet med omleggingen er å bidra til at det omsettes kjøretøy med lavere CO₂-utslipp. Nybilsalget viser at utslippene fra nye biler i gjennomsnitt har gått klart ned etter omleggingen.

Det er også bestemt at det ikke skal betales bensinavgift eller CO₂-avgift på drivstoffet E85, og det ble gitt lettelse for Hydrogenbiler. I statsbudsjettet for 2007 ble også CO₂-avgiften fjernet for den delen av bioetanol som lavinnblandes i bensin.

I revidert nasjonalbudsjett for 2007 fikk Regjeringen vedtatt en støtteordning for E85-biler (biler som kan benytte både biodrivstoff og vanlig bensin) gjennom et fradrag i engangsavgiften på kroner 10 000,- pr bil. Merkostnaden knyttet til kjøp av en E85-bil er normalt på dette nivået. Lettelsen innebærer dermed at vi kompenserer for den kostnadmessige ulempen ved å kjøpe slike biler. Regjeringens forslag gjør at vi er minst på linje med Sverige, hvor kjøp av miljøvennlige biler støttes med 10 000 svenske kroner.

Det er imidlertid riktig at noen store og tyngre E85-biler har blitt samlet sett dyrere også etter at den ekstra støtten på 10 000 kroner er regnet inn. Dette skyldes at disse bilene slipper ut mye CO₂ når de kjører på bensin (hybrid-teknologi hvor bilen kan kjøre like godt på enten E85 eller vanlig bensin).

Samtidig har Regjeringen lagt fram en strategi for økt bruk av biodrivstoff i Norge. Det settes et omsetningskrav til andel omsatt biodrivstoff tilsvarende 2 volumprosent i 2008 og 5 volumprosent i 2009. Regjeringen vil arbeide videre for et mål om å nå 7 volumprosent i 2010.

I statsbudsjettet for 2008 foreslås det innført en miljødifferensiert årsavgift på bil ved at dieselkjøretøy uten fabrikkmontert partikkelfilter får høyere sats enn øvrige kjøretøy. Mens årsavgiften øker med kr 100 for den første kategorien kjøretøy, reduseres årsavgiften med 330 kroner for alle andre kjøretøy som har ordinær årsavgift. For å bidra til å skifte ut eldre kjøretøy med høyest lokale helse- og miljøkostnader knyttet til utslipp av NO_x og partikler økes vrakpanten midlertidig for biler med særlig store utslipp fra kroner 1500 til 5000 kroner. Forslaget omfatter om lag 30 000 eldre dieselkjøretøy.

- *gjeninnføre grunnavgiften på engangsemballasje*
Gjennomført i 2006, jf. St.prp. nr. 1 Tillegg nr. 1 (2005-2006).

- *gjennomgå systemet for CO₂-avgift for å hindre at bruk av gass til energiformål utkonkurrerer mer miljøvennlige alternativer*

I Soria Moria-erklæringen står det at Regjeringen vil gjennomgå systemet for CO₂-avgift for å hindre at bruk av gass til energiformål utkonkurrerer mer miljøvennlige alternativer. Innenlands bruk av gass er ikke omfattet av CO₂-avgiften. Fra 2005 ble bruk av gass til de fleste industrielle formål, gasskraftverk og ilandførings- og prosesseringsanlegg omfattet av kvotesystemet. I klimasammenheng favoriseres bruk av gass på bekostning av andre renere energikilder, som bioenergi eller fjernvarme for avfallsforbrenningsanlegg. I Soria Moria-erklæringen ble det varslet en gjennomgang av systemet for CO₂-avgiften for å hindre at bruk av gass til oppvarmingsformål utkonkurrerer mer miljøvennlige alternativer.

I budsjettet for 2007 ble det vedtatt en CO₂-avgift på innenlands bruk av gass til oppvarming mv. i boliger og næringsbygg. Avgiften er lagt på samme nivå som CO₂-avgiften på lett fyringsolje, som for 2007 vil tilsvare 203 kroner pr. tonn CO₂, og skulle innføres med virkning fra 1. juli 2007. Iverksettelsen av avgiften er imidlertid utsatt inntil avgrensingene for avgiften er endelig avklart med ESA. Det ble i 2007-budsjettet også vedtatt å innføre en CO₂-avgift på LNG-anlegget på Snøhvit med samme sats på for petroleumsvirksomheten på sokkelen. Inntektene vil gå inn i Statens pensjonsfond – Utland.

I tillegg har regjeringen blant annet arbeidet med:

- *sikret at rederiene skal betale skattegjelden og få et forutsigbart skatteregime tilsvarende EU-landenes ordning framover*

Rederiene har akkumulert 21 milliarder kroner i skattegjeld fra 1996. 2/3 av dette må betales over en 10 års periode, mens resterende beløp kan avsettes i selskapene til miljøtiltak. Dagens skatteutsettende ordning foreslås erstattet av en såkalt "europaisk modell" f.o.m. 2007 i statsbudsjettet for 2008.

- *strammet inn på skattefaviserte pensjonsspareordninger*

I forbindelse med innføringen av obligatorisk tjenstepensjon, fjernes tidligere skattefordeler ved individuelle pensjonsavtaler (IPA) og individuelle og kollektive livrenter. Obligatorisk tjenstepensjon sikrer at praktisk talt alle yrkesaktive har adgang til skattefavisert pensjonsordning gjennom arbeidsforhold eller næring. I stedet arbeides det nå med å innføre en ny, skattebegunstig individuell pensjonsordning, etter avtale i Stortinget mellom regjeringspartiene og Høyre, KrF og Venstre. Forslaget fremmes i statsbudsjettet for 2008. Det skal gis et årlig fradrag i alminnelig inntekt for årlige innbetalinger (inkludert kostnader) på inntil 15 000 kroner til den nye ordningen. Ordningene som ble fjernet hadde klart dårligere fordelingsprofil enn den nye begrensede skattefaviserte pensjonsordningen som skal legges fram.

- *økt jordbruksfradraget og fradrag for skiferproduksjon*

Jordbruksfradraget ble økt med 35 millioner kroner i 2006 som følge av at øvre grense i fradraget ble økt med 10 000 kroner til 71 500 kroner. Jordbruksfradraget økes med ytterligere 283 millioner kroner i 2007, som varslet i forbindelse med jordbruksforhandlingene i 2006. I forslaget til 2008-budsjett økes den inntektsuavhengige delen av jordbruksfradraget fra 45 000 kroner til 54 200 kroner. Endringen kompenserer landbruket for økte kostnader som følge av økt grunnavgift på fyringsolje. Det særskilte fradraget i inntekt fra skiferproduksjon økes til samme nivå som jordbruksfradraget i 2008 ved at både grenser og sats økes i forslaget til statsbudsjett for 2008.

- *endret dokumentavgiften*

For å bidra til økt likestilling mellom samboerskap og ekteskap er samboere fra nyttår 2007 fritatt for dokumentavgift ved overføring av hjemmel til felles bolig ved samlivsbrudd.

- *hevet beløpsgrensen for arbeid i hjemmet*

Den skattefrie beløpsgrensen for arbeid i hjemmet når dette ikke er knyttet til næringsvirksomhet er hevet fra 1000 kroner til 2000 kroner i budsjettet for 2007.

- *innført årlig fribeløp for gaver i arveavgiften*

I statsbudsjettet for 2008 foreslås det innført et årlig fribeløp for gaver tilsvarende halvparten av 1 G ved inngangen til kalenderåret (dvs. 33 406 kroner i 2008). Dette erstatter arveavgiftslovens avgiftsfrihet for såkalte leilighetsgaver..

- *gjeninnført skattefri avsetning til egenkapital for samvirkeforetak*

I statsbudsjettet for 2007 er den tidligere ordningen med 15 prosent skattefri avsetning til egenkapital for samvirkeforetak gjeninnført.

- *økt foreldrefradraget*

Foreldrefradraget gir anledning til å trekke utgifter til barnehage, godkjent dagmamma eller skolefritidsordning i alminnelig inntekt. Øvre grense i fradraget er 25 000 kroner for første barn, deretter øker grensen med kroner 5000 pr barn. I statsbudsjettet for 2008 foreslår regjeringen å øke fradraget fra 5000 til 15000 pr barn utover det første. Det gir en skattelette på kroner 2800 kroner for en tobarnsfamilie med over 40 000 kroner i utgifter til barnepass i året. En familie med tre barn og årlige utgifter på 55 000 kroner vil spare 5600 kroner i skatt.

- *økt CO₂-avgiften for luftfart*

I statsbudsjettet for 2008 økes CO₂-avgiften med 10 øre pr liter utover prisjustering.

- *økt grunnavgiften på fyringsolje*

Den avgiften foreslås økt til el-avgiftnivå i statsbudsjettet for 2008. Dette for å sikre likebehandling av ulike energikilder. Skinnegående trafikk unntas for denne avgiften, i og med at de allerede er unntatt for el-avgift.

- *NO_x-avgift*

Norge er i henhold til Göteborgprotokollen av 1999 forpliktet til å redusere de årlige utslippene av nitrogenoksider (NO_x) til 156 000 tonn i 2010. Dette er utslipp som fører til sur nedbør. Regjeringen har derfor innført en avgift på utslipp av NO_x fra 1. januar 2007. Avgiften er satt til 15 kroner pr. kg NO_x-utslipp fra 1.1.07. SFT har analysert kostnader ved utslippsreducerende tiltak, og disse analysene kan tilsi at denne avgiftssatsen vil redusere utslippene med 25,000 tonn.

For at NO_x-avgiften skal kunne virke etter sin hensikt omfatter den en så stor andel av de totale utslippskildene som mulig. Avgiften er i utgangspunktet generell med få unntak. Avgiften omfatter i første omgang kun relativt store enheter. Alle skip, inkludert skip i cruisenæringen med framdriftsmaskineri med samlet installert effekt over 750 kW omfattes av NO_x-avgiften. I tillegg er motorer, kjeler og turbiner i energianlegg med effekt over 10 MW og fakler på offshoreinstallasjoner og anlegg på land inkludert

Regjeringen legger vekt på at utslippene av NO_x reduseres uten at den økonomiske belastningen for næringene blir unødvendig høy. Det er derfor foreslått kompensasjoner til enkelte berørte næringer. For skipsfarten, herunder skip i cruisetraffikk, er det gitt økte bevilgninger til forskning og utvikling med det formål å stimulere til utvikling av NO_x-reducerende teknologier. For å lette belastningen for næringene ved innføring av avgiften er det også gitt til dels omfattende

overgangsordninger for de virksomheter som i løpet av en nærmere angitt tidsperiode installerer eller gjør avtale om installasjon av utslippsreducerende teknologi.

Regjeringen har også åpnet for at virksomheter som inngår miljøavtale med staten om konkrete og tidfestede utslippsreduksjoner kan fritas for NOx-avgift. Det er foreløpig ikke inngått noen miljøavtale, men Miljøverndepartementet i dialog med interesserte næringsorganisasjoner om innholdet i en mulig avtale.

- *bedre oppfølging av vanskeligstilte skattytere*

En arbeidsgruppe nedsatt av Skattedirektoratet har kommet med forslag til tiltak for å bedre situasjonen for vanskeligstilte skattytere. Disse forslagene vil føre til at skatteetaten på et tidligere tidspunkt blir oppmerksom på skattytere som har behov for særskilt hjelp og veiledning.

De aller fleste skattytere oppfylder sine forpliktelser overfor skattemyndighetene slik de skal. Men en liten gruppe skattytere er for et kortere eller lengre tidsrom er ute av stand til å ivareta egne interesser. Årsakene kan være psykiske eller sosiale problemer, sykdom eller dødsfall i familien, samlivsbrudd, rusmisbruk eller fengselsopphold.

Disse skattyternes vanskelige livssituasjon kan føre til at de ikke leverer selvangivelsen og ikke gjør opp sine skatte- og avgiftskrav ved forfall. Selv om årsakene til problemene i hovedsak ligger utenfor skatteetatens kontroll, er etatens mål å unngå at situasjonen til disse skattyterne forverres. Arbeidsgruppen har derfor gjennomgått regelverket og foreslått en rekke tiltak som skal bedre situasjonen for denne skattytergruppen.

- *"stille aksept" av selvangivelsen på høring*

Regjeringen har sendt et forslag om fritak for leveringsplikt av selvangivelse på høring. For inntektsåret 2005 var det om lag 3,3 millioner skatteyttere som mottok forhåndsutfylt selvangivelse. Av disse hadde 55 prosent ingen endringer eller tilføyelser til de forhåndsfylte opplysningene.

Forslaget innebærer at skatteyttere som etter å ha kontrollert den mottatte selvangivelsen, finner at den er fullstendig og korrekt utfylt, ikke trenger å levere denne, verken ved retur av papirutgaven til likningskontoret eller elektronisk via telefon eller Internett.

Ei ordning med fritak fra leveringsplikten innebærer ingen endring i den enkelte skatteytters opplysningsplikt overfor likningskontoret. Hver og en vil fremdeles ha ansvar for at de opplysningene som blir lagt til grunn ved ligningen er riktige.

- *fjerne "snikskatter"*

Regjeringen har begynt et arbeid med å rydde opp i størrelsen på gebyrer. Gebyrer og sektoravgifter er ment å dekke kostnadene for en tjeneste som utføres. I dag betaler vi i mange tilfeller mer enn dette. Oppslutningen om en skattefinansiert velferdsmodell avhenger av at vi forstår når vi betaler skatt og når vi betaler for å få utført en jobb.

Regjeringen har derfor begynt et arbeid med å gå gjennom hva de reelle kostnadene for formål som gebyrfinansieres. Gebyrene for tvangsforretninger og gebyrene som kreves inn av Statens vegvesen for utstedelse av førerkort, førerprøve mm reduseres med til sammen 270 millioner kroner i 2007. I revidert nasjonalbudsjett ble prisen på pass for barn redusert fra 420 kroner til 270 kroner, dvs. ned til kostpris. Passgebyr for voksne er satt ned fra 990 kroner til 450 kroner i forslaget til statsbudsjett for 2008. Her er også gebyrene knyttet til Brønnøysundregistrene og Merkeregistret for fiskefartøy redusert. I statsbudsjettet for 2008 foreslås det at gebyr i Foretaksregistret i Brønnøysundregistrene reduseres med totalt 50 millioner kroner.

- *momsfritak for pro-bono arbeid*

Regjeringen har lagt frem forslag til endringer i bestemmelsene om uttak av varer og tjenester. Endringene vil blant annet innebære at det blir lettere å yte gratistjenester på veldedig grunnlag uten å betale merverdiavgift. Det betyr at advokater ikke lenger trenger å innrapportere moms av gratisarbeid. Mange frivillige organisasjoner vil også nyte godt av dette.

- *øke taxfree-kvoten*

Taxfree-kvoten er økt fra juli 2006 slik at reisende kan ha med to eller fire flasker vin, avhengig av om de kjøper sprit eller ikke. Endringen innebærer at det blir mer samsvar mellom kvoten og størrelsen på flasker og kartonger

- *Fortsatt forbrukervern ved kortsvindel*

Det sterke norske forbrukervernet ved kortsvindel vil kunne videreføres. EUs finansministere kom under Ecofinmøtet 27. mars 2007 enstemmig til enighet om et nytt direktiv om betalingstjenester. Dette forslaget ble vedtatt av Europaparlamentet 24. april 2007. Formelt vedtak i Rådet er ventet i løpet av november/desember i år.

Regelverket om betalingstjenester vil også omfatte EØS-landene, og Regjeringen har derfor i flere runder tatt opp med EU at direktivet ikke bør sperre for nasjonal lovgivning som beskytter kortkunder ved misbruk av kort. Direktivet tar nå langt på vei opp i seg de norske posisjonene. Bevisbyrderogler og aktsomhetsvurderingen skal fastsettes i henhold til nasjonal rett i det enkelte medlemsland. Dette innebærer at Norge vil kunne beholde sterkt forbrukervern ved kortsvindel ved gjennomføring av nye EØS-regler om betalingstjenester.

- *bedre vilkår for frivillige*

Regjeringen vil øke grensen for skattefrie lønnsutbetalinger fra frivillige organisasjoner fra 2 000 kroner til 4 000 kroner. Det betyr for eksempel at en fotballtrener eller en musikk lærer kan motta inntil 4000 kroner skattefritt som en påskjønnning for den innsatsen de gjør. Grensen ble sist endret i 1992. I forslaget til statsbudsjett for 2008 øker grensen for betaling av arbeidsgiveravgift i frivillige organisasjoner med 50 prosent – fra 300 000 kroner til 450 000 kroner for organisasjonen samlet, mens beløpet for den enkelte lønsmottaker heves fra 30 000 kr til 45 000 kroner.

- *strengere krav til markedsføring av spareprodukter*

Stortinget har vedtatt nye regler hvordan spareprodukter skal presenteres for kundene, for å hindre at folk blir lurt til å investere i produkter som har større kostnader enn det de er klar over. Yrkestittelen "rådgiver" erstattes med "selger", og det er stilt strengere krav til informasjon om kostnader risiko knyttet til å plassere pengene sine i bestemte produkter.

- *åpnet Finansportal*

Det er åpnet finansportal – det vil si en internettside der folk kan få bedre informasjon og kunnskap om lån og andre tilbud fra finansinstitusjonene.

- *ny eiendomsmeglingslov*

Vi har skjerpet kravene til hvilke opplysninger som skal gis om eiendom som er til salgs, og krav om kompetanse og uavhengighet hos eiendomsmeglerne.

Kapittel 4. Næringspolitikk

Vårt mål er at Norge skal bli en av de ledende, innovative, dynamiske og kunnskapsbaserte økonomier i verden innenfor de områder hvor vi har fortrinn. Norge skal være et godt land å drive næringsvirksomhet i.

Fra Soria Moria-erklæringen

En sentral del av næringspolitikken er å bidra til omstilling. Når hjørnesteinsbedrifter forsvinner skal storsamfunnet stille opp. I Årdal og Skien har regjeringen bidratt til at det store flertall av de som mistet jobbene sine da Hydro nedbemannet og Norske Skog la ned sine anlegg i dag er i full jobb igjen.

- *øke støtten til næringsutvikling gjennom Innovasjon Norge, herunder investeringstilskuddet, SIVA og de regionale utviklingsmidlene*

Regjeringen foretok en kraftig styrking av Innovasjon Norges bevilgninger til innovasjon og nyskaping i budsjettet for 2006. De landsdekkende bevilgningene til disse formålene ble økt med 307 millioner kroner i 2006 sammenlignet med budsjettet for 2005. Denne satsingen videreføres i budsjettene for 2007 og foreslås økt for 2008. Programvirksomheten i SIVA blir finansiert over budsjettene til KR D og NHD. Bevilgningene fra KR D og NHD til SIVA ble økt fra 86 millioner kroner i 2005 til 99 millioner kroner fram til 2007. Dette brukes til økt innsats i næringshager, inkubatorer, industriinkubatorer og ulike nettverks- og utviklingsaktiviteter over hele landet. Likeledes styrket vi SIVAs landsdekkende bevilgning til ulike utviklingsaktiviteter, og i statsbudsjettet for 2008 foreslås det en bevilgning på 35 millioner kroner over NHDs budsjett. Bevilgningene til SIVA over KR Ds budsjett i 2008 foreslått til om lag 67 millioner kroner.

De regionale utviklingsmidlene til fylkene KR Ds budsjett er økt med 366 millioner kroner fra 2005 til 2008, med regjeringens forslag til budsjett for 2008. Om lag halvparten av de regionale utviklingsmidlene blir benyttet til bedriftsrettede tiltak gjennom Innovasjon Norge.

- *gjeninnføre kommunale næringsfond*

Det ble skjønntildelt 100 millioner kroner til kommunale næringsfond både på budsjettet i 2006 og i 2007. Samme nivå på bevilgningen foreslås videreført på budsjettet for 2008.

- *øke offentlige bevilgninger til sårkornkapital. Fokus må omfatte en større del av virksomhetens aktiviteter enn bare produktutviklingen. Vi vil at den landsdekkende sårkornordningen knyttet til universitetene også bør omfatte Universitetet i Tromsø. Ordningen i Tromsø bør samordnes med den distriktsrettede låneordningen*

Regjeringen har arbeidet med å opprette landsdekkende og distriktsrettede såkornfond som vil kunne gjøre det enklere å få frem nyskapende prosjekter. De fire landsdekkende fondene (Oslo, Stavanger, Bergen og Trondheim) er alle operative. Det skal etableres totalt seks distriktsrettede fond. Fondet i Bodø er allerede operativt, mens flesteparten av de resterende skal være plassert i 2007. Lokalisering i Førde, Tromsø og Namsos er besluttet.

- *øke bruken av statlige forsknings- og utviklingskontrakter. Vi vil konvertere deler av statsgjelden til SIVA til egenkapital*

Regjeringen har økt bevilgningen til forsknings- og utviklingskontrakter. I statsbudsjettet for 2008 foreslås en bevilgning på 250 millioner kroner, som er en betydelig økning sammenlignet med nivået før Stoltenberg II-regjeringen.

I 2006 tilførte Regjeringen SIVA 50 millioner kroner i innskuddskapital. Gjennom statsbudsjettet for 2007 er ytterligere 50 millioner av gjelden konvertert til innskuddskapital. Med dette er konvertering av gjeld på totalt 150 millioner kroner slutført.

- *utvikle sentra for spisskompetanse rundt om i landet, og sentra for fremragende forskning knyttet til universitetsmiljøene*

De 13 sentre for fremragende forskning som ble etablert 2002 er under evaluering. Ordningen skal utvides fra 2007. 98 nye søkere har meldt seg.

Regjeringen fikk vedtatt å bevilgningen til 52 millioner kroner i 2006 til Norwegian Centres of Expertise (NCE). Innovasjon Norge, SIVA og Norges forskningsråd har det operative ansvaret for programmet. Programmet skal bidra til å styrke innovasjonsaktiviteten i de mest vekstkraftige og internasjonalt orienterte regionale næringsklyngene i Norge. Programmet skal tilby finansiell og faglig støtte til gjennomføring av langsiktige og målrettede utviklingsprosesser. Støtten fra programmet skal bidra til å redusere hindringer for samarbeid mellom aktører, akselerere gjennomføringen av viktige utviklingsprosesser og prosjekter, samt koordinere og målrette private og offentlige innsatser for å utvikle klyngen. Seks miljøer har fått NCE-status i 2006. Programmet er videreført i 2007 med utnevning av 3 nye NCEer. Ni næringsmiljøer har fått NCE-status per 2007, og det legges opp til ny opptaksrunde i 2008.

Kommunal- og regionaldepartementet bevilget 30 millioner kroner ihht den planlagte opptrappingen av NCE- programmet i 2007. Bevilgningene på KRDs budsjett for 2008 til NCE-programmet er på om lag 35 millioner kroner.

- *i større grad arbeide for å utvikle regionale verdiskapingsmiljøer*

Som et ledd i regjeringens arbeid med å utvikle regionale verdiskapingsmiljøer, er bevilgningene til både Norwegian Centres of Expertise (NCE)-programmet og Arena-programmet betydelig styrket. De samlede bevilgningene fra KR D og NHD til programmene er økt fra 37 millioner kroner i 2005 til om lag 95 millioner kroner i 2007.

Bevilgningene på KRDs budsjett for 2008 til NCE-programmet og Arena-programmet er foreslått til om lag 53 millioner kroner.

Programmet Virkemidler for regionalt FoU og Innovasjon (VRI) følger også opp dette. Flere departement bidrar økonomisk til arbeidet. I 2007 ble det bevilget 30 millioner kroner til VRI over KRDs budsjett. I 2008 styrkes denne satsningen ytterligere til om lag 37 millioner kroner i regjeringens forslag til budsjett.

- *forbedre norsk patentpolitikk slik at vi kan sikre patentrettigheter på høyde med våre konkurrentland*

Regjeringen har besluttet å gå inn for norsk medlemskap i Den europeiske patentorganisasjonen EPO, senest fra 2008. Dette vil gjøre det lettere for norske bedrifter å konkurrere i det europeiske markedet, og det blir enklere og billigere å sikre seg patent i Europa.

Regjeringen har inngått et samarbeid mellom Danmark, Island og Norge om etablering av et Nordisk patentinstitutt, NPI. Regjeringen har satt i gang et kompetansehevingsprosjekt knyttet til immaterielle rettigheter. Et bredt sammensatt forum skal gi råd om tiltak for å heve næringslivets kompetanse om rettighetsbeskyttelse.

- *utvide ordningen med etableringsstipend til gründere i regi av Innovasjon Norge og utrede opprettelsen av en Gründer-bank*

Regjeringen viderefører ordningen med etablererstipend finansiert gjennom Innovasjon Norge. I regjeringens eierskapsmelding varsles en gjennomgang av gründerfinansieringen, herunder eventuell opprettelse av en gründerbank. Regjeringen foreslår i statsbudsjettet for 2008 å opprette et nytt statlig investeringsfond på 2,2 milliarder kroner som en oppfølging av eierskapsmeldingen.

- *utvikle en nasjonal handlingsplan for kvinnelige entreprenører og opprette finansieringsordninger som særlig stimulerer til innovasjon og entreprenørskap blant kvinner*

NHD samarbeider med KRK, LMD, BLD, AID og FKD om en handlingsplan for entreprenørskap blant kvinner.

I juni 2006 ble GRO-programmet lansert. Programmet skal bidra til økt innovasjon, internasjonalisering, vekst og lønnsomhet i kvinnebedrifter. Regjeringen bevilget 10,5 millioner kroner til programmet i 2006. Programmet håndteres av Innovasjon Norge og videreføres i 2007 med et budsjett på 15 millioner kroner. Bevilgningene på KRDs budsjett for 2008 til GRO-programmet er på om lag 7 millioner kroner.

- *etablere nye ordninger for å sikre bedre kapitaltilgang til norske bedrifter. Et eget fond med betydelig kapitalbase skal utredes*

Den betydelige satsingen på Innovasjon Norge og SIVA fra budsjettet i 2006 videreføres også i 2007 for å bidra til bedret kapitaltilgang til norske bedrifter. Regjeringen har

styrket bevilgningen til tilskudd, samt tapsfond for risikolån og garantier gjennom Innovasjon Norge. I 2007 er det bevilget totalt 103 millioner kroner til disse virkemidlene, og i statsbudsjettet for 2008 foreslås det totalt 131 millioner kroner. 25 millioner kroner skal avsettes til miljøprosjekter i de maritime næringene og til utvikling av nærskipfarten. De landsdekkende og distriktsrettede sākornordningene er på plass.

Garantirammen for GIEKs Alminnelige ordning er i budsjettet for 2007 økt fra 40 til 50 milliarder kroner. Rammen for GIEKs U-landsordning er økt fra 1,5 til 2,1 milliarder kroner. Utvidelsen av rammene bidrar til å sikre finansiering for norsk eksportrettet industri.

Regjeringen følger opp eierskapsmeldingen og foreslår i statsbudsjettet for 2008 at det opprettes et nytt investeringsfond på 2,2 milliarder kroner. Selskapet organiseres som et datterselskap under Innovasjon Norge. Investerings-selskapet skal bidra til økt verdiskaping i Norge ved å foreta direkte egenkapitalinvesteringer og utøve aktivt eierskap i prosjektene. Det nye investeringsfondet skal prioritere de fem satsingsområdene miljø, energi, reiseliv, marin og maritim sektor, i tråd med Soria Moria-erklæringen, og ha et spesielt fokus på klima- og miljøprosjekter. Av kapitalen på 2,2 milliarder kroner forbeholdes 0,5 milliarder kroner investeringer i marint næringsliv.

- *utrede en næringsretta designpakke, som inkluderer utdanning, viktige næringer og industrimiljøer og Innovasjon Norge*

Regjeringen la fram en næringsrettet designpakke i juni 2006. I designpakken ligger det et knippe tiltak som skal bidra til holdnings- og adferdsendringer når det gjelder bruk av design i næringslivet.

- *gjennomgå den regionale transportstøtteordningen og vurdere om den skal økes og hvilke næringer den skal omfatte*

EFTAs overvåkingsorgan ESA har vedtatt nye retningslinjer for regional statstøtte. Fra 1.1.2007 ble ordningen med differensiert arbeidsgiveravgift (DA) gjeninnført. Som følge av gjennomføringen av DA opphørte den nasjonale transportstøtteordning fra og med 1.1.2007. Hvert enkelt fylke har mulighet til å innføre en regional transportstøtteordning. Opplegget for en slik regional transportstøtteordning må først godkjennes av EFTAs overvåkingsorgan ESA. Den regionale transportstøtteordningen skulle, forutsatt godkjenning fra ESA, tre i kraft fra 1. 1. 2007, i fylker som oppfyller kriteriene for transportstøtte, og som selv ønsker å innføre ordningen.

I tillegg har regjeringen blant annet arbeidet med:

- *utvide området for direkte bedriftsrettede distriktpolitiske virkemidler*

EFTAs overvåkingsorgan ESA, har godkjent Norges forslag til nytt virkeområde for de direkte bedriftsrettede distriktpolitiske virkemidlene. Virkeområdet ble utvidet med 24 kommuner fra 1. januar 2007. Det nye virkeområdet skal gjelde for perioden fra

01.01.2007 til 31.12.2013. Det distriktpolitiske virkeområdet avgrensner bruken av distriktsrettede risikolån og tilskudd til bedrifter gjennom Innovasjon Norge.

- *satse på romfart*

Regjeringen har forpliktet seg ved den europeiske romorganisasjonen ESAs ministerrådsmøte i desember 2005 til å delta med 122,5 millioner euro i ESAs programmer over de neste årene. Dette vil ha stor betydning for norske teknologibedrifter og forskningsmiljøer som deltar i ESAs programmer. Regjeringen foreslår å bevilge nærmere en halv milliard kroner til romvirksomhet i 2008.

Fiskeri- og havbrukspolitikk

Fiskeri- og havbrukspolitikken vår skal bidra til langsiktig miljømessig forsvarlig verdiskaping for hele samfunnet og samtidig bidra til rettferdig fordeling av ressursene. Verdiskapningen av våre nasjonale fiskeressurser skal i størst mulig grad komme kystsamfunn som er avhengig av fiskeriene, til gode. Ved å balansere disse hensyn vil vi føre en ny og helhetlig fiskeri- og kystpolitikk. Vi satser stort på et marint verdiskapingsprogram som skal øke den nasjonale verdiskapningen innen fiskeri- og havbruksnæringa.

- *trekke opp en nasjonal strategi for utvikling av fiskerinæringen som bygger på vårt fortrinn ved tilgang på ferskt råstoff av høy kvalitet. Leveranser av ferskt råstoff må ha prioritet i forhold til leveranser av råstoff som er frosset på havet*

Fiskeri- og kystministeren la fram Regjeringens ferskfiskstrategi 18. august 2007.

For å kunne utnytte vårt nasjonale fortrinn som tilgangen på ferskt råstoff gir, må industrien være i stand til å levere produkter av høy kvalitet på en kontinuerlig basis. Fiskebestandenes vandringsmønster gir imidlertid store sesongvariasjoner i fangsten, og dette gjør det vanskelig å lykkes i ferskproduktmarkedet. Tiltakene som foreslås i strategien skal stimulere fiskerinæringen til å utnytte fortrinnene, og bidra til jevnere råstofftilgang og leveranser av høyere kvalitet. Videre tilrettelegges det for tettere samarbeid gjennom hele verdikjeden. Strategien består av en rekke tiltak, og som har som mål å bidra til:

- kontinuitet gjennom økt og jevnere tilførsel av råstoff gjennom hele året
- å fremme høy kvalitet på råvarene og produktene som tilbys i markedene
- økt samarbeid innenfor og mellom havbruksnæringen og fiskeriene

Markedet etterspør året rundt ferske fiskeprodukter av god kvalitet. Først når produktet blir levert med tilstrekkelig kontinuitet og kvalitet vil man klare å utløse potensialet som ligger i den økende etterspørselen av ferske sjømatprodukter. Det er kontinuitet, kvalitet og samarbeid strategien vil legge tilrette for, mens det er opp til næringen selv å utnytte potensialet som ligger i krysningspunktet mellom nærhet til rike fiskefelt og godt betalende europeiske markeder.

- *fiskeressursene må forvaltes med sikte på høyest mulig langsiktig ressursuttak innenfor bærekraftige rammer, og et mest mulig stabilt uttak fra år til år. Vi vil at kvoteåret skal gjøres mer fleksibelt. Ressurskontrollen må styrkes.*

Hele 90 prosent av bestandene vi fisker på forvaltes sammen med andre land. Det gjennomføres årlige forhandlinger om det totalkvantum som skal fiskes og fordeling mellom partene. Det ble også i 2006 gjennomført fempartsforhandlinger om norsk vårgytende sild mellom Norge, Island, Færøyene, EU og Russland. 18. januar 2007 ble det undertegnet en kyststatsavtale for 2007, for første gang siden 2002.

I 2006 ble det for første gang inngått kyststatsavtalen mellom Island, Færøyene, EU og Norge om forvaltning av kolmulebestanden. Basert på denne rammeavtalen ble partene enige om en kyststatsavtale også for 2007. Det er også innført nasjonale reguleringstiltak i 2006, som strengere kysttorskforvaltning, forbud mot direktefiske etter blåkveite, bortsett fra et begrenset kystfiske, og strenge reguleringstiltak for tobis og øyepål for å gjenoppbygge bestandene. Når det gjelder de norsk-russiske fellesbestandene er Norge og Russland enige om forvaltningsplaner og høstingsstrategier for flere bestander, herunder den viktige norsk - arktiske torskebestanden, og man har lykket i å følge denne høstingsstrategien i de årlige forhandlingene om kvoter mv. Dette innebærer at man de senere årene har hatt et stabilt uttak fra år til år, og at man - dersom UUU-fisket fortsatt reduseres - på sikt bør få et høyt langsiktig ressursuttak.

Som et første skritt mot fleksible kvoteår, er det for 2007 inngått avtale vedrørende forvaltningen av kolmule som tillater 10 prosent fleksibilitet mellom kvoteårene.

Ressurskontrollen er styrket gjennom økt støtte til Fiskeridirektoratet på 15 millioner kroner i 2006 og 7,5 millioner kroner i 2007, til sammen 22,5 millioner kroner, til bekjempelse av svartfisket. I budsjettforslaget for 2008 foreslås det å øke Fiskeridirektoratets bevilgning med 10 millioner kroner for å styrke arbeidet mot ulovlig, urapportert og uregulert fiske. Midlene skal blant annet brukes til flere inspeksjoner, utvikling av lover og forskrifter knyttet til ressurskontroll, utvidelse av antallet fartøy som omfattes av satelittsporing, utvikling av elektronisk fangstdagbok og økt kapasitet til å systematisere og analysere informasjon som blir brukt i ressurskontrollen.

Samarbeidet med EU-kommisjonen er økt betydelig med sikte på å samarbeide tett om forbedret ressurskontroll, videreutvikling av forvaltningsplaner på fellesbestander og forbedring av beskatningsmønsteret. Vi har nå fått tilslutning i FAO om at FAO skal utrede et globalt havnestatsregime i fiskeriene. Norge har styrket innsatsen i regionale fiskeriforvaltningsorganisasjoner som den nordøstatlantiske fiskerikommisjonen (NEAFC) og den nordvestatlantiske fiskeriforvaltningsorganisasjonen (NAFO).

- *ressurskontrollen må styrkes, det må være krav til meldeplikt om når og hvor fangst fra større fartøy skal landes, og hyppigere kontroller om bord*

Regjeringen styrker innsatsen for å stoppe svartfisket. Viktige tiltak er økt havnekontroll, modernisering av rapporteringssystemer og internasjonalt samarbeid for å styrke regelverket. Vi vil nekte landinger i Norge fra fartøy som tidligere har deltatt i svartfiske, nekte omlasting i havn og nekte bunkers og støttefunksjoner i havn for slike fartøy og kreve at et fartøys flaggstat bekrefter at fisken er fanget innenfor regelverk og kvoter. Stortinget ga i desember 2006 sin tilslutning til regjeringens forslag om endringer i fiskerilovgivningen for å gjøre slike tiltak mulig fra 1. mai 2007. Regjeringen vil høsten 2007 legge fram en stortingsproposisjon om en ny havressurslov. Denne loven vil samle en rekke bestemmelser mot UUU fiske, og vil gi norske myndigheter langt bedre handlingsrom i tiltak mot svartfiske. Regjeringen fikk vedtatt å styrke Kystvaktens budsjett med 18 millioner kroner for budsjettåret 2007. Dette kommer i tillegg til styrkingen på 15 millioner kroner som Regjeringen fikk gjennomført i 2006-budsjettet.

Det er videre iverksatt økt frekvens av inspeksjoner sammen med andre land i europeiske havner. Etter norsk forslag, og med Norge som en sentral bidragsyter, vedtok landsmøtet i den Nordøstatlantiske fiskerikommisjonen (NEAFC) i november 2006 et nytt regime for havnestatskontroll i fiskeriene i nordøstatlanteren. Dette innebærer at det ikke er mulig å lande UUU-fanget frossen fisk i noen havn i Russland, EU, Norge, Island, Færøyene og Grønland. Ved at fartøyets flaggstat må bekrefte overfor havnestaten at fiskelasten er lovlig fanget og innenfor kvoter og øvrige reguleringer før landing skal finne sted, er målet å drastisk redusere lønnsomheten i ulovlig fiske i Barentshavet. Egne databaser i NEAFC sekretariatet er tilgjengelig for medlemsstatene, og vil gi langt større åpenhet om fiskeaktiviteten i nordatlanteren. Dette regimet ble implementert 1. mai 2007, og erfaringene er allerede svært positive. Regjeringen arbeider for at et tilsvarende regime skal innføres i Nordvest-Atlanteren (gjennom NAFO).

- *fiskeforedlingsindustrien skal sikres stabil tilgang på råstoff. Langsiktige avtaler innenfor rammene av råfiskloven kan bare settes til side for å sikre leveranse fra små fartøy som ikke kan levere annet sted. Fiskeråstoffet skal som hovedregel foredles ved anlegg på land. Regelverket for produksjon om bord skal være mest mulig likt regelverket for produksjon på land*

Prøveordningene med langsiktige leveringsavtaler ble avsluttet 1. september 2007. Fiskeriforskning har fått i oppdrag å gjennomføre en evaluering av prosjektet som skal leveres 15. november. Målet med evalueringen er å styrke kunnskapen om denne omsetningsformen, som et supplement til øvrige former for omsetning mellom kjøpere og selgere på første hånd.

- *kongekrabben er en fremmed art i norsk fauna. Vi vil gå gjennom evalueringsrapporten om forvaltningen av kongekrabbe når den foreligger, samt gjennomgå mandatet for å sikre at spørsmål om fritt fiske i norsk forvaltningssone blir vurdert*

Rapporten fra arbeidsgruppen ble levert mars 2006. Flere av arbeidsgruppens forslag ble iverksatt i forbindelse med reguleringen av fangsten i 2006. Beskatningsgraden for

hannkrabber over minstemålet ble økt betydelig, det ble åpnet for fritidsfangst av kongekrabbe og det ble innført en bestemmelse om at deltakeradgang for fangst av kongekrabbe faller bort ved salg av fartøy. Dybdebegrensningen på min. 100 meter for teiner ble opphevet (fra høsten 2005).

Norge og Russland ble høsten 2006 enige om å forvalte kongekrabbebestanden hver for seg i sine respektive soner fra 2007. Regjeringen la den 14. september 2007 frem en egen stortingsmelding om forvaltning av kongekrabbe. Det er i denne foretatt en full gjennomgang av kongekrabbens inntreden i norske havområder og forvaltningen av kongekrabbe så langt, og ut fra dette fremmet forslag for den videre forvaltningen av kongekrabbe.

Regjeringen har i stortingsmeldingen foreslått en overordnet målsetting om å i størst mulig grad begrense en videre spredning av kongekrabbe i norske havområder, og sikre en lavest mulig bestand av kongekrabbe utenfor kommersielt fangstområde. Det er i meldingen lagt vekt på at forvaltningen må baseres på føre-var-prinsippet, slik at risikoen for skadelige effekter på miljøet reduseres. Det er foreslått en innsnevring av kommersielt fangstområde, som innebærer at det åpnes for fri fangst og utkastforbud for kongekrabbe i et større område enn dagens. Innenfor kommersielt område foreslås det at alle fartøy under 11 meter fra Øst-Finnmark gis adgang til krabbefangsten gjennom en særskilt områdeadgang, i tillegg til de som allerede har deltakeradgang. Det er også foreslått fangst av hunnkrabber og legalisering av bifangst innenfor det kommersielle området.

Et spredningsbegrensende tiltak som omtales i stortingsmeldingen er opprettelse av et fond for desimeringsfangst av kongekrabbe. Dette er et tiltak som regjeringen vil vurdere i løpet av 2008.

- *dagens distriktskvoteordning forsterkes og tas mer aktivt i bruk. Nasjonale myndigheter skal årlig kunne avsette inntil 10 prosent av den nasjonale kvoten til landing og bearbeiding i spesielt utsatte distrikter for å sikre sysselsettingen i industrien. Fartøy i alle deler av landet som ønsker å levere fisk for bearbeiding i den aktuelle regionen, skal behandles likt. Regionale myndigheter tilbys å fordele disse landingene til de områder og virksomheter som i kortere eller lengre tid har behov for slike spesielle virkemidler*

Høsten 2006 ble det gjennomført en prøveordning med levering av distriktskvoter i Nordland, Troms og Finnmark. Ordningen har som formål å legge til rette for tilførsel av råstoff til fiskeriavhengige distrikter. Slik tilførsel av råstoff skal skape aktivitet, sysselsetting og verdiskaping i de aktuelle distriktene.

Prøveordningen ble evaluert av Fiskeriforskning, og rapporten gir en grundig beskrivelse av hvilke faktorer som påvirket ordningenes virkemåte og effekt i 2006. Rapporten viser blant annet at effekten av ordningen avhenger av at distriktskvotene gir en annen fordeling av fisken enn ordinært fiske, og at utviklingen i det ordinære fisket hadde stor betydning for distriktskvoteordningen.

Mot denne bakgrunn er det besluttet at prøveordningen videreføres i 2007, med enkelte mindre justeringer. For det første kom ordningen tidligere i gang i 2007, og fylkeskommunene er oppfordret til å foreta en klarere prioritering av hvilke områder som skal tilgodeses. Som følge av situasjonen i det ordinære fisket forventes det at ordningen vil fungere på en annen måte i 2007 enn i 2006. Også i 2007 vil Fiskeriforskning evaluere distriktskvoteordningen.

- *sikre en desentralisert mottaksstruktur gjennom fortsatt støtte til mottaksstasjoner og styrke bevilgningen til føringstilskuddet*

Støtten til mottaksstasjoner er videreført, og føringstilskuddet, som er tilskudd til båter og fiskeindustri for å redusere fraktutgiftene, er styrket med 1,5 millioner kroner i 2006, og 2,5 millioner i 2007.

- *leveringsvilkårene må håndheves strengt slik at konsesjoner ved grove brudd blir inndratt*

Leveringsvilkårene for trålerflåten er evaluert og forskrift om leveringsvilkår revidert og reglene innskjerpet.

- *videreføre kondemneringsordninger*

Kondemneringsordninger er strukturtiltak for å få ned overkapasiteten i flåten. De finansieres gjennom strukturfondet, som finansieres av det offentlige samt med en strukturavgift næringa betaler. Ordningen videreføres fram til 1. juli 2008. Det er satt av 11,25 millioner til Strukturfondet i budsjett for 2008. Ordningen vil bli evaluert i 2008.

- *gjøre en aktiv innsats overfor myndighetene i våre naboland og i det internasjonale reguleringsutvalget for å hindre overfiske og uregulert fiske, særlig i Barentshavet, i Nordsjøen og i internasjonale farvann*

Norge har styrket innsatsen i forhold til våre naboland og i internasjonale fora for å hindre overfiske og svartfiske. Vi har tatt initiativ overfor Russland på politisk, administrativt og vitenskaplig plan og vi har tatt initiativ overfor aktuelle havnestater for å få på plass bedre regelverk for bekjempelsen av overfisket. Vi har fornyet og utvidet kontrollavtaler med Island, Storbritannia, Danmark og Færøyene. Norge har inngått nye kontrollavtaler med Portugal (februar 2006), Litauen (august 2006) og Marokko (september 2006). Egen intensjonsavtale om bilateralt samarbeid med EU-kommisjonene ble undertegnet i oktober 2006,. Det ble i mars 2007 innledet forhandlinger med spanske fiskerimyndigheter med sikte på å inngå en kontrollavtale og sikre bedre regeloverholdelse i Barentshavet. Våren 2007 ble det også innledet samtaler med kinesiske myndigheter med sikte på å få til et samarbeid om ressurskontroll i fiskeriene.

Samarbeidet med EU-kommisjonen er økt betydelig med sikte på å samarbeide tett om forbedret ressurskontroll. Norge har fremmet forslag i FN og FAO for å få et bedre havnestatsregime som kan stanse landinger av ulovlig fanget fisk. FAO har på bakgrunn av dette startet arbeidet med å utarbeide et bindende, globalt regime for

havnestatskontroll i fiskeriene. Videre er innsatsen styrket i regionale fiskeriforvaltnings-organisasjoner som den nordøstatlantiske fiskerikommisjonen (NEAFC) og den nordvestatlantiske fiskeriforvaltningsorganisasjonen (NAFO).

Norge har også arrangert to større multilaterale ministerkonferanser i 2006 – den Nordatlantiske fiskeriministerkonferansen og rundebordskonferansen om tiltak mot svartfiske i Trondheim august 2006.

Fiskeridirektoratets analyserapport over fiske av torsk og hyse i Barentshavet, viser en gledelig nedgang i svartfisket fra 2005 til 2006. Overfisket av torsk er redusert med 23 prosent (fra drøye 101 000 tonn til 78 000 tonn), mens overfisket av hyse er redusert med hele 55 prosent (fra 36 600 tonn til 16 300 tonn). Selv om overfisket fremdeles er uakseptabelt og bestrebelsene for å redusere det fortsetter med uforminsket styrke, tyder tilbakemeldinger fra markedet på at tendensen med nedgang i svartfisk fra Barentshavet fortsetter.

- *Fiskeridirektoratet og Kystvakten må sikres økte økonomiske ressurser for å stoppe uregulert fiske*

Bevilgningen til Kystvakten er økt med totalt 33 millioner kroner i 2006 og 2007. Dette har resultert i økt operativ aktivitet, og styrket Kystvaktens myndighetsutøvelse og ressurskontroll (se punkt over). Fiskeridirektoratets budsjett er økt med til sammen 22,5 millioner kroner i 2006 og 2007. Dette har resultert i en økt omsetningskontroll og nasjonal evne til å implementere NEAFCs regime for havnestatskontroll i Norge, samtidig som nye IKT-verktøy i ressurskontrollen utredes og vurderes.

- *etablere et system med offisiell kvalitetsmerking av norske fiskeprodukter*

Eksportutvalget for fisk har utviklet kvalitetsstandarder med tilhørende merkeordninger for Skrei og for Oppdrettskveite, og arbeider med ordninger for Norsk klippfisk og Norske dyrkede blåskjell. Et uavhengig sertifiseringsorgan skal ivareta kontrollen av enkeltprodusenter som ønsker å benytte merket. Tilbakemeldingene om Skreimerkeordningen er klart positive både fra fiskere og fiskeprodusenter i Norge og ute i markedene.

Produksjon av ferskfisk og fersk filet krever råstoff av beste kvalitet, og forutsetter økt samhandling mellom flåte og industri, og kontinuerlig oppfølging for å ta vare på kvaliteten. Som ett av tiltakene i ferskfiskstrategien har Fiskeri- og kystdepartementet bedt Eksportutvalget for fisk om å forsere arbeidet med kvalitetsstandarder for ferske sjømatprodukter.

- *utvikle et verdiskapingsprogram for fisk, med spesiell fokus på fersk fisk, og sette i verk en nasjonal satsing på fangstbasert havbruk og oppdrett av nye arter. Formålet er å utvikle nye og mer forbrukervennlige produkter, utvikle gode logistikk-løsninger, øke kunnskapene om internasjonale markedsmuligheter, drive markedsstilpasset utviklingsarbeid og å styrke markedsarbeidet i Norge og internasjonalt*

I 2007 ble det bevilget i alt 75 millioner kroner til et marint verdiskapingsprogram. Programmet skal bidra til økt markedsorientering av norske sjømatbedrifter innenfor hele verdikjeden. Bevilgningen for 2006 var på 40 millioner kroner. Økningen i bevilgningen skal i hovedsak gå til å styrke lønnsomt marint næringsliv i områder med særlige omstillingsbehov. Denne delen av programmet skal samordnes med regjeringens distrikts- og regionalpolitikk. Programmet har blant annet fokus på utnyttelse av fersk fisk, torsk i oppdrett og fangstbasert akvakultur, utnyttelse av biprodukter og økologisk akvakultur. Programmet videreføres i 2008.

- *arbeide for å gjøre oppdrettsnæringa bærekraftig*

Bærekraftighet er et grunnleggende krav i den nye akvakulturloven, som trådte i kraft 1.1.2006. Rømming av oppdrettsfisk er næringens viktigste miljøutfordring. Innføringen av nasjonale laksefjorder begrenser oppdrettsaktiviteten i de mest sårbare områdene. Vi har utviklet en tiltaksplan mot rømming ”visjon nullflukt”, og nedsatt en nasjonal rømmingskommisjon. Det er videre innført nye tekniske krav til oppdrettsanleggene. I 2007 ble arbeidet mot rømming styrket med ytterligere 2 millioner.

Arbeidet mot rømt oppdrettsfisk er høyt prioritert og målsettingen er at rømming skal holdes på et absolutt minimum. Tiltaksplanen Visjon nullflukt, som bl.a. omfatter arbeid med bedre regelverk og forvaltningsverktøy og mer målrettet og risikobasert kontrollinnsats, skal følges opp videre i 2008. Rømmingskommisjonen har fått en sentral rolle i å kartlegge årsaksforhold og bygge opp kunnskapsbase om havari. Kommisjonen skal videreføre sitt systematiske arbeid for å redusere risiko for rømminger og havarier.

1. april 2007 trådte reaksjonsforskriften i kraft. Reaksjonsforskriften gjelder utmåling av tvangsmulkt og overtredelsesgebyr knyttet til akvakulturloven, og omhandler ikke straff. Forskriften er et ledd i arbeidet med å rette oppmerksomhet mot miljøutfordringene akvakuurnæringen møter. Målet er færre overtredelser som kan føre til rømming og andre skader på miljøet. Videre skal standardiserte reaksjoner sikre likebehandling og forutsigbarhet samtidig som de blir tilpasset alvorlighetsgraden i den enkelte overtredelse.

Akvakulturloven åpner for tvangsmulkt og overtredelsesgebyr som administrative reaksjoner. Tvangsmulkten virker som et oppfyllespress for å bringe et ulovlig forhold til opphør. Forskriften legger, som hovedregel, opp til to nivåer på mulkten; ett høyt og ett lavt. Overtredelsesgebyr ilegges ved brudd på regelverket, og kan ikke kombineres med straff. Mens tvangsmulkt bare har som formål å bringe et ulovlig forhold til opphør, har overtredelsesgebyret også som formål å hindre fremtidige overtredelser.

Fra 1. april 2007 stilles det krav om sikkerhet for oppryddingskostnader ved tildeling av nye tillatelser for akvakultur av blåskjell. Bakgrunnen er at en del blåskjellanlegg etterlates etter endt drift. Dette er til sjenanse for allmennheten, og kan utgjøre en fare for sjøsikkerheten. Sikkerheten skal bidra til at oppryddingsplikten i akvakulturloven

kan gjennomføres også i tilfeller der det for eksempel ikke er midler tilgjengelig etter en konkurs. Kravet til sikkerhet er et depositum på kr 2 500,- per omsøkt dekar tillatelse eller tilsvarende egnet sikkerhet. Fiskeri- og kystdepartementet vil nå gå i dialog med næringsens organisasjoner om et næringsfinansiert oppryddingsfond som et alternativ til depositum.

Når det gjelder anlegg som allerede i dag utgjør et problem, har Fiskeri- og kystdepartementet ledet en arbeid med en handlingsplan for opprydding av problemanlegg. Fiskeridirektoratet vil se til at eiere av forlatte anlegg blir pålagt å rydde opp. For eierløse anlegg vil Fiskeridirektoratet i størst mulig grad gi andre næringsaktører mulighet for å overta utstyret mot å rydde opp. Næringsens innsats i forbindelse med oppryddingen vil da betales ved tilgang på areal, utstyr og/eller blåskjell som eventuelt kan høstes.

- *ha økt marin forskningsinnsats og styrking av marint innovasjonsprogram, for å legge til rette for forskning, utvikling av nye produkter, og marin teknologi*

Det foreslås økning i budsjett for marin forskning for 2008. NOFIMA (Norsk fiskeri- og matforskning AS) skal etableres den 1. januar 2008 og vil bidra til mer effektiv og målrettet forskning i fiskeri- og havbruksnæringen og i den land- og havbaserte næringsmiddelindustrien. Fiskeri- og havbruksnæringsens forskningsfond (FHF) ble evaluert i 2006 og evalueringsrapporten har vært sendt på høring. På bakgrunn av evalueringen og høringen er det blant annet foreslått endringer i innretningen av fondets midler og i styringen av midlene. Det er initiert en forskningsmessig satsing i forhold til sykdomsbekjempelse hos oppdrettstorsk for å bidra til videre vekst og økt lønnsomhet i torskeoppdrettsnæringen.

Det er videre foreslått å styrke innsatsen knyttet til marin bioprospektering og bioteknologi med 5 millioner kroner fra Fiskeri- og kystdepartementet og 7 millioner kroner fra Nærings- og handelsdepartementets budsjett i 2008. Det er også lagt vekt på å styrke satsingen på trygg og sunn sjømat og bevilgningen til NIFES er foreslått styrket med 3 millioner kroner i forslaget til budsjett for 2008. Dette skal i hovedsak rettes inn mot overvåking av fremmedstoffer ved kysten og i havet. Det legges vekt på samordning og mer systematisk prøvetaking, og dokumentasjonen vil bli publisert i Sjømatdata på internett. I tillegg foreslås det satt i gang en fireårig satsing for å styrke kunnskapen om kystsonen og om fjordøkologi. Det foreslås også bevilget 5 millioner kroner til prosjektering av et nytt isgående forskningsfartøy.

Flere departementer samarbeider om Norges Forskningsråds forskningsprogram "Havet og kysten". MAREANO er kommet godt i gang. Programmet omfatter kartlegging og studier av havbunnens fysiske, biologiske og kjemiske miljø. Regjeringen vil foreslå å styrke arbeidet med 9 millioner kroner i forhold til saldert budsjett 2007.

På bakgrunn av bl.a. den langvarige nedbeitingen av stortare langs norskekysten og effekter av et stadig økende aktivitetspress i kystsonen er det behov for å styrke

kunnskapen om kystsoner og fjordøkologi. Det settes derfor av midler innenfor tilskuddet til Norges Forskningsråd til økt forskningsaktivitet knyttet til fjordøkologi i Porsangerfjorden og Hardangerfjorden, med en samlet ramme på 15 millioner kroner over fire år. Havforskningsinstituttet vil være en sentral institusjon i dette arbeidet.

Sjøfuglprogrammet SEAPOP ble startet i 2005. Programmet omfatter kartlegging, overvåking og studier av sjøfugl. Midlene til SEAPOP ble økt i 2006. For 2007 foreslås å opprettholde dette nivået. Forvaltningsplanen for Barentshavet er lagt frem med prioriteringer for forskning og det er satt av midler i størrelsesorden 10 millioner kroner som skal brukes for å øke kunnskapen om økosystemet i Barentshavet. Som oppfølging av forvaltningsplanen for Barentshavet er det opprettet tre arbeidsgrupper hvorav en overvåkingsgruppe som har ansvar for å koordinere all overvåking i området. Overvåkingsgruppen som ledes av Havforskningsinstituttet presenterte sin første rapport per 1. mars i år.

- *gjennomgå konkurranseforholdene i havbruksnæringen. Det forutsettes et tak for eierskap som er vesentlig lavere enn i dag. Eventuelt nye konsesjoner bør ha som mål å styrke små mellomstore aktører*

Eiertaket ble senket ved forskriftsendring i desember 2005. Fiskeri- og kystministeren la 14. august 2007 fram Regjeringens strategi for en konkurransedyktig norsk havbruksnæring. Strategien har tatt utgangspunkt i en komparativ studie av konkurranseforholdene for oppdrettsnæringene i Norge, Skottland og Chile. Strategien har hovedpunktene arealspørsmål, nye konsesjoner, markedsadgang og FoU, samt miljø og fiskehelse.

Regjeringen vil bidra til at havbruksnæringen får god tilgang på velegnet areal i kystsonen. Regjeringen legger prinsipielt til grunn at kommunene bør få adgang til å innkreve betaling for bruk av areal i kystsonen. Det blir nå igangsatt et utredningsarbeid, og regjeringen vil komme tilbake til saken i forbindelse med statsbudsjettet for 2009.

Regjeringen vil øke produksjonskapasiteten gjennom tildeling av nye konsesjoner. Det vil bli gjennomført en ny tildelingsrunde i 2009. Dagens system med maksimal tillatt biomasse (MTB) pr. konsesjon vil ligge fast. Intensjonen er å videreføre en ordning med vederlag for nye laksekonsesjoner, samtidig som dagens system med to typer av laksekonsesjoner (felleskaplige og kommersielle) vil stå fast. For å sikre jevn produksjonsvekst og forutsigbarhet for næringen, legges det videre opp til årlige tildelingsrunder. Når det gjelder spørsmål om antall konsesjoner, regional fordeling, kriterier og vilkår m.v., vil regjeringen komme tilbake til dette i forbindelse med budsjettforslaget for 2009.

Regjeringen vil videreføre arbeidet med å forbedre fiskeri- og havbruksnæringens markedsadgang, og for å avverge eller bygge ned handelshindre. Regjeringen vil videreføre også en aktiv FoU-politikk, og øker fokuset på bærekraftig vekst og trygg sjømat.

Arbeidet med å begrense miljøkonsekvenser av norsk havbruk fortsetter. Myndighetene har utviklet styringsredskap og regelverk, driftskrav og korntrollordninger som skal begrense problemet med rømming av fisk. "Visjon nullflukt" følges opp, og det forventes at næringen intensiverer sitt arbeid mot rømming.

Det pågår en totalgjennomgang av fiskehelsereguleringen, og det vil bli utviklet nye handlingsplaner for sykdommer. I tillegg vil regjeringen vil gå i dialog med næringens organisasjoner om et næringsfinansiert oppryddingsfond, på grunnlag av deres forslag. Dessuten vil det bli satt i gang en utredning av eventuell etablering av en fellesskapsløsning for delvis dekning av egenandeler ved pålagt nedslakting på grunn av sykdom gjennom opprettelse av et næringsfinansiert fond.

- *utforme strukturtiltak i tråd med målene om å sikre fiskeressursene som felles eiendom, sikre en fiskeflåte som bidrar til aktivitet langs hele kysten, og samtidig sikre en flåte som er moderne, variert og lønnsom*

Regjeringen la frem St. meld. nr 21 (2006-2007) Strukturpolitikk for fiskeflåten i mars 2007. Meldingen inneholder en helhetlig strukturpolitikk, som skal bidra til rettferdig fordeling av ressursene, opprettholdelse av en variert eierskapsstruktur, ivaretagelse av lokalt forankrede fiskebåtredere og en moderne og lønnsom fiskeflåte. Tiltakene i meldingen skal bidra til lønnsomme arbeidsplasser, bosetting og sysselsetting over tid, gjennom en fiskeflåte som bidrar til aktivitet og sysselsetting langs hele kysten. Det ble foreslått

- å innføre en forhåndsfastsatt tidsbegrensning på 20 år i strukturvoteordningen.
- å innføre en tidsbegrensning på 25 år for allerede tildelte strukturkvoter, regnet fra og med 2008.
- å senke kvotetakene for kystflåten.
- å innføre en strukturvoteordning også for kystfiskefartøy med hjemmelslengde for kvotetildeling mellom 11 og 15 meter, med et lavere kvotetak enn kystflåten for øvrig.
- å ikke innføre en ressursavgift.

Gjeninnføring av en forhåndsfastsatt tidsbegrensning i strukturordningen understreker fellesskapets styringsrett og at fiskeressursene er fellesskapets eiendom. Tiltakene vil øke lønnsomheten og verdiskapingen i den samlede fiskerinæringen, på sjøen og på land, og sørge for at verdiskapingen forblir i kystdistriktene, som en investering i utviklingen av disse. Meldingen ble behandlet i Stortinget 5. juni 2007, og endringene ble iverksatt 8. juni 2007.

- *opprette rekrutteringskvoter eller andre ordninger som sikrer ungdom en veg inn i fiskerinæringen. Regjeringen vil legge til rette for å få ungdom til å søke fag innen fiskeri- og havbruk*

Et rekrutteringsutvalg har gjennomgått utfordringene med å rekruttere ungdom til fiskeryrket, samt få ungdom til utdanne seg fiskeri- og havbruksrelaterte fag. Etter høring av utvalgets rapport arbeides det nå videre med skolesystemets betydning for

rekruttering til fiskeflåten, spørsmålet om fiskerinærings rekruttering av arbeidskraft og spørsmål knyttet til etablering som fartøyeier i fiskeflåten.

- *opprette et eget statlig investeringsfond for marin sektor som skal kunne gå inn med eierinteresser i oppdrett og i foredling av marine produkter*

I forslaget til statsbudsjett for 2008 foreslår regjeringen at det opprettes ett nytt statlig investeringsfond med en ramme på 2,2 milliarder kroner. Av dette foreslås 500 millioner kroner forbeholdt investeringer i marint næringsliv. Formålet med det nye investeringsfondet er å bidra til å kommersialisere globalt orienterte og konkurransedyktige innovasjoner og prosjekter ved å tilby langsiktig og risikovillig kapital. Investerings-selskapet vil kunne foreta direkte egenkapitalinvesteringer og utøve aktivt eierskap i investeringsprosjektene. Det nye investeringsfondet foreslås organisert som et datterselskap under Innovasjon Norge.

Regjeringen følger med dette opp løftene om et marint investeringsfond som ble varslet i Soria Moria-erklæringen. Bedre tilgang på langsiktig og kompetent egenkapital er viktig for videre utvikling og vekst for mange marine bedrifter, særlig for små og mellomstore bedrifter lokalisert langs kysten. Disse opplever ofte at avstanden til de tradisjonelle private kapitalinvestormiljøene er stor.

Industri

Vi har nådd viktige mål i næringspolitikken. Regjeringen legger til rette for satsing på fremtidige arbeidsplasser. Aldri har flere vært i arbeid og vi må helt tilbake til begynnelsen av 1988 for å finne like lav registrert ledighet som i dag. Summen av nyinvesteringer innenfor industrien i 2007 anslås til 27,7 milliarder kroner. Dette er 30 prosent over 2006-nivået, som allerede var høyt i historisk sammenheng. 2008-anslaget ligger dessuten hele 48 prosent over investeringsnivået i 2007.

- *sette inn bedrifts- og bransjerettede tiltak for å opprettholde og utvikle framtidsrettet industrivirksomhet*

Regjeringen har etablert et nytt program i regi av Norges forskningsråd som støtter de beste forskningsbaserte innovasjonsprosjektene i næringslivet uavhengig av bransje. Dette er et ledd i regjeringens satsing på næringer og områder der Norge har fortrinn og stort verdiskapingspotensial. Veksten i 2006 på om lag 500 millioner kroner i bevilgningene til Innovasjon Norge, SIVA og Norges forskningsråd over Nærings- og handelsdepartementets budsjett styrkes i statsbudsjettet for 2007 og 2008.

Innovasjon Norge arbeider med å utvikle spesielle satsinger på viktige områder som blant annet energi og miljø, IKT og olje og gass. SIVA gjennomfører et eget program for utvikling av nye ideer med utspring i store moderbedrifter (industri-inkubatorprogram). Dette har fått støtte på 10 millioner kroner i 2006, og økt til 14 millioner kroner i 2007.

I 2007 ble budsjettet til romvirksomhet, ordningen med forsknings- og utviklingskontrakter og programmer i Norges forskningsråd økt med til sammen om lag 170 millioner kroner.

Regjeringen har i 2006 innført en ny ordning rettet mot maritim utvikling og innovasjon under Innovasjon Norge. Ordningen er på 20 millioner kroner i 2006 og ble økt til 25 millioner kroner i 2007. Av disse er 10 millioner kroner øremerket utvikling av teknologi som vil bidra til å redusere det norske NOx-utslippet. I tillegg er bevilgningen til maritim forskning gjennom Maroffprogrammet i Norges Forskningsråd økt med 30 millioner i 2006 og med ytterligere 20 millioner i 2007. Dette gir en total bevilgning til Maroff på 90 millioner i 2007. Av disse er 20 millioner kroner øremerket utvikling av teknologi som vil bidra til å redusere norske NOX-utslipp. Til sammen bevilges det 151 millioner kroner til maritim forskning og innovasjon i 2007 over Nærings- og handelsdepartementets budsjett. Regjeringen legger nå fram en egen maritim strategi, og foreslå at det i statsbudsjettet for 2008 bevilges 100 millioner kroner til ulike tiltak. Bl.a. foreslås det en økning på 60 millioner kroner til maritim forskning og innovasjon, slik at det totalt sett settes av 212 millioner kroner til dette. Bevilgningen skal særlig bidra til økt miljøsatsing på det maritime området.

Regjeringen har i budsjettet for 2007 utvidet rammen for to garantiordninger under det sentrale statlige organet for garantistillelser og kredittforsikring av eksportkreditter (GIEK). Rammen for alminnelig garantiordning er økt fra 40 til 50 milliarder kroner, og rammen for U-landsordningen er økt fra 1,5 til 2,1 milliarder kroner. De høye rammene foreslås videreført i 2008.

- *iverksette tiltak for å dempe den negative virkningen for de kraftforedlende bedrifter som har fått økte utgifter på grunn av økning i påslaget på nettatariffen*

I budsjettet for 2006 fikk regjeringen vedtatt å bevilge 30 millioner kroner til utjamning av nettleien. Dette ble videreført i 2007, og er også foreslått for 2008.

- *sikre et effektivt importvern innenfor gjeldende avtaler som en forutsetning for en innovativ og offensiv næringsmiddelindustri*

Regjeringen har i WTO-forhandlingene arbeidet for å sikre et effektivt importvern.

- *gjennom strategisk satsing gjøre norsk industri ledende innenfor miljøforbedringer. Det vil gi vårt næringsliv et forsprang og nye salgsprodukter, når nye internasjonale krav til BAT (best tilgjengelige teknologi) økes og når markedene for miljøvennlig energi og produkter vokser*

Det nye programmet regjeringen har etablert i Norges forskningsråd som støtter de beste forskningsbaserte innovasjonsprosjektene, har gitt støtte til en rekke miljørelaterte prosjekter.

- *forutsette gjenkjøp og industrielle deltakelse ved større forsvarsanskaffelser i større grad enn i dag*

Regjeringen har foretatt en gjennomgang og en videreutvikling av strategien for de næringspolitiske aspekter ved Forsvarets anskaffelser. Dette arbeidet har omfattet sentrale spørsmål som teknologiske kompetanseområder for Forsvaret, tidlig dialog mellom næringsliv og forsvar i forbindelse med anskaffelser, internasjonalt materiellsamarbeid og gjenkjøp i forbindelse med større anskaffelser. Arbeidet har blitt gjort i samarbeid med Forsvaret, industriens representanter og andre myndigheter. Regjeringen la frem en egen stortingsmelding om de næringspolitiske aspekter ved forsvarets anskaffelser i juni 2007.

Forsvarsdepartementet praktiserer krav om industrielt samarbeid, eller såkalt gjenkjøp, ved anskaffelser på over 75 millioner kroner fra utenlandske leverandører. Denne regjeringen har sørget for gjenkjøpsavtaler til en verdi av 997 millioner kroner.

- *norske råvarer bør i stor grad videreføres i Norge*

Regjeringen har vedtatt nytt regelverk for utenlands bearbeiding av landbruksvarer. Regelverket er viktig for å bevare arbeidsplassene i kjøtt- og meierisektoren som er bærebjelker i næringsmiddelindustrien. Det framtidige omfanget av utenlands bearbeiding av kjøtt og meierivarer vil nå bli regulert gjennom kvoter.

Landbruk

Regjeringen arbeider for å opprettholde et levende landbruk i hele landet og sikre utøverne inntektsutvikling og sosiale vilkår som andre grupper. Landbruket skal kunne levere viktige fellesgoder som trygg mat, levende bygder og et ivaretatt kulturlandskap over hele landet.

Regjeringen arbeider aktivt for å sikre norske interesser i WTO-forhandlingene. Norske posisjoner i forhandlingene er utformet slik at det skal være mulig å fortsette med et aktivt jordbruk i alle deler av landet. Samarbeidet i den såkalte G 10-gruppen, hvor Norge er sammen med andre land med likeartede interesser, er styrket og utvidet.

- *norsk matjord er en begrenset ressurs som det er et nasjonalt ansvar å ta vare på*
Målet er å halvere nedbyggingen av dyrket jord innen 2010. Regjeringen har derfor utvidet den statlige innsigelsesretten mot kommunale planvedtak. Regjeringen vil heller ikke gå videre med forslaget fra forrige regjering om å oppheve delingsforbudet i jordloven. Regjeringen har gjennomført en kartlegging av kommunenes praksis i saker som gjelder dispensasjon fra boplikten på landbrukseiendommene og priskontroll etter konsesjonsloven. Kartleggingen danner grunnlag for tiltak for å gjøre virkemidlene mer målrettet. Landbruks- og matministeren har satt ned en egen arbeidsgruppe som i løpet av 2007 skal gjennomgå status i forholdet til målet om halvering av årlig omdisponering, vurdere eksisterende virkemidler og foreslå nye virkemidler.

- *sikre utøvere i landbruket inntektsutvikling og sosiale vilkår på linje med andre grupper*

Rammene for jordbruksoppgjørene for 2007 på 850 millioner kroner og 2008 på 975 millioner kroner, legger til rette for en inntektsøkning for bøndene på om lag 9,5 prosent fra 2006 til 2007 og 10 prosent fra 2007 til 2008.

- *sikre et landbruk med en variert bruksstruktur over hele landet. Strukturprofilen må styrkes, kanaliseringspolitikken skal opprettholdes og driftstilskuddsordningen gis en klarere distriktsprofil. Virkemiddelbruken må stimulere til økt beiting med husdyr for å kunne opprettholde et åpent kulturlandskap*

Regjeringen arbeider med en gjennomgang av flere virkemidler med sikte på å få til endringer som både gir økt verdiskapning og en ønsket lokal utvikling basert på ressursene til den enkelte landbrukseiendom.

Regjeringen arbeider med en gjennomgang av flere virkemidler med sikte på å få til endringer som både gir økt verdiskapning og en ønsket lokal utvikling basert på ressursene til den enkelte landbrukseiendom. Endringer i jordloven trådte i kraft 1.1.2007. Den forrige regjeringens forslag om å oppheve forbudet mot å dele landbrukseiendom ble ikke gjennomført. Landbruks- og matministeren har også gitt signaler til kommunene om skjerpet praksis i delingssaker. Regjeringen har gjennomført en kartlegging av kommunenes praksis i saker som gjelder dispensasjon fra boplikten på landbrukseiendommene og priskontroll etter konsesjonsloven. Kartleggingen danner grunnlag for tiltak for å gjøre virkemidlene mer målretta.

Gjennom jordbruksavtalene de siste to årene er distriktstilskuddene styrket med vel 60 millioner kroner, og strukturtilskuddene er styrket betydelig.

Det er innført tak på investeringsstøtte og statens andel av melkekvoteomsetningen har økt. Videre er det bl.a. etablert et nytt driftstilskudd for sauehold tilsvarende ca 80 millioner kroner. Kravet til omsetning for å være berettiget produksjonstilskudd er redusert fra 30 000 kroner til 20 000 kroner, og bunnfradraget er redusert med 1 000 kroner. Det er etablert et nytt beitetilskudd i oppgjøret for 2007 innenfor en ramme på 125 millioner kroner, som ble styrket med ytterligere 72 millioner kroner i årets oppgjør.

- *gi velferdsordningene en spesiell prioritet gjennom forslag til bedre avløserordninger og sikring av ferie og fritidsmuligheter*

Det skal etableres en landsdekkende landbruksvikarordning fra og med 2008, tilsvarende ca. 240 årsverk. Videre er satsene i velferdsordningene økt betydelig i de to siste jordbruksavtalene.

- *prioritere bønder som henter en vesentlig del av sysselsetting og inntekt fra gården og fra annen primærnæringsvirksomhet*

Jordbruksfradraget er økt innenfor en provenyramme på 325 millioner kroner fra 2008. Fra 2007 ble fradraget økt med 283 millioner kroner (tilsvarende en inntektsverdi på 425 millioner kroner for bøndene). Både bunnfradrag og prosentvis fradrag er økt opp til et samlet fradrag på om lag 142 000 kroner. Fra 2008 økes bunnfradraget i

jordbruksfradraget fra 45 000 kroner til 54 200 kroner tilsvarende en provenyramme på om lag 42 millioner kroner. Målsetningen er innarbeidet i den siste nasjonale strategien for næringsutvikling som gjelder perioden 2007-2009 "Ta landet i bruk".

Jordbruksavtalene for 2007 og 2008 innebærer en styrking av inntektsmulighetene i form av bl.a. økte distriktstilskudd, direkte tilskudd og økte målpriser, og forbedring av velferdsordningene. I jordbruksoppgjøret for 2008 ble det videre innført et nytt satsintervall for husdyrtilskudd for 76-100 sau.

- *ha en totalgjennomgang av WTO-forhandlingenes konsekvenser for norsk landbrukspolitikk*

Under WTO-forhandlingene har det vært en løpende vurdering av ulike forhandlingsforslag fra andre land/grupper i forhold til konsekvensene for norsk landbruk. En totalgjennomgang er ikke aktuell før en eventuell forhandlingsløsning foreligger.

- *i en nær dialog med næringen vil vi legge grunnlaget for utforming av virkemidler i tråd med Stortingets mål for landbrukspolitikken og internasjonale forpliktelser*

Under jordbruksoppgjøret i 2006 og 2007 har virkemidlene i landbruket blitt vurdert. Om og når en WTO-avtale kommer på plass, vil det bli en større virkemiddelgjennomgang.

- *ha et sterkt importvern for innenlandsk landbruksproduksjon*

Regjeringen har vært meget aktiv for å sikre norske interesser i WTO-forhandlingene. Forhandlingene ble suspendert 24. juli 2006. Samarbeidet i den såkalte G10-gruppen, hvor Norge er sammen med andre land med likeartede interesser, er styrket og utvidet.

Regjeringen har vedtatt nytt regelverk for utenlands bearbeiding av landbruksvarer. Regelverket er viktig for å bevare arbeidsplassene i kjøtt- og meierisektoren som er bærebjelker i næringsmiddelindustrien. Det framtidige omfanget av utenlands bearbeiding av kjøtt og meierivarer vil nå bli regulert gjennom kvoter.

- *det er ikke grunnlag for nye innrømmelser under artikkel 19 i EØS-avtalen så lenge de pågående forhandlingene i WTO foregår*

Artikkel 19 forhandlingene med EU har blitt forskjøvet i tid i påvente av avklaringer i WTO.

- *videreutvikle verdiskapingsprogrammene for mat, trevirke og reindrift, og stimulere til utvikling av nisjeprodukter, satse på bygdeutviklingstiltak og bioenergi og utvikle en ny politikk for fjellområdene*

Det er med virkning fra juni 2006 iverksatt et nytt Trebasert innovasjonsprogram som har til formål å øke bruken av tre og lønnsomheten i verdikjeden fra skog til marked.

Landbruks- og matdepartementets program for bioenergi er utviklet videre blant annet ved at det er åpnet for å gi tilskudd til konvertering fra fyringsolje til bioenergi i

veksthus. Programmet er styrket og har nå en økonomisk ramme på ca. 35 millioner kroner. Verdiskapingsprogrammet for mat er evaluert, og en videreutvikling vil skje med basis i blant annet denne evalueringen.

Arbeid med ny politikk for fjellområdene er startet gjennom en forespørsel om innspill fra fjellregionene. Dette vil bli bearbeidet i regjeringen høsten 2007.

- *bidra til å øke videreførelsen av norske trevarer, og videreutvikle en nasjonal skogpolitikk der staten tar et medansvar for planting og ungskogpleie. De økonomiske støtteordningene til skogbruket skal forbedres*

Bevilgningen til skogbruk og bioenergi er styrket med 31, 4 millioner kroner og det er åpnet for at kommunene igjen kan gi støtte til skogplanting. I statsbudsjettet for 2007 ble skogfundsordningen styrket, ved å utvide de formål skogfond kan brukes til og ved å øke skattefordelen. Provenyvirkningen er anslått til 50 millioner kroner årlig. Det er åpnet for at skogfondsmidler kan brukes til bioenergiformål, d.v.s. investeringer i anlegg og utstyr for produksjon av ferdig varme for levering.

- *det skal være et mål at 15 prosent av matproduksjonen og matforbruket i 2015 skal være økologisk*

Tilskuddssatsene for økologisk produksjon er økt vesentlig. Det er iverksatt flere tiltak langs hele verdikjeden for å øke produksjon og omsetning av økologisk mat. KR D og LMD skal fra 2008 samarbeide om prosjektet Økologiske kommuner. Prosjektet er toårig og det avsettes 10 millioner kroner pr år fordelt likt mellom de to departement. Økologisk mat vil også inngå som en del av Handlingsplan for miljø- og samfunnsansvar i offentlig sektor. Det er for øvrig iverksatt flere tiltak langs hele verdikjeden for å øke produksjon og omsetning av økologisk mat.

- *prioritere dyrevelferd og bedre kapitaltilgangen i næringen slik at nye krav til dyrevelferd og fornyelse av driftsapparatet kan imøtekommes. Ordninger må utformes på en slik måte at man samtidig ivaretar målet om mangfold og variasjon i bruksstørrelse*

Det er vedtatt ny forskrift om velferd for produksjonsdyr, i tillegg til endring av flere andre forskrifter. Plattform for alternativer til dyreforsøk er etablert. Bevilgningen til fylkesvise BU-midler (investeringsvirkemidler) er økt med 45 millioner kroner i 2007 og ytterligere 9 millioner kroner er foreslått for 2008, og det er presisert at dyrevelferd skal prioriteres i forbindelse med behandling av søknader.

- *at Mattilsynet i større grad skal finansieres av offentlige midler med bakgrunn i at det oppfyller en offentlig kontrollfunksjon*

Budsjettet for 2007 innebar at andelen brukerfinansiering av Mattilsynets driftsbudsjett reduseres fra om lag 65 prosent i 2006 til om lag 63 prosent i 2007. Reduksjonen i brukerfinansiering har sammenheng med at effektivisering og reduserte omstillingskostnader i Mattilsynet kommer brukerne til gode gjennom reduksjon i gebyrer og avgifter. Det er også gjort forenklinger i finansieringsordningen for

Mattilsynet. Mange regelverkskrav om plikt til godkjenning og tilhørende gebyrer er avvirket.

- *bøndernes rett til å bruke formeringsmateriale fra egen avling skal ikke svekkes*
Den forrige regjeringens forslag til endring av lov om planteforedling er trukket tilbake. Det betyr at bøndernes rett til å bruke eget plantemateriale ikke er svekket. Støtten til planteforedling økes med 4 millioner kroner i 2007.

I tillegg har regjeringen blant annet arbeidet med:

- *forbedret rammevilkårene for konkurransen i markedsordningen for melk 1. juli 2007 etter samråd med aktørene*

Endringene legger til rette for en bærekraftig konkurranse i dette markedet gjennom forenklinger og tilpasninger i prisutjevningsordningen og at uavhengige aktører får bedret sine rammevilkår. Regjeringen forventer et vesentlig lavere konfliktnivå i denne sektoren etter disse endringene.

- *etablert utviklingsprogram for grønt reiseliv i Norge*

Det er avsatt 25 millioner kroner for 2007 og foreslått 23 millioner kroner for 2008. Avsatt i forbindelse med jordbruksavtalene i 2006 og 2007).

- *innsats for bærekraftig reindrift*

Det er forhandlet fram en reindriftsavtale for 2007/2008 på 97 millioner kroner. De viktigste målene i avtalen er å legge til rette for økt omsetning av reinkjøtt, samt stimulere næringen til størst mulig slakteuttak og verdiskaping.

Regjeringen har prioritert å få frem ny reindriftslov. Ny reindriftslov trådte i kraft 01.07.2007. Reindriftsloven vil være et svært viktig redskap for å få en bærekraftig reindrift.

Det er spesielle utfordringer knyttet til reintallet i Vest-Finnmark. Et svært viktig premiss for å få reintallet i balanse med ressursene, er at man har fastsatte grenser mellom reinbeiteområder, distrikter og siidaer, samt beitetider for de ulike årstidsbeitene. Regjeringen har på den bakgrunn prioritert arbeidet med å få på plass disse rammebetingelsene. Både dette arbeidet, ny lov og virkemidler som stimulerer til økt slakteuttak og verdiskaping vil være viktige virkemidler i arbeidet med å få tilpasset reintallet til beiteressursene.

- *sikre mattryggheten*

I etterkant av det alvorlige utbruddet av sykdom grunnet E.coli-smitte i spekepølse, har Mattilsynet og Folkehelseinstituttet gjennomført en rekke forbedringstiltak, bl.a. på bakgrunn av anbefalinger fra et regjeringsoppnevnt evalueringsutvalg. Det er etablert en fast innsatsgruppe (Matsmittekomiteen) for oppklaring av matbårne utbrudd av

smittsomme sykdommer. Komiteen har fagkompetanse fra aktuelle etater og kunnskapsinstitusjoner.

Regjeringen startet i 2006 et prosjekt i samarbeid med bransjen for å få etablert en nasjonal e-sporingsordning. I budsjettframlegget for 2008 er det foreslått en satsing på 15 millioner kroner knyttet til et nasjonalt sporingsprosjekt som skal legge grunnlaget for elektronisk sporing av mat langs hele produksjonskjeden. Målet er at sporingssystemet skal være på plass innen 2010. I tillegg er det foreslått å styrke kartleggingen av fremmedstoff i villfisk og styrke tilsynet med serveringsvirksomhet innenfor en ramme på 10 millioner kroner.

Den nye organisasjonen KSL Matmerk ble etablert 1.1.2007. Både av hensyn til mattrygghet, sporbarhet, kvalitet og ikke minst tillit hos forbruker, er det viktig med et helhetlig system for kvalitetssikring.

- *innsats for å sikre genressurser*

Forvaltningen av genetiske ressurser er blitt styrket med opprettelsen av Norsk genressurscenter fra 1. juli 2006. Genressursforvaltningen innen sektorene planter, husdyr og skogtrær er nå samlet i en institusjon.

Nordisk Genressource Center (NordGen) ble opprettet 28.6.2007. Med etableringen samles kompetansen i et nytt nordisk kunnskapssenter for genetiske ressurser. Å ta vare på den genetiske variasjonen hos planter og dyr er avgjørende for framtidens avls- og foredlingsarbeid og for matvaresikkerheten.

Svalbard globale frøhvelv er vedtatt opprettet og "grunnsteinen" ble lagt ned av de nordiske statsministrene i juni 2006. Dette blir et viktig sikringstiltak for å ta vare på det biologiske mangfoldet i landbruket og spesielt matvekster av stor verdi for den globale matvaresikkerheten. Lageret skal åpnes februar 2008.

- *kontroll og forvaltning av fremmede arter*

Regjeringen prioriterer arbeid med kontroll og forvaltning av fremmede arter, herunder å utvikle kunnskap og handlingsplan for håndtering og avgrensning av Iberiasneglen med en økt satsning på 3 millioner kroner i budsjettforslaget for 2008.

- *forskning og forskningsbasert innovasjon*

Landbruks- og matdepartementet har utarbeidet en ny strategi for forskning og forskningsbasert innovasjon for perioden 2007-2011. Strategien presenterer Landbruks- og matdepartementet sine forskningspolitiske mål, og er retningsgivende for prioriteringer og styring av landbruks- og matforskningen. Den nye strategien for forskning og forskningsbasert innovasjon blir et viktig virkemiddel for å øke konkurransekraften og verdiskapingen i landbruks- og matsektoren. Strategien må sees i sammenheng med Landbruks- og matdepartementets næringsstrategi "Ta landet i bruk!". Med utgangspunkt i målet om økt verdiskaping i landbruket, er det viktig å se

sektoren sin innsats innenfor næringsutvikling, innovasjon og forskning i en sammenheng.

NOFIMA er et nytt næringsrettet forskningskonsern på matområdet som etableres 1.1.2008. Dette vil bidra til mer effektiv og målrettet forskning i både marin sektor og på landbrukssektoren. NOFIMA eies av staten ved Fiskeri- og kystdepartementet som forvalter sitt eierskap i tett samarbeid med Landbruks- og matdepartementet og Kunnskapsdepartementet.

- *kompensasjon når det vedtas inngripende restriksjoner på bruk av beite på grunn av rovdyr*

Som konfliktløsende tiltak for beitesesongen 2007 er det innført en ordning som gir alle dyreeiere økonomisk kompensasjon når det ut fra dyrevernhensyn må vedtas inngripende restriksjoner på bruk av beite på grunn av rovdyr.

Kompensasjonsordningen vil bli lovfestet gjennom den nye loven om dyrevelferd.

I budsjettforslaget for 2008 foreslår regjeringen å øke bevilgningen til konfliktdependende og forebyggende tiltak mot rovvilt med 9 millioner kroner over Miljøverndepartementets budsjett. Videre foreslås det å etablere en kompensasjonsordning ved restriksjoner på bruk av beite som følge av fare for rovviltangrep med 1 million kroner.

- *kommunalisering av dyrehelsestjenesten*

For å sikre at dyreeiere i hele landet kan få tak i veterinær, har regjeringen foreslått at kommunene får ansvaret for å sørge for tilfredsstillende tilgang til tjenester fra dyrehelsepersonell. I dette ligger at de vil overta ansvaret for den kliniske veterinærvakten og få ansvar for å sørge for tilfredsstillende tjenestetilgang generelt også på dagtid. Det blir lagt til rette for at distriktskommuner kan finne gode, lokale løsninger for å trekke til seg og dra nytte av veterinærkompetanse. Landbruks- og matdepartementet foreslår i denne forbindelse i budsjettet for 2008 en satsning på totalt 16 millioner kroner.

Skipsfart

Regjeringen vil gjennom gode og stabile rammevilkår bidra til å sikre arbeidsplasser og vekst i de maritime næringer. Nettolønnsordningen for sjøfolk ble utvidet fra 1. juli 2006, dette videreføres samtidig som at ordningen utvides ytterligere til også å omfatte ansatte ombord på Hurtigruta fra 1. juli 2007. På denne måten sikres arbeidsplasser for norske sjøfolk.

Regjeringen legger fram en strategi for miljøvennlig vekst og økt kompetanse i de maritime næringer, og foreslår at det i statsbudsjettet for 2008 settes av 100 millioner kroner til en rekke tiltak for at Norge skal utvikle sin posisjon som en verdensledende maritim nasjon. Regjeringens maritime strategi omtaler fem hovedutfordringer for de maritime næringer: globalisering og rammevilkår, miljøvennlige maritime næringer,

maritim kompetanse, maritim forskning og innovasjon og nærskipfart. Regjeringen foreslår å øke bevilgningen til maritim forskning og innovasjon med 60 millioner kroner, med særlig vekt på miljøområdet. Innenfor denne satsingen foreslås bevilgningene til Maroff-programmet i Norges forskningsråd styrket med 35 millioner kroner. Av disse midlene foreslås 5 millioner kroner til innovasjonsområdet krevende miljøvennlige maritime operasjoner i nordområdene og 5 millioner kroner til innovasjonsområdet miljø. Videre foreslås 25 millioner kroner til oppgradering av maritim forskningsinfrastruktur, som skal bidra til realisering av Maroffs nye innovasjonsområder. Under Innovasjon Norge foreslås det 25 millioner kroner til miljøprosjekter i de maritime næringer og utvikling av nærskipfartsflåten. Midlene vil kunne benyttes både til tilskudd og til å sikre at den nye innovasjonslånordningen i Innovasjon Norge vil kunne bli tatt i bruk overfor nærskipfarten og maritime miljøprosjekter. Samtidig foreslås bevilgningen på 25 millioner kroner til ordningen for maritim utvikling i Innovasjon Norge videreført. Samlet foreslås det bevilget 212 millioner kroner til maritim forskning og innovasjon over Nærings- og handelsdepartementets budsjett for 2008.

- *gjeninnføre kravet om arbeids- eller oppholdstillatelse for utenlandske sjøfolk på skip under fremmed flagg som frakter gods eller passasjerer mellom norske havner*

Et forslag til nye regler som gjeninnfører kravet om arbeidstillatelse og forenkler håndheving av regelverket er sendt på høring, med særordning for EØS-området.

- *ha en sterkere innsats for å sikre arbeidsplasser og vekst i de maritime næringer*
Nettolønnsordningen ble utvidet fra 1. juli 2006 til refusjonsberettigede sjøfolk om bord på konkurranseutsatte skip i NOR og fra 1. juli 2007 for Hurtigruteskipene. Dette sikrer arbeidsplassene til norske sjøfolk. Det antas at om lag 10 000 sjøfolk vil være omfattet av nettolønns- /refusjonsordningen for sjøfolk i 2007. I statsbudsjettet for 2008 er bevilgningen til formålet på 1 710 millioner kroner totalt.

- *videreføre eksisterende ordninger for norske rederier og sjøfolk for å møte den stadig tøffere internasjonale konkurransen*

Regjeringen har sikret arbeidsplassene til norske sjøfolk gjennom en videreføring og utvidelse av eksisterende ordninger med nettolønn. Samlet bevilges det 1480 millioner kroner til tilskudd til sysselsetting av sjøfolk for 2007. Regjeringen utvidet ordningen ytterligere og bevilger nettolønn for Hurtigruten fra 1. juli 2007. Dette er sentralt for å trygge arbeidsplasser og gi mer konkurransedyktige vilkår for selskapet.

- *utvide nettolønnsordningen til å gjelde alle norske sjøfolk om bord på konkurranseutsatte skip i NOR, blant annet frakteskip, lasteskip, brønnbåter, taubåter og slepe- og bergingsfartøy*

Nettolønnsordningen ble utvidet fra 1. juli 2006 til refusjonsberettigede sjøfolk om bord på konkurranseutsatte skip i NOR. Dette sikrer arbeidsplassene til norske sjøfolk. Regjeringen utvidet nettolønnsordningen til å omfatte Hurtigruten fra 1. juli 2007.

- *nettolønnsordningen for fergerederier i utenriksfart i NOR skal omfatte sikkerhetsbemanningen i henhold til skipenes alarminstruks*

Regelverket ble endret i samsvar med Soria Moria fra 1. juli 2006.

- *for alle skip under nettolønnsordninga skal stilles krav om positiv næringsutvikling f.eks. dokumenterbare investeringer utover normalnivå i HMS-arbeid, innovasjon og industriell utvikling i forskningsinstitusjoner, leverandører og andre bedrifter i den maritime klyngen), samt krav om et visst antall lærlingplasser. Regjeringen vil legge fram forslag til konkrete vilkår i samsvar med ovennevnte*

Det har siden 2003 vært stilt vilkår om at rederiet som mottar støtte deltar i tiltak for opplæring av sjøfolk og bidrar til positiv utvikling for næringen. Positiv næringsutvikling er basert på tilskudd fra Stiftelsen for Norsk Maritim Kompetanse (SNMK). Det stilles krav om at det i gjennomsnitt skal være minst to personer under opplæring. Regjeringen har gjennom en forskrift videreført denne ordningen, og det settes av et større beløp til dette enn tidligere. Dette skyldes at regjeringen har utvidet ordningen fra og med 1. juli 2006.

- *vurdere ordninger som innebærer en modernisering av kystfrakteflåten. Dette kan blant annet knyttes til ordningene i Innovasjon Norge*

Regjeringen innførte i budsjettet for 2006 en ny ordning rettet mot maritim utvikling og innovasjon under Innovasjon Norge. Ordningen var 20 millioner kroner i 2006 og ble økt til 25 millioner kroner i 2007. Av de 25 millioner kronene i 2007 er 10 millioner kroner øremerket utvikling av teknologi som vil bidra til å redusere det norske NOx-utslippet. Denne satsingen videreføres i forslaget til statsbudsjett for 2008.

- *videreføre NOx-reduksjonsprogrammet*

Regjeringen styrker ordningen i statsbudsjettet for 2007, og setter av 50 millioner kroner over statsbudsjettene for 2007-2009.

- *erstatte dagens riksvegferger med gassferger gjennom et samarbeid mellom næringer og myndigheter, slik at utvikling og produksjon skjer i Norge som forsknings- og utviklingsprosjekt*

Regjeringen har besluttet at det skal stilles krav om gassdrift ved anbudsutlysning av sambandet Molde-Vestnes i Møre og Romsdal. Det vurderes om det skal stilles tilsvarende krav ved anbudsutsetting av andre samband.

- *videreføre ordningen med byggelånsgaranti for norske verft og bruke utviklingskontrakter aktivt for å bidra til nyskaping i næringen*

Regjeringen viderefører ordningen i 2006 og i 2007. Garantirammen ble utvidet til 5 milliarder kroner i 2007.

- *rekruttering til maritime næringer skal forsterkes og at det gjennomføres en kompetanseheving for ansatte i næringen*

Dette ses i sammenheng med endringene i endringer i regelverket for refusjonsordningen som er trådt i kraft 1. juli 2006. Norsk Maritim Kompetanse forvalter et fond til kompetansehevings- og rekrutteringstiltak i de maritime næringene. Fondet er videreført og styrket.

Som ledd i regjeringens maritime strategi settes det av ytterligere 37 millioner kroner til ulike maritime kompetansetiltak over Nærings- og handelsdepartementet og Kunnskapsdepartementet budsjetter for 2008.

I tillegg har regjeringen blant annet arbeidet med:

- *satsing på skipssikkerhet*

Regjeringen har lagt fram Ot.prp. nr. 87 (2005-2006) Om lov om skipssikkerhet (skipssikkerhetsloven). En viktig endring ved skipssikkerhetsloven er at hovedansvaret for sikkerhet og miljø flyttes fra skipsføreren til rederiet. Loven er basert på en utredning fra et offentlig utvalg, og vil gjelde fra skipet prosjekteres til det hugges opp.

- *innsats mot diskriminering*

Regjeringen har lagt fram Ot.prp. nr. 85 (2005-2006) Om lov om endringer i sjømannslov 30. mai 1975 nr. 18. Endringene i sjømannsloven innebærer forbud mot direkte og indirekte diskriminering av arbeidstakere på skip, og vil gi sjøfolk det samme vern som arbeidstakere på land.

- *endring av registreringsgrensen*

Regjeringen har foreslått at den frivillige grensen for registrering av skip i Skipsregistre senkes fra 10 til 7 meter. Forslaget vil gjøre lånefinansiering lettere, gi et bedre rettsvern ved panteheftelser, samt forbedre kredittsikringen ved kjøp av fritidsbåter av denne størrelsen.

Reiseliv

Reiseliv er et viktig satsingsområde for regjeringen. For å følge opp Soria Moria-erklæringen arbeider regjeringen med utarbeidelsen av en nasjonal strategi for reiselivsnæringene. I denne strategien er profilering av Norge både hjemme og i utlandet, innovasjon og nyskaping, samarbeid, kvalitetssikring og et kunnskapsløft for reiselivsnæringene sentrale elementer.

Hotellene hadde i perioden januar - august i år en økning i antall overnattinger på 4 prosent, fra 12,736 millioner i fjor til 13,291 millioner i samme periode i år. Norske hoteller og andre overnattingsbedrifter økte omsetningen med 14,8 prosent i perioden januar - august 2006 til samme periode i 2007.

- *styrke den internasjonale markedsføringen av Norge som reiselivsmål, blant annet ved å øke midlene til informasjon om Norge i utlandet*

Regjeringen har siden 2005 doblet satsingen på reiseliv, og foreslår at det i statsbudsjettet for 2008 settes av 215 millioner kroner.

- *utvikle en nasjonal reiselivsstrategi bygget på nærhet til natur og norsk kultur, som ivaretar satsingen på grønt reiseliv og reiselivsnæringen som distriktsnæring*

En nasjonal strategi for reiselivsnæringene er under utarbeidelse. Regjeringen har igangsatt etablering av utviklingsprogram for grønt reiseliv i Norge. 25 millioner kroner er avsatt til dette i 2007 i forbindelse med jordbruksavtalen 2006.

- *innføre en frivillig sertifiseringsordning for bedrifter som ønsker å markedsføre seg som en del av den norske merkevaren*

En arbeidsgruppe har avgitt en rapport om en kvalitetssikringsordning for reiselivsnæringene. Den anbefaler at en av tre utenlandske ordninger legges til grunn, og at disse utredes nærmere. Arbeidet videreføres av en ny arbeidsgruppe som høsten 2007 skal komme med en tilråding for en ramme for et norsk kvalitetssikringssystem for reiselivsnæringene mht. hvilken av de nevnte tre landenes ordninger Norge skal basere sin ordning på.

Eierskap

Offentlig eierskap er viktig for å sikre inntekter til fellesskapet og for å sikre at sentrale virksomheter beholder hovedkontor, FoU-virksomhet og arbeidsplasser i Norge. Regjeringen har lagt fram en egen melding om statlig eierskap, Eierskapsmeldingen, som ble behandlet i Stortinget våren 2007.

- *sikre et sterkt offentlig og nasjonalt eierskap for å nå viktige politiske mål og sikre avkastning og inntekter til fellesskapet*

Vi trakk tilbake flere nedsalgsfullmakter Bondevik II-regjeringen foreslo i sitt forslag til statsbudsjett for 2006. Vi har varslet at vi vil trekke tilbake ytterligere salgfullmakter, og i forbindelse med statsbudsjettet for 2008 foreslås det å trekke tilbake gitte salgfullmakter knyttet til Telenor ASA og Cermaq ASA.

SDØE-ordningen er videreført Regjeringen har støttet fusjonen mellom Statoil og Hydros olje- og gassvirksomhet. Statens betydelige eierandel i Statoil på om lag 71 prosent videreføres til StatoilHydro med en eierandel på 62,5 prosent. Regjeringen har varslet at den vil kjøpe seg opp til 67 prosent i selskapet.

- *offentlige selskaper skal sikres profesjonelt eierskap og forutsigbar utbyttepolitikk*

Regjeringen har et aktivt forhold til sammensetning av styrene i selskaper med statlig eierskap. Vi ser til at styrene representerer et mangfold av kompetanse og følge opp at selskapene er bevisste sitt samfunnsansvar. I forvaltningen av eierskapet legger regjeringen vekt på å ha en god dialog med styret og ledelsen i selskapene med vekt på utvikling av verdier og samfunnsansvar.

- *det statlige eierskapet bør være langt mer aktivt enn i dag. Det skal satses offensivt på forskning og utvikling, Statlige eide selskaper skal gå foran i arbeidet for likestilling, og det skal settes inn tiltak for å oppnå større åpenhet og bevissthet om lederlønninger i bedrifter hvor staten er en stor eier*

Regjeringen har lagt frem en Stortingsmelding om statens eierskap. Meldingen trekker opp linjene for regjeringens eierskapspolitikk blant annet på områder som etikk, samfunnsansvar, likestilling, miljø og FoU. Regjeringen vil gjennom en aktiv eierskapspolitikk bidra til selskapenes langsiktige vekst og industrielle utvikling. I en aktiv eierskapspolitikk skal staten på vanlig måte stille krav til avkastning og utbytte, på en måte som bygger opp under selskapenes langsiktige utvikling.

Regjeringen har foreslått og fått vedtatt at styret i allmennaksjeselskaper må legge frem retningslinjer for fastsettelse av lederlønn på generalforsamlingen. Regjeringen har i tillegg til dette lagt fram retningslinjer for lederlønn som viser hva staten vil stemme når lederlønn behandles på selskapenes generalforsamling. Her slås det fast at staten vil stemme nei til etablering av nye opsjoner i selskaper staten er på eiersiden.

Regjeringen har kjøpt seg opp og økt statens eierandel i Nammo til 50 prosent for å sikre innflytelse og kontroll. Det vil styrke norsk kontroll i selskapet, som har hovedkontor på Raufoss og utgjør en sentral del av industrimiljøet der. Regjeringen reduserte høsten 2005 utbyttet fra Store Norske Spitsbergen Kulkompani med 100 millioner kroner for 2004. Det har styrket egenkapitalen og likviditeten i selskapet etter brannen i Svea-gruva. I RNB for 2007 har regjeringen lagt frem et forslag om et lån til Store Norske på 250 millioner kroner. Hensikten er å styrke selskapet finansielt i en periode hvor forsikringsoppkjøret etter gruvebrannen fortsatt er uavklart.

Regjeringen sluttførte børsnoteringen av Cermaq høsten 2005 for å videreutvikle et sterkt selskap innenfor oppdrettsnæringen med norsk langsiktig eierforankring. Regjeringen har fremforhandlet en avtale med Bredbåndssalliansen for å styrke det industrielle grunnlaget for BaneTele.

Regjeringen har støttet fusjonen av Statoil og Hydros petroleumsvirksomhet. Sammenslåingen av de to selskapene er industrielt og strategisk fornuftig. StatoilHydro vil sammen kunne skape større verdier enn de har kunnet gjøre hver for seg.

Regjeringen vil i 2008 bruke omkring 50 millioner kroner på å styrke forvaltningskontrollen som en følge av etableringen av StatoilHydro. I tillegg ble taket på antall ansatte i Petoro opphevet i RNB 2007.

Regjeringen bidrar til et langsiktig og strategisk eierskap i Aker Kværner. Aker ASA har overført selskapets eierpost på 40,1 prosent i Aker Kværner til det nyetablerte selskapet, Aker Holding AS. Aker vil være største eier med 60 prosent, staten vil eie 30 prosent av det nye selskapet, og SAAB og Investor vil til sammen eie 10 prosent. Det foreligger en avtale der eierne av Aker Holding har gjensidig forpliktet seg til å holde eierskapet i Aker Kværner samlet for en periode på minimum ti år. Dette vil gi et stabilt og langsiktig eierskap for et viktig norsk selskap. Aker Kværner forblir under norsk kontroll og beholder sitt hovedkontor i Norge minst ti år fremover. Dette er en historisk avtale som gir Aker Kværner langsiktighet på eiersiden og som bidrar til en nasjonal forankring av sterke norske kompetansemiljøer.

- *våre energiressurser skal være hele folkets eie. Vi vil derfor ha et sterkt offentlig eierskap til våre vannkraftressurser og våre petroleumsforekomster. Dagens hjemfallsordning skal opprettholdes på en slik måte at offentlig og nasjonalt eierskap sikres. Vi vil også legge til rette for at de offentlig eide regionale kraftselskapene kan vokse og utvikle seg gjennom å gi muligheter for tilgang på økt offentlig egenkapital*

Regjeringen har ført sak for EFTA om hjemfall. I saken om hjemfall tapte vi rettsaken, men vant saken. EFTA-dommen ga viktige avklaringer som åpnet for ny løsninger for å sikre offentlig råderett over våre vannkraftressurser. Gjennom å vedta en provisorisk anordning om offentlig eierskap av vannkraften, har Regjeringen sikret offentlig eierskap til vannkraftressursene og kommunene, fylkeskommunene og Statkraft vil beholde sine evigvarende rettigheter.

Regjeringen har begrenset pålegget om selskapsmessig og funksjonelt skille for nettselskaper med mer enn 100 000 nettkunder, som også er EU-direktivets minstekrav. Dette legger til rette for et fortsatt mangfold av offentlige og lokalt eide energiselskaper som kan fungere som motorer lokalt. Dagens konsesjonsordninger videreføres.

- *sikre fortsatt sterkt statlig eierskap til petroleumsressursene gjennom Statens direkte økonomiske engasjement (SDØE). SDØE må også i framtiden kunne ta andeler på norsk sokkel og SDØEs samlede eierskap skal opprettholdes på dagens nivå*
SDØE-ordningen er videreført. Olje- og energidepartementet forbeholdt seg SDØE-andeler i 8 utvinningstillatelser på vegne av staten i forbindelse med tildeling i forhåndsdefinerte områder i modne deler av kontinentalsokkelen (TFO 2005) i desember 2005. Olje- og energidepartementet forbeholdt seg SDØE-andeler i 5 utvinningstillatelser på vegne av staten i 19. runde i mars 2006.

- *opprettholde de statlige eierandelene i viktige selskaper som Telenor, Norsk Hydro og DnB NOR. Telenor skal forbli et norsk selskap, med hovedkontor og de viktigste forsknings og utviklingsfunksjonene i Norge. Statnett og Statskog skal ikke selges eller delprivatiseres, og dagens eierandel i Statoil skal opprettholdes*

Generalforsamlingen i Statoil ASA gav i mai 2006 styret fullmakt til å kjøpe tilbake egne aksjer i markedet for sletting. Staten ved Olje- og energidepartementet har inngått avtale med Statoil der staten er forpliktet til å selge et proporsjonalt antall aksjer som det Statoil har ervervet i markedet. Statens eierandel vil ikke endres av tilbakekjøpene.

- *Statkraft beholdes som et heleid statlig selskap.*

Regjeringen opprettholder statlig eierskap for Statkraft.

- *petroleumslovens bestemmelser om krav til selvstendig ledelse og organisasjon i Norge for aktører på norsk sokkel skal praktiseres konsekvent.*

Kravet er opprettholdt.

- *samvirkeforetak og sparebanker skal ha rammebetingelser for henholdsvis andelskapital og grunnfondsbevis som gjør at dette framstår som realistiske alternativ til aksjer*

Regjeringen foreslår å gjeninnføre ordningen med fradrag for avsetninger til felleseid andelskapital i visse samvirkeforetak. Ordningen gir samvirkeforetakene bedre rammebetingelser for egenkapital. En gjeninnføring av fradragsordningen kan reise spørsmål om forholdet til EØS-statsstøttereglene. Tiltaket vil derfor bli notifisert til ESA, og ikrafttredelsen foreslås utsatt til etter at forholdet til EØS-statsstøttereglene er avklart.

- *ny samvirkelov skal fremmes i løpet av perioden. Loven skal gi samvirkemodellen økte utviklingsmuligheter*

Arbeidet med ny samvirkelov er startet.

- *Folketrygdfondets adgang til å investere i norsk næringsliv utvides.*

For å styrke det langsiktige, statlige eierskapet i norsk næringsliv har regjeringen lagt opp til at 10 milliarder kroner av Pensjonsfondets plasseringer i kontolån til statskassen tilbakebetales. Denne tilførselen av ny kapital til fondet gir grunnlag for å øke aksjeplasseringene med inntil 5 milliarder kroner.

- *statlige eide selskaper skal gå foran i arbeidet for likestilling, og det skal settes inn tiltak for å oppnå større åpenhet og bevissthet om lederlønninger i bedrifter der staten er en stor eier*

Regjeringen har vedtatt at den ny bestemmelse om kjønnsrepresentasjon i ASA-styrene ble iverksatt fra 1. januar 2006. Regjeringen har nedsatt en Likelønnskommisjon for å styrke arbeidet med likelønn. Regjeringen har foreslått endringer i aksjelovgivningen som vil gi eierne økt innsyn og innflytelse over godtgjøring til ledende ansatte. Det vil gi større åpenhet i samfunnet om lederlønnfastsettelsen, og synliggjøring av og kritisk debatt rundt lønnsfastsettelse som ikke skjer i henhold til anerkjente prinsipper. Det kan bidra til større moderasjon i lederlønninger.

Kapittel 5. Samferdsel

Samferdsel er en viktig forutsetning for bosetting, næringsutvikling og ressursutnyttelse. Det offentlige har ansvar for at det er et godt og moderne kommunikasjonsnett i hele landet. Dette stiller krav til en variert satsing og en differensiert samferdselspolitikk der de ulike delene av samferdselssektoren sees i sammenheng. Gode kommunikasjoner øker verdien av all annen næringsvirksomhet.

Fra Soria Moria-erklæringen

Regjeringen vil ta hele landet i bruk og mener et vesentlig høyere nivå på bevilgningene til veg - og jernbaneinfrastruktur enn det Bondevik II hadde er nødvendig for å sikre bosetting og styrke næringsutviklingen.

- *øke satsingen på samferdsel i tråd med Stortingets vedtak under behandlingen av Nasjonal Transportplan (NTP)*

I sitt tillegg til statsbudsjettet 2006 høsten 2005 startet regjeringen opptrappingen og la fram et budsjettforslag med en samlet økning på 460 millioner kroner til veg og jernbane. Dette ble fulgt opp med en ytterligere økning i Revidert nasjonalbudsjett 2006, slik at den totale økningen fra forslaget til Bondevik II for 2006 var på 803,5 millioner kroner.

Budsjettet for 2007 gjorde at regjeringen i sitt første fullstendige budsjettforslag fulgte opp Stortingets vedtak ved behandlingen av Nasjonal transportplan 2006-2015. Det er første gang etter at ordningen med Nasjonal transportplan ble etablert at en regjering har fulgt opp med bevilgninger tilsvarende de årlige planrammene både for veg og jernbane. Videre er rammene økt vesentlig fra forrige stortingsperiode. Regjeringen har kommet opp på det nivået man lovet i Stortinget og Soria Moria - erklæringen, nemlig 1 milliard kroner mer i året til veg og 1 milliard kroner mer til jernbane enn det Bondevik II-regjeringen foreslo. Regjeringen har økt bevilgningene over samferdselsbudsjettet med om lag 2,5 milliarder kroner i forhold til det nivået Bondevik II-regjeringen foreslo i sitt budsjettforslag for 2006.

I Revidert nasjonalbudsjett 2007 ble det i tillegg bevilget 345,2 millioner kr knyttet til oppryddings- og sikringsarbeid i Hanekleiv- og Løkentunnelen, samt mindre arbeid i andre tunneler i Vestfold og til ekstra inspeksjoner av tunneler i Norge. Regjeringen holder dermed løftet om at raset i Hanekleivtunnelen på E18 i Vestfold ikke får budsjettmessige konsekvenser for gjennomføringen av planlagte og igangsatte vegprosjekter rundt om i landet. Videre foreslo regjeringen i Revidert nasjonalbudsjett 2007 å styrke belønningsordningen til kollektivtransport med 47 millioner kroner, kollektivtransport i distriktene med 8 millioner kroner og sykkelveger med 15 millioner kroner, jernbaneinvesteringer med 15 millioner kroner i tillegg til at fritak for

kjørevegsavgift på godstrafikk med jernbane nå også omfatter godstrafikk med aksellast til og med 25 tonn. Riksvegfergedriften er styrket med 20 millioner kroner. Ikke-statlige Stord Lufthavn er sikret videre drift gjennom engangsbevilgning på 7 millioner kroner til bygging av ny brannstasjon.

I budsjettet for 2008 foreslår regjeringen å øke bevilgningene med 1,1 milliarder kroner eller 4,7 prosent. Med dette overoppfyller regjeringen Nasjonal transportplan, og reduserer etterslepet regjeringen overtok fra Bondevik-regjeringen med 200 millioner kroner. Etter budsjett 2008 har regjeringen dermed bevilget 5,8 milliarder 2008-kroner mer til samferdsel enn en framskriving av regjeringen Bondevik IIs forslag til 2006-budsjett. Vegbevilgningene økes i 08-budsjettet med 575 millioner kroner (+ 3,9 prosent), og jernbanebevilgningene med 335 millioner kr (+ 6,1 prosent). Regjeringen legger opp til en miljøvennlig omlegging av transportsektoren gjennom en rekke tiltak. Belønningsordningen for kollektivtrafikk styrkes og utvides til at flere storbyområder kan søke (Drammen, Skien/Porsgrunn, Fredrikstad/Sarpsborg), samtidig som den nye ordningen med tilskudd til kollektivtrafikk i distriktene økes til 20 millioner kroner. Satsingen på gang- og sykkelveger økes med 90 prosent til 590 millioner kroner, når statlige midler (340 millioner kroner) og bompenger (250 millioner kroner) sees samlet.

- *føre en aktiv politikk for å sørge for at folk ikke utsettes for helseskadelig forurensing. De nasjonale mål for luftkvalitet skal ligge fast*

Ansvaret for oppfølging er delt mellom stat og kommune. Staten bidrar ved å følge opp EUs avgasskrav til kjøretøy gjennom Euro-kravene, gjennom eksisterende krav til svovelfritt drivstoff og ved innfasing av kjøretøy med betydelig lavere utslipp ved miljødifferensiert vektårsavgift. I 2008 har regjeringen foreslått at det skal bli utbetalt forhøyet vrakpant på eldre, forurensende dieselkjøretøyer, slik at panten blir på 5000 kroner. SD arbeider også med å legge til rette for innføring av lavutslippssoner (geografisk avgrenset område hvor særskilte Eurokrav til tunge kjøretøy gjelder). Det er overfor myndighetene i Oslo kommune tatt initiativ til utredning av et eget nett for tungtransport i Groruddalen, hvor en vil vurdere å skjerme utsatte belastede boligområder for gjennomgående tungtransport.

- *utarbeide en strategisk handlingsplan for å innfri det nasjonale støymålet om å redusere støyplagene med 25 prosent i forhold til 1999-nivået innen 2010*

Regjeringen har i St.meld. nr. 26 (2006-2007) Regjeringens miljøpolitikk og rikets miljøtilstand (RM) lagt fram en handlingsplan som skal bedre hverdagen for støyplagede.

Over en halv million nordmenn er i stor grad plaget av støy. Fra 1999 har støyplagen økt med tre prosent. Da det er gjort for lite i den perioden som er gått, og det nå er svært kort tid til 2010, er det ikke realistisk å nå det gamle støymålet. Det er derfor lagt fram et justert mål for generell støyplage. Regjeringen fremmer i Rikets Miljøtilstand også et nytt mål for støyreduksjon for de mest støyutsatte.

Gode veger i hele landet

- *øke satsingen på veger, både til investering, drift og vedlikehold, i tråd med stortingsflertallets vedtak i forbindelse med behandlingen av Nasjonal Transportplan*

Regjeringen løfter veginvesteringene til det høyeste nivået på over 10 år.

Den kraftige veksten i budsjettet gir rom for en økt innsats i forhold til Bondevik II regjeringen på alle områder.

I 2007-budsjettet ble vegvedlikeholdet økt med 25 prosent til 2,5 milliard kroner, og riksveginvesteringene med 5,4 prosent til 6,27 milliard kroner.

Stamveginvesteringene økes til om lag 3,2 milliard kroner. Gjennom tilleggsbevilgningene i Revidert nasjonalbudsjett 2007 sørget regjeringen for at raset i Hanekleivtunnelen ikke går utover eksisterende og planlagte prosjekter.

Investeringsmidlene økes ytterligere i 2008-budsjettet.

Vedlikeholdet av veiene i Norge har vært så dårlig at vegkapitalen de siste 10 årene har blitt stadig mer nedslitt. Gjennom regjeringens ekstra satsing på vedlikehold av vegnettet i statsbudsjettene for 2006, 2007 og 2008, er snuoperasjonen i gang. I forhold til saldert budsjett for 2006 vil det i 2007 og 2008 bli benyttet om lag 500 millioner kroner eller 25 prosent mer til vedlikehold. I tillegg kommer 70 millioner kroner til asfaltering som regjeringen løftet nivået med umiddelbart etter at vi tok over etter Bondevik II, gjennom vårt tillegg til statsbudsjettet for 2006. Bevilgningen til asfalt ble ytterligere økt med 116 millioner kroner gjennom Revidert nasjonalbudsjett 2006, 200 millioner kroner i 2007 og 200 millioner kroner i 2008. Midler til trafikktilsyn, drift og vedlikehold av riksveger vil være à jour med planrammen til Nasjonal transportplan etter to år av planperioden 2006-09.

Rassikring blir prioritert regjeringen og er à jour med handlingsprogrammet etter tre år av planperioden. Dette er viktig for å gi økt sikkerhet og trygghetsfølelse for våre vegfarende.

Ferjedrift har med forslaget til statsbudsjett for 2008 en overdekning etter tre år av planperioden, bl.a. fordi kapasiteten er styrket i en del samband. I 2006 økte regjeringen rabattsatsene for de som er mest avhengige av å bruke ferger fra 40 prosent til 45 prosent. I Revidert nasjonalbudsjett 2007 er det bevilgningen til kjøp av riksvegferjetjenester økt med ytterligere 20 millioner kroner. I 2008-budsjettet økes rabattsatsen til 50 prosent.

Sammenlignet med saldert budsjett 2006 er det i 2007 og 2008 budsjettet med om lag 25 millioner kroner mer til å styrke tjenestetilbudet ved trafikkstasjonene, dvs. øke kapasiteten slik at blant annet ventetidene reduseres. I tillegg til bevilgningen stanset Samferdselsdepartementet høsten 2005 den nedlegging av trafikkstasjoner som regjeringen Bondevik II hadde satt i gang, særlig i distriktene. Etter en bred høringsrunde til alle berørte kommuner, fylkeskommuner og andre har departementet

høsten 2007 besluttet at videre nedlegginger og negative endringer i tilbudet ikke skal skje.

Regjeringen har styrket satsingen på "Nasjonale turistveger" ved å få vedtatt å doble bevilgningen i 2007, fra 50 til 100 millioner kroner. Prosjektet er et unikt samarbeid mellom myndigheter, reiselivet og lokale næringsbedrifter. Med bevilgningen mer enn oppfyller regjeringen opp målet i Nasjonal transportplan.

En rekke av vegtiltakene vil ha stor betydning for reduksjon i miljøbelastningene.

- *ha sterkere fokus på sikre veger med økte ressurser til trafikksikkerhetstiltak, rassikring gang- og sykkelveger*

Det blir lagt sterk vekt på trafikksikkerhet i forbindelse med drift og vedlikehold av vegnettet. Økning av vegbredde og vegstandard på øvrig riksvegnett og på stamvegene gir en vesentlig bedring i trafikksikkerhet. Rassikring er å jour i forhold til Nasjonal transportplan.

De spesifiserte trafikksikkerhetstiltakene i Nasjonal transportplan omfatter mindre investeringstiltak og kommer i tillegg til de tiltakene som blir utført ved større strekningsvise utbygginger. I 2008 vil det bli brukt om lag 520 millioner kroner til særskilte tiltak for trafikksikkerhet. Innenfor Statens vegvesens område blir det satset på bygging av midtrekkverk, utbedring av kurver og kryss, og kryssingsalternativ for fotgjengere og syklistene. Bevilgningen til gang- og sykkelveger økes i forslaget til budsjett for 2008 med 110 millioner kroner fra saldert budsjett 2006, til 340 millioner kroner (i tillegg til 250 millioner kroner som bompenger).

Regjeringen har i budsjettet for 2007 økt bevilgningene til kontroll med tunge kjøretøy som er dårlig utrustet på norsk vinterføre. Statens vegvesen skal bl.a. øke kontrollene ved grenseoverganger, internasjonale fergeanløp samt når forholdene tilsier dette f.eks ved fjellovergangene. Dette videreføres i 2008. Statens vegvesen vil i løpet av 2007 ta i bruk nytt kontrollutstyr (håndholdte terminaler) i forbindelse med ulike typer utekontroll av kjøretøy, noe som vil gi bedre effektivitet og oversikt over kontrollvirksomheten. Vegdirektoratet har nedsatt en prosjektgruppe som skal utarbeide en tiltakspakke for å kunne håndtere vinterproblematikken enda bedre. Tiltakspakken er bl.a. ment å omfatte beredskapsplaner med henhold til værforhold, eventuelle restriksjoner på vegstrekninger, driftsinnsats med henhold til brøyte- og strøaktiviteter, informasjonsopplegg og mer målrettet kontrollinnsats.

- *arbeide aktivt for å utvikle og øke bruken av miljøvennlige kjøretøy, gjennomføre utskifting av riksveggerjer med nye gassferjer og støtte utvikling av hydrogen som energibærer i transportsektoren*

Regjeringen besluttet i desember 2005 at tiltak for å redusere NO_x-utslipp fra riksveggerjerne skal behandles som en del av de generelle tiltakene for å redusere slike utslipp. Seinere har regjeringen besluttet at det skal stilles krav om gassdrift ved anbudsutlysning av sambandet Molde-Vestnes i Møre og Romsdal, sambandet Halhjem-

Våge i Hordaland og sambandet Flakk-Rørvik i Sør-Trøndelag. Det vurderes om det skal stilles tilsvarende krav ved anbudsutsetting av andre samband.

Støtte til utvikling av alternative drivstoff (som hydrogen og biodrivstoff) og miljøvennlig teknologi har siden 2005 blitt kanalisert gjennom RENERGI-programmet som administreres av Norges Forskningsråd. Satsingen for 2008 er økt til 29,4 millioner kr, og er den klart største enkeltsatsing innenfor transportforskningen fra Samferdselsdepartementets budsjett. Midlene til programmet har bl.a. bidratt til åpning av to fyllestasjoner for Hydrogen, i Stavanger og Porsgrunn, som del av den norske Hydrogenvegen. Regjeringen utnevnte høsten 2005 medlemmer til det nyetablerte Hydrogenrådet. Rådet skal gi regjeringen råd om hvordan satsingen på Hydrogen i Norge bør utvikles. Hydrogenrådets overordnede handlingsplan vil inngå som del av grunnlaget for det videre arbeidet på dette området.

- *innføre virkemidler som gjør det lønnsomt å velge lavutslippsbiler. Virkemidler som kan være aktuelle er tilgang til kollektivfeltet, gratispassering i bomringen og redusert engangsavgift*

Fra 1.1.2007 ble kjøretøyavgiftene lagt om i en mer miljøvennlig retning. Grunnlaget for å beregne engangsavgiften ble endret ved å erstatte slagvolum med CO₂-utslipp som avgiftskomponent. Avgiften blir dermed fastsatt med hensyn på kjøretøyets CO₂-utslipp, vekt og effekt. Endringen har allerede gitt positive resultater – mens gjennomsnittlig CO₂-utslipp fra nye biler solgt i 2006 var 187 gram pr km, er gjennomsnittsutslippet for nye biler solgt fra januar til mai 2007 på 157 gram pr km.

I budsjettet for 2008 gjennomføres en netto avgiftslette for biler på 200 millioner kroner. Årsavgiften reduseres med 300 kroner for bensinbiler og dieslbiler med fabrikkmontert partikkelfilter. For dieslbiler uten partikkelfilter økes årsavgiften med 100 kroner. Autodieselavgiften økes med 20 øre pr, liter, slik at eiere av dieslbiler med partikkelfilter tjener på omleggingen avgiftsmessig inntil en kjørelengde på ca. 20.000 km pr år. Regjeringen har samtidig vedtatt å intensivere arbeidet med gjeninnføring av en fraktutjevningsordning for å kompensere for høyere drivstoffpriser i distriktene.

Hydrogendrevne kjøretøy har fått midlertidig fritak fra engangsavgiften, og alle kjøretøyene kan merkes med "HY"-skilt. Et forslag om at alle kjøretøy med "HY"-skilt skal få benytte kollektivfelt er på høring. Videre har regjeringen i Revidert nasjonalbudsjett for 2007 sørget for en støtteordning for E85-biler gjennom et avgiftsfradrag på 10 000 kroner pr. bil med virkning fra 1. juli 2007.

Statens vegvesen/Vegdirektoratet har utarbeidet kriterier for miljøklassifisering av lette kjøretøy som ledd i arbeidet med å stimulere til valg av kjøretøy som forurensar mindre. Samferdselsdepartementet har bedt Statens vegvesen videreutvikle systemet. Miljøkriteriene knyttes opp mot utslippet av klimagassen CO₂, og mot utslipp som gir lokal og regional skade. Miljøklassifiseringen skal særlig kunne brukes som en veileder for personer, bedrifter og myndigheter som ønsker å anskaffe relativt sett miljøvennlige

kjøretøy. Regjeringen vil også vurdere å etablere en merkeordning for biler, for på en enkel måte kommunisere kjøretøyets miljøegenskaper.

- *igangsette et introduksjonsprogram for bruk av biodrivstoff i tråd med EU-direktiv 2003/30/EF*

I 2006 ga regjeringen etanol innblandet i bensin fritak fra CO₂-avgift. E85 og høyere etanolkonsentrasjoner er fritatt fra både bensin- og CO₂-avgift.

Regjeringens introduksjonsprogram for økt bruk av biodrivstoff er presentert i Revidert nasjonalbudsjett 2007. Regjeringen vil innføre et krav om at to volumprosent av total omsetning av drivstoff til veitrafikk skal være biodrivstoff i 2008. I 2009 er omsetningskravet fem volumprosent. En biodrivstoffandel på fem prosent vil redusere CO₂-utslippene med 400 000 tonn pr. år.

Regjeringen har som målsetting at om lag sju volumprosent av drivstoffet til vegtransport skal være biodrivstoff i 2010. For å få til dette vil regjeringen blant annet gjennom et samarbeid med EU forsøke å påvirke bilprodusentene til å heve terskelen for innblanding av biodrivstoff. I dag gir alle bilprodusenter garanti for at bilmotorene kan bruke inntil fem volumprosent biodrivstoff. Omsetningskravet kan økes dersom garantiene tillater høyere innblanding av biodrivstoff. Regjeringen vil også vurdere om omsetningskravet skal utvides til å gjelde andre fossile brensel som anleggsgass, fyringsolje og marin gassolje.

Det kan være vanskelig for forbrukerne å vite hvor høy konsentrasjon av biodrivstoff de enkelte bilmotorer tåler. Samferdselsdepartementet har derfor bedt Vegdirektoratet om å undersøke mulighetene for bruk av biodrivstoff i dagens bilpark, samt å komme med ulike forslag om hvordan staten kan legge til rette for at forbrukerne blir informert om hvor høy innblanding av biodrivstoff kjøretøyene tåler.

Samtidig som det er viktig å erstatte tradisjonelle brensel med biodrivstoff, er det viktig å sikre at produksjon og transport av biodrivstoff ikke gir unødvendige miljøbelastninger, nedhogging av regnskog, utarming av jordsmonnet eller fortregning av viktig matproduksjon. Foreløpig blir det meste av biodrivstoffet importert. De aktuelle departementene har en dialog med oljeselskapene om hvordan det kan utvikles et system for å vurdere energi- og miljøeffektiviteten i hele verdikjeden, hvordan den etiske dimensjonen skal vurderes og hvordan det kan etableres systemer som tar høyde for dette i forhold til hvilke typer biodrivstoff som introduseres i det norske markedet.

En framtidsrettet kollektivtrafikk

Både staten og fylkeskommunene har ansvar for å utvikle et godt og konkurransedyktig kollektivtilbud. Regjeringen sørger for en kraftig satsing på jernbanen. Også innsatsen for kollektivtrafikk langs riksvegnettet vil øke. En styrket

kommuneøkonomi gir fylkeskommunene større økonomisk handlingsrom og bedre muligheter til å styrke kollektivtransporten lokalt.

- *stille krav om tilrettelegging for funksjonshemmede på offentlig transport*

Regjeringen la frem en handlingsplan for bedre tilgjengelighet til transport våren 2006. All ny transportinfrastruktur skal bygges etter prinsippet om universell utforming, det samme gjelder for utbedring av gammel infrastruktur. Alle underliggende etater og virksomheter arbeider nå med å implementere tilgjengelighet i sine strategier og arbeidsplaner. Oppfølgingen av handlingsplanen vil bli fulgt opp/rapportert om i de årlige budsjettproposisjonene.

I den 4-årige rammeavtalen som er inngått mellom NSB AS og staten som er gjeldende fra 2007, er det stilt konkrete krav til tilgjengelighet, både når det gjelder generelle krav til reisen, til salgs- og billetteringssystem, informasjonssystem, assistanse og opplæring. Avtalen vil bidra til å gi de reisende et stadig bedre togtilbud. Det er avsatt 100 mill kr til oppgradering av eksisterende materiell for å øke tilgjengeligheten.

I 2006 ble det opprettet en tilskuddsordningen til kommunesektoren over Samferdselsdepartementets budsjett på 50 mill kroner. Midlene skal delfinansiere kommunale og fylkeskommunale tiltak som bedrer tilgjengeligheten i kollektivtransporten. Ordningen skal bidra til å stimulere kommuner og fylkeskommuner til å prioritere tiltak for bedre tilgjengelighet i kollektivtransporten. Ordningen skal bidra til at en unngår "hull og mangler" i de delene av reisekjeden som ligger utenfor statens direkte ansvarsområde.

Regjeringen har reversert ekspressbussforskriften fra regjeringen Bondevik II, slik at det nå er stilt krav om tilgjengelighet på ekspressbuss, enten ved å tilpasse materiell eller gjennom et serviceopplegg gjennom de vilkårene som er satt opp for å få løyve.

- *øke belønningsordningen for kollektivtrafikk til de byer og byområder som benytter den i dag og utvide ordningen til å gjelde flere byer som innfører tiltak for å øke kollektivandelene og begrense biltrafikken*

Belønningsordningen styrkes til en bevilgning på 161,7 mill kr i 2008-budsjettet. Samtidig utvides den etter en evaluering til å gjøres mer målrettet basert på faktiske resultater i form av større kollektivandel og mindre personbilbruk, og ved at den utvides til at flere storbyområder kan søke (Drammen, Skien/Porsgrunn, Fredrikstad/Sarpsborg).

- *arbeide for at en i forbindelse med samferdselsinvesteringer i de store byområdene prioriterer framkommelighet for kollektivtransporten*

Totalt ble det i 2006 benyttet 421 millioner kroner til tiltak som bedrer forholdene for kollektivtrafikken i de seks storbyområdene Oslo, Kristiansand, Stavanger, Bergen, Trondheim og Tromsø, blant annet tiltak for bedre framkommelighet. Arbeidet videreføres i 2007 og 2008. I 2008 bevilget regjeringen i overkant av 5,8 milliarder

kroner til drift og investeringer i jernbanenettet. Forbedringene i jernbanenettet vil gi bedre punktlighet og framkommelighet for jernbanen i de største byene.

- *utvikle et brukertilpasset og kostnadseffektivt kollektivtilbud i distriktene gjennom tilbringertjeneste og bestillingsruter med taxi kombinert med buss, båt og tog langs hovedtrafikkårene*

Samferdselsdepartementet har i samarbeid med samferdselssjefenes kontaktutvalg under utarbeidelse en veileder om kollektivtransport i distriktene. En rekke fylkeskommuner har gjennomført gode tiltak, og regjeringen vil det å formidle kunnskap, øke fokuset på de muligheter som finnes.

Styrkingen av kommuneøkonomien gir lokale myndigheter større handlingsrom i utviklingen av kollektivtilbudet i distriktene. Regjeringen etablerte i Revidert nasjonalbudsjett 2007 en ny støtteordning for å utvikle og prøve ut ulike løsninger som kan bidra til å bedre kollektivtilbudet i distriktene. Ordningen har en bevilgning på 8 millioner kroner i 2007. Ordningen foreslås utvidet i 2008-budsjettet til 20 millioner kroner.

- *skaffe bedre kunnskap om effektene av anbudsutsetting av lokal kollektivtransport og kunnskap om hvordan ulike kjøpsformer og kontraktsformer kan legge til rette for at også bredere samfunnsinteresser blir ivaretatt*

Innenfor Program for overordnet transportforskning (POT) har Samferdselsdepartementet satt i gang grundigere og mer helhetlige vurderinger knyttet til anbud. Effekter av anbud for utviklingen av tilbudet for de reisende, særlig i distriktene, lønns- og arbeidsforhold for de ansatte og økte administrasjonskostnader vil bli spesielt vurdert. Første delrapport i prosjektet som Transportøkonomisk institutt gjennomfører gjelder effekter for arbeidstakere av konkurranseutsetting og ble lagt frem i slutten av 2006, og viser at bruk av anbud blant annet kan øke faren for utstøtelse av eldre og arbeidstakere med høyt sykefravær.

- *sikre arbeidstakerne samme rettigheter ved anbudsoverdragelse som ved virksomhetsoverdragelse*

Samferdselsdepartementet har satt i gang en utredning av økonomiske og administrative konsekvenser av å gi arbeidstakere rettigheter ved konkurranseutsetting av kollektivtransporttjenester som tilsvarer reglene som gjelder ved virksomhetsoverdragelse, med sikte på å foreta en lovendring som gir ansatte slike utvidede rettigheter. Utredningen legger grunnlaget for å innføre krav i lov og forskrift for at arbeidstakere ved anbud skal ha samme rettigheter som ved virksomhetsoverdragelse. Regjeringen arbeider med å innføre dette.

Økt satsing på jernbane

Regjeringens budsjetter for 2007 og 2008 innebærer et historisk løft i satsingen på

jernbane. Det legges stor vekt på rasjonell gjennomføring av store utbyggingsprosjekter for å sikre effektiv bruk av samfunnets ressurser og for å sikre at de reisende så raskt som mulig vil kunne nyte godt av de investeringene som gjøres. Regjeringen har et spesielt fokus på næringslivets transport i hele landet. Ulike tiltak som øker kapasiteten, bedrer driftsstabiliteten og for øvrig legger til rette for overføring av gods fra veg til bane blir særlig prioritert av regjeringen.

- *øke satsingen på jernbane i tråd med stortingsflertallets vedtak i forbindelse med behandlingen av Nasjonal Transportplan. Den største del av investeringene skal skje i første del av perioden*

Som ledd i oppfølgingen av Soria Moria-erklæringen har regjeringen økt Jernbaneverkets budsjett kraftig. Investeringsbudsjettet for 2007 er økt med 50 prosent i forhold til saldert budsjett 2006 og vedlikeholdsinnsatsen er økt utover ambisjonsnivået i Nasjonal transportplan. I 2008-budsjettet foreslås bevilgningen økt ytterligere med 340 millioner kroner. Regjeringen Bondevik foreslo at de samlede årlige rammene til jernbanen skulle være en milliard kroner lavere enn det Stortinget til slutt bestemte under behandlingen av Nasjonal transportplan. Regjeringens budsjett gjør at man oppfyller de høyere økonomiske målrammene som er vedtatt for jernbanen, mens man tidligere år som oftest ikke har klart å følge opp de planene som har eksistert.

Innsatsen på vedlikehold er høyere enn det som er lagt til grunn i Nasjonal transportplan. Dette skyldes ny informasjon om kjørevegens tilstand, betydelige driftsproblemer vinteren 2006 og en overordnet tenkning fra regjeringen om å forvalte samferdselsinfrastrukturen på en mer samfunnsøkonomisk fornuftig måte i et lengre perspektiv. Hovedgevinsten ved økt vedlikehold er at dette bidrar til bedre punktlighet for de reisende og næringslivets transport over tid.

Det legges stor vekt på rasjonell gjennomføring av store utbyggingsprosjekter, for å sikre effektiv bruk av bevilgningene og slik at igangsatte prosjekter kan åpnes og tas i bruk så tidlig som mulig til beste for de reisende. Med regjeringens budsjett opplegg får en rekke prosjekter langt bedre fremdrift enn det som ville vært mulig med Bondevik II regjeringens bevilgningsnivå: Det blir blant annet fullt trykk på utbyggingen av nytt dobbeltspor mellom Lysaker og Sandvika, Lysaker stasjon, utbyggingen av dobbeltsporet mellom Sandnes og Stavanger, oppgraderingen av Meråkerbanen, samt godsterminalene Ganddal (Stavanger) og Alnabru (Oslo), samtidig som det legges grunnlag for oppstart av dobbeltsporutbygging på strekningen Bergen stasjon – Fløen.

- *fjerne kjørevegs- og el-avgiften for jernbane*

Regjeringen er opptatt av å legge forholdene til rette for at tungtrafikk kan overføres fra veg til jernbane. Fra 1.1.2006 er kjørevegsavgift for ordinær vognlast til og med 22,5 tonn fjernet, jf. St.prp. nr. 1 for 2006. I budsjettet for 2007 fikk regjeringen vedtatt å fjerne el-avgiften, noe som innebærer en lettelse for skinnegående transports kostnader med 75 millioner, hvorav ca 66 millioner kroner gjelder jernbanen og ca 9 millioner

kroner på trikk og t-bane. Godstransporten på bane får en reell reduksjon i sine utgifter på 17 millioner kroner og NSB får en nettoeffekt på i overkant av 7 millioner kroner.

Gjennom budsjettet for 2006 og 2007 har regjeringen bidratt til at flere banestrekninger nå rustets opp slik at de tåler godsvogner med 25 tonns aksellast. Med muligheten for bedre fyllingsgrad i vognene reduseres transportkostnadene for næringslivet. I forbindelse med Revidert nasjonalbudsjett 2007 har regjeringen sørget for at fritaket for kjørevegsavgift for godstrafikk med jernbane økes fra 22,5 tonn til og med 25 tonn aksellast for å få overført mer gods fra veg til jernbane.

Regjeringen har en historisk satsing for å utvikle jernbanen som et effektivt transportalternativ for næringslivet og for å få til en miljøvennlig overføring av gods fra veg til bane. Det legges til rette for en kraftig kapasitetsøkning for godstransporten på bane ved investeringer i ny godsterminaler på Ganddal (Stavanger/Sandnes), på Brattøra (Trondheim) og på Alnabru (Oslo), bygging av en rekke nye kryssingsspor og ved at flere andre kapasitetsøkende tiltak gjennomføres. Videre vil igangsettingen av utbygging til to spor på strekningen Bergen - Fløen bidra til å fjerne en viktig flaskehals. Summen av godtrafikktiltakene i budsjettet for 2007 beløper seg til om lag 450 millioner kroner. Satsingen videreføres i 2008, med rom for utbygging og forlenging av kryssingsspor med stor nytte for effektiviteten og kapasiteten til godstransporten. Satsingen gir mer effektive transportløsninger for næringslivet og redusert trailertrafikk. Resultatet er reduserte kostnader for næringslivet, mindre miljøbelastning og vegslitasje og økt trafikksikkerhet.

- *ikke sette flere persontrafikk-strekninger innen jernbane ut på anbud*
Dette ble fulgt opp i behandlingen av statsbudsjettet for 2006 hvor den videre konkurranseutsettingen av nye jernbanestrekninger ble stoppet. Regjeringen har imidlertid vært opptatt av å få til en smidig igangsetting av Gjøvikbanen som ble vedtatt konkurranseutsatt av den forrige regjeringen.

Regjeringen vil gjennom forhandlinger med NSB sikre de reisende et stadig bedret togtilbud. Samferdselsdepartementet og NSB har forhandlet fram en ny rammeavtale om kjøp av persontransport med jernbane for perioden 2007-2010 hvor det legges opp til økt rutetilbud på de mest sentrale togstrekningene. I første omgang omfatter dette intercitytogstrekningene på Østlandet og lokaltogtrafikken i Oslo-området. Fra 2010 vil dette også gjelde lokaltogtrafikken i Stavangerområdet.

- *stoppe privatiseringen og konkurranseutsettingen av drift og vedlikeholdsoppgavene i Jernbaneverket*

I St.prp. nr. 1 Tillegg nr. 1 for 2006 redegjorde regjeringen for en endret politikk for konkurranseutsetting av drifts- og vedlikeholdsoppgavene i Jernbaneverket. Det ble da lagt til grunn at nye oppgaver ikke blir konkurranseutsatt. Regjeringen mener at oppgaver som er avgjørende for driftsstabilitet og sikkerhet i jernbanenettet med fordel kan drives i regi av Jernbaneverket som en integrert virksomhet. Dette innebærer imidlertid ikke at det settes lavere krav til effektivisering i Jernbaneverket.

Samferdselsdepartementet har presisert overfor Jernbaneverket at oppgaver som allerede er satt ut i konkurranse fortsatt skal settes ut i konkurranse. Departementet har videre bedt Jernbaneverket om å videreutvikle etatens mål- og resultatstyringssystemer med særlig vekt på at ressursene skal utnyttes på en effektiv måte, enten oppgavene utføres i egenregi eller settes ut i konkurranse. Regjeringen er svært skeptiske til den måten Bondevik II regjeringen styrte konkurranseutsettingen av Jernbaneverket på. Blant annet fikk alle ansatte tilbud om sluttpakker. Man har dermed betalt dyrt for å kvitte seg med ansatte med nøkkelkompetanse og som det uansett ville vært bruk for.

- *arbeide for gode togforbindelser mellom hovedstedene i Skandinavia*

Samferdselsdepartementet har etter regjeringsskiftet inngått to avtaler med svenske Rikstrafiken som styrker det grenseoverskridende togtilbud. Fra søndag 7. januar 2007 ble det igjen et direkte togtilbud mellom Oslo og Stockholm. Overenskomsten har kommet i stand som følge av et initiativ fra og en tett dialog med Prosjekt Gränstrafiken som består av Hedmark fylkeskommune, Värmlands län og Örebro län.

Overenskomsten innebærer daglige togavganger over grensen ved Charlottenberg fra januar 2007. NSB AS samarbeider med svenske SJ AB om driften av togtilbudet. Det kjøres to daglige avganger tur/retur Oslo-Stockholm på ukedagene (en avgang i helgene) og to daglige avganger tur/retur Oslo-Karlstad på hverdager. Til sammen er det fire daglige togforbindelser mellom Oslo og Stockholm, men to av disse krever togbytte underveis. Togtilbudet er et tillegg til det øvrige persontogtilbudet på Kongsvingerbanen, og er økt fra 5 til 9 daglige avganger i hver retning i ukedagene.

Den andre overenskomsten gjelder persontrafikken mellom Trondheim og Østersund, det såkalte "Nabotåget" på Meråkerbanen. "Nabotoget" har de siste årene hatt en kraftig vekst i antall reisende. Overenskomsten sikrer et forbedret togtilbud frem til 2012.

I tillegg har regjeringen blant annet arbeidet med:

- *utredning mulighetene for høyhastighetsbaner i Norge*

Regjeringen har tatt initiativ til at Jernbaneverket får gjennomført en utredning som ser på markedsgrunnlaget, kostnader og mulige driftsløsninger for etablering av høyhastighetsjernbane i Norge. Utredningen som ledes av et tysk fagmiljø vil vurdere mulighetene for høyhastighetsbaner som betjener markedet mellom Oslo -Trondheim, Oslo-Gøteborg og Oslo-Bergen-Stavanger-Kristiansand.

Sjøvegen – en viktig del av transportpolitikken

Både for personer og transport av gods er sjøvegen av stor betydning i et kystland som Norge. Regjeringen er derfor opptatt av å sikre et godt og effektivt tilbud til folk og næringsliv.

- *oppretholde Hurtigruta som et enhetlig transporttilbud med daglige, helårige seilinger på hele distansen Bergen – Kirkenes*

Avtalen mellom staten og Hurtigruten Group ASA om kystruten Bergen – Kirkenes for perioden 2005-2012 sikrer et tilbud om daglige seilinger hele året, til nærmere angitte havner. Videre er nettolønnsordningen for sjøfolk utvidet til å omfatte sikkerhetsbemanningen på Hurtigruten fra 1. juli 2007. Når statens støtte til Hurtigruten økes på denne måten vil man blant annet som følge av EØS-avtalens bestemmelser om statsstøtte antakelig ville redusere utbetalingene gjennom "hurtigruteavtalen", noe selskapet også er inneforstått med.

- *riksvegferjene er å regne som en del av vegnettet, og utgiftene for de som benytter disse bør reduseres. Regjeringen vil bedre rabattordningene og utrede om enkelte strekninger kan gjøres gratis*

Riksvegferjedriften har med budsjettet for 2008 en overdekning etter tre år av planperioden, vesentlig p.g.a. økt oljepris, men også fordi kapasiteten er økt på noen samband. Bevilgningen for 2008 er på vel 1,55 milliard kroner. Det er vesentlig for regjeringen å oppfylle NTP-kravene til kapasitet, frekvens m.v. Dette sikrer videre drift av Senjaferjene og flere ferjestrekninger har fått økt frekvens og styrket kapasitet. Dette gjelder bl.a. sambandene på E-39 over Boknafjorden og Bjørnefjorden samt Stavanger-Tau.

I 2006 økte regjeringen rabattsatsene for de som er mest avhengige av å bruke ferger fra 40 prosent til 45 prosent, gjennom en tilleggsbevilgning på 28 millioner kroner. I 2008-budsjettet økes rabattsatsen til 50 prosent.

I samsvar med hva som ble varslet i budsjettet for 2007 er det innført en felles billetterings- og rabattordning basert på bruk av verdikort i Rogaland, Hordaland og Sogn og Fjordane. Det arbeides med at ordningen kan utvides til hele riksvegferjedriften.

Regjeringen har fått gjennomført en utredning som vurderer effekter av å gjøre enkelte samband gratis.

- *videreutvikle havnene som logistikknutepunkt*

Et forslag til ny havne- og farvannslov ble sendt på høring i desember i fjor. Formålet med en ny lovgivning er å styrke sjøtransporten og utvikle transportkorridorer der havnene effektivt sveiser sammen transportløsninger med bruk av lastebil, tog og skip. Nasjonal transportplan og en ny havne- og farvannslov er helt sentrale virkemidler i transportpolitikken.

- *lage en gjennomgang og prioritere tiltak for utbedring av farleier og fiskerihavner*
- Arbeidet er igangsatt.

- *øke bevilgningene til fiskerihavnene*

Regjeringen foreslår i 2008-budsjettet å øke bevilgningen til statlig utbygging av fiskerihavner og farleder med 105 millioner kroner til totalt 295 millioner kroner. Dette legger til rette for oppfølgingen av planrammen for fiskerihavner og farleder i Nasjonal transportplan 2006-2015.

- *ha en samlet vurdering av alle gebyrer og avgifter innen sjøtransport, slik at sjøtransport gis like konkurransevilkår med landtransport*

Gebyr- og avgiftsstrukturen er et viktig virkemiddel i transportpolitikken, og har stor betydning for fordelingen mellom transportformene. Regjeringen ønsker å gjøre en samlet vurdering av alle gebyrer innen sjøtransporten, og vi har en ambisjon om at sjøtransporten skal ha like konkurransevilkår som landtransporten. Målsettingen er at prisen for å sende varer med enten skip, lastebil eller tog i større grad skal fange opp de kostnadene samfunnet påføres ved å benytte ulike transportløsninger. Det tenkes i denne sammenheng blant annet på ulykker, kø og trengsel, forurensning og støy. Ambisjonen om like konkurransevilkår mellom transportformene skal forankres i arbeidet med Nasjonal transportplan. Regjeringen har igangsatt et arbeid med Kystverkets gebyrer, der siktemålet er å få på plass en mer rettferdig og en mer kostnadseffektiv gebyrstruktur. Dette dreier seg altså om mer sektorintern gjennomgang av en del av de gebyrer som er rettet spesifikt mot sjøtransporten, men er likefullt et første skritt på veien til et mer nøytralt avgifts- og gebyrsystem i hele transportsektoren. Sjøtransportens gebyrbelastning er også avhengig av prisnivået på havnetjenestene. Regjeringen har derfor forventninger om at en ny havne- og farvannsløp kan bidra til at betaling i havn både blir enklere og mer hensiktsmessig innrettet.

- *det må legges til rette for sikker trafikk langs kysten*

Regjeringen har styrket sjøsikkerheten i nordområdene ved å etablere seilingsleder utenfor territorialfarvannet utenfor Finnmarkskysten. I desember 2006 fikk Norge aksept i FNs sjøfartsorganisasjon IMO for å etablere seilingsleder utenfor territorialfarvannet på strekningen mellom Vardø og Røst. Det tas sikte på å etablere tilsvarende seilingsleder for resten av landet.

Den 1. januar 2007 ble den nye trafikksentralen for Nord-Norge operativ i Vardø. Trafikksentralen vil overvåke og veilede trafikk i nordområdene og vil ha en viktig rolle ved å overvåke at risikotrafikk overholder bestemmelsene i det nye seilingsledsystemet utenfor Finnmarkskysten. Den nye trafikksentralen er et viktig element for å styrke sjøsikkerheten og ivareta havmiljøet i nordområdene.

Den 29. mars 2006 inngikk Norge og Russland en MoU for å styrke samarbeidet om sjøsikkerhet og øke sjøsikkerhetsnivået på seilingsrutene i nordområdene. Det er enighet om å utveksle AIS data og etablere et felles norsk-russisk meldings- og informasjonssystem. I praksis innebærer dette at Norge og Russland vil få kontinuerlig informasjon om risikotrafikk i nordområdene.

I mars 2007 ble det oppnådd enighet i FNs sjøfartsorganisasjon IMO sin underkomité COMSAR om å etablere fem nye NAVAREAs i nordområdene, avgrensede områder med ansvar for å sende ut navigasjonsvarsler. Norge har hatt en aktiv rolle i dette arbeidet over flere år og har forslått avgrensning av området og tilbudt seg koordineringsansvar for et område, ved Kystverkets trafikksentral i Vardø. Formelt vedtak av nye NAVAREAs forventes i oktober 2007, under IMOs sjøsikkerhetskomité og det ble implementert i norsk rett 1. juli 2007.

NAVAREAs i nordområdene vil i tillegg til å styrke sjøsikkerheten for skip også bidra til økt sikkerhet ved flytting av oljeplattformer.

- *oljevernberedskapen må styrkes*

Regjeringen har foreslått å reetablere hoveddepotet for oljevernutstyr på Fedje i løpet av 2007. Hoveddepotet på Fedje ble omgjort til mellomdepot av Bondevik II-regjeringen. Hoveddepot på Fedje innebærer en styrking av oljevernberedskapen på Vestlandet, gjennom mer tilgjengelig utstyr så vel som å få på plass en trent mannskapsstyrke som kan bistå under aksjoner.

Det er bevilget 1 million til utarbeiding av fagplaner og 1 million til kursmateriell for opplæring av personell til strandsoneberedskap.

I budsjettforslaget for 2008 foreslår Regjeringen å styrke bevilgningen til fornying av oljevernutstyr med 25 millioner kroner. Det etablerte samarbeidet mellom det russiske transportministeriet og det norske Fiskeri- og kystdepartementet om sjøsikkerhet og oljevernberedskap, formelt nedfelt gjennom MoU av 29. mars 2006, har blitt videreutviklet. Dette har blant annet ført til et regionalt grensenært samarbeid i nord mellom Finnmark fylkeskommune og Murmansk-regionen. I juni 2007 blir det gjennom Kystverkets, i samarbeid med Statoil, overført norsk oljevernutstyr til oljevernbasen Murmansk MBASU. Dette vil styrke den samlede oljevernberedskapen i nordområdene.

Et godt flytilbud

Regjeringen viderefører dagens flyplasstruktur, sikrer flyrutetilbudet på de regionale flyplassene og evaluerer Avinors organisering og tilknytningsform. Sikkerheten er høyt prioritert i alle deler av luftfarten.

- *opprettholde dagens flyplasstruktur, så fremt det ikke er et uttrykt ønske lokalt om å legge ned en flyplass. Dette må i tilfelle skje etter en grundig prosess hvor alle berørte er blitt hørt*

Det har ikke kommet regionale eller lokale forslag om endringer i lufthavnstrukturen, selv om det går lokale debatter flere steder. Unntaket er Narvik som er villige til å legge ned sin flyplass dersom reisetiden til Evenes flyplass kortes ned gjennom bygging av Hålogalandsbrua. Flyplasstrukturen ligger derfor fast, og

Avinor er i ferd med å foreta betydelige investeringer for å tilpasse flyplassene til revidert forskrift om utforming av store flyplasser. Regjeringen ønsker å bidra til videre drift av ikke-statlige Stord Lufthavn og har 2007 fått tilslutning til en engangsbevilgning på 7 millioner kroner til bygging av ny brannstasjon.

- *sikre best mulig sikkerhet og regularitet gjennom å bedre innflygingsutstyr på flyplassene*

Avinor AS og øvrige flyplassoperatører er ansvarlige for å utruste flyplassene med de innflygningshjelpemidler som er nødvendige for å oppnå ønsket teknisk og operativ standard på flyplassene. Avinor AS har over lengre tid arbeidet med å utvikle et satellittbasert innflygingssystem (SCAT-1) for regionale flyplasser der det ikke er mulig å etablere andre elektroniske innflygingssystemer. Systemet er under utprøving og skal godkjennes av det europeiske flysikkerhetsbyrået (EASA). Avinor er i ferd med å etablere utstyr for satellittbasert innflyging på de første regionale flyplassene, slik at systemet kan tas i bruk når det er godkjent. Det er foreløpig for tidlig å slå fast om det er ønskelig å vurdere bruk av andre statlige virkemidler i forbindelse med dette satellittbaserte innflygingssystemet.

- *sikre et godt tilbud på kortbanenettet i forhold til flystørrelse, kvalitet på flyene, avganger og sikkerhet*

Rutetilbudet i det regionale flyplassnettet blir opprettholdt gjennom kjøp av flyrutetjenester etter anbud. I forbindelse med nytt anbud for ruter i Finnmark og Nord-Troms gjeldende fra 1.4 2007, har Samferdselsdepartementet satt krav om at maksimaltakstene reduseres med 20 prosent.

- *i samarbeid med ledelsen og de ansatte evaluere organiseringen av Avinor, med sikte på best mulig ivaretagelse av samfunnshensyn, spesielt flysikkerhet*

Evalueringen er presentert i St.meld. nr. 15 (2006-2007) Om verksemda i Avinor. Evalueringen viser at hensynet til flysikkerheten er tilfredsstillende ivaretatt innen dagens organisering og med dagens tilknytningsform til staten. Evalueringen gir ikke grunnlag for å endre verken den overordnede organiseringen av Avinor eller tilknytningsformen til staten. I Innst. S. nr. 142 (2006-2007) slutter Stortinget seg til konklusjonene fra regjeringen.

Det er nå stor grad av ro i norsk luftfart. Dette henger blant annet sammen med regjeringens aktive samarbeid med styret i selskapet, samt selskapets tiltak for å styrke flygelederbemanningen og for å bedre det interne samarbeidsklimaet.

I tillegg har regjeringen blant annet arbeidet med:

- *Opprettholde konkurransen i innenlandsk luftfart*

Det ble med virkning fra 1. august 2007 fastsatt et generelt forbud mot opptjening av bonuspoeng på innenlandske flyreiser. Forbudet vil bidra til å opprettholde konkurranse og rimelige priser i innenlandsk luftfart.

Posttjenester i hele landet

- *opprettholde likeverdige tilbud av posttjenester til lik pris i hele landet*

Gjennom opphevelsen av vedtaket om å avvikle Postens enerett har regjeringen lagt grunnlaget for å opprettholde likeverdige tilbud av posttjenester til lik pris i hele landet, herunder seks dagers omdeling og mest mulig like tjenester ved postkontor og Post i butikk.

Posten har tidligere kun rapportert fremføringskvalitet på nasjonalt nivå. For å styrke arbeidet med en jevnere kvalitet på posttjenestene over hele landet har regjeringen sørget for at det fra høsten 2007 skal gjennomføres og publiseres regionale målinger på fremføringstiden for posten, slik at større regionale forskjeller kan avdekkes.

- *opprettholde enhetsporto*

Gjennom opphevelsen av vedtaket om å avvikle postens enerett fra 1.1.2007, har regjeringen lagt til rette for å opprettholde enhetsporto med dagens omfang.

- *sikre at Posten Norge BA blir i 100 prosent statlig eie*

Posten Norge AS er i 100 prosent statlig eie og regjeringen vil ikke fremme forslag om å delprivatisere virksomheten.

Digital allemannsrett

Alle husstander, private og offentlige virksomheter skal ha tilgang til et framtidig høyhastighetsnett. Digital allemannsrett og tilgang til bredbånd for alle i hele landet er viktige saker for regjeringen. Å sikre et godt bredbåndstilbud reduserer avstandsulemper, bedrer vilkårene for næringslivet og gjør det mulig for alle innbyggere å bruke offentlige elektroniske tjenester.

- *gi hele landet tilbud om tilknytning til høyhastighetsnett innen utgangen av 2007*

Regjeringen satte i 2007 av nær 377 millioner kroner til bredbåndsformål, d.v.s. mer enn en tredobling fra bevilgningen fra 2006 som var 119 millioner kroner. 222 millioner kroner ble fordelt gjennom Høykom-programmet, mens 155 millioner ble fordelt direkte til fylkeskommunene. I statsbudsjettet for 2008 foreslår regjeringen å sette av ytterligere 30 millioner kroner til bredbåndsutbygging.

Kombinert med lokale egenandeler er det forventet at dette vil gi i størrelsesorden 750 millioner kroner i bredbåndsinvesteringer i områder der markedet ikke vil gi noe tilbud. Beregninger viser at disse bevilgningene er tilstrekkelig til å sikre tilnærmet full bredbåndsdekning i Norge.

- *unngå urimelige geografiske prisforskjeller ved tilknytning til bredbåndnett*

Prisen for bredbåndstilknytning bestemmes i utgangspunktet av konkurransen i markedet. Markedsaktørene har så langt valgt å ta samme pris for sine tjenester over hele landet. Ulike regionale aktører gir imidlertid ulike tilbud i sine regioner. Dette gjelder særlig der kraftselskapene bygger fibernett. De tilbyr ofte større båndbredder og pakker med telefoni, TV og bredbånd (triple-play) til gunstigere priser. Økt konkurranse i markedet for høye overføringshastigheter har ført til mindre forskjeller i kostnadene for næringslivet. Gjennom tilskuddsordningen Høykom Distrikt, som administreres av Fornyings- og administrasjonsdepartementet, blir det bygget ut bredbåndnett i deler av landet som ellers ikke ville hatt et slikt tilbud og hvor brukerne kan nyte godt av "normale" priser.

- *bruke offentlige midler for å bidra til å realisere utbygging i områder hvor det kommersielt ikke lar seg gjøre*

Regjeringen understøtter den markedsbaserte bredbåndsutbyggingen gjennom en utvidelse og tilpassing av den allerede eksisterende Høykom-ordningen. Modellen bygger på tilskudd etter søknad. For å sikre størst mulig grad av samordning blir fylkeskommunene oppfordret til å ta en samordnende rolle i sine områder. Høykom-ordningen ble utvidet gjennom ekstrabevilgningene til bredbånd på 50 millioner kroner i 2006. For 2007 legger Regjeringa opp til en totalbevilgning på nær 222 millioner kroner, den største bevilgningen til Høykom noensinne. I tillegg kommer 155 millioner til bredbånd som fordeles direkte til fylkeskommunene. I statsbudsjettet for 2008 foreslår regjeringen å sette av ytterligere 30 millioner kroner til bredbåndsutbygging. De områdene som disse midlene investeres i ville sannsynligvis ikke ha fått bredbånd om det offentlige ikke stilte opp.

- *legge til rette for utbygging av mobilnettet i de områder der dekningen i dag er for dårlig*

Ingen av konsesjonærene for mobiltelefoni har plikt til å levere 100 prosent geografisk dekning, men Samferdselsdepartementet har en dialog med mobiloperatørene med sikte på å bedre dekningen. Telenors GSM-nett dekker 99,84 prosent av befolkningen der de bor og 85 prosent av landarealet. Dersom Nordisk Mobiltelefoni lykkes med sin satsing på bakgrunn av sin CDMA450-konsesjon vil man få en ytterligere dekning utover dagens GSM-område. Samferdselsdepartementet samarbeider med bransjen for å oppnå utvielse av mobildekningen.

Som følge av regjeringen Bondevik IIs beslutning fikk Telenor og Netcom høsten 2005 fornyet sine konsesjoner i 12 nye år uten at det ble stilt krav om bedre dekningsgrad.

- *medvirke til at Bane Tele AS blir et offentlig kontrollert selskap som bidrar til bredbåndstruktur i hele Norge*

Det er inngått en avtale med Bredbåndsansliansen om et langsiktig delt eierskap i Bane Tele AS. Avtalen innebærer at Bredbåndsansliansen vil tilføre BaneTele 625 millioner kroner i kontanter i en kapitalforhøyelse, mot at Bredbåndsansliansen får en

eierandel på 50 prosent i det nye selskapet. Avtalen sikrer både et sterkt offentlig eierskap og en rask utbygging av bredbånd over hele landet. Løsningen innebærer at BaneTeles bredbåndnett integreres med et omfattende regionalt nett som nå bygges ut gjennom sentrale kraftselskaper.

- *stimulere næringsutvikling og offentlig bruk av åpen programvare*

Det er opprettet et eget standardiseringsråd for IT i det offentlige. I mai 2007 ble forslag til obligatoriske IT-standarder for dokumentformat i offentlige virksomheter sendt på høring. I statsbudsjettet for 2007 ble det bevilget 10 millioner kroner til arbeidet med fri programvare og åpen kildekode. Sommeren 2007 ble nasjonalt kompetansesenter for fri programvare åpnet med støtte fra Fornyings- og administrasjonsdepartementet og Kunnskapsdepartementet.

- *styrke tilsyn med konkurranse, sikkerhet og personvern innenfor telefoni og elektronisk kommunikasjon*

Post- og teletilsynet er godt i gang med å treffe virkemiddeltiltak for å styrke konkurransen og bedre sikkerheten innenfor markedene for elektronisk kommunikasjon ytterligere. Post- og teletilsynet har intensivert arbeidet med å sørge for at norsk internettinfrastruktur sikres bedre. Tilsynet har blant annet gitt tilskudd til utvikling av mer robust infrastruktur for datautveksling mellom internettilbydere. Både det nye samtrafikkpunktet for Internett (NIX) i Tromsø og de to samtrafikkpunktene i Oslo vil med hjemmel i det nye ekomregelverket nå bli sikret bedre.

Kapittel 6. Folkestyre, lokalsamfunn og regionalpolitikk

Et levende og desentralisert demokrati med bred deltakelse er grunnleggende for å møte samfunnsutfordringene. Det er gjennom folkelig engasjement og folkevalgt styring vi best kan løse miljøproblemene, få flere i arbeid, sikre utjevning mellom grupper, regioner og land, sikre nasjonal og lokal råderett over naturressursene og norsk eierskap i næringslivet.

Fra Soria Moria-erklæringen

Kommuner og fylkeskommuner skal ha kraft til å utvikle gode lokalsamfunn, skape gode oppvekstvilkår og tilrettelegge for næringsutvikling. For å få dette til har regjeringen fått vedtatt å øke inntektene til kommunesektoren med 16,3 milliarder kroner i 2006 og 2007. Forslaget til statsbudsjett for 2008 innebærer en samlet nivåheving på 20,8 milliarder kroner. Regjeringen gjeninnførte kommunale næringsfond på 100 millioner kroner og økte regionaltilskuddet med 225 millioner kr i budsjettet for 2006. De regionale utviklingsmidlene ble økt med 42,5 millioner kroner i 2006 og ca 150 millioner kroner i 2007.

Lokaldemokrati

Et levende lokaldemokrati innenfor rammene av kommunene er grunnsteinen i det nasjonale folkestyret. Regjeringen vil bidra til å sikre kommunenes omdømme. Det er blant annet foretatt en kartlegging av regelverk for kommunesektoren i et etisk perspektiv. Regjeringen vil i høst sende ut et høringsnotat med forslag til lovendringer som en direkte oppfølging av kartleggingsarbeidet. Regjeringen vil vurdere om også andre virkemidler kan være tjenlige. Det har gjennom året vært avholdt flere møter i Forum for etikk i kommunesektoren hvor det er kommet verdifulle innspill til departementets arbeid.

Regjeringen har videreført forsøk med direkte valg av ordfører, etter såkalt preferansevalgmodell, ved valget i 2007. 50 kommuner deltok i forsøket denne gangen. I valgperioden 2007-2011 gjennomføres ytterligere forsøk med endret myndighet for direkte valgte ordfører. 18 kommuner deltar i forsøket. Målet med disse forsøkene er å prøve ut ordninger som formelt gir ordføreren en mer fremstående rolle som kommunens øverste politiske leder og frontfigur.

- *styrke barn og unges mulighet for medvirkning og innflytelse*

Et eget rundskriv om dette ble sendt ut fra Barne- og likestillingsdepartementet til alle landets kommuner sommeren 2006. En håndbok for ungdomsråd i kommunene er utviklet i Barne- og likestillingsdepartementet og sendt ut til kommunene i 2006. Kunnskapsdepartementet (KD) og Kommunal- og regionaldepartementet (KRD) har høsten 2007 opprettet en gruppe for ungdomsdemokrati der ulike

ungdomsorganisasjoner deltar. Mål for arbeidet i gruppen er å øke demokratiforståelsen, styrke det politiske engasjementet og øke valgdeltakelsen blant ungdom. Gruppen skal konkret vurdere opprettelsen av demokratidag i skolen som et tiltak. Gruppen kan eventuelt også vurdere andre tiltak som kan bidra til økt politisk engasjement og økt valgdeltakelse blant ungdom.

- *sikre innbyggernes velferd og rettigheter gjennom en god kommunal sektor. På noen utvalgte sektorer er det nødvendig å sikre særskilte rettigheter*

Kommunesektoren har i 2006, 2007 og 2008 fått økte inntekter på 20,8 milliarder kroner. Dette gir klare utslag i velferdsproduksjonen i kommune-Norge, med økt satsing på blant annet skole, helse og omsorg.

- *sikre medvirkning fra kommunesektoren i konsekvensutredninger som har vesentlige konsekvenser for lokalt selvstyre*

Rutiner for involvering av KS i kostnadsberegninger av statlig initierte reformer i kommunesektoren er innført fra konsultasjonsåret 2007. Rutinene bygger på rapporten Om kostnadsberegninger av statlig initierte reformer i kommunesektoren som er tilgjengelig på Kommunal- og regionaldepartementets nettsider. Målet er at KS skal trekkes med i arbeidet med reformer av en viss størrelse på et tidlig tidspunkt, bl.a. med sikte på å oppnå enighet om hva som kan oppnås innenfor ulike inntektsrammer.

Lokalsamfunn og regionalpolitikk

Velfungerende, trygge og identitetsskapende lokalsamfunn er en avgjørende forutsetning for et godt velferdssamfunn. Regjeringen vil styrke innsatsen overfor lokalsamfunn og regioner. Arbeidsplasser, infrastruktur og et godt og likeverdig velferdstilbud er en grunnleggende forutsetning for bosetting. En aktiv og målrettet distrikts- og regionalpolitikk skal bidra til å sikre arbeidsplasser og velferd der folk bor.

Regjeringen arbeider blant annet med:

- *legge til rette for bruk av lokale folkeavstemninger*

Regjeringen ønsker å sørge for god og offentlig tilgjengelig informasjon om lokale folkeavstemninger. Som et første skritt har regjeringen tatt grep for å kartlegge omfanget av lokale folkeavstemninger i samarbeid med Statistisk sentralbyrå.

Kommunal- og regionaldepartementet har fulgt opp negativt søkelys og påstander om ukultur i kommunene med opprettelsen av Forum for etikk i kommunesektoren. Forumet består av særskilt inviterte enkeltpersoner og organisasjoner. Forumet skal bidra til debatt og dessuten gi innspill om behovet for regelendringer. En administrativ arbeidsgruppe har kartlagt gjeldende lover og forskrifter for å avdekke hvilke regler som kan ha betydning for etiske forhold i kommunene. Kommunal- og regionaldepartementet vil til høsten sende ut et høringsnotat med forslag til lovendringer for å sikre den etiske standarden i kommunene.

- *satse på kulturbasert næringsutvikling*

For å skape attraktive lokalsamfunn også i distriktene, satser Regjeringen aktivt på kultur. På denne måten kan kultur bidra til å skape liv i lokalsamfunnet og styrke lokal identitet og næringsutvikling. Regjeringen vil styrke innsatsen for kulturbasert næringsutvikling. Satsingen sees i sammenheng med småsamfunnssatsingen og vil videre bygge på lokale og regionale initiativ. Regjeringen har utvidet satsingen på kulturbasert næringsutvikling fra 2006 og satt av inntil 16,8 millioner kroner i 2007. Nivået videreføres i 2008. Midlene skal tilrettelegge for verdiskaping i kultur- og kulturbaserte næringer og bidra til flere attraktive bosteder, særlig for ungdom, i områder utenfor de store byene. Regjeringen ved NHD, KRD og KKD har også lagt fram en handlingsplan for kultur og næring som inneholder program og tiltak for å stimulere til næringsutvikling i kultur- og kulturbaserte næringer. Handlingsplanen inneholder program og tiltak for 52 millioner kroner.

- *oppnevnt eget regjeringsutvalg for distrikts- og regionalpolitikk*

For å sikre både at distrikts- og regionalpolitiske hensyn blir ivaretatt på alle sektorområder, samt en bedre samordning og videre at nye initiativ kommer fram på tvers av sektorer, er det for første gang opprettet et permanent regjeringsutvalg for distrikts- og regionalpolitikk. Utvalget, som består av 7 fast møtende statsråder, følger opp Soria Moria-erklæringens viktige distriktspolitiske mål og St.meld. nr. 21 (2005-2006) *Hjarte for heile landet*, drøfter nye politiske initiativ og legger premisser for viktig meldings- og utredningsarbeid som innvirker på distrikts- og regionalpolitikken. Utvalget har i alt hatt 6 møter så langt. Eksempler på temaer som har vært drøftet er stortingsmelding om distrikts- og regionalpolitikken, Hovedstadsmeldingen, hvordan møte utfordringer i særlig sårbare områder, politikk for attraktive samfunn samt nordområdepolitikk innrettet mot å bla. stimulere ringvirkninger på land av olje- og gassvirksomhet i nord.

- *etablerer et kompetansesenter for distriktsutvikling*

I St.meld. nr. 21 (2005-2006) *Hjarte for heile landet* varslet regjeringen at det planlegges å etablere et kompetansesenter for distriktsutvikling. Arbeidet med etablering av kompetansesenteret er i gang, med sikte på oppstart i 2008. Det er besluttet at senteret skal ha en bemanning på rundt 16-20 personer og organiseres med avdelinger i Alstahaug, Sogndal og Steinkjer. Det er foreslått å bevilge om lag 16 millioner kroner til Distriktsenteret i 2008 over KRDs budsjett.

- *etablere Bolystrådet*

Kommunal- og regionalministeren etablerte Bolystrådet høsten 2006. Bolystrådet er et eksempel på at regjeringen går nye veier for å skape dialog og lytte til en viktig målgruppe i distriktspolitikken, nemlig unge. Rådet bestod av 14 unge mennesker. Bolystrådets arbeid ble avsluttet høsten 2007. Bolystrådet skulle gi råd om hvordan distrikts- og regionalpolitikken kunne innrettes mot unge i utdannings- og etableringsfasen. Bolystrådet har bl.a. kommet opp med forslag om å sette i gang en kampanje som skal vise fram mulighetene i distriktene. De har også kommet med

innspill på ulike departementers ansvarsområder, særlig knyttet til fiskeripolitikk, samferdselspolitikk og næringspolitikk. Disse innspillene er videreformidlet til regjeringsutvalget for distrikts- og regionalpolitikk.

- *satse på stedsutvikling*

I 2006 og 2007 har regjeringen avsatt i alt 10 millioner kroner til stedsutviklingsprogrammet BLEST - Bolyst og engasjement i småbyer og tettsteder. Det er foreslått om lag 9 millioner kroner til programmet i 2008 over KRDs budsjett. Noen få utvalgte stedsutviklingsprosjekter vil få faglig og finansiell støtte gjennom programmet. Formålet med programmet er å gjøre småbyer og tettsteder mer attraktive og aktuelle som bosted og som lokaliseringssted for bedrifter. Programmet skal bygge på de erfaringer som er gjort, blant annet gjennom Miljøverndepartementets program "Miljøvennlige og attraktive tettsteder". Husbanken har fått ansvaret for stedsutviklingsprogrammet.

- *ta initiativ til et første dialogmøte for å komme på offensiven med tiltak når det gjelder uregelmessigheter innen byggenæringen*

Kommunal- og regionaldepartementet ser med stigende bekymring på meldinger om useriøse utøvere i byggenæringen som skaper store problemer for både tiltakshavere og for konkurrerende bedrifter som holder seg innenfor regelverket på alle områder, f. eks. arbeidsmiljø, arbeidstillatelse, arbeidsforhold for utenlandske arbeidere, skatt og avgifter, konkursskarantene m.m. Departementet vil derfor samarbeide med byggenæringen om seriositet i bransjen og bidra til en samordning av statlige sektorer på dette området. Arbeidstakerorganisasjoner bør også med i et slikt samarbeid.

- *sikre en bedre kjønnsbalanse i kommunepolitikken gjennom satsingen "Utstillingsvindu for kvinner i lokalpolitikken"*

Regjeringen satser sterkt på at vi skal få en bedre kjønnsbalanse i kommunestyrene, og har satt i gang satsingen "Utstillingsvindu for kvinner i lokalpolitikken". I løpet av den kommende valgperioden, 2007-2011, bruker regjeringen vel 20 millioner kroner på å prøve ut tiltak som mest effektivt vil gi en bedre kjønnsbalanse i lokalpolitikken.

Kommuner og regioner

Regjeringen vil gjennom en helhetlig politikk overfor kommunesektoren sikre at oppgaver løses på lavest mulig hensiktsmessige forvaltningsnivå. Gjennom et nytt regionalt forvaltningsnivå skal flere oppgaver og mer ansvar desentraliseres fra staten og samles i nye, folkestyrte regioner

- *videreføre tre direkte folkevalgte forvaltningsnivåer*

Regjeringen la fram St. meld. 12 (2006-2007) Regionale fortrinn – regional framtid høsten 2006. I meldingen foreslås en rekke oppgaver desentralisert fra staten til de nye folkevalgte regionene bl.a. for å styrke regionenes rolle som utviklingsaktører.

Stortinget ga våren 2007 i all hovedsak sin tilslutning til regjeringens forslag, jf. Inst. S. nr. 166 (2006-2007). Reformen skal iverksettes fra 1. januar 2010.

- *endringer i kommunestrukturen skal være basert på frivillighet*
Eventuelle kommunesammenslutninger skal være tuftet på lokale beslutninger etter lokale initiativ og lokale vurderinger. Regjeringen ser derfor ikke behov for egne tiltak som stimulerer til kommunesammenslutninger. Av den grunn har regjeringen fjernet særskilte tilskudd til infrastrukturtiltak til kommuner som slutter seg sammen. Øvrige økonomiske virkemidler til kommuner som vurderer sammenslåing eller slår seg sammen videreføres.
- *legge til rette for å styrke samhandlingen mellom kommunesektoren og tredje sektor*
På oppdrag fra Kommunal- og regionaldepartementet har IRIS gjennomført en kartlegging av kommunenes samhandling med frivillig sektor. Rapporten Kommunenes samhandling med frivillig sektor (Rapport IRIS 2007/047) ble ferdigstilt i 2006 og er tilgjengelig på Kommunal- og regionaldepartementets nettsider.

Kommuneøkonomi

Realveksten i kommunesektorens inntekter fra 2005 til 2008 anslås til 20,8 milliarder kroner. Kommunesektoren har benyttet inntektsveksten til å rette opp den økonomiske ubalansen og til å bedre tjenestetilbudet. Kommunesektoren fikk fordelen av en merskattevekst i 2006 på om lag 6 milliarder kroner. Tall fra SSB viser at den gode utviklingen i kommunal tjenesteproduksjon fortsetter i 2007. Kommunenes bruttoutgifter til pleie og omsorg er 9,3 prosent høyere i 1. halvår 2007 enn i 1. halvår 2006. Tilsvarende er bruttoutgiftene innenfor barnehageområdet 15,5 prosent høyere, grunnskolen 4,0 prosent høyere og kommunehelse 8,3 prosent høyere. Dette viser at regjeringens satsing på kommuneøkonomi gir resultater.

- *for 2006 skal veksten i kommunenes og fylkeskommunenes frie inntekter være 5,4 milliarder kroner, inkludert 225 millioner kroner i økt regionaltilskudd*
I tilleggsproposisjonen for 2006 ble det lagt opp til en vekst i frie inntekter på 5,7 milliarder kroner. Regnskapstall for 2006 viser at veksten i frie inntekter ble 10,3 milliarder kroner. Den sterke veksten skyldes både en bevisst politisk satsing på kommuneøkonomien og at de kommunale skatteinntekter i 2006 ble høyere enn forutsatt.
- *gjennom en forpliktende flerårig opptrappingsplan rette opp den økonomiske ubalansen i kommunesektoren*
En flerårig opptrappingsplan for oppretting av den økonomiske ubalansen ble lagt fram i kommuneproposisjonen for 2007. Regjeringen legger opp til realvekst i kommunesektorens inntekter i 2008 på 6,2 milliarder kroner. Samlet vil det reelle inntektsnivået i 2008 være 20,8 milliarder kroner høyere enn i 2005.

Styrkingen av kommuneøkonomien gir resultater. I 2004 var kommunesektorens netto driftsresultat 2,2 prosent av driftsinntektene. I 2005 og 2006 ble netto driftsresultat hhv. 3,6 prosent og 5,5 prosent. Kommunesektoren har også styrket tjenesteproduksjonen i 2006. Blant annet fikk vel 11 400 flere barn plass i barnehage, det ble utført 900 flere årsverk i grunnskolen og 5 900 flere årsverk i pleie- og omsorgssektoren.

- *gjøre konsultasjonsordningen mellom stat og kommune mer forpliktende slik at de totale ressursene innenfor offentlig sektor kan utnyttes bedre*

Retningslinjer for bilaterale samarbeidsavtaler mellom regjeringen og KS er utformet, og trådte i kraft i juni 2006. Det er videre nedsatt en arbeidsgruppe med representanter fra staten og KS på det 3. konsultasjonsmøtet i 2007. Gruppen skal til det 2.

konsultasjonsmøtet i 2008 gjennomgå feltet bilaterale samarbeidsavtaler med tanke på omfang, innretning og videre oppfølging. I tillegg er rutiner for involvering av KS i kostnadsberegninger av statlig initierte reformer i kommunesektoren innført fra konsultasjonsåret 2007. Et slikt kostnadsberegningssamarbeid skal bidra til å gjøre regjeringens beslutningsgrunnlag best mulig, og tilrettelegge for en best mulig oppslutning om reformen i kommunesektoren ved å synliggjøre at partene i konsultasjonsordningen er enige om de kostnadsberegningene som er lagt til grunn.

- *den kommunale egenandelen i toppfinansieringsordningen for særlig tunge brukere reduseres og regelverket knyttet til utgifter som regnes inn i den kommunale egenandelen gjennomgås*

Regjeringen foreslår en betydelig styrking av toppfinansieringsordningen for særlig ressurskrevende tjenester fra 2008. Staten vil i 2008 dekke 85 prosent av kommunenes utgifter til særlig ressurskrevende tjenester utover innslagspunktet. Staten dekker i dag 70 prosent av kommunenes utgifter utover innslagspunktet. Regjeringens forslag innebærer derfor en halvering av kommunenes egenandel. Dette innebærer at kommunenes frie inntekter avlastes med nesten 500 millioner kr. Samtidig blir dagens toppfinansieringsmodell foreslått endret slik at den enkelte kommune får kompensert en fast andel av egne utgifter utover innslagspunktet. I dagens ordning er det lagt til grunn lik egenandel per innbygger. Endringen av modell betyr også at inntektene er kjent for kommunene det året utgiftene påløper, og kommunene kan derfor inntektsføre inntektene det samme året som utgiftene oppstår. Modellendringen fører derfor til bedre forutsigbarhet for kommunene. I tillegg til at modellen er mer forutsigbar, er den også enklere å forstå. Tilskuddet blir flyttet fra Helse- og omsorgsdepartementets budsjett til Kommunal- og regionaldepartementets budsjett fra 2008.

By og land

Folk skal ha valgfrihet til å bo både i bygd og by. Stortingsmeldingen om distrikts- og regionalpolitikken som ble lagt fram i juni 2006, er en strategisk plan for en mer aktiv og målrettet distrikts- og regionalpolitikk som vil bli fulgt opp med økonomiske virkemidler i forbindelse med de ordinære budsjettprosessene. Gjennomføringen av

differensiert arbeidsgiveravgift og utvidelsen av det distriktpolitiske virkeområdet er så langt det viktigste distrikts- og regionalpolitiske grepet.

- *gjennomføre en vesentlig styrking av de distriktpolitiske virkemidlene, blant annet gjennom å utnytte det regionalpolitiske handlingsrommet og arbeide aktivt internasjonalt for å øke handlingsrommet i regional- og næringspolitikken*

De distriktpolitiske virkemidlene er styrket med 99 millioner kroner fra saldert budsjett for 2005 til saldert budsjett for 2006 og med 152 millioner kroner fra saldert for 2006 til saldert budsjett for 2007. Dette innebærer en økning på om lag 11 prosent. Fra 2007 til 2008 er økningen på 115 millioner kroner (7,2 prosent). ESA har godkjent Norges forslag til nytt virkeområde for de direkte bedriftsrettede distriktpolitiske virkemidlene. Neste skritt blir at ESA behandler notifikasjoner av ordninger knyttet til det distriktpolitiske virkeområdet.

- *legge fram en stortingsmelding om handlingsrom og muligheter i distriktpolitikken* St.meld. 21 (2005-2006) *Med hjarte for heile landet*, ble lagt frem i juni 2006. Denne konkretiserer innholdet i Regjeringens nye distrikts- og regionalpolitikk. Småsamfunnsatsing og kulturbasert næringsutvikling er spesielt framhevet i meldingen.

- *gjeninnføre ordningen med geografisk differensiert arbeidsgiveravgift* Ordningen med differensiert arbeidsgiveravgift ble gjeninnført fra 1. januar 2007. Den nye ordningen, inkludert en fribeløpsordning, omfatter hele 90 prosent av avgiftsfordelen i ordningen før omleggingen i 2004. Omleggingen er provenynøytral i forhold til ordningen som gjaldt inntil 2004, og de områdene som ikke fikk gjeninnført ordningen, eller som fikk gjeninnført ordningen med en høyere sats, blir kompensert gjennom næringsrettede midler til regional utvikling.

- *iverksette et eget satsingsprogram med fokus på utvikling av småsamfunn, herunder videreutvikle støtten til utkantbutikker*

I 2006 og 2007 avsatte regjeringen henholdsvis 23,5 millioner kroner og 50 millioner kroner til småsamfunnsatsingen. I 2008 er foreslått ytterligere 34 millioner kroner til formålet. I perioden 2006-2007 har Kommunal- og regionaldepartementet igangsatt og medfinansiert om lag 38 pilotprosjekter innenfor hovedoverskriftene god tjenestetilgang, næringsutvikling og attraktive steder. Pilotarbeidet følges opp og evalueres. MERKUR og utviklingsstøtte til utkantbutikker videreføres innenfor satsingen.

- *bidra med statlig finansierte tiltak for å bedre integreringen, motarbeide den økte fattigdommen og bekjempe rusmiddelmisbruk. Et bedre samarbeid mellom staten, kommunene og frivillige organisasjoner må prioriteres for å nå disse målene*

Regjeringen har i statsbudsjettet for 2007 lagt fram handlingsplaner mot fattigdom og for inkludering av innvandrerbefolkningen på over 1 milliard kroner. Disse videreføres i budsjettet for 2008.

En opptrappingsplan for rusfeltet er langt fram høsten 2007 i tråd med Soria Moria - erklæringen. Russpørsmål er en integrert del av helse- og omsorgstjenesten i kommunal sektor og i spesialisthelsetjenesten. Styrking av kommunesektoren og sykehussektoren gir derfor et godt fundament for planen. På enkelte områder kreves tiltak som er spesifikt rettet mot rusfeltet.

I revidert nasjonalbudsjett for 2006 ble det bevilget 20 millioner kroner knyttet til oppfølging av arbeidet med å bekjempe bostedsløshet. Samarbeidsforholdene mellom NAV og kommunene i forbindelse med introduksjonsordningen skal revideres og forbedres.

Arbeids- og inkluderingsdepartementet har jevnlige møter med de landsdekkende organisasjonene på innvandrerfeltet. Regjeringen har et dialogforum med ungdom med innvandrerbakgrunn hvor ulike temaer diskuteres.

Arbeids- og inkluderingsdepartementet har ved flere anledninger hatt møter og høringer med representanter fra frivillige organisasjoner, kunnskapsmiljøer og etater, samt KS.

- *gjennomføre tiltak for områder i storbyene som har særlige utfordringer, slik som Groruddalen i Oslo*

I budsjettet for 2007 ble det opprettet nytt tilskudd til Groruddalen på 43 millioner kroner. Denne ordningen forvaltes av Husbanken. Sammen med øvrige bidrag på budsjettet er det satt av totalt 200 millioner kroner til Groruddalen. Pengene skal brukes til opprustning av boliger og boligområder, friluftarealer, samferdselstiltak som tilrettelegging for kollektivtrafikk og støyskjerming, og egne tiltak for god integrering. Groruddalen prioriteres i forbindelse med tildeling av storbymidler til barn og unge i 2007.

Bevilgningen "Tilskudd til innvandrerorganisasjoner og annen frivillig virksomhet" økes med 2 millioner kroner for 2007. Av disse går 1 million kroner til tilskudd til landsdekkende organisasjoner, mens 1 million kroner avsettes til frivillige organisasjoner og virksomhet i Groruddalen i Oslo.

I hovedstadsmeldingen St.meld. nr. 31 (2005-2007) Åpen, trygg og skapende hovedstadsregion varsles det en forsterket innsats i Groruddalen og en ny områdesatsing i Søndre Nordstrand.

Satsingen på Groruddalen blir videreført i regjeringens forslag til statsbudsjett for 2008. Miljøverndepartementet øker støtten til grønne områder og kulturmiljøer. Kommunal- og regionaldepartementet støtter bolig- og stedsutvikling, mens Arbeids- og inkluderingsdepartementet og andre departement støtter oppvekst, utdanning og inkludering. Samferdselsdepartementet viderefører arbeidet med miljøvennlig transport.

- *innføre et særskilt lovfestet vern av Oslomarka og andre bymarker*

Et utkast til lov om naturområder i Oslo og nærliggende kommuner er på høring med frist 15. november 2007. Dagens markagrense er sikret ved en rikspolitisk bestemmelse for marka fram til ny lov har trådt i kraft.

- *legge fram en egen hovedstadsmelding*

Regjeringen har for første gang presentert en egen hovedstadsmelding, St.meld. nr 31 (2006-2007) *Åpen, trygg og skapende hovedstadsregion* (Hovedstadsmeldingen). Den viser at Oslo er mulighetenes hovedstad, men at det er store forskjeller på levekårene for innbyggerne. Regjeringen legger vekt på at Norge trenger en sterk hovedstadsregion og at hovedstadspolitikken er en viktig del av en differensiert regionalpolitikk. Hovedstadsmeldingen presenterer en samlet politikk på tvers av sektorer for hovedstadsregionen med det mål at den skal utvikle seg til en åpen, trygg og skapende region. Regjeringen vil gjøre en ekstra innsats for å redusere de store levekårsforskjellene i Oslo og varsler i meldingen en forsterket innsats i Groruddalen og en ny områdeinnsats i Søndre Nordstrand. Regjeringen peker på de store styringsutfordringene i hovedstadsregionen (spesielt for arealpolitikk, transport og miljø), og understreker at de regionale styringsutfordringene må løses.

Kapittel 7. Et arbeidsliv med plass til alle

Kamp mot arbeidsledighet og for et inkluderende arbeidsliv er et hovedmål for vår politikk. Menneskene er vårt lands viktigste ressurs. For den enkelte er arbeid den viktigste sikring for egen inntekt.

Fra Soria Moria-erklæringen

Vi har rekordhøy sysselsetting, og arbeidsledigheten har kommet ned til et nivå vi ikke har sett siden 1980-tallet. Fra denne regjeringen tiltrådte har antall sysselsatte økt med om lag 140 000 personer og 50 000 personer har gått fra ledighet til arbeid.

Regjeringen la 3. november 2006 fram St.meld. nr. 9 (2006-2007) Arbeid, velferd og inkludering. Hovedmålet var å legge fram strategier og tiltak for å styrke inkluderingen i arbeidslivet av personer i arbeidsfør alder som har problemer med å få innpass og fotfeste i arbeidslivet, eller som er i fare for eller i ferd med å falle ut av det.

Hovedgrepene i meldingen var:

- Forebyggende og tilretteleggende tiltak rettet mot bedrifter.
- Ny, forenklet tidsbegrenset inntektssikring i folketrygden erstatter dagens rehabiliteringspenger, attføringspenger og tidsbegrenset uførestønad.
- Nytt kvalifiseringsprogram og ny kvalifiseringsstønad for personer med vesentlig nedsatt arbeids- og inntektsevne, og med ingen eller svært begrensede ytelser til livsopphold i folketrygden.
- Velferdskontrakt skal brukes systematisk prinsipp for å konkretisere gjensidige forventninger, krav og forpliktelser mellom forvaltning og bruker.
- Mer fleksibel og bedre samordnet bruk av virkemidler i arbeids- og velferdsforvaltningen og i samarbeid med bl.a. arbeidsliv, utdannings- og helsetjenester. Virkemidlene skal tilpasses bedre til den enkeltes behov, forutsetninger og ressurser med sikte på å komme i arbeid.
- Videreutvikle arbeidsrettede tiltak og tjenester, både generelle tiltak og spesielle tiltak rettet mot funksjonshemmede, innvandrere og for å bekjempe fattigdom

Stortinget sluttet seg til hovedgrep og forslag i meldingen, jf. Innst. S. nr. 148 (2006-2007). Regjeringen følger opp stortingsmeldingen med nødvendige lov- og budsjettforslag og sørger for god iverksetting i bl.a. Arbeids- og velferdsetaten.

Lovforslaget om nytt kvalifiseringsprogram ble lagt fram for Stortinget i juni (Ot.prp. nr. 70 (2006-2007)). Pengene fordeles i takt med etableringen av NAV kontorer fra høsten 2007. Arbeids- og inkluderingsdepartementet (AID) vil høsten 2007 sende ut et høringsnotat om konkretisering av forslag til ny tidsbegrenset inntektssikring samt endringer i tiltaksregelverket. Departementet har sendt utkast til endringer i

arbeidsmarkedsforskriften på høring 10. september. Alle varslede regleverksendringer skal være på plass fra 2009.

- *opprette flere tiltaksplasser/ opprette flere tiltaksplasser for å integrere personer som ellers faller utenfor i det ordinære arbeidsliv, og ha gode finansieringsordninger for å opprette varig tilrettelagte arbeidsplasser (VTA og arbeidsplasser i Vekstbedriftene (attføringsbedrifter)*

For 2008 foreslår regjeringen et samlet tiltaksnivå på om lag 40 000 plasser, fordelt på om lag 11 800 plasser for ordinære arbeidssøkere og om lag 28 200 plasser for yrkeshemmede arbeidssøkere. Dette er en styrking på om lag 200 plasser i forhold til budsjettet for 2007 som følger av at innsatsen overfor arbeidssøkere med psykiske lidelser styrkes i forbindelse med strategiplanen for arbeid og psykisk helse.

Selv om tiltaksnivåene som foreslås for 2008 er omtrent på linje med nivåene i 2007, innebærer forslaget for 2008 en betydelig styrking av innsatsen overfor langtidsledige, ungdom, innvandrere og andre som har problemer med å komme i arbeid. Dette som følge av at ledigheten er betydelig redusert og at antall yrkeshemmede også viser en tydelig nedgang. Siden denne regjeringen tok over, er tiltaksnivået rettet mot yrkeshemmede økt med knappe 2 000 tiltaksplasser.

Som en oppfølging av Soria Moria-erklæringen, foreslår regjeringen å innføre en tiltaksgaranti som innebærer tilbud om arbeidsmarkedstiltak for ventestønadmottakere som har vært helt ledige de siste seks månedene eller lenger, og andre langtidsledige som har vært helt ledige de siste to årene eller lenger. Samtidig avvikles ordningen med ventestønad for nye tilfeller fra 1.1.2008. De som allerede mottar ventestønad kan motta dette inntil 1.7.2008.

For å øke tilbudet av arbeidskraft foreslår regjeringen videre at forsøket med tidsubestemt lønnstilskudd gjøres landsdekkende i 2008. Forsøket, som ble igangsatt i fem utvalgte fylker i 2007, reduserer den økonomiske risikoen arbeidsgiver påtar seg ved å ansette personer med usikker og redusert arbeidsevne. I løpet av 2008 innføres også nye avklarings-, og oppfølgings- og formidlingstiltak for personer mer mer omfattende behov for utprøving av arbeidsevne og oppfølging for å komme i arbeid.

Det høye nivået på arbeidsmarkedstiltak er også en viktig del av regjeringens innsats for å bekjempe fattigdom og sikre inkludering og integrering av innvandrerbefolkningen. Nivået vil videre dekke behovet for tiltaksplasser knyttet til det nye kvalifiseringsprogrammet i 2008.

- *forbedre dagpengeordningen og rette opp kutt*

Ferietilleggsordningen er gjeninnført med virkning f.o.m. 1. juli 2006. Antall ventedager før man får dagpenger ble i forbindelse med statsbudsjettet for 2007 redusert fra 5 til 4 dager. I statsbudsjettet 2008 er antall ventedager foreslått videre redusert fra 4 til 3 dager.

Antall ventedager for permitterte i fiskeindustrien er i statsbudsjettet 2008 foreslått redusert fra 4 til 0 dager.

- *opprette langt flere trainee plasser og opplæringsjobber i offentlig sektor, spesielt innrettet mot unge nyutdannede*

Fornyings- og administrasjonsdepartementet gjennomfører et trainee-program for personer med nedsatt funksjonsevne som har høyere utdanning. 15 traineer med nedsatt funksjonsevne er pr. oktober 2007 tilsatt i sentralforvaltningen.

- *innføre en ungdomsgaranti til alle under 25 år som sikrer individuell oppfølging av ungdom og tilbud om arbeid, utdanning eller opplæring*

Ungdom under 20 år som er uten skoleplass eller arbeid, skal få tilbud om arbeidsmarkedstiltak gjennom den eksisterende ungdomsgarantien. For ungdom 20-24 år er det fra og med 2007 innført en oppfølgingsgaranti. Arbeidssøkere i alderen 20-24 år som har vært ledige de siste tre måneder eller lenger, skal være garantert oppfølging. Fokuset i oppfølgingsgarantien skal være jobbsøking, egenaktivitet og motivasjon. Oppfølgingen skal videre være tilpasset den enkeltes forutsetninger og behov, med sikte på raskest mulig overgang til arbeid eller utdanning. I samarbeid med fylkeskommunen skal Arbeids- og velferdsetaten bidra til at unge ledige uten fullført videregående opplæring med (eller fare for) lange stønadsperioder, gis mulighet for tilrettelagt opplæring.

- *gjøre det lettere å kombinere arbeid og trygd og innføre ordning med uføretrygd som lønnstilskudd i alle fylker*

Som oppfølging av St.meld. nr 9 (2006-2007) Arbeid, velferd og inkludering har Regjeringen i 2007 startet forsøk i fem fylker med tidsubestemt lønnstilskudd. Disse fylkene er Vestfold, Aust-Agder, Nord-Trøndelag, Finnmark og Akershus. I St.prp nr 1 foreslås det å gjøre forsøket landsomfattende fra 2008. Forsøket skal forbeholdes personer i og utenfor arbeidslivet som har varig og vesentlig nedsatt arbeidsevne og hvor alternativet kan være overgang til uførepensjon. Tidsubestemt lønnstilskudd skal være vurdert før uførepensjon. Gjennom forsøket kan arbeidsgivere som beholder eller ansetter personer med redusert arbeidsevne på grunn av helsemessige og/eller sosiale årsaker, gis kompensasjon i form av lønnstilskudd.

- *stortingsmelding om arbeidsmigrasjon med vurdering av lovverk og virkemidler*

Våren 2008 vil Regjeringen legge fram en stortingsmelding om arbeidsmigrasjon. Stortingsmeldingen skal drøfte eksisterende politikk og vurdere tiltak som kan gjøre det norske arbeidsmarkedet mer attraktivt, særlig for kompetent arbeidskraft fra land i – og utenfor – EØS-området. I denne sammenheng er det blant annet aktuelt å se nærmere på behovet for arbeidskraft framover; virkninger av arbeidsinnvandring på arbeidsmarkedet; forholdet mellom arbeidsinnvandring og andre typer innvandring; integreringsmessige utfordringer; erfaringer med arbeidsinnvandring i andre land; og virkninger av arbeidsinnvandring i avsenderlandene.

- *utredning av arbeidsmiljølovens "70-årsgrense"*

I Stortingsmelding nr. 6 (2006-2007) Om seniorpolitikk går det frem at regjeringen vurderer å øke aldersgrensen fra 70 til 72 år. Utredningsarbeid er igangsatt der man vil ta opp til drøftelse både om, og i hvilken utstrekning, aldersgrensen bør heves og/eller om bestemmelsen bør endres på annen måte. Partene og relevante interesseorganisasjoner deltar i utredningsarbeidet i form av en referansegruppe. Utredningens skal ferdigstilles og sendes på høring innen utgangen av 2007.

- *rett til deltid for arbeidstakere over 62 år*

Arbeids- og inkluderingsdepartementet har sendt ut et forslag om rett til redusert arbeidstid (deltid) for arbeidstakere over 62 år på høring. Forslaget er en tilpasning til pensjonsreformen hvor det legges opp til at alderspensjonen til folketrygden skal kunne tas ut helt eller delvis fra 62 år og at det skal være mulig å kombinere arbeid og pensjon uten avkorting i pensjonen.

Arbeidstakerrettigheter

Noe av det første Regjeringen gjorde etter overtakelsen var å reversere de forslagene Bondevik II-regjeringen kom med som ville svekket arbeidstakernes rettigheter. Arbeidsmiljøloven er styrket og regjeringen har lagt fram en egen plan for å stanse sosial dumping.

- *reversere vedtak om økt adgang til midlertidige ansettelser*

Gjennomført gjennom Ot.prp. nr. 24 (2005-2006). Regjeringen fremmet våren 2006 forslag om å endre universitets- og høyskoleloven slik at adgangen til åremålsansettelser i undervisnings- og forskerstillinger når vedkommende skal delta i prosjekt, fjernes, jf. Ot.prp. nr. 79 (2005-2006).

- *sikre stillingsvernet og beholde retten til å stå i stilling under ankebehandling av en tvistesak*

Gjennomført gjennom Ot.prp. nr. 24 (2005-2006).

- *gjeninnføre reglene for overtid som de var før 2003*

Gjennomført gjennom Ot.prp. nr. 24 (2005-2006).

- *reversere endringer i tjenestemannsloven vedtatt våren 2005, herunder gjeninnføre ventelønnsordningen*

Ventelønnsordningen er videreført slik den var før lovforslaget om statens embets- og tjenestemenn våren 2005, St.prp. nr.1 Tillegg nr. 1 (2005-2006). Bevilgningen ble i St.prp. nr.1 Tillegg nr. 1 (2005-2006) justert opp med 45 millioner kroner til 460 millioner kroner.

- *oppretholde arbeidstakernes rettigheter i sykelønnsordningen*

Regjeringen vil ikke foreslå noen endringer i sykelønnsordningen for arbeidstakere.

- *forsterke samarbeidet og forpliktelsene med arbeidslivets parter for å skape et reelt inkluderende arbeidsliv*

Ny IA-avtale er inngått 14.12.2005 og tillegg til IA-avtale av 6.6.2006. Det er mai 2007 inngått ny tilleggavtale om måltall for delmål 2 om rekruttering av personer med redusert funksjonsevne.

Nye regler i arbeidsmiljøloven og folketrygdloven som presiserer og skjerper virksomhetenes plikt til oppfølging av og tilrettelegging for sykemeldte arbeidstakere, trådte i kraft 1. mars 2007. Dette innebærer blant annet krav til at det avholdes dialogmøter mellom arbeidsgiver og arbeidstaker. Arbeidsgiver har fortsatt hovedansvaret for tilrettelegging og oppfølging av sykmeldte på arbeidsplassen. Det stilles nå økte krav til mer aktivitetsorienterte tiltak tidligere i sykmeldingsperioden, og muligheten for kontroll og sanksjoner er større. Hovedendringene er at arbeidsgiver i enda større grad enn tidligere skal tilrettelegge for og følge opp sykmeldte. Arbeidstaker og lege/sykmelder har fått større medvirkningsplikt.

På bakgrunn av enigheten i Sykefraværsutvalget har Regjeringen styrket virkemidlene i IA-avtalen. Blant annet er rammen for tilretteleggingstilskuddet økt med 150 millioner kroner og tjenestene fra arbeidslivssentrene er styrket med 25 millioner kroner. Videre er Arbeidstilsynets tilsynsfunksjon og Arbeids- og velferdsetatens kontrollfunksjon styrket med henholdsvis 20 og 30 millioner kroner.

Videre er det avsatt 604 millioner kroner i statsbudsjettet for 2007 til Tilskudd til helse- og rehabiliteringstjenester. Formålet er å bidra til å bringe sykmeldte raskere tilbake til arbeid og derved redusere sykefraværet. Midlene er fordelt til de regionale helseforetakene og til Arbeids- og velferdsetaten.

Arbeidstilsynet er fra 2007 styrket med 20 millioner kroner for å bedre etatens evne til å kontrollere virksomhetenes etterlevelse av reglene om sykefraværsoppfølging og tilrettelegging. Satsingen er foreslått økt til 24 millioner kroner fra 2008 og omfatter også en styrking av myndighetenes oppfølging av virksomhetenes bruk av bedriftshelsetjenesten i denne sammenheng.

- *styrke vernet av ansatte som sier ifra om kritikkverdige forhold på arbeidsplassen*
Gjennomført gjennom Ot. prp. nr. 84 (2005-2006). Varslingsretten er styrket ved at vi har fått nye regler som lovfester arbeidstakers rett til å varsle, som styrker vernet mot gjengjeldelser og som pålegger arbeidsgivere å legge forholdene til rette for varsling i virksomheten. Reglene ble vedtatt ved lov av 1. desember 2006 og trådte i kraft 1. januar 2007.

- *bidra til å likestille skiftarbeid og sammenlignbart turnusarbeid i samarbeid med partene i arbeidslivet*

En partssammensatt arbeidsgruppe klarte ikke å komme til enighet om en omforent definisjon av hva som skal til for at turnusordninger skal anses sammenliknbare med skiftordninger.

- *følge opp retten for deltidsansatte til å utvide sin stilling ved nyansettelser*

Fra 1. januar 2006 ble det i arbeidsmiljøloven innført en rett for deltidsansatte til å utvide sin stilling fremfor at det blir foretatt nyansettelse. Regjeringen følger nøye med på om den nye bestemmelsen fungerer etter sin hensikt. Det er imidlertid for tidlig å konkludere enda, men dersom det viser seg at bestemmelsen ikke har ønsket effekt vil regjeringen vurdere lovendring.

- *kartlegge årsakene til sykmelding og uførhet*

Regjeringen har etablert en ny forskningssatsing som skal bidra til å øke kunnskapsgrunnlaget om årsaker til sykefravær og utstøting fra arbeidslivet med sikte på å sikre forskningsbasert kunnskap om effektive virkemidler for å redusere sykefravær og uførhet. Årsakene til sykefravær og utstøting fra arbeidslivet må søkes blant flere faktorer enn i diagnoser og sykdom alene. Viktige tema for satsingen vil være:

- Helse, sosioøkonomisk status og spesielt utsatte grupper
- De helserelaterte trykdeordningene
- Arbeidsplass, -miljø og -helse.

Forskningssatsingen gjennomføres i perioden 2007-2016 og har fra 2008 en finansiering på 30 millioner kroner pr år. Satsingen støttes av partene i arbeidslivet.

- *sørge for en seniorpolitikk som bidrar til at eldre oppfattes som en positiv ressurs for arbeidslivet*

Aktiviteten fra krafttaksperioden er opprettholdt for Senter for seniorpolitikk i 2006. I forbindelse med statsbudsjettet for 2007 er dette videreført. I 2007 ble det lagt fram en stortingsmelding om seniorpolitikk.

I forbindelse med statsbudsjettet for 2007 er det vedtatt 20 millioner kroner til forsøk med redusert arbeidstid for seniorer for å teste ut om dette fører til senere pensjoneringstidspunkt.

- *lage handlingsplaner med klare måltall for rekruttering av funksjonshemmede og innvandrere til offentlige stillinger, og for økning av avgangsalder i offentlig sektor*

Fornyings- og administrasjonsdepartementet foretar årlige kartlegginger av rekruttering av personer med innvandrerbakgrunn og redusert funksjonsevne i staten.

Arbeids- og inkluderingsdepartementet har et generelt krav i tildelingsbrevene til sine underliggende etater om rapportering på antall og andel ansatte med innvandrerbakgrunn, samt hvilke tiltak etatene har for å styrke rekrutteringen av personer med innvandrerbakgrunn.

- *opprette en likelønnskommisjon*

Likelønnskommisjonen ble opprettet ved Kongelig resolusjon 16.6.2006. Fylkesmann Anne Enger Lahnstein er leder for kommisjonen, som har frist til 1. mars 2008.

- *bidra til forsøk med 6-timersdag/arbeidstidsreformer i samarbeid med partene i arbeidslivet*

I statsbudsjettet for 2006 ble det satt av 10 millioner kroner til forberedelser av forsøk med 6-timersdag. I forbindelse med statsbudsjettet for 2007 er det vedtatt 20 millioner kroner til forsøk med redusert arbeidstid for seniorer for å teste ut om dette fører til senere pensjoneringstidspunkt. Forsøket kom i gang høsten 2007 og omfatter om lag 330 medarbeidere som er 62 år eller eldre i Skatteetaten, Statens vegvesen, fylkemannembetene og to bispedømmer. Forsøksdeltakerne skal jobbe 80 prosent av vanlig arbeidstid men motta full lønn. Forsøket skal avsluttes høsten 2009. Det vil også bli utført studier og analyser av arbeidstidsreduksjoner for andre grupper, som eksempelvis barnefamilier eller turnusarbeidere.

Sosial dumping

Mange arbeidsgivere sliter med å få nok folk og folk med riktige kvalifikasjoner. Derfor er det positivt at vi får flere utenlandske arbeidstakere som ønsker å gjøre en jobb i Norge. Det som ikke er bra er at dette kan åpne for sosial dumping. Regjeringen jobber aktivt med tiltak som skal forhindre at arbeidstakere fra andre land blir dårlig behandlet. Arbeidstilsynet er styrket og har fått sterkere sanksjonsmuligheter. Gjennom en egen handlingsplan har regjeringen iverksatt en offensiv mot sosial dumping.

- *for å sikre at norske lønns- og arbeidsvilkår overholdes ved arbeid i Norge, vil vi ta initiativ til en bred vurdering av lovverk og virkemidler*

Initiativet er tatt i Handlingsplanen mot sosial dumping, som regjeringen la fram i revidert budsjett 2006. Handlingsplanen følges opp kontinuerlig, se særlig tiltak fremmet i Ot.prp. nr 92 (2005-2006) og Ot.prp. nr. 56 (2006-2007).

- *innføre en ordning med godkjenning og kontroll av firma som driver arbeidsutleie*
Ryddigere forhold for inn- og utleie av arbeidskraft er et av tiltakene i Handlingsplan mot sosial dumping. Forslag om innstramming i arbeidsmiljølovens regler for innleie er vedtatt i samsvar med Ot.prp. nr. 56 (2006-2007) Det er sendt ut forskrift om melde- og registreringsplikt for bemanningsforetak som skal drive virksomhet i Norge.

- *stille krav om norske lønns- og arbeidsvilkår i alle offentlige anbudsprosesser*
Forslag til nødvendig lovhjemmel i lov om offentlige anskaffelser har vært på høring og det tas sikte på å utarbeide forskrifter som skal tre i kraft 1. januar 2008.

- *sikre tillitsvalgte innsyn i lønns- og arbeidsvilkårene underentreprenører tilbyr sine arbeidstakere*

Dette arbeidet er en del av oppfølgingen av tiltakene i Handlingsplan mot sosial dumping både når det gjelder forbedring av allmenngjøringsordningen og ryddigere forhold knyttet til inn- og utleie. Forslag om innsynsrett for tillitsvalgte med det formål å sikre etterlevelse av allmenngjøringsforskrifter er vedtatt i samsvar med Ot.prp. nr. 56 (2006-2007). Utkast til forskrift er sendt på høring.

- *sikre Arbeidstilsynet ressurser til å intensivere sin innsats på området*

For 2006 ble statsbudsjettet styrket med 2,3 millioner kroner til Arbeidstilsynet og 2 millioner kroner til Petroleumstilsynet. I RNB ble det bevilget ytterligere 3 millioner kroner til Arbeidstilsynet og 1 millioner kroner til Petroleumstilsynet. Disse bevilgningene ble videreført i statsbudsjettet for 2007 med helårsvirkning, dvs. 6 millioner kroner til Arbeidstilsynet og 2 millioner kroner til Petroleumstilsynet. Arbeidstilsynet og Petroleumstilsynet har fått kompetanse til å gi pålegg og bruke tvangsmulkt og stansing når de utfører tilsyn eller allmenngjøringsloven og utlendingsloven. Arbeidstilsynet foreslås styrket med 10 millioner kroner i budsjettet for 2008, en ytterligere styrking på 5 millioner kroner i forhold til revidert budsjett 2007.

Ny og forbedret forskrift om id-kort i bygge- og anleggsbransjen er fastsatt og de nye id-kortene vil tas i bruk for hele bransjen fra 1. januar 2008.

Sammen med partene i arbeidslivet skal AID utvikle en helhetlig informasjonsstrategi i forhold til arbeidsinnvandrere. Enkel, relevant og korrekt informasjon skal foreligge for dem som trenger det. Også Arbeidstilsynet jobber aktivt med informasjon og skal bl.a. delta i Servicekontoret for utenlandske arbeidstakere og arbeidsgivere, sammen med Skatteetaten, politiet og UDI.

Kapittel 8. Sosialpolitikk

Likeverdighet og frihet for alle avhenger av viljen til reell omfordeling. Det er behov for en målrettet politikk med en satsing på flere tiltak for å komme i arbeid gjennom en videreføring av arbeidslinjen, en generell politikkendring for å skape mindre økonomiske forskjeller og bedring av økonomiske ytelser for mennesker som i dag lever på så lave inntekter at det må betegnes som fattigdom.

Fra Soria Moria-erklæringen

Regjeringen har som mål å avskaffe fattigdom i Norge. Siden regjeringsskiftet er nivået på tiltak rettet mot fattigdom økt med om lag 1,6 milliarder kroner.

Regjeringen vektlegger et bredt forebyggende perspektiv, og gjør noe med forhold som bidrar til å skape og opprettholde fattigdom innenfor oppvekstmiljø og utdanningssystem, innenfor arbeidsmarked og arbeidsliv og innenfor velferdsordningene. Dette er viktige investeringer i framtiden, hvor avkastningen trolig først vil bli synlig noe fram i tid.

Regjeringen styrket, etter at den tiltrådte høsten 2005, den målrettede innsatsen i statsbudsjettet for 2006 med nærmere 500 millioner kroner utover Bondevik II-regjeringens opprinnelige budsjettforslag på 263 mill kr. Innsatsen mot fattigdom ble ytterligere styrket i Revidert nasjonalbudsjett for 2006. Regjeringen la sammen med forslaget til statsbudsjett for 2007 fram en Handlingsplan mot fattigdom. Gjennom denne handlingsplanen ble innsatsen mot fattigdom ytterligere styrket med 710 millioner kroner i 2007. Handlingsplanen er rettet inn mot 3 delmål:

- at alle skal gis mulighet til å komme i arbeid
- at alle barn og unge skal kunne delta og utvikle seg
- å bedre levekårene for de vanskeligst stilt

Tiltakene omfatter bl.a. styrket innsats når det gjelder målrettede arbeidsmarkedstiltak, kompetanse- og utviklingstiltak for å forebygge og redusere barnefattigdom, tiltak for barn med psykisk syke og/eller rusmiddelavhengige foreldre, barne- og ungdomstiltak i større bysamfunn, tiltak for ungdom i risikozonen og tiltak for å skaffe varig bolig for bostedsløse. De statlige veiledende satsene for økonomisk sosialhjelp ble i 2007 økt med 5 pst. ut over ordinær prisstigning.

I statsbudsjettet for 2008 følger Regjeringen opp handlingsplanen med en ytterligere styrking på 336,1 millioner kroner, samtidig med at tiltakene fra tidligere videreføres. Handlingsplan mot fattigdom er innrettet mot å bedre livsbetingelsene og mulighetene for den delen av befolkningen som har de laveste inntektene og de dårligste levekårene.

Fra 1. juli 2007 ble det innført ekstra barnetrygd når en av foreldrene blir alene med omsorgen for barn fordi ektefellen/samboeren sitter i fengsel.

- *en målrettet politikk med tiltak for at flest mulig kan leve av arbeidsinntekt*

Det viktigste tiltaket mot fattigdom er å legge til rette for at flest mulig av de som kan arbeide, får jobb med en inntekt de kan leve av. I løpet av de siste årene har utviklingen på arbeidsmarkedet bedret situasjonen også for grupper som har stått i fare for å falle ut av arbeidslivet. Antall langtidsledige har blitt halvert fra første halvår 2006 til første halvår 2007. Antall registrerte yrkeshemmede har avtatt med om lag 14 000 personer fra inngangen til 2005 til august 2007, tilsvarende en reduksjon på 14 prosent.

For å bidra til at lang flere av de som fortsatt står utenfor skal kunne komme inn på arbeidsmarkedet, foreslår regjeringen å opprettholde det samlede nivået for arbeidsmarkedstiltak på rundt 40 000 tiltaksplasser i 2008. Når ledigheten reduseres og nivået på antall plasser opprettholdes, innebærer dette en styrking av innsatsen overfor personer som har problemer med å komme i arbeid.

- *rett til velferdskontrakter. De som inngår kontrakt med målsetting om opplæring, arbeid, behandlingstilbud eller lignende skal ha ytelser opp mot SIFOs satser*

I Ot.prp. 70 (2006-2007) legger Regjeringen frem forslag om et kvalifiseringsprogram og en kvalifiseringsstønad på 2 G for de som deltar (ca 133 000 pr år). Ordningen er ikke behovsprøvd, så hvis en har barnetrygd, barnetillegg og statlig bostøtte kommer dette i tillegg. Loven ligger til behandling i Stortinget og vi skal starte opp dette i takt med etablering av NAV kontor fra høsten 2007. Det er satt av 53 millioner til dette i 2007. For 2008 foreslås en opptrapping med 183,5 millioner kroner.

- *økning av sosialhjelpssatsene*

Regjeringen foreslo i statsbudsjettet for 2007, som et ledd i handlingsplan mot fattigdom, å heve satsnivået i de statlige veiledende retningslinjene for utmåling av stønad til livsopphold med 5 prosent fra 1.1.2007 utover prisstigningen.

- *heving av barnetilleggene i sosial- og trygdeytelsene*

Barnetillegget for mottakere av attføringspenger og rehabiliteringspenger er økt med 10 kroner per barn per dag, fra 17 kroner til 27 kroner, fra 1. januar 2006. Jf. St.prp. nr. 1 (2005-2006) Tillegg nr. 1. Barnetillegget for tidsbegrenset uførestønad ble gjort behovsprøvd fra 1. juni 2006.

- *bedring av bostøtten, spesielt for barnefamilier*

Boutgiftstaket i bostøtten ble hevet med 10 000 kroner i storbyene i 2006. I september 2007 ble det innført månedlige vedtak på bostøtten. Regjeringen har startet en gjennomgang av bostøtten for å forenkle og forbedre ordningen, særlig i forhold til barnefamilier og aleneboende.

- *gjennomgang av egenandeler med sikte på å skjerme spesielle grupper*

Egenandelstak 2 ble redusert fra kr 3.500 for 2005 til kr. 2.500 for 2006.

Egenandelen for fysioterapi for pasienter som tidligere var fritatt for egenandel, ble fjernet fra 01.07.06. En gruppe legemidler ble flyttet fra trygden til de regionale helseforetakene fra 01.06.06. Egenandelene for disse legemidlene falt bort.

I 2007 er det gjennomført en reduksjon av trinnpris på legemidler. Dette gir redusert egenbetaling for pasientene. Fra 2007 er det fritak for egenbetaling for oppsøkende behandling overfor rusmiddelavhengige og overfor psykiatri.

For 2008 holdes de samlede egenandelene reelt på samme nivå. Det foreslås ingen økning i egenandelene under tak 1 og tak 2. Tak 2 er uendret. Tak 1 heves fra 1660 kroner til 1740 kroner. Prisen på enkelte legemidler reduseres og medfører lavere egenandel med om lag 33. mill kroner. Dessuten er finansieringen av legemiddelet TNF hemmere overført fra trygden til sykehusene, slik at egenandelene falt bort. Kommunenes mulighet for å ta egenbetaling for trygghetsalarm og matombringinger er innskjerpet.

- *bedre samordning mellom sosialhjelp og trygdeytelser for mennesker som av ulike årsaker ikke finner plass i arbeidslivet*

Den nye arbeids- og velferdsforvaltningen (NAV) gir et bedre utgangspunkt for bistand til personer i randsonen av arbeidsmarkedet og som har behov for et bredt spekter av statlige og kommunale tjenester og stønader, herunder økonomisk sosialhjelp.

Forslaget om kvalifiseringsprogram og kvalifiseringsstønad for utsatte grupper vil gi en bedre oppfølging av og inntektssikring for personer uten arbeid og som mangler rettigheter til inntektssikring etter folketrygdloven. I stortingsmeldingen om arbeid, velferd og inkludering gjennomgås de ulike ytelsene og ses i sammenheng. Her foreslås også omfattende reformer.

Ny arbeids- og velferdsforvaltning

Regjeringen gjennomfører nå NAV-reformen og foreslår å bevilge mer enn 1,3 milliarder kroner til gjennomføring i 2008. NAV - reformen er en av de største velferdsreformene i Norge og vil ha stor betydning for å få mennesker over fra passive stønader til aktive tiltak.

Arbeidet med iverksetting av NAV-reformen er i full gang. Lov om arbeids- og velferdsforvaltningen trådte i kraft 1. juli 2006. Rammeavtalen mellom KS og Arbeids- og inkluderingsdepartementet ble inngått 21. april 2006. Arbeids- og velferdsetaten ble opprettet 1. juli 2006 med et sentralt direktorat, en driftsorganisasjon og fylkesledd. Samtidig ble A-etat, trygdeetaten og NAV-interim nedlagt. Innen utgangen av 2009 skal det være etablert NAV-kontorer i alle norske kommuner. 25 pilotkontorer ble etablert i 2006. Om lag 110 NAV-kontorer vil bli etablert i løpet av 2007 og i årene 2008 og 2009 planlegges det etablerte hhv 140 og 180 NAV-kontorer.

Arbeids- og velferdsetaten skal etablere fylkesvise spesialenheter for forvaltning, samt avdelingskontorer i fylker med mest spredtbygd bosettingsmønster, og spesialenheter for pensjon i Harstad, Steinkjer, Ålesund, Porsgrunn og Groruddalen i Oslo. Spesialenhetene for forvaltning planlegges etablert i løpet av 1. halvår 2008, mens spesialenhetene for pensjon skal etableres innen utgangen av 2008.

Formålet med NAV-kontorene er at vi settes bedre i stand til å hjelpe flere arbeidsløse, sosialhjelpsmottakere og andre som ikke er i arbeidslivet ut i jobb. Arbeidsgivere skal gis service for å skaffe arbeidskraft. NAV-kontorene skal være arbeids- og velferdsforvaltningens kontaktpunkt med brukerne. NAV-kontorene skal ta skjønnsmessige beslutninger, blant annet beslutninger om attføring, rehabilitering og tidsbegrenset uførepensjon.

Boligpolitikk

Regjeringen mener boligpolitikken er en viktig faktor for å bekjempe fattigdommen. Derfor har regjeringen hevet boutgiftstaket betydelig i de åtte største byene i 2006 og har innført månedlige vedtak om bostøtte fra og med september 2007. Det ble bevilget ekstra 20 millioner kroner i revidert budsjett 2006 øremerket kampen mot bostedsløshet.

- *sette i gang et omfattende program for bygging av ikke-kommersielle utleieboliger, lavinnskuddsboliger, studentboliger og små eieboliger, jf føringene fra de tre partier i boligmeldingen*

I 2006 har Husbanken gitt tilskudd til etablering av 735 utleieboliger. Gjennomsnittlig tilskuddsbeløp er om lag 275 000 kroner per utleiebolig, og det utgjør 20 prosent av de samlede kostnadene for disse boligene. Det er foreløpig ikke satt i gang et omfattende program, støtteordningen er nylig evaluert. Totalt er det med forslaget til statsbudsjett for 2008 lagt til rette for bygging av nærmere 1700 nye studentboliger under denne regjeringen.

- *styrke bostøtten for å redusere boutgiftsbelastningen for økonomisk vanskeligstilte*
- September 2007 ble det innført månedlige vedtak i bostøtten. Mange husstander som skulle inn i ordningen måtte tidligere vente inntil 8 måneder fra søknadstidspunkt til første utbetaling av bostøtte. Tiltaket med månedlig vedtak innebærer at husstandene raskt vil kunne motta bostøtte når berettiget behov har oppstått. Dette tiltaket er kostnadsberegnet til 27 millioner kroner. Boutgiftstaket i de 8 største byene ble hevet med 10 000 kr i budsjettet for 2006. Videre har Regjeringen avvirket arealkravet på 40 kvadratmeter for mottakere av ulike trygdeytelser, langvarig sosialhjelp og yrkesskadeerstatning.

Regjeringen har nå en bred gjennomgang av bostøtteordningen. Stortinget vil bli forelagt dette senere.

- *avvikle bruk av hospits og gi bostedsløse tilbud om varig bolig*

Regjeringen styrket kampen mot bostedsløshet med en ekstra bevilgning i revidert budsjett på 20 millioner kroner i 2006. Midlene var rettet mot en ekstra innsats for å tilrettelegge boliger og oppfølgingstjenester for personer som oppholder seg i hospits og andre midlertidige botilbud.

Det ble i 2007 bevilget 10 millioner kroner til forsøksprosjekter i de fire store byene, samt i enkelte andre kommuner med utfordringer knyttet til bruk av midlertidige botilbud. Siktemålet er å utvikle metoder og tiltak for oppfølging av personer som oppholder seg i midlertidige botilbud, slik at disse kan få tilbud om varig bolig. Tiltaket må ses i sammenheng med målet om at ingen skal oppholde seg mer enn tre måneder i midlertidige botilbud, og videreføres i forslag til statsbudsjett for 2008.

- *gjennomgå husleielovene for å sikre at de boligpolitiske målsetningene ivaretas*
En ny paragraf i husleieloven trådte i kraft fra 1. juli 2007. Dette er en ny varslingsregel som skal legge til rette for at utleier kan varsle sosialtjenesten i kommunen om misligholdte leiekontrakter. På denne måten kan sosialtjenesten komme raskere inn i den enkelte sak og dermed unngå at folk blir kastet ut av boligen sin.

Arbeidet med å gjennomgå resten av husleieloven er i full gang. Et lovforslag vil bli sendt på høring høsten 2007 og forelegges Stortinget våren 2008.

- *gi tilskudd til bygging av heis for å sikre universell utforming i eksisterende boliger*
I regjeringens arbeid med å øke antall universelt utformede boliger, er installering av heis i lavblokker allerede et kriterium for å få grunnlån.

Regjeringen vil dessuten skjerpe kravene til installering av heis i flerfamiliehus og har sendt forslag på høring sommeren 2007.

- *Husbankens låneordninger skal brukes aktivt for å fremme nybygging.*
Det er satt en ramme på 13 milliarder kroner i budsjettet for 2007. Lånetilbudet er utvidet ved at Husbanken kan tilby 10 års fastrente.

- *legge fram en sak om aleneboendes levekår*
Stortinget blir orientert om aleneboendes levekår i statsbudsjettet 2008 gjennom BLDs budsjettproposisjon. Mange aleneboende er ressurssterke og møter ikke spesielle utfordringer i hverdagen. De trenger ingen særskilte tiltak. Aleneboende personer tilbys de samme tjenester som befolkningen generelt. Aleneboende rammes imidlertid økonomisk av å være alene med boutgifter og av at avgifter ikke gjenspeiler husstandens faktiske forbruk. Blant annet av den grunn har regjeringen besluttet at kommunene fra 1. januar 2008 ikke lenger skal ha adgang til å fastsette minimumsgebyrer for vann og avløp. Kommunene oppfordres også til å differensiere renovasjonsgebyret. Regjeringen har gjennomgått Husbankens virkemidler for å sikre at disse når aleneboende med svak økonomi. Gjennomgangen viser at ¾ av bostøtten går til aleneboende. Regjeringen vil følge denne ordningen og om den er tilpasset de særlige utfordringene aleneboende står overfor. De dårligst stilte aleneboende omfattes

av regjeringens helhetlige politikk som har som mål å utjevne levekårsforskjeller i befolkningen.

I tillegg arbeider regjeringen blant annet med:

- *videreutvikle samarbeidet med utbyggere for å sikre seriøsitet, høy kvalitet og produktivitet i byggenæringen*

Regjeringen har videreført Byggekostnadsprogrammet, det femårige samarbeidsprogrammet med byggenæringen som ble etablert i 2005. Programmet har som mål å øke effektiviteten i byggeprosessen, få bedre ledelse, bedre kvalitet og færre byggefeil. Regjeringen har etablert et forum på politisk nivå, ledet av kommunal- og regionalministeren, med sikte på å styrke huskjøperes og husbyggers situasjon i møte med den useriøse delen av byggenæringen. I forslag til ny plan- og bygningslov som skal legges fram mot slutten av 2007, skal reglene om tilsyn og kontroll av byggevirksomhet skjerpes. Det jobbes aktivt for å kartlegge eventuelle hull i regelverket og tette dem.

Habiliterings- og behandlingstiltak for rusmiddelavhengige

Regjeringen legger sammen med statsbudsjettet for 2008 fram en opptrappingsplan for rusfeltet. Det skal satses på hele rusfeltet gjennom effektive forebyggingstiltak, kapasitet og kvalitet i behandlingen, langsiktig oppfølging og mulighet for verdighet i et vanskelig liv. Regjeringens samlede satsing på kommunene og spesialisthelsetjenesten er fundamentet for styrkingen av rusfeltet. Tilbudet til rusmiddelavhengige skal være en del av det ordinære tiltaksapparatet. Satsingene på fattigdom, bolig og psykisk helse, vil også ha innvirkning på rusfeltet.

- *utforme en nasjonal forpliktende opptrappingsplan for rusfeltet, for å samordne og forsterke innsatsen overfor rusmiddelavhengige*

Kommunene og sykehusene er betydelig styrket, og regjeringen er opptatt av at tilbudet til rusmiddelavhengige skal være en del av det integrerte arbeidet i Helse- og sosialtjenesten, selv om det på enkelte områder vil være behov for særskilte tiltak. Regjeringen la i forbindelse med statsbudsjettet for 2008 fram opptrappingsplan for rusfeltet. Rusfeltet er i perioden 2006 -2008 styrket med nær 350 millioner kroner sammenlignet med 2005. Videre legges det også for 2008 til grunn at den prosentvise veksten i tverrfaglig spesialisert rusbehandling og i psykiatrien skal være større enn veksten i somatikken, noe som vil medføre en ytterligere styrking. Også den bedrede økonomiske situasjonen for kommunesektoren gir mulighet til å prioritere arbeidet mot rusmiddelproblemer i trå med mål og tiltak i planen.

- *gjennomføre tiltak for styrking av habiliteringstiltak overfor rusmiddelavhengige*
- Regjeringen har styrket tilskudd til lavterskel helsetiltak for rusmiddelavhengige. I 2007 ble det avsatt 47,85 millioner kroner til formålet. Det gis tilskudd til tiltak i 36 kommuner. En evaluering av ordningen vil bli ferdigstilt ved utgangen av 2007, og

kunne bidra til videreutviklingen av tjenestetilbudet til målgruppen. Det er igangsatt tannhelsetiltak til rusmiddelavhengige under kommunale rustiltak og lavterskel helsetiltak i tillegg til de som er i behandling sin institusjon. For 2008 styrkes tilbudet med 7 millioner kroner til tannhelsetiltak til deltakerne i LAR.

Regjeringen vil videreføre tilskudd til Frelsesarmeens Gatehospital i Oslo som et permanent tiltak. Det vil også bli gitt støtte til å starte arbeidet med å planlegge utvidelse av tilbudet slik at det kan opprettes en egen kvinneavdeling i 2008. Forsøk med sprøyterom i Oslo er videreført. Regjeringen har også fått vedtatt videreføring av lov om forsøk med sprøyterom for to år t.o.m. 2009, i påvente av evalueringen av forsøk med sprøyterom. Denne ferdigstilles høsten 2007.

- *bygge ut ettervernet – bolig, utdanning/jobb, hjelp til økonomistyring/gjeldsslette*
Regjeringen har styrket øremerkede tiltak til utvikling av kommunalt rusarbeid med vekt på individuell oppfølging, og det gis støtte til private virksomheter som arbeider med ettervern. I opptrappingsplanen for rusfeltet vil det bli prioritert å styrke den individuelle oppfølgingen i kommunene, blant annet gjennom tilskudd til utprøving av modeller med koordinerende tillitspersoner, som skal støtte og løse rusmiddelavhengige gjennom hjelpeapparatet og bidra til at flere får individuell plan. Tiltakene må også ses i lys av Regjeringens innsats for å bekjempe bostedsløshet. For vanskeligstilte skatteyttere er det påbegynt et arbeid for å vurdere regelverk og praksis vedrørende innkreving av skattekrav.

- *redusere ventetida for tilgang til deltagelse i opplegg for legemiddelassistert rehabilitering (LAR) og sikre at de som gis slik behandling også får sosialfaglig oppfølging*

Regjeringen har lagt fram for Stortinget forslag om endringer i pasientrettighetsloven og spesialisthelsetjenesteloven, for å sikre fulle pasientrettigheter til rusmiddelavhengige på lik linje med andre pasienter innen spesialisthelsetjenesten. Særlig viktig er det at rusmiddelavhengige får en lovfestet rett til å få vurdert sitt behov for behandling innen 30 virkedager. Faglige retningslinjer er under utarbeidelse. Etter forslag fra Regjeringen er bevilgningen til LAR styrket med i alt 100 millioner kroner (2006-2007). Styrkingen omfatter også midler til sosialfaglig oppfølging i kommunene og kommer i tillegg til videreføring og styrking av øremerkede midler til kommunal oppfølging av LAR-deltagere. I perioden 01.01.06-30.04.07 har totalt 680 nye fått et LAR-tilbud.

- *snarest sikre finansieringsordninger for opplæring som er knyttet til de private rusbehandlingsinstitusjonene*

Fulgt opp gjennom Ot.prp. nr. 59 (2005-2006) Om lov om endringer i opplæringslova, dette innebærer en løsning for finansiering av opplæring i blant annet de private rusinstitusjonene.

- *styrke og videreutvikle tiltak for domfelte*

Det er foreslått bevilget 5 millioner kroner til rusmestringsenheter i fengslene i 2007. Et eget narkotikaprogram med domstolskontroll etablert.

Rundskriv utarbeidet av Justis- og politidepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet i august 2006 skal styrke samarbeidet mellom helse- og omsorgssektor og justissektor og sikre innsatte bedre oppfølging.

- *gjennomgå finansieringsordningene for ulike behandlingstilbud*

Regjeringen har avsatt midler i 2007 til å evaluere tilskuddsordningen til frivillig rusarbeid, herunder å vurdere situasjonen til private rusinstitusjoner etter rusreformen. Sosial- og helsedirektoratet vil få i oppdrag å gjennomføre evalueringen.

Kapittel 9. Helse og omsorg

Alle skal ha tilgang til gode og likeverdige helse- og omsorgstjenester, uavhengig av personlig økonomi og bosted. Dette er et offentlig ansvar.

Fra Soria Moria-erklæringen

Aldri før har det blitt behandlet flere pasienter innenfor det norske helsevesenet. Realveksten i sykehusenes driftsbudsjetter fra 2005 til 2008 er på 3,6 milliarder kroner. I beløpet inngår 1,67 milliarder kroner mer til å gjenskaffe bygg og utstyr. For å unngå at økte pensjonskostnader skulle svekke pasienttilbudet, har regjeringen i tillegg bevilget 1 milliard kroner, til sammen 4,6 milliarder kroner. De økte bevilgningene innebærer at omlag 53 000 flere pasienter vil kunne få behandling i 2008 sammenlignet med regjeringen Bondeviks forslag.

Samtidig satses det sterkt på økt kvalitet og kompetanse i eldreomsorgen. Kapasiteten skal også økes. Regjeringen har som mål å få 10.000 flere årsverk i omsorgssektoren innen utgangen av 2009, sammenlignet med 2004. Dette arbeidet er i rute.

Regjeringen har videre styrket innsatsen innen rusomsorg og psykiatri.

Folkehelse

Regjeringen vil redusere de sosiale helseforskjellene og vil øke innsatsen for å forebygge helseproblemer. Regjeringen la 9. februar 2007 fram St. meld. nr. 20 (2006-2007) Nasjonal strategi for å utjevne sosiale helseforskjeller. I kapittel 6 del III i St. prp. nr. 1 (2007-2008) Helse – og omsorgsdepartementet er det gitt en samlet omtale av regjeringens arbeid for å følge opp stortingsmeldingen. Det er mange årsaker til helseforskjeller, fra grunnleggende faktorer som økonomi og oppvekstvilkår, via risikofaktorer som arbeids- og bomiljø, til mer umiddelbare påvirkningsfaktorer som helseatferd og bruk av helsetjenester. Arbeidet for å redusere sosiale helseforskjeller vil derfor kreve langsiktig og målrettet innsats på mange områder.

En vesentlig del av innsatsen mot sosiale helseforskjeller vil måtte skje lokalt og gjennom innsats i flere samfunnssektorer. Staten gir tilskudd til fylkeskommuner og kommuner som organiserer folkehelsearbeidet i partnerskap for folkehelse for å få til en mer systematisk og samordnet innsats – og tilpasning til lokale utfordringer. Det lokale arbeidet er gjennom ordningen med partnerskap for folkehelse styrket med 10 millioner kroner siden 2006. Alle fylker kan nå etablere slike partnerskap, og flere kommuner kan trekkes med. Etter regjeringsskiftet er ni nye fylker med i ordningen.

Det er innført et nytt vaksinasjonsprogram for pneumokokkvaksine for spebarn fra 01.07.2006. Regjeringen vil på nyåret 2008 legge fram en ny tverrdepartemental handlingsplan mot antibiotikaresistens og smitte i helseinstitusjoner (2008-2012) som en videreføring og styrking av innsatsen fra tidligere planer på områdene.

- *satse sterkere på sykdomsforebyggende arbeid, og fortsette arbeidet mot rusmiddelmisbruk og tobakksbruk*

Regjeringen har lagt fram en Nasjonal strategiplan for det tobakksforebyggende arbeidet 2006-2010. Det er lagt fram en opptrappingsplan for rusfeltet.

- *bidra til fokuset på fysisk aktivitet og kosthold økes*

Handlingsplan 2007-2011 "Oppskrift for et sunnere kosthold" ble fremlagt i januar 2007. Handlingsplan for fysisk aktivitet 2005-2009 følges opp. Arbeidet for økt fysisk aktivitet og sunnere kosthold er styrket med 13 millioner kroner, bl.a. for å utjevne sosiale forskjeller i helseadferd. Det legges vekt på lavterskelvirkemidler og universelle tiltak.

Helsetjenester

Regjeringens satsing på helse har sørget for at lokalsykehusene er ivaretatt, flere pasienter får behandling og skjevfordelingen mellom helseregionene er rettet opp.

- *styrke sykehusenes økonomi, slik at flere pasienter behandles og ventetidene holdes lave*
- Regjeringen foreslår å bevilge 3,9 milliarder kroner til økt pasientbehandling og styrket sykehusøkonomi i statsbudsjettet for 2008. Dette er fordelt med 1,79 milliarder kroner til økt pasientbehandling, 1,67 milliarder kroner til bygninger og utstyr, 392 millioner kroner gjennom Opptrappingsplanen for psykisk helse og 46 millioner kroner gjennom Opptrappingsplanen for rusfeltet til spesialisthelsetjenesten.

Budsjettet legger til rette for at sykehusene kan øke pasientbehandlingen med 1,5 prosent på nasjonalt nivå fra 2007 til 2008. Bevilgningsforslaget innebærer blant annet at tilleggsbevilgningen som ble gitt i 2007, jmfør St.prp. nr. 44 (2006–2007), videreføres til 2008 med 700 millioner kroner og samme regionvise fordeling.

Med Regjeringens forslag for 2008 vil det samlet bli tilført i underkant av 5,3 milliarder kroner til gjenanskaffelse av bygninger og utstyr gjennom basisbevilgningen. Dette vil føre til at lånebehovene, og dermed renteutgiftene til de regionale helseforetakene blir mindre, og gi mer penger til pasientbehandling. Budsjettoplegget vil legge til rette for omfattende fornying av bygningsmassen og utstyr, bidra til opprettholdelse av en desentralisert sykehusstruktur, og forhindre etterslep på vedlikeholdsinvesteringer..

- *opprettholde et desentralisert sykehusstilbud, som blant annet sikrer nærhet til akuttfunksjoner og fødetilbud. Ingen lokalsykehus skal legges ned*

De regionale helseforetakene har fulgt opp pålegg om at ingen lokalsykehus skal legges ned. Det er satt fokus på videreutvikling av lokalsykehusene. Tilrådninger i

arbeidsgrupperapporten "Lokalsykehusenes akuttfunksjoner i en samlet behandlingsskjede" fra mars 2007 (Erikstein-gruppen), samt en påfølgende bred høringsrunde, vil ligge til grunn for det videre arbeidet. Det skal etableres et interdepartementalt samarbeid ledet av HOD for å følge opp arbeidet med lokalsykehusenes akuttfunksjoner.

Som ledd i oppfølgingen av rapport om lokalsykehusene er det på Regjeringens initiativ tildelt 50 millioner kr. til videreutvikling av lokalsykehusene og styrking av samhandlingen mellom tjenestenivåene, jf. St.prp. nr. 44 (2006-2007) og Innst. S. nr. 167 (2006-2007). Midlene er fordelt på 42 prosjekter med utgangspunkt i søknader fra helseregionene og prioriteringer av de regionale helseforetakene.

I løpet av høsten 2007 vil det bli satt i verk prosesser for å sikre at legeutdanningen har større breddekompetanse, noe som er viktig for lokalsykehusene.

Arbeidet med å få på plass et helhetlig svangerskaps-, fødsels- og barseltilbud er startet opp i 2007. Et desentralisert fødetilbud skal opprettholdes, samtidig som god kvalitet og kontinuitet sikres. Tilbudet på det enkelte sted må være forankret i nasjonal politikk og nasjonale retningslinjer, men må også være tilpasset de lokale forholdene. I arbeidet blir det foretatt en bred gjennomgang av tilbudet for å sikre at dette fremover legges opp i tråd med moderne fagutvikling og ny forskning. Det redegjøres for arbeidet i statsbudsjettet for 2008. Et utkast til strategi skal ferdigstilles i desember 2007 og deretter sendes på høring vinteren 2008. Saken legges fram for Stortinget på egnet måte i løpet av 2008.

Regjeringen styrker helseforetakenes basisramme med 1,67 milliarder kroner i 2008 for å sikre fornyelse av bygg og utstyr. Denne bevilgningen legger til rette for å sikre et desentralisert sykehustilbud.

- *regjeringen vil videreføre arbeidet med en bedre arbeidsdeling mellom sykehus, som fremmer styrket kvalitet i pasientbehandlingen*

De regionale helseforetakene (RHF) er bedt om å videreføre bedre arbeidsdeling som fremmer kvalitet på behandlingen. Arbeidet med faglige retningslinjer og behandlingsprogrammer er startet. Regjeringen har etablert Helse Sør-Øst RHF for blant annet å sikre bedre arbeidsdeling og samordning mellom sykehusene i de to tidligere helseregionene.

Regjeringen besluttet i januar 2007 å slå sammen de to tidligere helseregionene Helse Sør og Helse Øst. Det nye regionale helseforetaket Helse Sør-Øst RHF ble etablert 1. juni 2007. Helse Sør-Øst RHF har ansvar for å sørge for spesialisthelsetjenesten til regionens befolkning og ivareta eierskapet til underliggende helseforetak i regionen.

Siktemålet er blant annet å få til en langt bedre samordning og ressursutnyttelse i hovedstadsområdet spesielt, og på tvers av de to regionene – til beste for pasientene.

Beslutningen gir muligheter for bedre rekruttering av helsepersonell og spesialister både i og utenfor den nye regionen, og vil gi grunnlag for å styrke forskningen.

- *Stortinget skal få til behandling en nasjonal helseplan hvert 4. år. Fylkeskommunene skal delta i utarbeidelsen av slike planer*

Regjeringen har i forslaget til statsbudsjett for 2007 framlagt en Nasjonal helseplan for 2007-2010. Fylkeskommuner, brukerorganisasjoner, fagorganisasjoner, KS, kommuner, Sametinget og regionale helseforetak har medvirket.

- *et flertall av styremedlemmene i helseforetakene skal oppnevnes blant de foreslåtte folkevalgte fra henholdsvis kommune eller fylkeskommune*

Nye styrever er utnevnt for samtlige helseforetak både regionalt og lokalt. Et flertall av de eieroppnevnte styremedlemmene er nå utnevnt blant foreslåtte folkevalgte kandidater fra kommuner, fylkeskommuner og Sametinget. Endringer er foretatt innenfor foretaksmodellen og har styrket styrene med bredere samfunnsforståelse og kompetanse.

- *sykehus eid og drevet av frivillige organisasjoner skal sikres gode vilkår gjennom avtaler med det offentlige*

Krav om at sykehus og helseinstitusjoner eid og drevet av ideelle organisasjoner skal sikres er formidlet i foretaksmøter med de regionale helseforetakene.

- *omfang av avtaler mellom regionale helseforetak og private kommersielle sykehus må begrenses. Ledig kapasitet i de offentlige sykehus skal utnyttes. Avtaler mellom helseforetak og private kommersielle sykehus skal ikke ha et omfang som undergraver pasientgrunnlaget for de små lokalsykehusene*

I foretaksmøter med regionale helseforetak er det formidlet at omfanget av avtaler mellom regionale helseforetak og private kommersielle sykehus må begrenses

- *sykehusene må sikres tilstrekkelige økonomiske rammer til å sikre nødvendig fornyelse av bygninger og utstyr og motvirke en utvikling med økende etterslep på vedlikehold*

I 2008 er det lagt inn en årlig økning i de regionale helseforetakenes basisbevilgning på hele 1,67 milliarder kroner nettopp for å sikre nødvendig fornyelse av bygninger og utstyr og motvirke en utvikling med økende etterslep på vedlikehold.

- *hele investeringsregimet for helseforetakene må gjennomgås med sikte på å finne gode løsninger for utbygging/modernisering uten at pasienttilbudet rammes. Avskrivninger skal baseres på den reelle verdien av bygningsmassen og være i tråd med regnskapslovens alminnelige bestemmelser*

Etter sykehusreformen har bevilgningene til de regionale helseforetakene ikke tatt tilstrekkelig høyde for kostnadene ved gjenanskaffelse og vedlikehold av bygninger og utstyr. Ved inngangen til sykehusreformen ble de årlige kostnadene til gjenanskaffelse og vedlikehold beregnet til om lag 5 milliarder kroner. Midlene som ble lagt inn i basisrammen for å dekke av dette tilsa imidlertid at de regionale helseforetakene var stand til å gjenanskaffe og vedlikeholde om lag 60 prosent av de samlede verdiene som

ble overtatt i 2002. Med denne økte bevilgningen er det til sammen lagt inn 5,3 milliarder kroner for å dekke avskrivninger.

- *basistilskuddene til sykehusene må økes, og andelen av Innsatsstyrt finansiering (ISF) reduseres*

Basisbevilgningen er økt fra 40 til 60 prosent, og ISF-andelen er redusert tilsvarende fra 2006. Dette understøtter målsetningen om at tilbudet til psykisk helse og rusmiddelmissbrukere skal prioriteres og reduserer faren for vridningseffekter.

- *at skjevfordelingen av inntekter mellom helseregionene skal rettes opp raskere enn det som ble lagt til grunn i St.meld. nr. 5 (2003-2004)*

Dette er innfridd ved at det i statsbudsjettet for 2007 er foreslått å bevilge 256 millioner kroner mer, sammenliknet med saldert budsjett 2006, til å rette opp skjevfordelingen mellom de regionale helseforetakene. Helse Vest får 150 millioner kroner og Helse Midt-Norge får 88 millioner kroner. Et nytt utvalg skal vurdere inntektsfordelingssystemet mellom de regionale helseforetakene. Utvalget skal levere sin anbefaling i løpet av 2007.

- *samarbeidet mellom sykehusene og kommunehelsetjenesten må styrkes. Kommunene skal kompenseres dersom de som følge av dette får ansvar for eventuelle nye pasientgrupper*

Dette målet følges opp på en helhetlig og systematisk måte blant annet gjennom arbeidet med Nasjonal helseplan. Det er også viktig i St. meld. nr. 25 (2005-2006) Om mestring, muligheter og mening. En ekstern arbeidsgruppe ledet av Helse- og omsorgsdepartementet har utarbeidet rapporten: Samhandling mellom kommunale helse- og omsorgstjenester/fastlegeordningen og spesialisthelsetjenesten – organisatoriske tiltak, juni 2006. Helse- og omsorgsdepartementet og KS har inngått en nasjonal rammeavtale om samhandling på helse- og omsorgsområdet for perioden 2007-2010. Denne skal ligge til grunn for regionale og lokale samarbeidsavtaler mellom kommuner og helseforetak.

Formålet med rammeavtalen er todelt. For det første skal den understøtte inngåelse av lokale avtaler og danne grunnlag for samhandlingen mellom likeverdige parter. For det andre skal den bidra til systematisk oppfølging på samhandlingsområdet på nasjonalt nivå. Avtalepartene er i gang med å etablere et system for oppfølging av rammeavtalen. Bruker- og pasientorganisasjoner vil bli trukket inn i dette arbeidet på en systematisk måte. Første oppfølgingsmøte er under planlegging, og fra januar 2008 etableres det et sekretariat i Sosial- og helsedirektoratet som vil ivareta denne funksjonen.

Mange konkrete samhandlingstiltak er under utvikling lokalt, særlig tilbud til syke eldre mennesker. Intermediærenheter, sykestueplasser og distriktsmedisinske sentra tiltak, der syke eldre mennesker får tilbud i et samarbeid mellom primær- og spesialisthelsetjenesten. Tiltak av nyere dato, inkludert intermediærenheter, er under planlegging og etablering i Ålesund, Namdalsregionen, Stavanger, Arendal, Elverum,

Gjøvik, Drammen og Halden. Disse tiltakene har mottatt støtte over midlene i St. pr. nr. 44 (2006-2007).

- *sikre rehabilitering og opptrening til alle som trenger det*

Det har aldri tidligere vært brukt mer ressurser på rehabilitering. Flere enn tidligere får tilbud gjennom at flere helseforetak leverer rehabiliteringstjenester, i tillegg til at det gis arbeidsrettet rehabilitering. Videre har kommunene fått mulighet til å følge opp sitt ansvar, samt at det brukes mer ressurser på private rehabiliteringstjenester. Innenfor spesialisthelsetjenesten kommer i tillegg til opphold i sykehus polikliniske tjenester, tjenester fra team og ambulente tjenester. Fra 2005 til 2006 økte antallet rehabiliteringsopphold fra 83 765 til 93 428.

Ansvar for finansiering og bestilling ved private opptrenings- og rehabiliteringsinstitusjoner overførte Bondevik-II-regjeringen til de regionale helseforetakene i 2006 med FrPs støtte. I 2006 ble det overført 1020 millioner kroner (2006-priser) til de regionale helseforetakene til kjøp av tjenester fra private opptrenings- og rehabiliteringsinstitusjoner mm. I 2007 er det bevilget 1046,2 millioner kroner. Det totale antallet døgnplasser er likevel redusert fra 2005 til 2007. Dette har sammenheng med styrking av den faglige bemanningen, fasiliteter og utstyr. Overføringen gir økt kvalitet for pasientene. Bondevik-II-regjeringen satte i 2005 i gang anbudsprosessen som har resultert i en reduksjon i antallet plasser.

I 2007 er det bevilget 604 millioner kroner som tilskudd til helse- og rehabiliteringstjenester til sykmeldte. Av disse går 65 millioner kroner, som skal benyttes, i hovedsak til opptrenings- og rehabiliteringstilbud. Av de tildelte 374 millioner kronene vil det bli brukt midler til rehabilitering etter behov. Disse midlene kan benyttes til å kjøpe tjenester i private opptrenings- og rehabiliteringsinstitusjoner eller for å finansiere tilleggstjenester i offentlig sykehus.

En nasjonal strategi for habilitering og rehabilitering i helse- og sosialtjenesten ble lagt fram i forbindelse med statsbudsjettet for 2008.

- *arbeide for å utvikle omsorgen for pasienter i livets slutfase*

Regjeringen fikk vedtatt 15 millioner kroner i 2007 til styrket omsorg for pasienter i livets slutfase.

Det er utarbeidet en ny nasjonal kreftstrategi, med egne tiltak for lindrende behandling. Det skal også utarbeides standarder for lindrende behandling, og det arbeides videre med etablering av palliative team og koordinatorene. Flere tiltak er etablert rundt i landet, f.eks. Senter for lindrende behandling Sykehus Vestfold.

- *intensivere arbeidet for å fjerne problemet med at pasienter legges på korridor i sykehus*

Det er gjennom bestillerdokumentet stilt krav til alle de regionale helseforetakene om at de skal tilstrebe å få ned bruken av korridorplasser. Kravet føies opp gjennom helseforetakenes rapportering av nasjonale kvalitetsindikatorer til Sosial- og

helsedirektoratet. Den nasjonale rammeavtalen for samhandling mellom Helse- og omsorgsdepartementet og KS har som et særskilt fokusområde inn- og utskrivningsrutiner av pasienter, og tilbud for syke eldre. Mange samhandlingstiltak, særlig intermediaærenheter for syke eldre, er nå under utvikling (se under punktet om samhandling), og omsorgstjenestene i primærhelsetjenesten rustes opp. Dette forventes samlet å bidra til redusere antall korridorpasienter på sikt. Det er nå en svak nedgang i antall korridorpasienter

- *informasjon om kvalitet i sykehusenes pasientbehandling skal styrkes gjennom etablering av et landsomfattende personidentifiserbart pasientregister*

Regjeringen har lagt fram forslag til et personidentifiserbart Norsk pasientregister (NPR) i Ot.prp. nr 49 (2005-2006). Dette ble vedtatt av Stortinget i februar 2007. Nytt NPR etableres fra 01.07.07.

- *tilføre økte ressurser til forskning i helsesektoren. Sentral- og lokalsykehus skal spille en sterkere rolle i helsetjenesteforskningen i et samarbeid med universitetssykehusene*

De regionale helseforetakene er bedt om å styrke forskningen, herunder forskning i helseforetak uten universitetsfunksjoner. Medisinsk, helse- og sosialfaglig forskning er styrket med 13 millioner kroner over Helse- og omsorgsdepartementets budsjett i 2006. Målresultater viser økning i forskningsaktiviteten.

- *styrke innsatsen for å øke antallet donorer av organer*

Regjeringens mål er å øke antall donasjoner til 30 per million innbyggere årlig. Derfor styrkes rollen som nasjonal koordinator for donasjon. Fra 2008 etableres en tilleggsrefusjon i sykehus med særskilt ansvar for donororganer. Dette for å sikre at det avsettes tilstrekkelige ressurser i intensivavdelinger til å ivareta oppgaven. Videre etableres en frikjøpsordning i deltid for donoransvarlige leger ved universitetssykehusene, som bidrar med flest donasjoner.

En handlingsplan for nyresvikt skal utarbeides, for både forebygging og tidlig behandling. Denne skal innbefatte utredning av levende giver av nyre, i tråd med Stortingets vedtak under behandling av dokument nr. 8:99. Målet er å opprettholde andelen levende giver av nyre (familiemedlem) på en 40 prosent andel av alle nyretransplantasjoner i årene fremover.

Faglig opplæring av helsepersonell, spesielt i kommunikasjon med pårørende skal styrkes, jf. anmodningsvedtak nr. 364 (2006-2007).

Opplysningsarbeidet om muligheten for organdonasjon skal styrkes.

Regjeringen ønsker videre å implementere et felles europeisk donorkort når dette standardiseres. En arbeidsgruppe skal utrede transplantasjons-kapasiteten ved Rikshospitalet. En hurtigarbeidende gruppe, med deltakelse fra tjeneste- og myndighetsnivå og fra berørte organisasjoner skal gjennomgå tiltakene som nå iverksettes eller intensiveres.

I oppdragsdokumentene til de regionale helseforetakene er det satt som mål at tilgangen på organer til transplantasjoner (hjerte, lever, lunger, bukspyttkjertel og nyrer) skal øke. Alle potensielle organdonorer må identifiseres og helsepersonell skal ta opp spørsmålet om organdonasjon, jf. rundskriv I-9/2003. De regionale helseforetakene har videre ansvar for at det avsettes tilstrekkelig ressurser til funksjonen som donoransvarlig lege ved de sykehus som er godkjent for organdonasjon. Tilskuddet til Stiftelsen Organdonasjon og Norsk ressursgruppe for organdonasjon – NOROD er økt med 1,35 millioner kroner. Stiftelsen Organdonasjon ble styrket med 250 000 kroner ekstraordinært i 2007.

- *redusere egenandeler på helsetjenester og holde dem på et lavt nivå*

Egenandelstak 2 ble redusert fra kroner 3.500 for 2005 til kroner 2.500 for 2006. Egenandelen for fysioterapi for pasienter som tidligere var fritatt for egenandel, ble fjernet fra 01.07.06. En gruppe legemidler ble flyttet fra trygden til de regionale helseforetakene fra 01.06.06. Egenandelene for disse legemidlene falt bort.

I 2007 er det gjennomført en reduksjon av trinnpris på legemidler. Dette gir redusert egenbetaling for pasientene. Fra 2007 er det fritak for egenbetaling for oppsøkende behandling overfor rusmiddelavhengige og overfor psykiatri.

For 2008 holdes de samlede egenandelene reelt på samme nivå. Det foreslås ingen økning i egenandelene under tak 1 og tak 2. Tak 2 er uendret. Tak 1 heves fra 1660 kroner til 1740 kroner. Prisen på enkelte legemidler reduseres og medfører lavere egenandel med om lag 33. mill kroner. Dessuten er finansieringen av legemiddelet TNF hemmere overført fra trygden til sykehusene, slik at egenandelene falt bort. Kommunenes mulighet for å ta egenbetaling for trygghetsalarm og matombringinger er innskjerpet.

I tillegg arbeider regjeringen blant annet med:

- *foreta en gjennomgang av systemet med nemnder for behandling av søknader om svangerskapsavbrudd for å sikre likebehandling*

Helse- og omsorgsdepartementet har sendt ut rundskriv I-4/2006 for å bidra til likebehandling, etterprøvbarehet og forutberegnelighet for de kvinner som søker om abort. Det vil vurderes nærmere om det bør opprettes en sentral klagenemnd i stedet for dagens fem regionale, og om antall primærnemnder bør reduseres. Regjeringen har sendt sak på høring.

- *styrke lovverket som skal beskytte pasienter*

Regjeringen har fremmet en rekke nye lover som skal bidra til å styrke pasientenes rettigheter og som stiller krav til helsepersonell.

- *Styrket satsning på medisinsk etikk og kliniske etikk-komiteer*

Den medisinske og teknologiske utviklingen innebærer at grensene for hva helsetjenesten kan behandle, stadig utvides. Dette medfører at avgjørelser om liv og

død i langt større grad enn tidligere treffes som aktive beslutninger. De fleste beslutningene tas i enighet mellom pasient/pårørende og sykehuset. Det oppstår imidlertid fra tid til annen uenighet. Det er da viktig med en god dialog mellom pasienten/de pårørende og helsetjenesten for å sikre at beslutningene tas i felles forståelse og på et godt faglig og etisk grunnlag. Regjeringen mener at de kliniske etikk-komiteene i helseforetakene er velegnet til å håndtere slike situasjoner. Komiteenes styrke er at de har en systematisk tilnærming til de etiske problemstillingene. Dette betyr for eksempel at pasientens/de pårørendes synspunkter, perspektiver og interesser er sentrale momenter i drøftingen. Ofte involveres også pasienten/de pårørende direkte i komiteens drøftinger. Seksjon for medisinsk etikk ved UiO sørger for nasjonal koordinering og fagutvikling av de kliniske etikk-komiteene i helseforetakene. Regjeringen er opptatt av at dette arbeidet skal sikres gode rammebetingelser, og har derfor styrket finansieringen til Seksjon for medisinsk etikk i 2007 (fra 1,0 mill kr til 2,0 mill kr). Seksjon for medisinsk etikk er samtidig utfordret til å foreslå tiltak som ytterligere kan bidra til å forbedre ordningen.

- *Sikre at legenes turnustjeneste og spesialistutdanning gir en kompetanse i tråd med behovene i helsetjenesten*

Helsetjenesten er i rask utvikling når det gjelder f.eks organisering, teknologiske og medisinske nyvinninger, samtidig skjer det demografiske og epidemiologiske endringer. Det er derfor viktig med en dynamikk i utdanningssystemene slik at dimensjoneringen av og innholdet i utdanningene i størst mulig grad er i samsvar med oppgavene og utfordringene i helsetjenesten. I en desentralisert helsetjeneste med vekt på lokalsykehus og samhandling med primærhelsetjenesten, ses et økende behov for legespesialister med breddekompetanse og akuttmedisinsk kompetanse. Dette er sentrale begrunnelser for at regjeringen har besluttet å nedsette en arbeidsgruppe, ledet av Helse- og omsorgsdepartementet, som skal vurdere innholdet i og organiseringen av legenes turnustjeneste og spesialistutdanning, og foreslå tiltak for å sikre at utdanningsløpene gir en kompetanse mer i tråd med de samlede behovene i helsetjenesten. Arbeidet har en tidsramme på 1 ½ år.

- *5-årig satsing på innovasjon i helsetjenesten*

Gjennom forskning og innovasjon kan man legge til rette for utvikling av nytt utstyr, nye organisatoriske løsninger og nye behandlingsmetoder som gir økt kvalitet og effektivitet i helsetjenesten. Helse- og omsorgsdepartementet lanserte sammen med Nærings- og handelsdepartementet i 2007 en 5-årig satsing på behovsdrivet innovasjon i helsetjenesten. Det vil være særskilt fokus på utvikling av nye løsninger innenfor helserettet IKT og medisinsk-teknisk utstyr. Sentrale virkemidler vil være offentlige utviklingskontrakter til helseformål og etablering av møteplasser mellom aktørene. Sentrale aktører vil være de regionale helseforetakene, InnoMed, Innovasjon Norge og Norges forskningsråd.

Psykisk helse

Opptappingsplanen for psykisk helse vil i 2008 være inne i sitt tiende og siste år. Dette er fulgt opp i regjeringens forslag til statsbudsjett for 2008.

- *gjennomføre opptappingsplanen for psykisk helse*

Opptappingsplanen for psykisk helse følges opp i statsbudsjettet for 2007, der det ble bevilget 700 millioner kroner mer til å følge opp planen. I 2008 foreslår regjeringen en styrking på 940 millioner kroner for å gjennomføre opptappingsplanen.

- *bidra til at ventetiden i barne- og ungdomspsykiatrien reduseres ved innføring av en særskilt ventetidsgaranti for barn og unge med psykiske lidelser*

Våren 2007 la Regjeringen fram for Stortinget et forslag om ventetidsgaranti i spesialisthelsetjenesten for barn og unge under 23 år med psykiske lidelser og/eller rusmiddelavhengighet. Lovforslaget innebærer at ingen skal vente mer enn 65 virkedager (90 dager) på behandling. De som trenger raskere hjelp, skal fortsatt ha rett til det. Alle henvisninger til spesialisthelsetjenesten skal vurderes innen 10 virkedager. Regjeringen vil vurdere å sette kortere frist for behandling etter at ordningen har vært evaluert, slik at vi har fått dokumentasjon på at den virker etter formålet.

- *styrke behandlingstilbudet til sterkt traumatiserte pasienter og torturofre ved å opprette kliniske kompetansemiljøer i alle helseregioner*

Sosial- og helsedirektoratet er gitt i oppdrag å utrede hvordan tilbudet kan styrkes. De regionale helseforetakene har i Oppdragsdokumentet fått i oppdrag å følge opp dette i 2007.

For å bidra til å styrke regionalt arbeid med veiledning, kompetanseutvikling og tverrsektorielt samarbeid etableres det nå fem regionale ressursentre om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging. Det forventes at alle fem er i drift i løpet av 2007.

- *følge opp opptappingsplanens plantall for boliger til mennesker med psykiske lidelser, og vurdere ytterligere innsats i forhold til behovet ved avslutning av planperioden*

Det er planlagt 3418 boliger, som ferdigstilles i 2008/2009. Det er gjennomført en kartlegging som anslår et behov for cirka 2800 boliger ut over Opptappingsplanens måltall. Det vises her til innføring av nytt investeringstilskudd til sykehjem fra 1.1. 2008 og omsorgsboliger som også vil gjelde mennesker med psykiske lidelser, jf. omtale i statsbudsjettet for 2008.

I tillegg arbeider regjeringen blant annet med:

- *Følge opp opptappingsplanens mål om nye årsverk i helsestasjons- og skolehelsetjenesten*

Det er et mål i Opptappingsplanen for psykisk helse at helsestasjons- og skolehelsetjenesten skal være styrket med 800 årsverk innen utgangen av 2008. Det

gjenstår fremdeles noe før målet er nådd for 2007, og det skal derfor rettes særskilt oppmerksomhet mot å styrke denne tjenesten.

- *arbeide for at barn med psykisk syke og rusavhengige foreldre får oppfølging og hjelp*
Barn som vokser opp i familier der rusmiddelproblemer er en del av hverdagen har selv en forhøyet risiko for å utvikle rusmiddelproblemer. Av barn som lever i en familiesituasjon med foreldre som er psykisk syke, vil to av tre utvikle psykiske vansker, og en av tre får alvorlige psykiske problemer. Mange av disse barna får ikke alltid nødvendig oppfølging og hjelp. I forbindelse med regjeringens Handlingsplan mot fattigdom ble det derfor bevilget 15 millioner kroner over Helse- og omsorgsdepartementets budsjett i 2007 til en satsning rettet mot å utvikle og implementere tiltak for disse barnegruppene. Barne- og likestillingsdepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet samarbeider om en satsing på tiltak for barn av psykisk syke og/eller rusmiddelavhengige foreldre. Formålet med satsingen er å gi tidligere hjelp til barna, styrke veiledning og kompetanseheving i tjenestene, gi langsiktig oppfølging av barna, øke forskningsaktiviteten, spre erfaringer og stimulere frivillige organisasjoner til tiltak. For å samle, systematisere og formidle kunnskap til tjenestene, etableres det i 2007 et nasjonalt kompetansenettverk under ledelse av Sørlandet sykehus HF. I samarbeid med andre instanser og fagmiljø med kompetanse på området, vil kompetansenettverket ha ansvar for å bidra til kompetansebygging knyttet til forebygging og behandling av problemer hos barn av psykisk syke og rusmiddelavhengige foreldre.

Som ledd i Regjeringens forsterkede innsats overfor barn og unge i risikosoner, foreslås det at bevilgningen til tiltak økes med 5 millioner kroner i 2008. Helse- og omsorgsdepartementet vil også sende ut et forslag om å endre pasientrettighetsloven slik at disse barna sikres nødvendig hjelp.

- *innsats mot kjønnslemlestelse og tvangsekteskap*

Regjeringen la 29. juni 2007 frem en ny handlingsplan mot tvangsekteskap. Tiltakene i planen er blant annet egne minoritetsrådgivere på videregående skoler med mer enn 20 prosent ungdom med innvandrerbakgrunn, egne attacheer ved ambassader i utsatte land, sikre boliger til de som må flykte fra familien og en generell styrking både av frivillige organisasjoner og offentlige myndigheter som jobber med problemstillingen.

I forbindelse med at det sommeren 2007 ble reist spørsmål om norske jentebarn ble kjønnslemlestet i Somaliland, la regjeringen frem 16 strakstiltak for om mulig å avverge allerede planlagte kjønnslemlestelser. Strakstiltakene inneholdt blant annet informasjonsstand på Gardermoen, egen døgnåpen alarmtelefon, informasjonskampanje på offentlig transport og sommeråpen helsestasjon i to bydeler i Oslo.

Regjeringen vil legge frem en ny handlingsplan mot kjønnslemlestelse høsten 2007.

Regjeringen har gjennomført en kartlegging av tvangsekteskapssaker i hjelpeapparatet og er i gang med å kartlegge omfanget av kjønnslemlestelse i Norge.

- *voldtekstmottak og voldsmottak*

Alle fylkene har nå overgrepsmottakfunksjon, når Østfold etablerer mottak i 2007. Det er utarbeidet nye, statlige retningslinjer for å styrke helsetjenesten for voldsofre. Overgrepsmottakene er foreslått styrket med 6 millioner kroner for 2008.

Tannhelse

- *starte arbeidet med en offentlig tannhelsereform*

Regjeringen har i juni 2007 lagt frem en stortingsmelding om tannhelsetjenesten, "St.meld. nr. 35 (2006-2007) Tilgjengelighet, kompetanse og sosial utjevning – Framtidas tannhelsetjenester". Meldingens forslag omfatter blant annet nye grupper som bør få offentlig finansierte tannhelsetjenester.

Bioteknologi

Flere sykdommer vil kunne helbredes ved å dra nytte av de medisinske fremskritt som bio- og genteknologi vil frembringe. Regjeringen vil ha økt forskningsinnsats knyttet til disse mulighetene.

- *økt fokus på forskning på adulte stamceller*

Det har vært en opptrapping av midler til stamcelleforskning i regi av Norges Forskningsråd. I budsjettet for 2007 tildelte HOD 9 millioner kroner til dette. I tillegg var området prioritert ved fordelingen av midler fra avkastning fra fondet for forskning og nyskaping. Området ble tildelt 6 millioner kroner fra dette.

- *revidere bioteknologiloven for å åpne for forskning på overtallige befruktete egg, herunder stamcelleforskning, og begrenset bruk av preimplantasjonsdiagnostikk*

Regjeringen har lagt fram forslag til endring av bioteknologiloven, som ble vedtatt i mai 2007.

Eldre

Regjeringens satsing på eldreomsorg finansieres gjennom styrkingen av kommunenes økonomi. Flere penger til kommunene betyr mer penger til kvalitet og kapasitet. Satsingen har allerede gitt resultater. Regjeringen er i rute med å nå målet om 10.000 flere årsverk innen utgangen av 2009.

- *det skal utarbeides en nasjonal rekrutterings- og utdanningsplan for eldreomsorgen*

Regjeringen har i St.meld. nr. 25 (2005-2006) "Mestring, muligheter og mening" utarbeidet Kompetanseløftet 2015. Til sammen er det foreslått 155,8 millioner kroner for å sikre rekruttering og kompetanseheving i 2008.

- *satse særlig på forskning om eldres levekår, og helseproblemer, samt hvordan omsorg kan forbedres*

Regjeringen foreslår å styrke forsknings- og utviklingsarbeidet med 15 millioner kroner i 2008. Bevilgningsnivået til omsorgsforskningen er med dette økt med 20 millioner kroner i løpet av to år. For å styrke praksisnær forskning og utvikling er landets første forskningsssenter for omsorgstjenesteforskning etablert i november 2006 på Gjøvik. Det skal i 2008 etableres inntil tre nye regionale FOU-sentra knyttet til høgskoler som utdanner helse- og sosialpersonell. I samsvar med målet i omsorgsmeldingen skal det innen utgangen av 2010 være etablert til sammen fem sentre.

- *bidra til å utvikle habilitering og teknologi som gjør at folk kan bo trygt hjemme så lenge som mulig*

Regjeringen legger fram Nasjonal strategi for habilitering og rehabilitering 2008-2011 sammen med statsbudsjettet for 2008.

- *i forhold til nivået i 2004 skal antall årsverk i pleie- og omsorgstjenesten økes med 10 000 innen utgangen av 2009*

Statistisk sentralbyrå presenterte før sommeren tall for 2006 som viser 5.900 nye årsverk i omsorgstjenesten, og at andelen personell uten helse- og sosialutdanning er betydelig redusert. Dette betyr at kommune i løpet av to år har etablert 7.800 nye årsverk og det gjenstår 2.200 årsverk for årene 2007, 2008 og 2009. Samlet viser dette at kommunene ligger an til å nå målet om 10.000 årsverk før 2009.

SSB sine tall viser også at antall ansatte som jobber tilnærmet heltid i omsorgstjenesten har økt med 10.000 personer, eller om lag 20 prosent fra 2004 til 2006.

- *ha en nasjonal standard for legetjeneste i sykehjem*

Dette er et viktig tema i St.meld. nr. 25 (2005-2006) *Om mestring, muligheter og mening* og budsjettet for 2008. Målsettingen er å øke antall legeårsverk med minst 50 prosent fram til 2010. Legeårsverk er innført som kvalitetsindikator. Det er utarbeidet kriterier for fastsetting av lokale normer for legedekning. Det vil bli stilt krav til turnustjeneste i sykehjem og det medisinske tilbudet styrkes ved at det gis tilskudd til å forbedre laboratorievirksomheten i sykehjemmene.

Alle landets kommuner har fått rundskriv om lokal normering av legetjenester i sykehjem, samt veileder for legetjenester i sykehjem.

- *videreføre en gunstig finansieringsordning for sykehjemsplasser for kommuner med lav dekningsgrad også etter 2007*

Regjeringen foreslår fra 2008 et eget investeringstilskudd for sykehjem og omsorgsboliger som skal dekke 25 prosent av anleggskostnadene. I perioden 2008-

2015 er det en målsetting om å øke antallet sykehjemsplasser og omsorgsboliger med 12 000. Tilskuddet vil ha en samlet kostnad over statsbudsjettet på 6 milliarder kroner fram til 2015. Målgruppen for ordningen er personer med behov for heldøgntjenester uavhengig av alder og diagnose.

- *endre pasientrettighetsloven slik at også brukere av kommunal helse- og omsorgstjenester skal omfattes av ordningen med pasientombud*

Utvidelse av pasientombudenes arbeidsområde ble sendt på offentlig høring i april 2007.

- *utarbeide en helhetlig plan for en styrket demensomsorg. Demensforskningen skal få tilført økte ressurser*

Regjeringen har utarbeidet Demensplan 2015 "Den gode dagen" med tiltak for å bedre kvaliteten og styrke kompetansen og kapasiteten i tiltakskjeden for mennesker med demens og deres pårørende. Demensplanen vektlegger dagaktiviteter, bedre tilpassede botilbud og økt kunnskap. For 2008 foreslår regjeringen å bevilge til sammen 18,5 millioner kroner til Helhetlig demensplan. Det foreslås også å bevilge 5 millioner kroner til å styrke forskningsinnsatsen knyttet til demens under Helse og omsorgsprogrammet i Norges Forskningsråd.

- *utarbeide en handlingsplan for styrking av tilbudet for eldre i sykehus*

Helse og omsorgsdepartementet vil utarbeide en egen strategi for styrking av spesialisthelsetjenesten for eldre 2008 – 2010, som gir rammene for det kommende utviklingsarbeidet for spesialisthelsetjenesten.

Folketrygd og pensjon

Vi vil ha en sosialt rettferdig reform av pensjonssystemet. Vi vil legge spesiell vekt på å styrke Folketrygden, sikre tjenstepensjon til alle, og kvinners rett til god pensjon. Folketrygdens alderspensjon skal ha en god sosial profil og bidra til utjevning av inntektsforskjeller.

Regjeringen la 20. oktober 2006 fram St. meld. Nr. 5 (2006 – 2007) Opptjening og uttak av alderspensjon i folketrygden. Regjeringens forslag i denne meldingen hadde en bedre sosial profil, og ga høyere pensjon til lave inntekter enn det som var foreslått av Pensjonskommisjonen. Forslaget bygget på at det skal lønne seg å arbeide, og at alle år skal telle med i beregningen av pensjon. Regjeringens forslag ble vedtatt av Stortinget våren 2007 med enkelte endringer i forhold til forslaget, jfr. det nye pensjonsforliket av 21. mars 2007 mellom regjeringspartiene, KrF, V og H.

Regjeringen arbeider videre med den konkrete utformingen av ny alderspensjon i folketrygden og tar sikte på å legge fram et lovforslag i 2008.

Dagens AFP-ordninger er tidligpensjonsordninger som kan utbetale pensjon til personer i alderen 62-66 år, mens alderspensjonen fra folketrygden utbetales fra fylte 67 år. I det nye pensjonssystemet åpnes det for fleksibelt uttak av alderspensjon fra fylte 62 år, og i St.meld. nr. 5 (2006–2007) foreslår Regjeringen at AFP omgjøres til et årlig påslag til alderspensjonen fra folketrygden. Det er derfor behov for å tilpasse AFP-ordningen til dette.

Til å utforme ny AFP-ordning for privat sektor som er tilpasset den nye alderspensjonen i folketrygden, har Arbeids- og inkluderingsdepartementet nedsatt et eget utvalg som skal ledes av arbeids- og inkluderingsministeren. Utvalget består ellers av arbeidslivets parter representert ved lederne for de største organisasjonene. Utvalget skal etter planen være ferdig med arbeidet innen utgangen av året.

Lov om obligatorisk tjenstepensjon trådte i kraft 1. januar 2006. Loven pålegger nærmere bestemte foretak å opprette en tjenstepensjonsordning for arbeidstakerne, som tilfredsstiller kravene i foretakspensjonsloven eller innskuddspensjonsloven, og samtidig tilfredsstiller minstekrav som er nærmere angitt i lov om obligatorisk tjenstepensjon. Selvstendig næringsdrivende får med dette anledning til å ta del i de gunstige skattereglene for pensjonssparing som hittil har vært forbeholdt lønsmottagere.

Kapittel 10. Barn, utdanning og forskning

Menneskene er samfunnets viktigste ressurs. Derfor er satsing på barn, utdanning, forskning, noe av det viktigste vi som samfunn kan gjøre. Både for å gjøre samfunnet rikere, men også for å gjøre menneskenes liv bedre.

Fra Soria Moria-erklæringen

Barn er hele samfunnets framtid. Det viktigste i livet må være det viktigste i politikken. Derfor legger regjeringen opp til en massiv satsing på fellesskapsløsninger for barn og unge som skal sikre gode oppvekstvilkår, barnehageplass for de som ønsker det og høy kvalitet i den offentlige skolen.

Barnehager og kontantstøtte

Regjeringen gjennomfører tidenes barnehagesatsing. Rekordhøy barnehageutbygging i 2006 og 2007 gjør at målet om full barnehagedekning er innen rekkevidde. I tillegg har Regjeringen redusert maksimalprisen i barnehagene og økt kvaliteten ved å opprettholde kravet om pedagogisk kompetanse og innføre ny rammeplan for innholdet i og oppgavene til barnehagene. I tillegg satser Regjeringen på økt kompetanseutvikling i barnehagene og økt rekruttering.

- *sikre full barnehagedekning*

Regjeringen har bevilgningsmessig lagt til rette for at målet om full barnehagedekning kan nås. I 2006 ble det lagt til rette for en kapasitetsvekst på 13 500 nye heltidsplasser (10 500 nye barn), mens det i 2007 er lagt til rette for etablering av om lag 22 700 nye heltidsplasser, som vil være den sterkeste veksten i barnehageplasser noen gang. For å øke utbyggingstakten i barnehagesektoren foreslo Regjeringen at det fra 1. januar 2007 ble innført en særskilt tilskuddsordning til etablering av permanente plasser i midlertidige lokaler. Per 1.oktober opplyser 19 kommuner at de ikke kommer til å nå målet om full barnehagedekning i løpet av 2007. Disse er: Oslo, Bærum, Skedsmo, Fet, Trysil, Alvdal, Ringerike, Nedre Eiker, Nøtterøy, Sandefjord, Søgne, Karmøy, Bergen, Lindås, Voss, Selje, Høyanger, Ålesund, Oppdal. Regjeringen vil legge til rette for den utbyggingen som er nødvendig for å nå full barnehagedekning i 2008, og forslår nå i budsjettet for 2008 å bygge 7 700 nye heltidsplasser.

- *innføre maksimalpris på 2250 kroner per måned fra 1.januar 2006. Maksimalpris på 1750 kroner (2005-kroner) innføres når full barnehagedekning er nådd senest ved utgangen av 2007*

Foreldrebetalingen ble redusert fra 1. januar 2006 til 2 250 kroner. Redusert foreldrebetaling ble finansiert ved en økning i satsene for det statlige driftstilskuddet.

Innføringen av maksimalpris trinn 1 innebar en bevilgningsmessig økning på om lag 1 milliard kroner. Foreldrebetalingen blir i 2008 videreført på samme nivå som i 2007. Det innebærer at maksprisen er 2330 kroner per måned. For 2008 er det foreslått å øke fradrag for pass og stell av barn fra 5000 kroner til 15 000 kroner for hvert barn utover det første. Dette vil bidra til å redusere utgiftene til barnepass for familier med to barn i bl.a. barnehage/ skolefritidsordning med inntil 255 kroner per måned eller 2800 kroner på årsbasis.

- *innføre en lovfestet rett til plass i barnehage når full barnehagedekning er nådd*
Regjeringen tar sikte på å innføre lovfestet rett til barnehageplass fra 2009.
- *sikre tilstrekkelig og forutsigbar finansiering av barnehager slik at utbyggere vet hva de har å holde seg til. Inntil full dekning er nådd skal det fortsatt være øremerkede statstilskudd*

Alle de statlige tilskuddsordningene foreslås videreført i 2008.

- *staten skal fullfinansiere lavere maksimalpris og utbygging av nye barnehageplasser*
Regjeringen har finansiert lavere maksimalpris og utbygging av nye barnehageplasser. I 2008-budsjettet foreslår regjeringen å øke bevilgningene til barnehager med 3,6 milliarder kroner reelt.

- *ha en tiltaksplan for å øke antall førskolelærere i barnehagene*
KD la i juni 2007 fram "Strategi for rekruttering av førskolelærere til barnehagen 2007-2011". Departementet skal utarbeide årlige tiltaksplaner. I 2008 er det foreslått en kapasitetsøkning på 125 studieplasser i førskolelærerutdanningen.

- *oppretholde krav om pedagogisk kompetanse blant ledelse og ansatte i barnehagene*
Ny barnehagelov iverksatt fra 1. januar 2006 opprettholder kravene om pedagogisk kompetanse blant barnehageansatte. Det er nødvendig å få øke kompetanse og kunnskap i barnehagesektoren, derfor ble "Strategi for kompetanseutvikling i barnehagesektoren" lagt frem våren 2007.

- *sørge for at barn som har særlig behov for barnehageplass får det*
Ny barnehagelov iverksatt fra 1. januar 2006 viderefører at barn med nedsatt funksjonsevne har rett til prioritet ved opptak. I tillegg fikk barn som får hjelp fra barnevernet, også rett til prioritet ved opptak.

Det ble i statsbudsjettet for 2007 bevilget 26,5 millioner kroner for at ordningen med gratis kjernetid i barnehage for alle femåringer i områder med en høy andel innvandrere skulle utvides til andre bydeler i Groruddalen i Oslo, og til Søndre Nordstrand bydel. Ordningen er en videreføring av forsøket i Stovner bydel i Oslo som Regjeringen bevilget 10 millioner kroner til i 2006. I tillegg ble det i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett i 2007 bevilget 9,8 millioner kroner til gratis kjernetid for alle fireåringene i bydelene i Groruddalen og bydel Søndre Nordstrand fra 1. august 2007.

I 2008 foreslår Regjeringen å styrke ordningen med gratis kjernetid i barnehage ved at det ytterligere blir bevilget 23,5 millioner kroner slik at ordningen skal omfatte både femåringene og fireåringene i Groruddalen og Søndre Nordstrand i hele 2008. Til sammen er det satt av 50 millioner kroner til gratis kjernetid i barnehage.

- *oppretholde areal- og bemanningsnormer*

Ny barnehagelov iverksatt fra 1. januar 2006 viderefører den veiledende arealnormen og den pedagogiske normen.

Barnevern

Kommunen utgjør grunnpilaren i barnevernet i Norge. Bedre kommuneøkonomi styrker kommunenes mulighet til å hjelpe barn som har det vanskelig og vi jobber for å styrke kompetansen i barnevernet. For å forbedre tilbudet til de mest utsatte barna har det statlige barnevernet, som blant annet har ansvar for institusjonstilbudet, fått tilført mer enn 700 millioner kroner.

- *ta initiativ til forsøk og utviklingsarbeid for å få til tettere samarbeid og samordnede tiltak mellom barnevernet og barne- og ungdomspsykiatrien. Samarbeidet mellom barnevernet og psykisk helsevern for barn og unge må utvikles slik at barn og unge får riktig tilbud til rett tid*

Det er inngått rammeavtaler mellom regionale helseforetak og regional barne-, ungdoms- og familieetat. Formålet med avtalene er å sikre et systematisk godt samarbeid, og sikre at barn og unge og deres familier som trenger det, får et sammenhengende og helhetlig tilbud fra de to tjenestene. Det skal settes i verk individuelle tiltak, gruppetiltak og nettverkstiltak tilpasset ulike aldersgrupper. Gode kartleggingsverktøy tilpasset de ulike tjenestene for barn og unge skal også implementeres. For å få mer kunnskap om og utvikle gode kommunale modeller for langsiktig oppfølging av barn av psykisk syke og rusmisbrukende foreldre, ble det i 2007 satt i gang et forskningsbasert prøveprosjekt over tre år. 26 kommuner har vist sin interesse i å delta i prosjektet. En mobiliseringskonferanse for kommuner ble avholdt i september 2007. Kommunene vil blant annet få tilbud om nettverksamlinger og faglig veiledning.

BUFdir og Shdir skal i 2007 utarbeide et rundskriv som skal sikre et samarbeid forankret i de respektive ansvarslinjer, både 1. og 2. linjetjenestene. Rundskrivet skal tydeliggjøre de respektive aktørers ansvar iht. lover/forskrifter. Det er nedsatt en tverrdepartemental (AID, KR, KD, HOD og BLD) arbeidsgruppe for å bedre samhandlingen mellom barnevern, psykisk helsevern for barn og unge og rusmiddelomsorgen (ledes av BLD).

- *styrke kompetansen i barnevernet*

Regjeringen tilrettelegger for at kompetansen i barnevernet kan styrkes gjennom et kunnskaps- og kompetanseprogram (2007-2011) rettet mot det kommunale

barnevernet. Målsetningen er å bedre kommunenes forutsetninger for å løse et økende antall sammensatte og komplekse barnevernssaker gjennom forsknings – og utviklingsprosjekter og implementering av ny kunnskap. Det er videre igangsatt et langsiktig samarbeid med universiteter og høyskoler med det formål å styrke grunnutdanninga i barnevernet og bidra til bedre etterutdanningstilbud. Det er i 2008 foreslått å sette av 22 millioner kroner til kompetanseprogrammet.

Det er satt i verk kompetansehevede tiltak om barnevernets håndtering av kjønnslemlestelse og tvangsgifte, barn som er utsatt for menneskehandel, ivaretagelse av biologiske foreldre, barn som lever med vold i familien, fattigdom i barnefamilier og det utvikles et opplæringsprogram for samtaler med barn. For å styrke den flerkulturelle kompetansen i barnevernet utvikles på bakgrunn av en kunnskapsstatus, et nasjonalt opplæringsprogram for ansatte i barnevernet. Utvikling av en mentorordning ved noen høyskoler skal bidra til å stimulere flere unge med innvandrerbakgrunn til å ta utdanning samt øke den flerkulturelle kunnskapen hos mentorene/studentene.

Høsten 2007 er det sendt ut et rundskriv med det formål å styrke det forebyggende arbeidet for barn og unge i kommunene ("Forebyggende innsats for barn og unge). Rundskrivet er undertegnet av seks statsråder og sendt ut til rådmenn og ordførere i landets kommuner.

I tillegg arbeider regjeringen blant annet med:

- *trygge overgangen til voksentilværelsen gjennom et godt fungerende ettervern*
Regjeringen er i gang med å kartlegge hvordan ettervernet fungerer, både i forhold til ungdom og fosterhjem/Institusjon, og i kommunene. Regjeringen har satt i gang et utviklingsarbeid i 8 utvalgte kommuner hvor formålet er å bistå ungdom som har hatt tiltak i barnevernet over i et selvstendig voksenliv.
- *sikre og styrke barns rettigheter og aktivt følge opp anbefalingene fra FNs ekspertkomité*
Regjeringen vil sende ut et utkast til Norges 4. rapport om oppfølging av barnekonvensjonen på høring til frivillige organisasjoner og barneombudet høsten 2007. I den forbindelse vil det bli arrangert et høringsmøte med organisasjonene. Rapporten vil bli sendt til FN i februar 2008.

Regjeringen vil styrke og sikre barns rettigheter gjennom en bedre overvåkning av implementeringen av barnekonvensjonen. Det vil bli satt i gang tiltak som statistikk- og indikatorutvikling, dialogforum, opplæring og informasjon, samt oppnevning av kontaktpersoner i ulike departement. Regjeringen vil og ta initiativ til å igangsette en utredning foretatt av en uavhengig instans for å belyse hvorvidt norsk lov på relevante områder tilfredsstillende barnekonvensjonens krav.

- *styrke barns rettigheter etter samlivsbrudd*

Regjeringen har satt ned et offentlig utvalg som skal foreta en helhetlig gjennomgang av barnelovens bestemmelser om foreldre ansvar, fast bosted og samvær. Målsetningen er et likeverdig foreldreskap til barnets beste.

Kvalitet og mangfold i fellesskolen

Regjeringen satses på den offentlige fellesskolen gjennom bedret kommuneøkonomi, stans i veksten av private skoler og økt kvalitet i grunnsopplæringen og videregående opplæring. Kunnskapsløftet er blitt videreført og forsterket og ble innført for grunnsopplæringen og 1. klasse på videregående opplæring høsten 2006. For 2007 ble det bevilget 1,4 milliarder kroner til kvalitetsfremmende tiltak innenfor skolen. Dette er videreført i 2008. I St.meld. nr. 16 og ingen sto igjen. Tidlig innsats for livslang læring, presenterte regjeringen en rekke tiltak og en oppfølgingsplan med sikte på å utvikle et sosialt utjevne utdannings- og kompetansesystem. Stortinget sluttet seg i april 2007 til prinsippene i stortingsmeldingen.

Kunnskapsløftet skal blant annet sikre at elevene tilegner seg grunnleggende ferdigheter. Regjeringen understreker et bredt syn på læring og kunnskap, og vil bidra til større variasjon i læringsformer og læringsarenaer. Kunnskapsdepartementet har også forsterket arbeidet med å gjøre kunst og kultur til en del av skolehverdagen gjennom opprettelse av et nytt nasjonalt senter for kunst og kultur i opplæringen og utarbeiding av strategiplanen "Skapende læring" våren 2007.

Læreren er den viktigste forutsetningen for en solid og meningsfull opplæring. Det er derfor viktig å styrke lærerens holdninger, ferdigheter og kunnskaper, og sikre tilstrekkelig rekruttering av lærere. Regjeringen har bevilget over 1 milliarder statlige midler til etter- og videreutdanning av lærerne (375 millioner kroner årlig), og opprettet 500 nye studieplasser i lærerutdanningene i 2006. Det ble sommeren 2007 sendt ut forslag på høring om endring av kompetanseforskriften ved ansettelse av lærere. Det er satt i gang et større arbeid for å endre hele lærerutdanningen. I tillegg er det gitt støtte til oppstart av lærerutdanning for ungdomsskolen, og en praksis-basert lærerutdanning.

Norge vil stå overfor en rekke utfordringer knyttet til fremtidige endringer i arbeidsmarkedet. Teknologisk utvikling, mobilitet, demografiske endringer og økende krav til kompetanse er bare noen av de utfordringene en god fag- og yrkesopplæring må forholde seg til. Det er derfor viktig med en fag- og yrkesopplæring som er attraktiv og av høy kvalitet. Våren 2007 ble det satt ned et offentlig utvalg som skal vurdere hvordan fag- og yrkesopplæringen kan være best mulig rustet for å møte fremtidens utfordringer.

Norsk skole skal være en inkluderende skole. For å sikre at alle elever uansett funksjonsevne og bakgrunn skal kunne nå sine mål i skolen, vil Regjeringen gjennomgå systemet for spesialpedagogisk støtte. Våren 2007 ble det satt ned et offentlig utvalg som skal vurdere behovet for forbedringer innen dette området.

- *tilpasset lese- og skriveopplæring skal starte i første klasse*

Innført med iverksetting av Kunnskapsløftet fra høsten 2006, der nye læreplaner sikrer at de som nå starter på 1. trinn skal få lese- og skriveopplæring fra første dag. I tillegg har læreplanene med klare mål for hva elevene skal mestre på de ulike trinn. Obligatoriske kartleggingsprøver i lesing og tallforståelse innføres på 2. trinn.

- *Styrke opplæringen med flere undervisningstimer i grunnskolen. Lengden på skoledagen skal trappes opp til 28 undervisningstimer i uka på barnetrinnet*

Regjeringen starter opptrappingen ved å øke timetallet med til sammen 5 uketimer à 60 minutter fra høsten 2008. Økningen blir fordelt på 1. – 4. trinn. Av de fem timene går to timer til norsk, to timer til matematikk og en time til engelsk.

- *elevene skal få delta i elevbedrifter, oppsøke læringsarenaer utenfor skoleporten og ha entreprenørskap inn som en del av grunnopplæringen i skolen*

Det vil bli innført nytt programfag i entreprenørskap og bedriftsutvikling i videregående opplæring fra høsten 2007. Det er utarbeidet en strategiplan for entreprenørskap i utdanningen.

- *styrke samarbeidet mellom ungdomsskolen og den videregående skole, blant annet for å forebygge at elever dropper ut av videregående skole*

Kunnskapsløftet ivaretar dette gjennom læreplan i Programfag til valg ("smakebiter" fra vgs), som innebærer at elevene gis tilbud om ta fag eller deler av fag fra videregående skole inn som en del av opplæringen. Det er utarbeidet gjennomgående læreplaner. FUGs mandat vil bli utvidet til Vg1. Rådgivingstjenesten er styrket og Oppfølgingstjenesten skal arbeide mer forebyggende. Regjeringen foreslår å bevilge 30 millioner kroner til rådgiving for minoritets elever i videregående opplæring.

- *det skal ansettes flere lærere i skolen for å gi elevene bedre oppfølging. Kontaktlærere skal ikke ha ansvar for mer enn 15 elever i grunnskolen*

Det er lagt til rette for ansettelse av flere lærere gjennom styrkingen av kommuneøkonomien og gjennom øremerkede midler til kommunene for å gjennomføre Kunnskapsløftet.

- *videreføre og forsterke utlånsordningen for oppussing av skolebygg*

I statsbudsjettet for 2006 ble investeringsrammen økt med 3 milliarder kroner, og i statsbudsjettet for 2007 ble det vedtatt å utvide rammen med ytterligere 2 milliarder kroner. Det betyr at opprinnelig ramme på 15 milliarder kroner ble innfaset to år tidligere enn planlagt.

- *alle lærere og elever skal ha tilgang til PC og internett*

Man er nå nær målet om tilfredsstillende PC-dekning i hele grunnopplæringen. Regjeringen har bidratt til at målet kan nås gjennom styrking av kommuneøkonomien.

- *gjennomgå regelverk og støtteordninger for private skoler for å stramme inn utbredelsen av private skoler som ikke utgjør et religiøst eller pedagogisk alternativ til den offentlige skolen*

Regjeringen har strammet inn utbredelsen av private skoler, etter innføringen av den såkalte "frysloven". Resultatet er at den ukontrollerte veksten er stoppet. Ny privatskolelov er vedtatt gjennom et forlik mellom regjeringspartiene og KrF.

- *gjennomgå den kristne formålsparagrafen i opplæringsloven*

Et offentlig utvalg (Bostad-utvalget) har gjennomgått skolens og barnehagens formålsparagraf. Utredningen ble levert i juni 2007. Den sendes på høring med svarfrist høsten 2007.

- *ikke innføre obligatorisk 2. fremmedspråk i ungdomsskolen*

Elever på ungdomstrinnet kan som alternativ til 2. fremmedspråk velge fordypning i norsk, engelsk eller samisk.

- *oppretholde en desentralisert skolestruktur*

Styrkingen av kommuneøkonomien og stans i veksten av private skoler vil være et viktig bidrag til å opprettholde en desentralisert skolestruktur.

- *leirskoler skal være gratis. Tilskudd til vertskommuner for leirskoler skal opprettholdes*
Tilskudd til leirskoler videreføres som øremerket.

- *Iverksette tiltak for å styrke kvaliteten og redusere prisen i skolefritidsordningen*

Høsten 2007 ble det inngått en intensjonsavtale med Norges Idrettsforbund og Olympiske komité (NIF) om et prosjekt for å få fram gode modeller for hvordan lokale idrettslag kan bidra med mer innhold i skolefritidsordningen. Det er satt av 2 millioner kroner til prosjektet i 2008.

- *særlig styrke realfagene gjennom hele utdanningsløpet og øke innsatsen for å rekruttere elever til disse fagene*

Regjeringen har styrket satsingen på realfag gjennom strategiplanen "Et felles løft for realfagene". Her presenteres ulike tiltak for å styrke realfagene i grunnsopplæringen og barnehagen, styrke lærerkompetanse og lærerutdanning, utviklingen i realfagene i høyere utdanning og forskning osv.

- *Alle elever som har gjennomført 13 års skolegang skal oppnå generell studiekompetanse*

Forskrift om opptak til universiteter og høyskoler er endret f.o.m. høsten 2007 som innebærer at institusjoner "kan ta opp søkere som ikke oppfyller kravene til generell studiekompetanse til spesielt tilrettelagt ingeniørutdanning. Det forutsettes at søkerne har relevant fagbrev". Samtidig inviteres institusjonene til å søke om frivillig forsøk med opptak til andre relevante studier med grunnlag i fagutdanning.

- *innføre gratis læremidler for elever i videregående opplæring*

Innføring av gratis læremidler starter opp høsten 2007 for 2. trinn, og vil fortsette for 3. trinn (Vg3) høsten 2008, 1. trinn (Vg1) høsten 2009. I 2007 ble det bevilget 370 millioner kroner, mens for 2008 foreslås det å bevilge 223 millioner kroner til innføringen. Fylkeskommunen har ansvar for at elevene får gratis lærebøker og digitale læremidler. Gjennom Statens lånekasse for utdanning blir det gitt et ikke-behovsprøvd stipend som skal bidra til å dekke kostnader elevene har til andre læremidler og individuelt utstyr.

Det er satt av 50 millioner kroner til utvikling av digitale læremidler i fylkeskommunen.

- *arbeide for flere lærlingplasser i offentlig og privat sektor og øke lærlingtilskuddet*

Kunnskapsdepartementet har gjennomført "nasjonal dugnad" for å øke antall læreplasser. Det er videre sendt brev til alle kommuner og helseforetak med anmodning om at de tar imot flere lærlinger. Departementet har også skrevet til egne underliggende virksomheter med oppfordring om å ta inn lærlinger.

- *styrke rådgivningstjenesten*

Regjeringen har i revidert statsbudsjett for 2007 bevilget 15 millioner til å styrke rådgivningstjenesten i videregående skole, samt støtte opprettelse av karriereveiledningssentra i fylkene. For 2008 er det foreslått å styrke bevilgningene til dette med 22,5 millioner kroner til totalt 37,5 millioner kroner.

- *Prøve ut nye evaluerings- og eksamensformer*

Regjeringen har iverksatt utprøving av nye former for elevvurdering, og er i gang med omfattende arbeid for å styrke elevvurderingen.

- *sikre landslinjene stabil og langsiktig statlig finansiering*

Tilskuddet videreføres som øremerket.

- *gi elevene tilgang på lærebøker i begge målformer, til samme tid og pris*

I opplæringslova med tilhørende forskrift er det et vilkår at lærebøker skal foreligge i begge målformer, til samme tid og med samme pris. Utdanningsdirektoratet har etablert et forum for nynorsk i skolen. Det skal utarbeides en strategiplan for å styrke opplæringen i nynorsk. Kulturdepartementet vil legge fram en stortingsmelding om språkpolitikk i 2007, og Kunnskapsdepartementet vil legge fram en stortingsmelding om språkopplæring i 2007.

- *innføre en ordning med frukt og grønt i skolen og legge til rette for forsøksordninger med skolemat*

Det ble innført ordning med gratis frukt og grønt i ungdomsskolen (8-10) og i 1-10 skoler fra høsten 2007. Det er også bevilget 23 millioner til forsøk med ny skoledag, og en del av disse midlene vil gå til skolematforsøk.

- *videreutvikle lærekandidatordningen*

For å bidra til økt gjennomføring i videregående opplæring vil regjeringen gi flere mulighet til å ta mer av opplæringen ute i en bedrift. Fra høsten 2007 settes det i gang

forsøk i tre fylker med videreutvikling av lære kandidatordningen gjennom etablering av en ordning med praksisbrev.

- *sammenfatte allerede eksisterende forskning, og iverksette ny forskning om morsmålsopplæringen slik at en kan få større innsikt i denne språkopplæringens effekt og betydning*

Som en oppfølging av dette er det utarbeidet en rapport fra NOVA på oppdrag fra Kunnskapsdepartementet som gjennomgår forskningen på dette området. Fra høsten 2007 innføres nye læreplaner i grunnleggende norsk og morsmål for minoritetsspråklige elever. De nye læreplanene er nivåbaserte og gjelder for elever med ulik alder og erfaringsbakgrunn. De erstatter tidligere læreplaner i norsk som andrespråk og morsmål.

- *dagens system for nasjonal kvalitetsvurdering vil bli foreslått endret*
- Nye nasjonale prøver ble innført fra høsten 2007 i 5. – 8. trinn lesning, engelsk og norsk og matematikk. Det legges ikke til rette for rangering av prøvene, men de skal gjøres tilgjengelig for elev, foreldre, lærere og skoleeier.

I tillegg arbeider Regjeringen med:

- *styrke språkopplæringen*

Språk er det viktigste verktøyet skolen kan gi barn og unge for læring og identitetsbygging. Regjeringen vil derfor legge fram en egen stortingsmelding om språk. Den vil omfatte språkopplæring i et flerkulturelt og livslangt perspektiv og omhandle både språkopplæring og språkstimulering i førskolealder, grunnskole, videregående opplæring og lærerutdanning. Mangfoldet i språkopplæringen vil stå sentralt, og meldingen vil blant annet ta for seg opplæring i norsk, samisk, tegnspråk, minoritetsspråk og fremmedspråk.

- *forbud mot reklame i skolen*

Regjeringen ønsker å skjerme elevene i størst mulig grad mot uønsket reklame og påvirkning og fikk vedtatt en lov mot reklame i skolen våren 2007. Skoleeier skal sørge for at elevene ikke blir utsatt for reklame som er egnet til å skape kommersielt press eller som i stor grad kan påvirke holdninger, atferd og verdier, blant annet på skolens område, i lærebøker og i andre læremidler som blir brukt i opplæringen.

- *KRL-faget*

Etter dommen i Den europeiske menneskerettsdomstolen (EMD) 29. juni 2007, vil regjeringen endre opplæringsloven og læreplanen fra skoleåret 2008-2009.

Etter- og videreutdanning

Stabil tilgang på kompetent arbeidskraft er avgjørende både for den enkeltes og for samfunnets evne til å videreutvikles. Regjeringen styrker opplæringstilbudet for voksne for å hindre at folk ekskluderes fra arbeidslivet på grunn av mangel på grunnleggende ferdigheter i lesing, skriving, regning og bruk av IKT. Regjeringen har i tillegg satset betydelig på kompetansetiltak både for lærere og førskolepersonell. Regjeringen satt ned et offentlig utvalg i 2006 (Tron-utvalget) som skulle se på hvilken rolle studieforbundene har for den enkelte, for arbeidslivet og for samfunnet. Rapporten ble overlevert september 2007.

- *utvikle permisjonsordninger og bidra til bedre mulighet til opplæring på arbeidsplassen*
Program for basiskompetanse i arbeidslivet ble etablert i 2006 med en bevilgning på 24,5 millioner kroner, en økning på 10 millioner kroner i forhold Bondevik-regjeringens forslag. I 2006 omfattes 64 bedrifter og ca. 10 000 ansatte av programmet. I 2007-budsjettet styrkes programmet med 10 millioner kroner.

- *Vurdere å fjerne aldersgrensen for rett til videregående opplæring*
Regjeringen vil sikre at alle voksne over 25 år får rett til videregående opplæring gjennom endring i opplæringsloven og en bevilgning på 21 millioner til tiltaket i 2008.

- *styrke informasjonsarbeidet, slik at flere blir kjent med sine muligheter for etter- og videreutdanning*

Det er satt i gang utviklingsprosjekter for realkompetansevurdering, spesielt tilrettelagt for arbeidssøkere.

- *styrke retten til å få prøvet egen realkompetanse*

Det er satt i gang et samarbeidsprosjekt mellom VOX og Arbeids- og velferdsetaten om økt bruk av realkompetansevurdering for voksne. Norge deltar i en pågående OECD-gjennomgang på feltet. Den ferdigstilles våren 2007.

- *øke den offentlige støtten til voksenopplæring*

I revidert budsjett for 2006, ble det bevilget 27 millioner kroner til studieforbund. Bevilgningen til studieforbund ble økt med 58 millioner kroner i 2007 i forhold til saldert budsjett 2006. Det vil bety at studieforbundene igjen kan holde samme aktivitetsnivå som i 2005. Bevilgningene er foreslått videreført i 2008.

Høyere utdanning

Universiteter og høyskoler er bærebjelker for utviklingen av kunnskapssamfunnet. Gjennom forskning og utdanning er sektoren produsenter av kunnskap og kompetanse. Regjeringens mål er at det skal være lik rett til utdanning. Derfor er det viktig å sikre en studiefinansiering som gjør det mulig å studere på heltid. Regjeringen vil sikre frie og uavhengige universiteter og høyskoler som kan drive forskning og gi studentene forskningsbasert undervisning. Regjeringen vurderer å foreslå lovfesting av akademisk

frihet. Finansieringssystemet for universitetene og høyskolene er utformet slik at forskning og undervisning gir uttelling.

- *styrke det regionale universitets- og høyskolesystemet og internasjonale samarbeidsordninger*

Det er nedsatt et offentlig utvalg (Stjernø-utvalget) som skal gi tilråding om institusjonsstruktur i høyere utdanning i lys av samfunnsbehov. Mandatet er blant annet å sikre god regional balanse i studietilbud og kompetanse. Utvalget skal levere sin innstilling innen 31. desember 2007

Det arbeides med tilretteleggelse for deltakelse i nye EU-program både innenfor utdanning og forskning. Gjennom etatsstyringen følger departementet overfor universiteter og høyskoler opp utviklingen av det internasjonale samarbeidet.

Nordiske fellesgrader på masternivå er nå etablert med utgangspunkt i Nordplusprogrammet.

- *vurdere nivået på bevilgningene til de regionale forskningsinstituttene*

Kunnskapsdepartementet har bedt Norges forskningsråd om å utarbeide forslag til nytt finansieringssystem for forskningsinstituttene og forslag til nye retningslinjer for statlig finansiering av instituttene. De regionale forskningsinstituttene blir fulgt opp i den sammenheng. Forskningsrådet leverte sin rapport i oktober 2006, og regjeringen presenterer prinsipper for et nytt finansieringssystem i statsbudsjettet for 2008.

- *utvikle bedre finansieringssystem for å fremme desentralisert høyere utdanning*

Regjeringen la inn 16,7 millioner kroner til desentraliserte høyskoletilbud i budsjettet for 2006. Tiltaket vil gi det regionale arbeidslivet tilgang på kvalifisert arbeidskraft og sikre at så mange som mulig får tilgang til høyere utdanning uavhengig av bosted. Beløpene videreføres innenfor høyskolenes budsjetttrammer.

- *realisere kvalitetsreformens mål. Studentene skal støttes sterkere gjennom studiene, både faglig og finansielt. Kvalitetsreformen skal evalueres*

Antall vitenskapelige ansatte pr. student har økt vesentlig gjennom Kvalitetsreformen. Oppfølgingen av studenter har blitt bedre gjennom endrede eksamens- og evalueringsformer. Innføringen av individuelle utdanningsplaner er gjennomført. Evalueringen av kvalitetsreformen ble ferdigstilt i januar 2007. Regjeringen vil legge fram en stortingsmelding om saken.

- *alle studenter som tar høyere eller lavere grad i Norge skal få tilbud om å ta deler av undervisningen i utlandet*

Antall utreisende studenter har økt, men omfanget varierer fra institusjon til institusjon. Arbeidet er en del av det løpende arbeidet med Kvalitetsreformen. Regjeringen vil fremme en egen stortingsmelding om internasjonalisering av utdanningen i løpet av 2008.

- *sikre en studiefinansiering som gjør det mulig å studere på heltid. Vi vil gjennomgå erfaringene med konverteringsordningen. Studielån og stipend må reguleres i takt med prisstigningen*

Regjeringen har prisjustert satsene utdanningsstøtteordningen hvert år. For studenter i høyere utdanning har basistøtten økt fra 80 000 kroner i 2005 til 85 000 kroner i 2008.

- *øke tilgangen til studentboliger*

Det legges til rette for å bygge 670 nye hybelenheter i forslaget til statsbudsjett for 2008 avhengig av hvor de bygges. Totalt er det blitt bevilget bygging av nærmere 1700 nye studentboliger under denne regjeringen.

I tillegg arbeider regjeringen blant annet med:

- *Sikring og bevaring av universitetsmuseene*

Det er bevilget 120 millioner kroner for å bedre magasinforholdene og til sikring, konservering og digitalisering av museene.

- *Økte bevilgninger til vitenskaplig utstyr og byggeprosjekter*

Regjeringen har økt bevilgningene til vitenskaplig utstyr og for budsjettet i 2007 foreslått igangsetting av rehabilitering av Aulaen og professorboligen ved UiO, gitt startsignal for bygging av byggetrinn II ved Kunsthøyskolen i Oslo.

Forskning

Forskning er et viktig satsingsområde for Regjeringen, og fondet for forskning og nyskaping har økt mer en noen gang.

Regjeringen har lagt stor vekt på det forskningsetiske arbeidet. En lov om behandling av etikk og redelighet i forskning er vedtatt. Den trer i kraft 1. juli 2007 med tilhørende forskrift. Fra 1. juli 2007 er det dessuten oppnevnt et nasjonalt utvalg som skal granske saker om uredelighet i forskning. I 2007 er det utpekt åtte sentre for fremragende forskning, i tillegg til de 13 som har hatt slik status fra tidligere.

- *øke bevilgningene til grunnforskning*

De viktigste kanalene for finansiering av grunnforskning er direkte bevilgninger til universiteter og høyskoler og bevilgninger gjennom Norges forskningsråd. I 2005 var de samlede bevilgningene over KDs budsjett til forskningsformål i Norge 7,5 milliarder kroner. I 2006 var bevilgningen på 8,2 milliarder kroner, og for 2007 er det bevilget totalt 8,5 milliarder kroner.

- *heve forskningsinnsatsen slik at Norge ligger på 3 prosent av BNP*

Med regjeringens budsjettforslag for 2008 har bevilgningen til forskning og utvikling fra 2005 til 2008 økt med 3,5 milliarder kroner. Kapitalen i Fondet for forskning og nyskaping har økt til 66 milliarder og med 30 milliarder kroner på 3 år.

- *styrke forskerrekutteringen og legge til rette for økt forskerutveksling med andre land*
Regjeringen foreslår for budsjettet i 2008 å opprette 350 nye stipendiatstillinger. Totalt har det blitt opprettet 700 nye stillinger i budsjettårene 2006 og 2008. Det er foreslått å opprette en ordning med nasjonale forskerskoler i 2008. Regjeringen vil legge fram en stortingsmelding om forskerrekuttering i løpet av 2008.

- *styrke internasjonaliseringen i forskningen*

Norge deltar i omfattende forskningssamarbeid med EU og med en rekke land utenfor Europa. For 2007 er det bevilget 184 millioner kroner til deltakelse i EUs 7.

rammeprogram, og norsk deltakelse ble endelig formalisert i juni 2007. I 2008 er bevilgningene foreslått til 342 millioner kroner. I 2005 ble ny bilateral forskningsavtale med USA inngått, en forskningsavtaler med India ble undertegnet i november 2006, og avtaler med Kina og Frankrike trolig i 2008.

- *satse bevisst på forskning innen næringer der Norge har fortrinn og stort verdiskapingspotensiale*

I 2007-budsjettet styrket regjeringen tematiske forskningssatsinger gjennom økt avkastning fra Fondet for forskning og nyskaping. 30 millioner kroner av den økte fondsavkastningen foreslås satt av til forskning innenfor energi og miljø, gjennom programmene Gassmaks, RENERGI og NORKLIMA i Norges forskningsråd.

10 millioner kroner av den økte avkastningen fra Fondet for forskning og nyskaping skal brukes til programmet Norsk mat fra sjø og land i Norges forskningsråd. I 2008 er det også foreslått 59 millioner kroner på forskning om helse, sykefravær og utstøtning, samt 38 millioner kroner til marine og maritime satsninger.

- *satse på bedriftsrettet forskning og sikre god formidling og nyttiggjøring av forskningsresultater*

14 sentre for forskningsdrevet innovasjon (SFI) ble utpekt i 2006. Ordningen skal bygge opp eller styrke norske forskningsmiljøer som arbeider tett med innovativt næringsliv, samt støtte langsiktig forskning som fremmer innovasjon og konkurransekraft i næringslivet. Sentrene vil få en årlig gjennomsnittlig bevilgning på 10 millioner kroner i inntil åtte år.

20 millioner kroner av den økte avkastningen fra Fondet for forskning og nyskaping er foreslått satt av til programmet Brukerstyrt innovasjonsarena (BIA). Programmet delfinansierer FoU-prosjekter som utvikler teknologi, tjenester eller prosesser med potensial for økt verdiskaping. BIA støtter prosjekter innenfor områder som ikke dekkes av Forskningsrådets øvrige tematiske programmer

Regjeringen legger opp til en kraftig satsing på nordområdene i årene som kommer. For denne satsingen er det avgjørende å utvikle ny kunnskap. Samlet er det bevilget totalt 400 millioner kroner til nordområderelevant forskning for 2007. Av dette er den største enkeltsatsingen bevilgninger til det internasjonale polaråret (2007-08) med 80

millioner kroner. I 2008 videreføres dette, i tillegg er det foreslått bevilget 39 millioner kroner til forskning og overvåkning av nordområdene.

Kapittel 11: Fornyelse og utvikling av offentlig sektor

Våre mål i fornyelsen av offentlig sektor er å oppnå mer velferd og mindre administrasjon, mer lokal frihet og mindre detaljstyring. Det må arbeides med kvalitetsmål som både tar hensyn til kvalitet, tilgjengelighet, rettferdighet og økonomisk effektivitet.

Fra Soria Moria-erklæringen

De nordiske landene kombinerer de best utviklede velferdssystemene i verden med å være blant de mest konkurransedyktige. Regjeringen ønsker en sterk og effektiv offentlig sektor som gir innbyggerne gode tjenester, valgfrihet og medbestemmelse. Derfor vil vi utvikle velferdssamfunnet videre. Vi vil satse på fellesskapsløsningene og redusere forskjellene i samfunnet. Gjennom aktivt samspill skal vi skape verdens beste offentlige sektor.

- *fornye og utvikle offentlig sektor ved økt brukermedvirkning, bedre samordning serviceerklæringer, utvidete åpningstider og bedre tjenester på internett*

Det ble i mars 2007 arrangert en innbyggerkonferanse der vanlige innbyggere fra hele landet var samlet for å komme med sine synspunkter og innspill til hva som skal gjøre offentlig sektor bedre.

Regjeringen lanserte i oktober 2007 en fornyingsstrategi, som viser hvordan regjeringen skal forbedre offentlig sektor. Strategien gir hovedretningen i regjeringas arbeid med fornying i offentlig sektor. Den omtaler verdigrunnlaget og sentrale prinsipper for arbeidet. Den viser at regjeringa satser på fellesskapsløsningene. Offentleg sektor skal gå foran, og ikke ukritisk kopiere marknadsløsningene. Strategien skal sikra at ideal som likhet og rettferdighet blir fulgt opp i praktisk politikk.

MinSide ble lansert desember 2006. MinSide er en felles inngangsportale til digitale tjenester til innbyggerne. Samlingen i en portal innebærer at den enkelte ikke behøver å huske hvilken offentlig etat som yter tjenesten en er ute etter og at en får en felles innlogging til alle elektroniske tjenester rettet mot brukerne.

Regjeringen har økt satsingen rettet mot næringslivet. Altinn, som er næringslivets portal for tjenester fra det offentlige til næringslivet får stadig flere tjenester og brukere. Over statsbudsjettet for 2007 og forslaget til budsjett for 2008 settes det av midler til videreføring av Altinn-løsningen. Det er utarbeidet en egen handlingsplan for elektroniske tjenester.

Regjeringen.no er lansert som regjeringens nye nettportal. Portalen gjør det lettere for brukerne å finne fram i informasjonen fra regjeringen.

I mai 2007 ble faglig råd for lederskap i staten opprettet. Hensikten er at det faglige rådet skal gi innspill i arbeidet med å utvikle forvaltningspolitikken.

I RNB for 2007 fikk regjeringen vedtatt å nedlegge Statskonsult AS som selskap, og opprette en interimorganisasjon for å opprette et direktorat for forvaltningsutvikling og IKT fra 01.01.2008. Direktoratet skal sikre økt gjennomføringskraft i IKT-politikken og fornyingen av offentlig sektor, og bidra til bedre læring på tvers i statsforvaltningen.

- *videreføre arbeidet for døgnåpen forvaltning med tilgang til elektronisk informasjon og tjenester fra det offentlige basert på brukernes premisser*

Regjeringen har startet arbeidet med innføring av felles offentlig, elektronisk postjournal (OEP) - i første omgang i sentraladministrasjonen (se punkt over om MinSide og Altinn). Kontrakt om OEP er inngått, og løsningen blir basert på åpen kildekode.

- *øke terskelverdien for anbudskonkurranser ved offentlige innkjøp opp mot EU-nivå*
- Regjeringen har vedtatt å videreføre terskelverdien på 500 000 kroner. Når den har virket i to år, dvs. høsten 2007, skal det gjennomføres en analyse av hvordan terskelverdien har virket, og på hvilken måte man kan heve den videre i tråd med målet i Soria Moria-erklæringen.

- *arbeid med kvalitetsmål som både tar hensyn til faglig kvalitet, folks tilfredshet, helsefremmende arbeidsmiljø, kostnadskontroll og kontinuerlig kompetanseoppbygging*

Regjeringen forbereder nå systematiske innbyggerundersøkelser om offentlige tjenester, slik at offentlige virksomheter og innbyggerne får bedre kunnskap om tilfredsheten med tjenestene. Mange virksomheter foretar allerede i dag egne undersøkelser, men koordinerte undersøkelser vil gi en felles referanseramme og vise samlet utvikling over tid. Videre vil Statistisk sentralbyrå, på oppdrag fra Regjeringen, lansere StatRes i 2007. Dette er et system der man via Internett enkelt skal få oversikt over statlig ressursbruk og relevante indikatorer for aktivitet, kvalitet og andre resultatmål - både innen ulike sektorer og for spesifikke virksomheter.

Regjeringen har arrangert en innbyggerkonferanse for å få råd fra brukerne om hvordan offentlige tjenester kan fornyes for å sikre at brukerne kommer til orde og blir tatt på alvor.

KOSTRA (Kommune-stat-rapportering) inneholder fra og med 2007 også indikatorer for kvalitet.

- *øke satsingen på ny universell utformet teknologi og gjennomføre en offensiv IKT-politikk i offentlig sektor*

Regjeringen har satt fart på arbeidet med universell utforming av IKT. Det er et mål at IKT-løsninger utformes universelt. I revidert nasjonalbudsjett for 2007 er det derfor bevilget 5 millioner kroner til utvikling av standarder/retningslinjer for universell utforming av IKT og indikatorer i tilknytning til dette. Regjeringen arbeider med å utrede om det skal innarbeides i ny diskriminerings- og tilgjengelighetslov en bestemmelse om at all IKT rettet mot allmennheten skal utformes universelt.

- *forvaltningsstandarder - Åpne standarder*

Regjeringen har intensivt arbeidet med bruk av åpne standarder og skal samle alle forvaltningsstandarder innen IKT i en egen referanse katalog. Åpne standarder er viktig for å oppnå god elektronisk samhandling i og med offentlig sektor og skal videre motvirke uheldige leverandørbindinger, slik at den enkelte bruker selv kan velge hvilken programvare hun vil bruke ved kommunikasjon med offentlig sektor. Arbeidet er synliggjort i St. meld. nr. 17 (2006-2007) *Eit informasjonssamfunn for alle*. Første versjon av referanse katalogen er utarbeidet og sendt på bred høring.

- *fri programvare – åpen kildekode*

Regjeringen ønsker at fri programvare i større grad blir tatt i bruk i offentlig sektor der det er egnet. Økt bruk av fri programvare åpner for gjenbruk av løsninger på tvers av offentlige virksomheter og kan danne grunnlag for økt kompetanseutvikling i samfunnet. I St. meld. nr. 17 (2006-2007) *Eit informasjonssamfunn for alle* har regjeringen varslet at den i løpet av 2007 tar sikte på å etablere et kompetansesenter for fri programvare som skal være et ressurscenter for offentlige virksomheter på dette området. En preferansepolitikk for åpen kildekode skal også utredes. Det ble i statsbudsjettet for 2007 bevilget 10 millioner til arbeidet med åpne standarder og åpen kildekode. I august 2007 ble nasjonalt kompetansesenter for fri programvare opprettet med støtte fra regjeringen.

- *gjennomføre en offensiv IT-politikk*

Regjeringen har lansert den første helhetlige stortingsmeldingen om IKT-politikk, St.meld.nr. 17 (06-07), *Eit Informasjonssamfunn for alle*. Meldinga favner bredt og dekker tema som digital kompetanse, IKT-forskning, IKT-næringene, døgnåpen forvaltning, personvern og IKT-sikkerhet.

- *stimulere til endrings- og utviklingsarbeid i kommunal sektor i samarbeid med de ansatte*

Det er etablert et trepartssamarbeid (staten, KS og arbeidstakerorganisasjonene) om utvikling av kvalitet i kommunesektoren. Målet med samarbeidet er å øke kvaliteten i pleie- og omsorgstjenestene og oppveksttjenestene slik at innbyggerne merker en forbedring. Arbeidet lokalt skal særlig rette seg mot medarbeiderne som møter innbyggerne, og finne sted i et samarbeid mellom lokalpolitikeren den administrative ledelsen og de tilsatte/tillitsvalgte. Totalt er 41 kommuner tatt opp i programmet i 1. halvår 2007. I andre halvår 2007 vil ytterligere 50 kommuner bli valgt ut, og ytterligere 100 i 2008.

- *legge til rette for at frivillig sektor kan videreutvikle sin funksjon i å løse samfunnsoppgaver*

Regjeringen er opptatt av å styrke frivillig sektor. Regjeringen fikk i statsbudsjettet for 2007 vedtatt å øke bevilgningene til frivillig sektor med 31,3 millioner kroner. Av dette gikk bl.a. 7,5 millioner kroner til opprettelse av minst 20 nye frivillighetsentraler, og justering av tilskuddet til eksisterende sentraler og 10 millioner kroner til styrking av

Frifondordningen. Sammen med 5 millioner kroner i økte spillemidler gir dette totalt en økning på 15,6 millioner kroner til Frifond i 2007.

Det er videre bevilget 15 millioner kroner til en satsing rettet mot å utvikle og implementere tiltak for barn med rusmiddelavhengige og/eller psykisk syke foreldre. Tiltakene vil blant annet omfatte støtte til frivillige organisasjoner som driver grupper for barn og ungdom.

Det er gjennomført en overordnet kartleggingsstudie av kommunenes samhandling med frivillig sektor. Kartleggingen er gjennomført av IRIS (International Research Institute of Stavanger). Dette i lys av å se nærmere på kommunenes samfunnsutviklerrolle.

- *gå imot konkurranseutsetting og privatisering innenfor viktige velferdsområder som utdanning, helse og omsorg*

Dette er omtalt i Kommuneproposisjonen for 2007 hvor det heter at regjeringen har betenkeligheter med konkurranseutsetting innenfor kommunesektorens tunge velferdsoppgaver. Det er ikke aktuelt å endre regelverk som regulerer kommunenes adgang til å konkurranseutsette. Forsøk med friere brukervalg er ikke videreført.

I tillegg har regjeringen blant annet arbeidet med:

Forbrukerpolitikk

- *revisjon av markedsføringsloven*

Regjeringen gjennomgår nå markedsføringsloven med tanke på å styrke forbrukernes rettigheter, med et spesielt fokus på barn. En lovproposisjon legges fram i 2008.

- *etablering av internettbasert finansportal*

Regjeringen skal etablere en internettbasert portal med informasjon om finansielle produkter (finansportalen). Portalen skal hjelpe forbrukerne til bedre å kunne sammenligne de mange og ulike produktene som finnes innenfor markedene for sparing, lån og forsikring. Portalen skal være operativ i en første versjon med informasjon om lån og banktjenester ved utgangen av 2007. I løpet av 2008 skal portalen videreutvikles til også å omfatte vilkårs- og prissammenlikninger innen forsikring, samt oversikt over kredittkort og forbrukslån. Bevilgningen til prosjektet var 6 millioner kr i 2007, og for 2008 er det foreslått 10 millioner kroner. Utviklingsprosjektet ledes av Forbrukerrådet, som samarbeider med berørte tilsyn og finansnæringens organisasjoner.

- *lovutvalg for å utrede regelverk for å utrede tilstandsrapport mv. ved boligsalg*

Regjeringen har nedsatt et lovutvalg for å utrede hvordan økt bruk av tilstandsrapporter kan sikres ved boligsalg. Målet er å sikre bedre informasjon om boligers tekniske tilstand, slik at kjøpsbeslutninger kan bli truffet på best mulig grunnlag, og at etterfølgende konflikter kan unngås.

- *forbrukerpolitisk handlingsprogram*

Regjeringen vil i løpet av høsten legge frem et forbrukerpolitisk handlingsprogram. Det er første gang det legges frem et samordnet program for hele statsforvaltningen for å styrke og synliggjøre forbrukerpolitikken.

- *styrking av Forbrukerrådet*

Forbrukerrådets budsjett for 2008 foreslås styrket med 3 millioner kroner. Midlene skal nyttes til å utrede aktuelle problemstillinger som er viktige for forbrukerne, og dekke kostnader forbundet med å bringe viktige prinsipp saker inn for domstolene for å få en avklaring av hva som er gjeldende forbrukerrett.

Kapittel 12: Norge som miljønasjon

Norge skal bli et foregangsland i miljøpolitikken. For at framtidens generasjoner skal ha tilgang til et godt miljø og ren natur, må hensynet til miljø være gjennomgripende i alt vi foretar oss.

Fra Soria-Moria-erklæringen

Regjeringen prioriterer miljø og bærekraftig utvikling og er en pådriver i det internasjonale miljøarbeidet. Et utkast til bærekraftstrategi var på høring sommeren 2007, og strategien er presentert i Nasjonalbudsjettet for 2008. Regjeringen vil bevare naturmangfoldet og sikre allmennhetens adgang til naturområder. I 2007- og 2008-budsjettet er det satt av penger til oppfølging av St. meld nr. 14 (2006-2007) Sammen for et giftfritt miljø – forutsetninger for en tryggere fremtid, som styrker innsatsen på dette feltet. Fra 2007 bevilges det blant annet penger til CO₂-rensing av gasskraftverk. og fra 2008 også til andre tiltak for å følge opp St.meld. nr. 34 (2006-2007) Norsk klimapolitikk. Videre endres avgiftspolitikken i mer miljøvennlig retning. Det ble innført en CO₂-komponent i engangsavgiften på biler fra 2007, en helt ny NO_x-avgift fra 2007, og fra 2008 en årsavgift på biler som straffer dieslbiler uten fabrikkmontert partikkelfilter.

- *Begrense utslipp av ikke-nedbrytbare miljøgifter og klimagasser og begrense luftforurensingen i særlig utsatte områder*

Regjeringen la i desember 2006 fram en stortingsmelding der det foreslås en rekke tiltak for å redusere utslippene av miljøgifter. I juni 2007 ble det lagt fram en melding om norsk klimapolitikk.

- *Norge skal gjenreises som foregangsland i miljøpolitikken gjennom en langt mer aktiv miljøpolitikk, både nasjonalt og internasjonalt*

Norge har i miljøkomiteen i den internasjonale maritime organisasjonen (IMO) tatt initiativ til strengere regler for utslipp til luft fra skip og har i denne prosessen vært det første landet som aktivt har støttet et ambisiøst forslag om utfasing av tungolje som drivstoff på skip. Videre arbeider Norge for en global avtale som strengt begrenser bruk og utslipp av kvikksølv og andre tungmetaller og en streng regulering av flere miljøgifter i de internasjonale miljøgiftsavtalene.

Klima

Regjeringen la i juni fram St. meld. nr. 34 (2006-2007) Norsk klimapolitikk, og presenterte der følgende mål:

- Norge skal være karbonnøytralt i 2050

- Norge skal fram til 2020 påta seg en forpliktelse om å kutte de globale utslippene av klimagasser tilsvarende 30 prosent av Norges utslipp i 1990
- Norge skal skjerpe sin Kyoto-forpliktelse med ti prosentpoeng til ni prosent under 1990-nivå

Regjeringen har en tredelt strategi for å nå målsettingene. En bedre internasjonal klimaavtale er det første og viktigste elementet i klimapolitikken. Det andre elementet er at Norge må bidra til utslippsreduksjoner i utviklingsland og raskt voksende økonomier som Kina, India med flere. Det tredje elementet er at innsatsen for reduksjon av utslipp i Norge intensiveres.

Basert på Statens forurensningstilsyns tiltaksanalyse, de sektorvise klimahandlingsplanene samt eksisterende virkemidler mener regjeringen at det er realistisk å ha et mål om å redusere utslippene i Norge med 13 – 16 millioner tonn CO₂-ekvivalenter i forhold til referansebanen slik den er presentert i nasjonalbudsjettet for 2007, når skog er inkludert.

Dette innebærer i tilfelle at om lag halvparten og opp mot to tredjedeler av Norges totale utslippsreduksjon tas nasjonalt. Det legges til grunn at en ny internasjonal klimaavtale nødvendigvis gjør en revisjon av nasjonale mål og virkemidler. Dersom utviklingen går i retning av at målene ikke realiseres, vil regjeringen vurdere ytterligere tiltak.

Generelle virkemidler er sentrale i den nasjonale klimapolitikken. Sektorovergripende økonomiske virkemidler legger grunnlag for desentraliserte, kostnadseffektive og informerte tiltak, der forurenser betaler. Etter at Norge har sluttet seg til det europeiske kvotesystemet, vil om lag 70 prosent av de nasjonale utslippene være underlagt kvoteplikt eller CO₂-avgift. Enkelte utslippskilder kan verken pålegges kvoteplikt eller CO₂-avgift. Her må myndighetene bruke andre virkemidler for å redusere klimagassutslippene. På områder som er underlagt generelle virkemidler, er regjeringens utgangspunkt at man som hovedregel skal unngå ytterligere regulering. Samtidig vil regjeringen videreføre den muligheten vi har i dag til å benytte andre virkemidler i tillegg til kvoter og avgifter, også i disse sektorene. For eksempel vil regjeringen gjennom økonomiske virkemidler og satsing på ny teknologi sørge for at nye konsesjoner til gasskraft skal basere seg på CO₂-fjerning. Regjeringens dobling av støtten til ny fornybar energi, forslag om nye byggforskrifter og satsingen på kollektivtrafikk og jernbane er ytterligere eksempler på bruk av andre virkemidler.

Tre fjerdedeler av veksten i CO₂-utslippene framover vil komme i utviklingsland og overgangsøkonomiene. Disse landene anslås å passere de samlede klimagassutslippene fra dagens industriland innen 2030. Det er derfor avgjørende at det gjennomføres omfattende utslippsbegrensende tiltak der. I tillegg til en større klimaeffekt per krone, kan klimatiltak i utviklingsland gi betydelig utviklingseffekt ved at prosjektene gjennom kapitaloverføring bidrar til bærekraftig utvikling i vertslandet.

Regjeringen har lagt fram sektorvise klimahandlingsplaner og sektorvise mål for de sentrale utslippssektorene i Norge. Det legges fram handlingsplaner for petroleum og energi, transport, industri, primærnæringer og avfall samt kommunalt klimaarbeid og driften av statlig sektor. Hovedformålet med de sektorvise klimahandlingsplanene er å identifisere de virkemidler som gir kostnadseffektive utslippsreduksjoner for den enkelte sektor som med dagens virkemiddelbruk ikke blir gjennomført. Det er dette som er utgangspunktet for målene som er fastsatt for sektorene. Målene knyttet til sektorene er basert på anslag og vil måtte revurderes dersom endringer i framtidige prognoser, kostnader, teknologiutvikling eller andre vesentlige endrede forutsetninger tilsier det.

Regjeringen vil spesielt vurdere tiltak som er kostnadseffektive i lys av en forventet stigende karbonpris over investeringenes levetid, og som ikke nødvendigvis utløses av dagens virkemiddelbruk. I denne sammenheng vil tiltak som bidrar til teknologiutvikling bli særlig vurdert. Særskilte tiltak kan også bli vurdert for å mobilisere befolkningen til tidligere omstilling til forbruksmønstre som gir lave utslipp, enn det som en forventet stigende karbonpris vil utløse alene.

Regjeringen vil legge opp til kontrollstasjoner og videreutvikling av nasjonal virkemiddelbruk hvert femte år. Regjeringen foreslår også at det midtveis i den første Kyoto-perioden (2010) legges fram for Stortinget en vurdering av klimapolitikken og behov for endrede virkemidler.

For å redusere forurensningene fra bilparken er bilavgiftene lagt om slik at disse blir basert på bilens CO₂-utslipp. Det innføres også en avgift på CO₂ ved innenlands bruk av gass til oppvarming. I statsbudsjettet for 2008 foreslår regjeringen en bevilgning på 505 millioner kroner til kjøp av klimakvoter. Dette vil redusere de globale utslippene av klimagasser med vel tre millioner tonn. Utslippsreduksjonene vil skje i utviklingsland, som på denne måten også får overført teknologi og kapital. Regjeringen foreslår dessuten en fullmakt til å inngå avtaler om kjøp av utslippskvoter utover denne bevilgningen for inntil 3,6 milliarder kroner. I tillegg kommer kjøp av klimakvoter for statsansattes internasjonale tjenestereiser.

- *arbeide for en mer omfattende og ambisiøs klimaavtale som skal etterfølge Kyotoavtalen. Internasjonal skips- og luftfart må omfattes av avtalen, og den må få et eget tillegg om klimautfordringene i Arktis*

Norge er en pådriver i alle aktuelle fora for at det internasjonale klimaarbeidet skal føre fram til nye forpliktelser. Norge har for eksempel foreslått å vurdere at utslipp fra internasjonal skips- og luftfart skal tas inn i Kyotoprotokollen. Dessuten arbeider Norge i miljøkomiteen i IMO for å få etablert virkemidler som reduserer klimagassutslippene fra internasjonal skipstrafikk.

Klimakvoteloven trådte i kraft 1. januar 2005 og knytter kvoteplikt til om lag 50 norske industribedrifter for perioden 2005-2007. Endringer i loven trådte i kraft 1. juli 2007 og innebærer at kvotesystemet blir utvidet og vil omfatte bl.a. petroleumsvirksomheten på

norsk sokkel i tillegg til landbasert industri og energianlegg over 20 MW. Over 40 prosent av de norske klimagassutslippene vil være kvotepliktige. Kvotesystemet vil sammen med CO₂-avgiften og andre virkemidler bidra til å redusere utslipp av klimagasser på en mest mulig kostnadseffektiv måte. Regjeringen arbeider nå sammen med Island, Liechtenstein og EU-kommisjonen med å innlemme EUs kvotedirektiv i EØS-avtalen. Dette innebærer at bedrifter i det norske systemet vil kunne handle kvoter med bedrifter i Europa.

- *øke klimaforskningen, spesielt forskningen på regionale effekter av klimaendringene i Arktis og etablere en nasjonal handlingsplan for klimaforskning*

De to forskningsprogrammene *Klimaendringer og konsekvenser for Norge* (NORKLIMA) og *Framtidens rene energisystemer* (RENERGI) under Norges forskningsråd er styrket gjennom Fondsavkastningen i 2007 med 15 millioner kroner, som er fordelt mellom de to programmene. Det arbeides med å følge opp Forskningsrådets handlingsplan for klimaforskning. Det er satt i gang utredninger av regionale klimaeffekter i Arktis, i regi av NorACIA, som er den nasjonale oppfølgingen av ACIA (Arctic Climate Impact Assessment). For 2008 foreslås det 3,1 millioner kr til luftfotografering på Svalbard for å få data av isbreenes massebalanse og 1 millioner kr for å videreutvikle Norsk Polarinstitutt som kompetansesenter for is og klima.

- *hele det norske samfunnet må i større grad forberedes på å leve med klimaendringer. Økt rasfare som følge av økt nedbør og klimaendringer må kartlegges, og hensynet til å redusere konsekvensene av klimaendringer må ligge til grunn i statlig og kommunal planlegging*

Flere sektormyndigheter er i startfasen med å kartlegge sårbarhet for klimaendringer og å planlegge/ gjennomføre tiltak. Miljøverndepartementet leder en koordineringsgruppe med representanter fra ulike departementer.

Sekretariatsfunksjonen er lagt til Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) som skal løse de praktiske oppgavene i prosjektet. Prosjektet skal bl.a. kartlegge sårbarhet i sektorer, på ulike forvaltningsnivåer og i ulike regioner, informere om sårbarhet i forvaltningen, bidra til anvendelse av risiko- og sårbarhetsanalyser og foreslå tiltak for tilpasning.

I regjeringens arbeid med ny Ot.prp. om plan- og bygningsloven, vil ny lov omfatte krav til plan for håndtering av byggavfall. Byggemiljø, det femårige samarbeidsprogrammet mellom byggenæringen og KRD med underliggende etater, er videreført og ble styrket i 2007 med ytterligere midler. Programmets handlingsplan har følgende innsatsområder i 2007: redusert energibruk, redusert bruk av helse- og miljøfarlige stoffer, miljøvennlig forvaltning, informasjonsspredning og nettverksbygging. BE og Husbanken støtter et tverrfaglig arbeid med å utvikle en norsk standard for miljøprogram for byggeprosjekter. Miljøprogrammet skal bidra til å øke kunnskapen om og forenkle byggenæringens arbeid med gode miljøprosjekter. BE følger opp målet om redusert bruk av helse- og miljøfarlige stoffer gjennom tilsyn og informasjon overfor byggevarerprodusenter og samarbeider med SFT om aktiv bruk av substitusjonsplikten i

produktkontrollloven. BE skal utarbeide veileder om helse- og miljøfarlige stoffer i byggevirksomheten og samarbeider nasjonalt og internasjonalt om en rekke standarder som omhandler temaet.

I tillegg arbeider regjeringen blant annet med:

- *bidra til energieffektivisering og reduserte klimagassutslipp i kommunene, gjennom prosjektet "Grønne energikommuner"*

Prosjektet Grønne energikommuner ble lansert vinteren 2007, og til sammen 22 kommuner deltar. De utvalgte kommunene skal satse på energieffektivisering, på alternativ fornybar energi og på å redusere klimagassutslippene i egen kommune. Kommunene som er valgt ut til prosjektet skal gjennom faglig og administrativ støtte gjennom egne nettverk løfte energiplanleggingen til strategisk nivå i kommunene. Erfaringene fra nettverkene skal være en inspirasjon og en kilde til læring for kommuner over hele landet.

- *Det skal sikres en helhetlig og økosystembasert forvaltning av alle norske hav- og kystområder. Den samlede påvirkningen på miljøet skal ikke være større enn at økosystemenes struktur, funksjonsmåte og produktivitet opprettholdes og det biologiske mangfoldet bevares. Det skal også sikres en vannkvalitet som bidrar til å opprettholde arter og økosystemer og som tar hensyn til helse og trivsel for mennesker*

St.meld. nr. 8 (2005-2006) Helhetlig forvaltning av det marine miljø i Barentshavet og havområdene utenfor Lofoten (forvaltningsplan) ble lagt frem våren 2006. Dette er den første helhetlige forvaltningsplanen for et norsk havområde. Forvaltningsplanen for Barentshavet-Lofoten har gitt en modell for arbeidet med helhetlig og økosystembasert forvaltning. Arbeidet med det faglige grunnlaget for en plan for Norskehavet er i gang.

Vassdrag

Arbeidet med å bedre vannkvaliteten og bekjempe forurensning i vann og vassdrag styrkes. I 2007 vil regjeringen fortsette det viktige arbeidet for å bedre vannkvaliteten i Vansjø- Hobøl-vassdraget og Jær-vassdragene, som er preget av avrenning fra landbruket. I tillegg arbeides det med en innføring av EUs vannrammedirektiv, som vil føre til mer helhetlig forvaltning av vassdragene. Innsatsen mot lakseparasitten Gyrodactylus salaris og arbeid for å motvirke forsuring i vann og vassdrag går videre med uforminskert styrke

- *arbeidet mot forsuring av vassdrag ved hjelp av kalking skal være på et høyt nivå, slik at alle vassdrag i faresonen blir kalket og slik at frivillig innsats i form av midler og arbeids- og dugnadsinnsats blir fulgt opp fra statens side*

Kalkingsbudsjettet ble i 2006 økt til 88 millioner kroner. For 2007 og i forslaget til budsjett for 2008 er dette nivået videreført.

- *arbeide for å nå det nasjonale målet for reduserte nitrogenutslipp til vann, og sørge for interkommunale prosjekter for å forbedre vannkvaliteten i forurensa vassdrag i Norge, blant annet for opprensning av overgjødsla vassdrag som Vansjø, Hobølvassdraget, Mjøsvassdraget og Jær-vassdraget*

En ny forskrift om rammer for vannforvaltningen trådte i kraft 1. januar 2007. Her legges det opp til en mer helhetlig og økosystembasert forvaltning av ferskvann og kystnære områder, med mål om å oppnå "god tilstand" i vannforekomstene innen 2015. Arbeidet med å bedre vannkvaliteten i Vansjø-Hobøl-vassdraget ble ytterligere styrket med 2 millioner kroner i RNB 2007.

- *fylkeskommunene, i samarbeid med berørte fagetater, skal utarbeide fylkesvise planer for bygging av småkraftverk, som sikrer at ikke naturmangfold, friluftsliv eller store landskapsverdier går tapt*

Retningslinjer for fylkesvis planlegging og konsesjonsbehandling av små kraftverk er ferdigstilt.

- *gå gjennom vassdragene i Samla plan for å fastslå hvilke som skal inn verneplanen i forbindelse med gjennomføringen av EUs rammedirektiv for vann i 2006*

EUs vannrammedirektiv ble nedfelt i norsk rett gjennom vannforvaltningsforskriften (fastsatt 15. desember 2006), og det arbeides med å gjennomføre forskriften. Arbeidet skal føre til en mer helhetlig forvaltning av vassdragene. Forholdet mellom vannforvaltningsforskriften, Samlet plan for vassdrag og Verneplan for vassdrag er under utredning.

- *styrke tiltakene for å beskytte villaksen og bekjempe biologisk forurensing. Ferdigstille opprettelsen av nasjonale laksefjorder og vassdrag*

Etter forslag fra Regjeringen har Stortinget ferdigstilt ordningen med nasjonale laksevassdrag og laksefjorder. Det er opprettet 15 nye laksevassdrag og åtte nye laksefjorder, og det er innført et nytt beskyttelsesregime i laksefjordene.

I St.prp. nr. 32 (2006-2007) er det presentert en styrking av politikken for å verne villaksen på alle tiltaksområder. Som del av dette er innsatsen for å bekjempe parasitten Gyrodactylus salaris styrket vesentlig, og det er foreslått avsatt til sammen 45 millioner kroner til videre bekjemping av parasitten i 2008.

- *lage en handlingsplan for å sikre elver og grøntarealer i byområdene våre, ved blant annet i samarbeid med de aktuelle kommunene åpne opp og restaurere vassdrag*

Det er avsatt midler til Program Alna, grønnstruktur og kulturmiljø i Groruddalen. Handlingsprogram utarbeides sammen med Oslo kommune. Det forberedes også tilsvarende planer i andre byer.

Friluftsliv og naturmangfold

Natur- og friområder er i økende grad utsatt for press fra utbyggingsinteresser. Det blir

stadig viktigere å sikre muligheter til friluftsliv, og leveområder for arter i naturen. Offentlig oppkjøp og sikring av friluftsområder for allmenn bruk har vært en viktig prioritet for regjeringen. Til sammen har vi brukt nær 100 millioner kroner til kjøp og tilrettelegging av friluftsområder. Arbeidet med en Naturmangfoldlov er satt i gang. Regjeringen er opptatt av å minske konfliktene i rovdyrutsatte områder gjennom en rekke tiltak. Blant annet foreslår regjeringen å øke innsatsen for forebyggende tiltak mot roviltskader med 9 millioner kroner i 2008.

- *det skal bevilges mer penger til å kjøpe attraktive friarealer og strandområder til allmennhetens bruk*

Totalt er nesten 20 000 dekar, fordelt på 68 tidligere forsvarseiendommer over hele landet, sikret som friluftsområder for allmennheten, inkludert 18 eiendommer som planlegges kjøpt i 2007. Hele 26 av disse sikret Regjeringen gjennom bevilgning i RNB 2006. Dette er eiendommer som før var i Forsvarets bruk, hvor allmennheten før hadde ingen eller kun begrenset adgang. Unike naturperler, strandsoner og utkikkspunkt sikres på denne måten for det brede lag av folk i overskuelig fremtid. For 2007 er det satt av ca. 13 millioner kroner til kjøp av forsvarseiendom

Regjeringen sørget for å utvide strandområdet på Huk i Oslo gjennom kjøp av en eiendom i 2005. Huset på eiendommen er solgt for 25 mill kroner. Disse midlene vil bli brukt til diverse friluftstiltak i Oslofjorden, se omtale av dette under. Tilsagnsfullmakten til sikring av områder ble økt med 30 millioner kroner i 2006. Dette ble videreført på samme nivå i 2007 og er også foreslått i budsjettet for 2008.

Regjeringen har stått for en kraftig økning i satsingen på å sikre og tilrettelegge attraktive friarealer og strandområder til allmennhetens bruk. Direktoratet for naturforvaltning har gitt tilsagn om sikring av ca 100 nye områder for i alt rundt 100 millioner kroner siden regjeringsskiftet. Videre er det i 2007 opprettet ny skjærgårdspark vest for Lindesnes der rundt 2000 dekar nye friarealer fordelt på et 30-talls strandområder tilrettelegges naturvennlig gjennom frivillige avtaler, en innsats på minst 10 millioner kroner. I indre Oslofjord er det i tillegg fordelt 15 millioner kroner fra Huk-salget i 2007 til opparbeiding av Bygdøy sjøbad og andre statseiendommer på Bygdøy, og 10 millioner kroner til opparbeiding av 9 andre badeplasser og friarealer i strandsonen i Indre Oslofjord. Regjeringen har også gjeninnført ordningen med juridisk hjelp til kommunene i strandsonespørsmål (2 millioner kroner i 2007), og følger aktivt opp arbeidet med å sikre friluftseiendom der Forsvaret utfaser sin virksomhet. I budsjettet for 2008 tas det et løft for å styrke tilrettelegging, drift og skjøtsel av sikrede friluftsområder. Det foreslås 27,5 millioner kroner til dette formålet, en økning på 19,5 millioner kroner i forhold til 2007. 10 millioner av dette er en midlertidig omdisponering av midler til sikring av friluftsområder.

- *sikre at hensynet til allmenn bruksrett, friluftsliv og kulturminner blir ivaretatt når Forsvaret og Kystverket skal avhende eiendommer med attraktive strandområder, og at de viktigste forblir i offentlig eie*

Forsvaret samarbeider rutinemessig med Direktoratet for naturforvaltning og Statskog for å identifisere hvilke friluftseiendommer som bør sikres i fortsatt offentlig eie, dels gjennom salg til Direktoratet for naturforvaltning, og dels gjennom salg til kommunene. Miljøinteressene vurderes i de enkelte saker etter hvert som Forsvaret klargjør områdene for frigivning. Totalt er nesten 20 000 dekar, fordelt på 68 tidligere forsvarseiendommer over hele landet, sikret som friluftsområder for allmennheten.

Avhending av fyr ble avsluttet ved utgangen av 2006. Kystverket legger nå til rette for å leie ut fyr som det ikke er behov for i tjenesten med vilkår om at disse skal åpnes for allmennheten.

- *stanse nedbyggingen av strandsonen. Det skal legges opp til en sterkere geografisk differensiering i retningslinjene, der vernet gjøres strengere i områder med sterk konkurranse om strandsonen*

Miljøverndepartementet fører en streng praksis i forbindelse med saker om bygging i strandsonen. Det arbeides med strengere regler for bygging i 100-metersbeltet langs sjøen i pressområder som oppfølgingen av Planlovutvalgets innstilling.

- *ordningen med juridisk bistand til kommuner som har behov for det i arbeidet med beskyttelse av strandsonen, skal gjeninnføres*

Det ble bevilget 2 millioner kroner til dette formålet i 2006. Dette beløpet er videreført i 2007.

- *stanse tapet av norsk naturmangfold innen 2010 og legge fram et forslag til ny Naturmangfoldlov*

Innsatsen for kartlegging og overvåking av biologisk mangfold ble økt med 9,4 millioner kroner i 2007. I budsjettet for 2008 foreslår regjeringen å øke bevilgningene til miljøforskning på dette området med 4,7 millioner kroner og til miljøovervåking knyttet til biologisk mangfold med 3,2 millioner kroner. Dette skal bla gå til arbeidet med utvikling av en naturindeks og til overvåking av trua og sårbare arter. Arbeidet med ny naturmangfoldlov er i gang.

Arbeidet med å utarbeide, iverksette og følge opp handlingsplaner for utvalgte, truede arter videreføres. I 2006 ble det utarbeidet handlingsplaner for rød skogfrue, elvemusling og damfrosk. Handlingsplan for fjellrev fra 2003 er under oppfølging. Handlingsplaner for stor salamander, åkerrikse og dverggås er under arbeid. De fleste av de ovennevnte artene er klassifisert som "kritisk truet" i Norsk Rødliste 2006. En nasjonal strategi og tiltak mot fremmede skadelige arter ble lagt fram i mai 2007. Samtidig la Artsdatabanken fram en svarteliste over fremmede skadelige arter.

- *innføre en naturindeks for Norge for å danne et bilde av utviklingstrender i naturen, inkludert kulturlandskapet*

Direktoratet for naturforvaltning har fått i oppdrag å gjennomføre første fase i utviklingen av en naturindeks for Norge.

- *øke den marine forskningen*

Flere departementer samarbeider om Norges Forskningsråds forskningsprogram "Havet og kysten". MAREANO er kommet godt i gang. Dette programmet omfatter kartlegging og overvåking som grunnlag for marin forskning. Bevilgningene er videreført i 2007, og er også foreslått videreført i budsjettet for 2008. Sjøfuglprogrammet SEAPOP ble startet i 2005. Programmet omfatter kartlegging, overvåking og studier av sjøfugl. Midlene til SEAPOP ble økt i 2006. For 2007 ble dette nivået opprettholdt – det samme foreslås for 2008.

- *innføre regler for håndtering av ballastvann*

Norge har som et av de første land tiltrådt IMO- konvensjonen om kontroll og behandling av skipsballastvann og sedimenter. Dette har gitt et lovgrunnlag for nasjonale tiltak. Konvensjonens mål er å eliminere risikoen for introduksjon av fremmede og skadelige organismer via ballastvann. En ny lov om skipssikkerhet trådte i kraft 1. juli 2007. Loven inneholder hjemmel for forskrift med krav om tiltak for å redusere risiko for introduksjon og spredning av fremmede arter fra ballastvann og sediment. En slik forskrift er nå under utarbeiding.

- *gjøre Senter for genøkologi (GenØk) til et nasjonalt kompetansesenter for trygg bruk av genteknologi (biosikkerhet)*

I statsbudsjettet for 2007 er det opprettet en ny post der bevilgningene til GenØk samles. Bevilgningen for 2007 er 4,7 millioner kroner. Dette foreslås doblet i budsjettet for 2008 med ytterligere 4,7 millioner til totalt 9,4 millioner kroner.

- *øke barskogvernet slik at det biologiske mangfoldet ivaretas. Vern skal så langt som mulig baseres på ordningen med frivillig vern. Ved myndighetsbestemt vern skal makebytte mellom privat skog og statsgrunn brukes aktivt*

Norge har vernet 1,4 prosent av produktiv skog. Den faglige anbefalingen er minst 4,6 prosent. Første frivillig vern-vedtak ble fattet i desember 2005. Frivillig-vern-vedtak i 2006 omfattet fire nye områder. Samtidig ble det vernet fire områder på statsgrunn. Det er under forberedelse vern av området Trillemarka-Rollagsfjell, ytterligere skogvern på statsgrunn og i prestegårdsskogene og frivillig skogvern i samarbeid med Norges Skogeierforbund.

Bevilgningen til nytt skogvern er økt med 22 millioner kroner fra 2006 til 2007. Denne skal primært benyttes til frivillig skogvern. Samtidig fremmer regjeringen forslag om at grunneiere får fritak for skatt på erstatning de mottar ved skogvern. Dette har vært etterlyst fra skogeiersiden. Regjeringen antar fritaket vil lette framdriften i det frivillige skogvernet.

Regjeringen har innført fritak for skatt på erstatning ved skogvern. Dette har vært etterlyst fra skogeiersiden, og vil ventelig øke framdriften i arbeidet med frivillig skogvern. Bevilgningen til skogvern er i 2008 foreslått til ca. 90 millioner kroner, som i stor grad vil bli benyttet til frivillig skogvern.

- *innføre et særskilt lovfestet vern av Oslomarka og andre bymarker*

Et utkast til lov om naturområder i Oslo og nærliggende kommuner er på høring med frist 15. november 2007. Det er fastsatt en rikspolitisk bestemmelse for Marka som gjelder til ny lov har trådt i kraft.

- *legge fram en handlingsplan for bærekraftig bruk og skjøtsel av nasjonalparker og andre verneområder. Det påbegynte arbeidet med å utvikle nasjonalparkene som en ressurs for lokalsamfunnene og for lokal verdiskaping skal fortsette*

Det er utarbeidet rapport fra en arbeidsgruppe som grunnlag for dette arbeidet. Rapporten har vært på høring. Med bakgrunn i rapporten vil det i budsjettet for 2008 bli fremmet forslag om styrking av arbeidet med forvaltningsplaner og tiltak i verneområder.

- *gjenreise fagkompetansen i kommunene innen natur- og miljøvern*

For å styrke miljøkompetansen og kommunenes rolle som samfunnsutviklere er det inngått en 5-årig samarbeidsavtale mellom MD og KS om programmet Livskraftige kommuner - kommunenettverk for miljø og samfunnsutvikling. Avtalen er inne i sitt andre virkeår. Prosjektorganisasjonen er etablert i regionene. Mer enn 120 kommuner har allerede fattet politisk vedtak om å delta. Det er dannet læringsnettverk innenfor alle programmets miljøtemaer.

- *føre en restriktiv politikk i forhold til motorisert ferdsel i utmark, med tiltak for å redusere omfanget av barmarkskjøring. Prøveordningen med lokal forvaltning av motorferdsel i utmark evalueres før en gjør endringer i lovverket*

På grunnlag av evaluering av forsøksordningen om kommunal forvaltning og prosjektet Motorferdsel og samfunn har Direktoratet for naturforvaltning sendt et forslag til revidert regelverk på høring med frist 15. oktober 2007. Eventuelt forslag til lovendring ventes fremmet for Stortinget i 2008.

- *sørge for at kulturlandskap ikke gror igjen og forfaller. Satsing på bærekraftig bruk er viktig for landskapsvern og biologisk mangfold*

Dette punktet følges opp gjennom jordbruksforhandlingene, bl.a. i form av areal- og kulturlandskapstilskudd og beitetilskudd. Siste år er det lagt opp til økt satsing innenfor disse ordningene. Regionale Miljøprogram og beiting holdes uendret i jordbruksoppgjøret 2007.

- *forvaltningsplaner skal være ferdig utarbeidet så raskt som mulig etter at vernevedtak er fattet, for å klargjøre hensikten med vernet og hvilke vilkår som skal gjelde. Dette gjelder særlig for nasjonalparker*

Arbeidet med å lage forvaltningsplaner for verneområdene er intensivert. Forvaltningsplaner for store verneområder er i rute i henhold til planene. I arbeidet med nye verneområder er det etablert en praksis slik at et utkast til forvaltningsplan skal ligge ved alle utkast til vernevedtak. Dermed kan en forvaltningsplan godkjennes rett i etterkant av vernevedtaket.

- *prøveordningene med lokal og regional forvaltning av verneområder videreutvikles. Det settes fortgang i arbeidet med å forbedre erstatningsordningene*

Det gjennomføres forsøk med lokal forvaltning i 4 nasjonalparker/ Landskapsvernområder. Reinheimen nasjonalpark er etablert med lokal forvaltningsordning fra 1. oktober 2007. Forsøkene skal evalueres – analysearbeidet vil starte i 2008. Evalueringen vil gi grunnlag for å bestemme løpet videre. Arbeid med erstatningsordningene foregår som ledd i arbeidet med ny naturmangfoldlov.

- *forliket i Stortinget om rovviltpolitikken i 2004 legges til grunn og følges opp på alle nivå. Norge skal ha levedyktige bestander av ulv, bjørn, gaupe, jerv og kongeørn, og det skal jobbes aktivt med konfliktdependende tiltak. Bestandstall skal kunne vurderes ut fra effekten på beiting, beitedyr og på livskvaliteten for folk i rovdyrutsatte områder*

Det nasjonale bestandsmålet er nådd for gaupe, jerv og kongeørn, mens bestandene av ulv og bjørn ligger under det nasjonale bestandsmålet. Det er utarbeidet forvaltningsplaner for rovvilt som skal ivareta både hensynet til viktige beiteområder og viktige rovviltområder.

- *innsatsen for forebyggende tiltak mot rovviltskade økes betydelig, også økonomisk. Dette er viktig for å opprettholde miljøvennlig utmarksbeiting over hele landet*

I 2008 foreslår regjeringen å øke bevilgningen til forebyggende og konfliktdependende tiltak med 9 millioner kroner. Dermed foreslås det i alt 51 millioner kroner til forebyggende og konfliktdependende tiltak i 2008. Det er også utviklet nasjonale standarder for effektive forebyggende tiltak. I tillegg etableres et system for bedre kontroll med utbetaling av midler og bedre muligheter for kunnskapsoverføring og erfaringsutveksling fra gjennomførte tiltak.

- *opprette en støtteordning til konfliktforebyggende tiltak i rovdyrkommuner, der kommunene selv skal stå fritt til å velge hvilke rovviltrelaterte tiltak de vil bruke penger på*

Fra 2005 har kommuner og lokalsamfunn kunnet søke om egne midler til konfliktdependende tiltak. Prioritering og fordeling av midler skjer årlig i de regionale rovviltneemndene.

- *styrke samarbeidet på tvers av landegrensene, slik at forvaltningen skjer i større forståelse, først og fremst med våre nordiske naboland*

Det arbeides løpende med å styrke samarbeidet med Sverige og Finland, både når det gjelder forvaltning av ulv i grenseområdene, og når det gjelder andre spørsmål knyttet til rovviltforvaltningen.

- *legge vekt på å framskaffe mer pålitelig informasjon om størrelsen på rovviltbestandene til enhver tid. Her bør det i større grad brukes lokal kunnskap. Nødvergeparagrafen i viltloven skal presiseres for å klargjøre dyreeiers rett til å beskytte husdyr og hunder mot angrep*

Bestandsregistrering av spesielt gaupe og bjørn har økt betydelig de siste årene. Kongeørn inngår fra 2006 i nasjonalt overvåkingsprogram for rovvilt. Forslag til endring av nødverge-bestemmelsen vil bli sendt på høring i løpet av høsten 2007.

- *det skal sikres effektivt uttak av skadedyr og iverksette felling når rovdyr utvikler truende atferd ved gjentatt oppsøking av husstander*

Påvist skade og skadepotensialet er sentrale faktorer som legges til grunn for beslutninger om felling av rovvilt. Det legges stor vekt på at fellingstillatelser gis raskt ved akutte skadesituasjoner. Statens naturoppsyn (SNO) er styrket økonomisk (2 millioner kroner) for blant annet å kunne øke bistanden til lokale fellingslag i beitesesongen. Personell fra SNO følger opp situasjoner med nærgående rovvilt og gjør vurderinger av aktuelle tiltak.

- *dagens erstatningsordning for tap av husdyr på beite som skyldes fredet rovvilt beholdes. Det må utvikles insentiv til forebyggende tiltak*

Erstatningsordningen ligger fast. Det er utviklet standarder for rovdysikre gjerder, beredskapsarealer, nedsanking og bruk av vokterhunder.

Miljøvern i hverdagen

Regjeringen vil legge til rette for en tettere sammenheng mellom forbruker- og miljøspørsmål og gjøre det enklere for folk å opptre miljøvennlig i hverdagen. Regjeringen har derfor foreslått å styrke miljøinformasjonsarbeidet. Vi foreslår også å videreføre grunnstøtten til frivillige miljøvernorganisasjoner og det viktige arbeid de utfører for å utbre miljøbevissthet i befolkningen.

- *styrke miljøinformasjonsarbeidet, det gjelder også arbeidet med å gjøre miljømerker bedre kjent i offentligheten*

Støtte til kompetanseformidling og informasjon om miljøvennlig produksjon og forbruk er økt med 3,6 millioner kroner i 2007. Det er også tatt initiativ til et nordisk prosjekt for å vurdere hvordan de offisielle miljømerkene kan bli bedre, samt tatt initiativ til studie hos SSB og Stiftelsen Østfoldforskning for å analysere miljøkonsekvensene av produksjon og forbruk i Norge. Det er tatt initiativ til et samarbeidsprosjekt mellom miljømerkene Svanen, Debio og FairTrade (rettferdig handel) slik at ordningene kan sees i sammenheng og kan styrke hverandre, blant annet i forbindelse med informasjonstiltak.

- *styrke det frivillige miljøvernarbeidet*

Grunnstøtten til de frivillige miljøvernorganisasjonene videreføres i 2007 og i forslaget til statsbudsjett for 2008.

- *det offentlige må gå foran som ansvarlig forbruker og etterspørre miljøvennlige varer og varer som er tilvirket med høye etiske og sosiale standarder*

Regjeringen har våren 2007 lagt fram en handlingsplan for miljø- og samfunnsansvar i offentlige anskaffelser. Planen gjelder for perioden 2007 -2010. Hovedpunktene i handlingsplanen for miljø- og samfunnsansvar i offentlige anskaffelser er også omtalt i St. meld. nr. 26 (2006-2007) Regjeringens miljøpolitikk og rikets miljøtilstand og i St. meld. nr. 34 (2006-2007) Norsk klimapolitikk. Det er et mål at miljøbelastningen fra offentlige anskaffelser minimeres. I arbeidet med miljøhensyn i offentlige innkjøp skal tiltak knyttet til klima og energi, helse- og miljøfarlige kjemikalier og biologisk mangfold prioriteres. Avfallsforebygging og effektiv ressursutnyttelse er en del av dette. Regjeringen ser det som viktig at alle statlige virksomheter tar et særlig ansvar for å gå foran som ansvarlig innkjøper og forbruker. Det er derfor utformet en egen miljøpolitikk for statlige innkjøp med konkrete krav til statlige virksomheter innen prioriterte produktgrupper. Miljøpolitikken for statlig innkjøp skal gjelde fra 1.1.2008. Det skal også arbeides for at statlige virksomheter med betydelige miljøkonsekvenser skal innføre tredjepartssertifiserte miljøledelsessystemer. De øvrige statlige virksomhetene skal ha et enkelt miljøledelsessystem, jf. blant annet veileder for miljøledelse i staten (prosjekt Grønn stat).

- *arbeide for høye standarder knyttet til helse, miljø og sikkerhet innen EØS-området*
Regjeringen arbeider for å påvirke regelverksutviklingen i EU for å sikre at regelverket som angår helse og miljø skal gi høyest mulig beskyttelsesnivå.

Miljøgifter og atomavfall

Folks hverdag skal være fri for miljøgifter. Regjeringen har hatt på høring et forslag til et bredt forbud mot miljøgifter i forbrukerprodukter. Vi har også vedtatt et forslag til forskrift som forbyr PFOS i tekstiler og brannskum. Handlingsplanen mot bruk av PCB vil bli fulgt opp blant annet i form av kontroller og tilsyn rette mot importører og produsenter av isolerglassruter. Regjeringen har lagt fram en stortingsmelding om miljøgifter og andre helse- og miljøfarlige kjemikalier. Meldingen inneholder forslag til nye og strengere tiltak og virkemidler for å begrense utslipp og bruk av helse- og miljøfarlige kjemikalier samt opprydding i gamle forurensninger.

- *opprette en kjemikaliedatabase der forbrukere kan sjekke innholdsstoffene f.eks. i kosmetikk og pleieprodukter*

I St.meld. nr. 14 (2006 -2007) om helse- og miljøfarlige kjemikalier ble det fremmet forslag om å videreutvikle den etablerte Produktinformasjonsbanken, slik at den bl.a. skal inkludere informasjon om kosmetiske produkter.

- *styrke informasjonen om og merkingen av produkter som inneholder farlige kjemikalier*
I St.meld. nr. 14 (2006 -2007) om helse- og miljøfarlige kjemikalier foreslås en rekke tiltak for å styrke slik informasjon.
- *gjennomføre en handlingsplan for å gi barn et giftfritt miljø, gjennom opprydding i barnehager, lekeplasser og skoler*

Det ble høsten 2006 lagt fram en handlingsplan for opprydding i forurenset jord i barnehager og utendørs lekeområder.

- *arbeide for en rask og effektiv innsamling av miljøgiften PCB som er i bruk. Utløse ENØK-potensialet ved utskifting av lysrørarmaturer med PCB-kondensatorer, samt styrke innsamlingsordningen for isolerglass med PCB*

Følges opp gjennom handlingsplanen mot PCB som har høy prioritet. Det er særlig prioritert å ha nasjonale kontrollaksjoner og føre tilsyn med regelverket som krever at importører og produsenter av isolerglassruter deltar i et retursystem for PCB-holdige isolerglassruter, samt forskriften som blant annet stiller krav om utskifting av PCB-holdige kondensatorer i lysarmatur og strømgjennomføringer.

- *arbeide for at flere typer miljøgifter som bromerte flammehemmere, PFOS og PFAS utfases, samt arbeide for å opprette et internasjonalt juridisk rammeverk for styrking av produsentansvaret*

I mars 2007 ble det innført forbud mot PFOS i brannskum, tekstiler og impregneringsmidler. Et bredt forbud mot miljøgifter i forbrukerprodukter ble sendt på høring våren 2007. Norge arbeider med å forby enkelte bromerte flammehemmere globalt. Norge støtter Danmark i saken de har reist mot EU-kommisjonen om bromerte flammehemmere.

- *lage en handlingsplan for å sikre opptrapping av arbeidet med opprydding av forurensete sedimenter i fjorder og havner, som finansieres i et spleiselag av forurenser og staten*

En nasjonal handlingsplan for arbeidet med forurenset sjøbunn ble lagt fram gjennom St.meld. nr. 14 (2006-2007) om helse- og miljøfarlige kjemikalier. Oppryddingsarbeidet er i gang i Oslo, Trondheim, Sandefjord, Kristiansand og Hammerfest.

- *kartlegge og sikre deponier av industrielt lavradioaktivt avfall*

Statens Strålevern forbereder et systematisk kartleggingsprosjekt og konsekvensutredning av restmaterialer og gruvelagg med forhøyede konsentrasjoner av naturlige forekommende radioaktive stoffer i samarbeid med Bergvesenet. Petroleumsvirksomheten omfatter betydelige mengder lavradioaktivt avfall ("scale") som lagres i midlertidige anlegg flere steder langs kysten. Et permanent deponi for "scale" skal bygges i Gulen i Sogn.

I 2008 er det foreslått midler til å vurdere spredningsmønstre, opptak og virkning, samt mulige miljøkonsekvenser av utslipp av naturlig radioaktive stoffer fra produsert vann fra oljesektoren.

Kulturminner

Kulturminnepolitikken skal bidra til bevaring og bruk av kulturhistoriske verdier. De norske verdensarvstedene skal utvikles som forbilder for beste praksis innenfor natur-

og kulturminneforvaltning. Mange kulturminner er i privat eie. Arbeidet med å sette i stand fredete og fredningsverdige kulturminner vil bli gjennomført i ti bevaringsprogrammer som vil omfatte gjennomgang av kulturminnenes tilstand og status og tiltak for sikring, istandsetting og vedlikehold. Med utgangspunkt i de ti programmene vil inntil seks regioner bli invitert til å samarbeide om å gjennomføre geografiske kulturminnepakker.

- *øke fondskapitalen i Norsk kulturminnefond*

Fondskapitalen i Norsk kulturminnefond er økt til 1 milliard kroner i 2007. Fondet vil ha ca. 43,7 millioner kroner til disposisjon for kulturminnetiltak i 2008.

- *sikre et forsvarlig vedlikeholdsnivå for verneverdige kirker*

Med sterk styrking av kommuneøkonomien er kommunene satt i stand til bedre vedlikehold av kirkebygg. Gjennom revidert nasjonalbudsjett 2007 er det opprettet en ny tilskuddsordning med midler fra Opplysningsvesenets fond for å styrke arbeidet med istandsetting av de eldste kirkene. I tillegg har regjeringen økt rammene for rentekompensasjonsordningen for istandsetting av kirkebygg med 300 millioner kroner i 2007. I St. prp. nr. 1 (2007-2008) er det foreslått en øremerking på 3,0 millioner kroner til istandsettingstiltak i Røros kirke og 1,0 millioner kroner til å forsere istandsetting av Kaupanger stavkirke.

- *øke tilskuddsmidlene, slik at staten i større grad dekker utgiftene til utgraving av automatisk fredede kulturminner som blir urimelig tyngende for tiltakshaveren i forbindelse med mindre private tiltak*

Forvaltningspraksis er endret slik at staten i større grad dekker utgifter i forbindelse med utgraving. Det er utarbeidet Rundskriv (T2/07) om dekning av utgifter til arkeologiske arbeider ved mindre, private tiltak. Tilskuddsmidlene til formålet er økt med til sammen 5,5 millioner kroner. Tilskuddsmidlene til formålet er i budsjettforslag for 2008 økt med 5,0 millioner kroner til 10,5 millioner kroner.

- *øke tilskuddsmidlene til fartøyvern til et stabilt og forutsigbart nivå og utarbeide en nasjonal verneplan for fartøy der det går fram hvordan en kan ta vare på et representativt utvalg fartøy*

Det er utarbeidet et forslag til mandat for verneplan for fartøyer i 2006. Det skal nå utarbeides en mer detaljert framdriftsplan i samarbeid med Norsk Forening for Fartøyvern, Forbundet Kysten og eventuelt andre kompetansemiljøer. Tilskuddsmidler til fartøyvern er foreslått økt med 3,0 millioner kroner i budsjett for 2008.

Fartøyet D/S Hestmanden er sikret ferdigstilling gjennom støtte på 23,5 millioner kroner over to år.

Regjeringen har i 2008 satt av 15,7 millioner kroner for å sikre kulturminner i forbindelse med revisjon av eldre vannkraftkonsesjoner.

Kapittel 13: Energipolitikk

Norge er en energinasjon. Vi har stor vannkraftproduksjon. Vi har rikelig tilgang på olje og gass. Vi har mange bedrifter og arbeidsplasser knyttet til produksjon og foredling av norske energiressurser. Vi har store muligheter for å utvikle nye lønnsomme bedrifter basert på utnyttelse av norske energiressurser. Regjeringens visjon er at Norge skal være en miljøvennlig energinasjon og være verdensledende innenfor utviklingen av miljøvennlig energi.

Fra Soria Moria-erklæringen

Regjeringen tar ansvar for å få økt kraftproduksjonen, samtidig som vi jobber for økt produksjon av ny fornybar energi, miljøvennlig energiomlegging og energieffektivisering. I statsbudsjettet for 2007 fikk regjeringen vedtatt 10 milliarder kroner i innskuddskapital til et nytt fond, Grunnfond for energieffektivisering og fornybar energi. Dette er første ledd i en kraftig opptrapping av satsingen på energiomlegging. Ytterligere 10 milliarder kroner vil bli foreslått bevilget i 2009. Avkastningen fra fondet anslås å bli i størrelsesorden 880 millioner kroner når fondskapitalen kommer opp i 20 milliarder kroner. Det ble i klimameldingen varslet at fondet skal styrkes med ytterligere 10 milliarder kroner.

Energiforsyning

Det er et mål å sikre en stabil energiforsyning og bedre energibalansen slik industri og husholdninger får forutsigbare og akseptable energipriser.

- *sikre en bedre kraftbalanse ved både å øke tilgangen til kraft og redusere forbruksveksten gjennom energisparetiltak. Gjennom å satse på nye miljøvennlige energiformer, opprusting av vannkraft og miljøvennlig bruk av naturgass, vil vi øke tilgangen på energi*

Det etableres et Grunnfond for energieffektivisering og fornybar energi på 20 milliarder kroner. De 10 første milliardene er bevilget. Dette gir en dobling av midlene Enova skal disponere for å fremme fornybar energi og varme. Regjeringen har ytterligere varslet en økning på 10 milliarder kroner i klimameldingen. Det er etablert en produksjonsstøtteordning for fornybar elektrisitet. I 2008 vil avkastningen være på 431 millioner kroner, i tillegg er det foretatt en særskilt bevilgning på 200 millioner kroner.

- *Norge skal bidra til større grad av internasjonalt samarbeid om utvikling av miljøvennlig teknologi, energisystem og satsing på ny fornybar energi*

Norge deltar i en rekke internasjonale samarbeidsprosjekter både i Norden, i EU og internasjonalt. Innen arbeidet med CO₂-fangst og lagring er det etablert et omfattende samarbeid med Storbritannia.

- *sørge for et effektivt og sikkert overføringssystem for strøm for å redusere strømtap, og arbeide for et hovednett for overføring av elektrisk kraft med tilstrekkelig kapasitet i hele landet*

Statnett har meldt følgende linjer i 2006: Fardal – Ørskog, Osen-Namsos.

- *gjennomgå nettstrukturen for elektrisitet og regleverket for nettleie for å legge bedre til rette for strømsparing og forsyningsikkerhet. Nettleien for strøm skal utjevnes over hele landet*

Det er innført ny økonomisk regulering av nettselskapene som skal reagere raskere på endringer i kostnadssvingninger enn tidligere og skal stimulere til økte investeringer i nettet og økt sikkerhet for sikker leveranse for forbrukerne.

Det ble bevilget 30 millioner kr til ordningen for geografisk utjevning av nettleien i 2006. Ordningen er videreført i 2007 og 2008, og omfatter 66300 kunder og 17 selskaper i 2007.

Ny fornybar energi

Ingen regjering har satsset så mye på utvikling av nye fornybare energikilder som denne. Med 10 milliarder kroner i fond, som skal utvides ytterligere, sikrer vi midler til ny miljøvennlig kraftproduksjon som vindkraft, biokraft og mindre vannkraft.

Fondsavkastningen sikrer også midler til en mer fleksibel energiforsyning der vi vrir mer av vårt forbruk av elektrisitet til oppvarming over på bioenergi og fjernvarme. Avkastningen vil også sikre midler til mer energieffektivisering og energisparing.

- *øke Enovas totalmål for energisparing og ny fornybar energi*

Regjeringen har etablert et mål på 30 TWh for perioden 2001 – 2016. Dette vil være grunnlaget for forhandlingene med Enova om resultatmål for ny avtaleperiode. Arbeidet med revisjon av avtale med ENOVA vil starte høsten 2008.

- *i større grad utnytte potensialet som ligger i opprusting av eksisterende vannkraftverk og i bygging av små- mini- og mikrokraftverk*

Opprusting av eksisterende vannkraftverk og små, mini og mikrokraftverk vil inngå i produksjonsstøtteordningen for fornybar energiproduksjon.

Utkast til retningslinjer for fylkesvis planlegging og utbygging av småkraftverk er sendt på høring. Det er også utarbeidet veileder for planlegging, bygging og drift av små dammer.

- *innføre et pliktig grønt sertifikatmarked for ny fornybar energi og mini- og mikrokraftverk. Dersom et grønt sertifikatmarked ikke lar seg gjennomføre som forutsatt, skal andre virkemidler vurderes*

Et grønt sertifikatmarked med Sverige lot seg ikke gjennomføre som forutsatt. Derfor har regjeringen opprettet et Grunnfond for energieffektivisering og fornybar energi.

Det er bevilget 10 milliarder kroner for 2007 og det vil bli tilført nye 10 milliarder kroner

fra 2009. En ytterligere økning på 10 milliarder er varslet i klimameldingen. I tillegg er det gitt en tilsagnsfullmakt for 2007 på 400 millioner kroner. Det er opprettet en produksjonsstøtteordning for fornybar elektrisitetsproduksjon. I 2008 vil det gjennom avkastning fra fondet og ekstraordinær bevilgning bli tilført 631 millioner kroner.

- *Enova, i samarbeid med Innovasjon Norge og Norges Forskningsråd, skal utvikle en satsing på introduksjon av miljøvennlig teknologi og utstyr for teknologier som ikke er modne*

Norges Forskningsråd og Enovas felles ordning for introduksjon av ny energiteknologi er videreført. Forskningsrådets og Enovas felles satsing har et budsjett i 2006 på 10,4 millioner kroner.

- *øke den statlige innsatsen for utvikling og kommersialisering av hydrogen som energibærer*

Hydrogenplattformen som ble lansert av forrige regjering er fulgt opp, og det er etablert et nasjonalt Hydrogenråd bestående av representanter fra næringsliv og forskning.

Vannbåren varme og ENØK

Regjeringen vil legge til rette for økt bruk av vannbåren varme og mer effektiv bruk av energi.

- *legge til rette for økt bruk av vannbåren varme, og etablere gode finansieringsordninger for fjernvarme og bioenergi*

Regjeringen har etablert Grunnfond for fornybar energi og energisparing. Dette gir en dobling av de eksisterende midlene til dette arbeidet. Se omtale under ny fornybar energi.

- *innføre en langsiktig tilskuddsordning til husholdningene for å stimulere til en omlegging til oppvarming basert på fornybar varme og til mer energieffektive alternativer i forhold til utstyr i boliger. Støtteordningen skal administreres av Enova*

Regjeringen har bevilget 46 millioner kroner til en støtteordning for å begrense elektrisitetsforbruket i husholdningene. Ordningen omfatter pelletskaminer, varmepumper og strømstyringssystemer. Det blir arbeidet videre med tiltak for energiomlegging i husholdningene.

- *øke Enovas bevilgning til bygging av infrastruktur for fjernvarme betydelig i perioden Innenfor Grunnfond for energieffektivisering og fornybar energi vil det bli etablert et eget program for infrastruktur for fjernvarme.*

- *Det skal utarbeides nye energikrav som gjør lavenergi boliger til standard. Det skal også innføres energikrav til eksisterende bygninger og renovering av bygninger*

Regjeringen har innført skjerpede energikrav i Teknisk forskrift fra 1. februar 2007 med en overgangsperiode frem til 1. august 2009. De nye kravene vil redusere det totale energibehovet i nye bygninger med om lag 25 prosent. Kravene innebærer også en omlegging av energibruken fra elektrisitet og ikke-fornybare energikilder til fornybare kilder. Videre har Husbanken videreført sin innsats for flere nye lavenergiboliger og har inngått intensjonsavtaler med tunge aktører i bygg- og eiendomsnæringen. Antall lavenergiboliger under planlegging, bygging eller ferdigstilt har økt fra ca 3 000 i 2005 til nærmere 10 000 i slutten av 2006. Husbanken har fra 2006 en særlig innsats på å stimulere til redusert energibruk i eksisterende boliger og bygg. Statens bygningstekniske etat (BE) og Husbanken samarbeider med NVE om utvikling av energimerkeordning som NVE nå har sendt på høring.

Innenlands bruk av naturgass

Regjeringen vil gjennom økonomiske virkemidler og satsing på ny teknologi bidra til at fremtidsrettede og effektive teknologier for CO₂-håndtering kan realiseres.

- *et statlig selskap får i ansvar å skape en verdikjede for transport og injeksjon av CO₂. Staten skal bidra økonomisk til å realisere dette*

Det er bevilget 80 millioner kroner i budsjett for 2006 og 200 millioner kroner i budsjett 2007 for prosjekt knyttet til CO₂-fjerning og transport. Regjeringen foreslår at om lag 1125 milliarder kroner bevilges til forskning og teknologiutvikling og arbeidet med fangst, transport og lagring av CO₂ i 2008.

- *konsesjonene som er gitt for gasskraft skal stå ved lag. Regjeringen vil samarbeide med utbyggerne av gasskraft om anlegg for CO₂-fangst, og bidra økonomisk til at dette kan gjennomføres så snart som mulig*

Regjeringen arbeider med å realisere et fangstanlegg for CO₂ på Naturkrafts gasskraftverk på Kårstø. Regjeringen bevilget 80 millioner kroner i 2006 og følger opp med 200 millioner kroner i 2007 til CO₂ håndtering. For 2008 vil det bli bevilget 995 millioner kroner fordelt på Kårstø, Mongstad, samt etableringen av GASSNOVA. Gasskraftkonsesjonen til Skogn er videreført.

- *forskningen på miljøvennlig gasskraft økes og at innovasjonsselskapet Gassnova tilføres tilstrekkelige midler til dette formålet. Dette selskapet må også få ansvar for å utvikle petrokjemi og industriell utnyttelse av naturgassen*

Regjeringen har tatt initiativ til det såkalte Gassmaks programmet for forskning på industriell bruk av naturgass som startes opp i 2007. I 2007 ble det avsatt 26 millioner kroner, og i statsbudsjettet for 2008 foreslås det totalt 40 millioner kroner til Gassmaks-programmet. I tillegg foreslås brukt om lag 48,5 millioner kroner under Forskningsrådet til miljøvennlige gasskraftteknologier, denne satsingen videreføres i 2008.

Olje- og gassvirksomheten

Regjeringen vil opprettholde verdiskapingen, sysselsettingen og kompetansen i petroleumsnæringen på et høyt nivå. Regjeringen er opptatt av å øke utvinningsgraden i eksisterende felt. Utvinning må skje på en bærekraftig måte der hensynet til miljøet er en selvfølge. Petroleumsvirksomhet i Barentshavet og Norskehavet skal være verdens fremste i forhold til oljevernberedskap og miljøovervåkning.

- *sikre stabil aktivitet i norsk olje- og gassvirksomhet. Vi skal være verdensledende på teknologi og miljø. Et mangfold av statlige og private – små og store – aktører er nødvendig for å oppnå dette*

TFO (Tildeling i forhåndsdefinerte områder) for 2006 ble utvidet med 11 blokker (tredje største utlysning) 43 selskaper har søkt tillatelse, noe som er flere enn noen gang. Arbeidet med TFO for 2007 er iverksatt. Regjeringen planlegger utlysning av den 20. konsesjonsrunden i løpet av 2008.

- *bidra til fortsatt internasjonalisering av oljeselskap og leverandørindustrien*
Det er fortsatt delfinansiering av Intsok. Intsok får for 2008 tilført 22,35 millioner kroner.
- *gjennom høye nasjonale miljøkrav og en aktiv nordområdestrategi, legge til rette for at norske selskaper får en plass i fremtidig petroleumsutvinning også på russisk side*
Høye miljøkrav til petroleumsvirksomheten i nordområdene ble fastsatt i forvaltningsplanen. Tildelinger i 19. runde innebærer ulike utlyste områder i Barentshavet, og det er gitt støtte til norsk leverandørindustri i Russland bl.a. gjennom Intsok med 5 millioner kroner.
- *det vedtatte mønsteret for drifts- og basestruktur i oljesektoren skal ligge fast og brukes aktivt i forbindelse med nye utbygginger på sokkelen*

Lokalisering av baser for Skarv/Idun-feltet besluttet i juni 06, der det ble bestemt at forsyningsbasen lokaliseres i Sandnessjøen og helikopterbasen i Brønnøysund.

- *at helse, miljø og sikkerhet innen oljeindustrien skal være verdensledende.*
Måloppnåelse på dette resultatområdet er ikke konkret målbart, men gjennom felles regelverk, tilsyn og annen oppfølging setter HMS-myndighetene rammene for at petroleumsvirksomheten på norsk sokkel skal være i forkant av utviklingen med hensyn til HMS. HMS-regelverket på sokkelen bygger på en uttalt forutsetning om kontinuerlig forbedring, bruk av beste tilgjengelige teknologi og et substitusjonsprinsipp når det gjelder farlige kjemikalier. Dette gjør at virksomheten på norsk sokkel oppnår gode resultater når det gjelder HMS. Det at det stilles strenge krav til helse, miljø og sikkerhet på norsk sokkel har også bidratt til at man har kunnet åpne for å drive petroleumsvirksomhet i miljøfølsomme områder som Barentshavet. Regjeringen arbeider nå med å lage ett felles regelverk for petroleumsvirksomheten på både sokkel og lignende virksomhet på land. Dette vil innebære at de prinsippene og regelverkskravene som har styrt den gode utviklingen på norsk sokkel også får anvendelse på landsiden. For øvrig kan også nevnes at andre land med

petroleumsvirksomhet etterspør informasjon om det norske systemet og ønsker å bli evaluert og få råd fra Petroleumstilsynet på HMS-området.

- *de miljøfaglige vurderingene som gjøres i forbindelse med konsesjonsrundene, skal innenfor Miljøinformasjonslovens rammer være offentlige for allmennheten. Dette gjelder også vurderingen av de enkelte blokkene som skal tildeles*

Offentliggjøring av de miljøfaglige vurderingene som gjøres i forbindelse med konsesjonsrundene vil bli praktisert.

- *slutføre den 19. konsesjonsrunde som forutsatt*

18 selskaper fått tildeling i 33 blokker eller deler av blokker. Møreblokkene ikke tildelt pga hensyn til fiskeriene. I TFO 2005 (Tildeling i forhåndsdefinerte områder) har 26 selskaper fått tildeling. TFO 2006 ble utvidet med 11 blokker. Det betyr at det er tredje største utlysning siden 1965. 43 selskaper har søkt om tildeling. Det er innført arealavgift ved manglende aktivitet i lisensene for å få en effektiv utforskning av tildelt areal.

- *i Nordland VI skal det ikke igangsettes petroleumsvirksomhet i perioden. Når den helhetlige forvaltningsplanen foreligger skal det for de øvrige havområdene utenfor Lofoten og nordover, inkludert Barentshavet avgjøres hvilke områder som skal åpnes, og hvilke områder det ikke skal foregå petroleumsaktivitet i. Dette skal bestemmes av Stortinget*

Forvaltningsplanen har fattet beslutninger på alle disse punktene.

Petroleumsmyndighetene vil særskilt følge opp beslutningen knyttet til økt kunnskap om ressurspotensialet i Nordland VII og Troms II, og det er foreslått bevilget 70 millioner kroner til seismikkinnundersøkelser i disse områdene. I 2008 vil det bli tilført ytterligere 70 millioner kroner til arbeidet.

- *det skal lages en egen utredning som ser på konsekvensene av global oppvarming for miljøet og naturressursene i Barentshavet*

Det skal lages en egen utredning som ser på konsekvensene av global oppvarming for miljøet og naturressursene i Barentshavet. Utredningen er igangsatt og slutføres i 2007.

I tillegg har regjeringen blant annet arbeidet med:

- *Regjeringen har for 2008 satt av penger til kartlegging av kontinentalsokkelen ved Antarktis*

Kapittel 14: Kulturpolitikk

Kunst, kultur, idrett og frivillighet gjør samfunnet rikere på opplevelser. Gjennom målrettede tiltak og en generell styrking av kunst-, kultur- og frivillighetsformål på statsbudsjettet, vil Regjeringen gjennomføre et løft for kulturen og for frivillig sektor. Grunnlaget for kultursatsingen er lagt gjennom Kulturloftets mål om at 1 prosent av statsbudsjettet skal gå til kulturformål innen 2014.

Fra Soria Moria-erklæringen

Gjennom målrettede tiltak og en generell styrking av kunst, kultur og frivillighetsformål på statsbudsjettet, gjennomfører regjeringen kulturloftet. Bevilgningene har fått et historisk løft i 2007 og 2008. Vi er i god rute til å nå målet om at en prosent av statsbudsjettet skal gå til kultur innen 2014.

Kunst- og kulturpolitikk

Et prioritert mål i kulturpolitikken er å sikre at alle får adgang til kunst- og kulturopplevelser, samt å sørge for at muligheten til å uttrykke seg gjennom kunst og kultur ikke skal være avhengig av geografi eller sosiale skillelinjer.

- *realisere Kulturloftet gjennom en opptrapping av kultursatsingen til 1 prosent av statsbudsjettet innen 2014*

Kulturloftet er fulgt opp. Med budsjettforslaget for 2008 vil 0,85 prosent av statsbudsjettet gå til kultur. Samlet bevilgning til kultur i statsbudsjettet for 2008 er 6,309 millioner kroner.

- *følge opp den vedtatte opptrappingsplanen for arkiv-, bibliotek og museum og starte arbeidet med en plan for sikring og bevaring av museumssamlingene*

Statlig tilskudd til museer økt nominelt med i alt 155 millioner kroner. I budsjettet for 2008 øker bevilgningen til det statlige Arkivverket med 17, 2 millioner kroner, som et ledd i den varslede opptrappingsplanen. Økningen vil blant annet sikre at institusjonen er i stand til å ivareta sine lovpålagte forpliktelser i forhold til de utfordringene som er knyttet til bevaring av elektronisk arkivmateriale. Nytt bygg for statsarkivet i Trondheim åpnet våren 2007; Nytt bygg for Samisk arkiv ferdigstilles i 2008.

- *forbedre regelverk og støtteordninger for utbedring og bygging av lokale kulturbygg*
Virkingen av dagens ordning er kartlagt, og fylkeskommunenes vurdering er innhentet. Retningslinjene er revidert i samsvar med dette.

- *satse mer på utsmykning av offentlige bygninger*

I 2007 ble det lagt inn 1 million kroner til generell styrking av utsmykkingsordningene, og i 2008 økes bevilgningen til Kunst i det offentlige rom med 2,0 millioner kroner. Det pågår et arbeid med å gjennomgå utsmykkingsordningene med sikte på forenklinger og effektivisering.

- *videreutvikle den kulturelle skolesekken til barn og ungdom*

Ordningen er evaluert av NIFU STEP. Det vil bli lagt fram en egen stortingsmelding som omhandler videreføringen av ordningen. Fra og med skoleåret 2007/2008 det er det satt i gang et pilotprosjekt med utvidelse av ordningen til videregående skoler i 7 fylker.

- *utvide spillerommet for barns egenaktivitet og for lokal og regional medvirkning*

Det er satt av 2 millioner kroner til egne tiltak for de yngste barna i 2007.

- *alle barn skal ha et tilbud om plass i kulturskolen til en rimelig pris*

Saken utredes av Kunnskapsdepartementet, Kommunal- og regionaldepartementet og Kultur- og kirke departementet i samarbeid.

- *bedre Sametingets mulighet til å drive en aktiv kulturpolitikk*

I tilleggsproposisjonen for 2006 fikk Sametinget en ekstrabevilgning på 7 millioner kroner til kulturformål, i tillegg til en økning på 4,6 millioner kroner fra 2005. I 2007 er det lagt inn en økning på 3,7 millioner kroner til Sametinget, mens det i budsjettforslaget for 2008 er lagt inn 6,1 millioner kroner. Evaluering av samelovens språkregler er gjennomført. Oppfølging av evalueringen drøftes med relevante departementer og Sametinget.

I tillegg er det i 2008 foreslått en økning på 5 millioner kroner til samiske aviser. De ter også lagt inn 3,0 millioner kroner til prosjektering av Åja Samisk senter og 9,7 millioner kroner til ferdigstilling av Østsamisk museum i Neiden. Evaluering av Samelovens språkregler er gjennomført. Oppfølgingen av evalueringen drøftes med relevante departementer og Sametinget.

- *synliggjøre det flerkulturelle perspektivet på alle felter i kulturlivet og bidra til å skape bedre møteplasser mellom majoritets- og minoritetskulturer*

Det er opprettet et sekretariat som har ansvaret for planleggingen av Mangfoldsåret 2008. Det er også opprettet en interdepartemental arbeidsgruppe, statssekretærgruppe og en referansegruppe med aktører fra det flerkulturelle feltet. I juni 2007 vil det bli mulighet for å søke prosjektmidler til ulike tiltak i Mangfoldsåret. Det er opprettet fylkeskontakter for mangfoldsåret i alle fylker. Det er opprettet fylkeskontakter for mangfoldsåret i alle fylker.

I St.prp. nr. 1 Tillegg nr. 1 (2005-2006) og St.prp. nr. 1 (2006- 2007) ble det gitt økt støtte til flere flerkulturelle tiltak: Horisont/Mela og Du Store Verden, Center for afrikansk kulturformidling og Nordic Black Theatre. I 2008 foreslås det en samlet økning på 36,2 millioner kroner som fordeles slik:

- 2,7 millioner kroner til Mangfoldsårets sekretariat og egeninitierte tiltak
- 1,3 millioner kroner til undersøkelse av innvandrerbefolkningens kultur og mediebruk
- 6,1 millioner kroner i økt overføring til Sametinget
- 5,0 millioner kroner til samiske aviser
- 12,0 millioner kroner i avsetninger i Norsk kulturfond som har relevans for flerkulturelle tiltak og prosjekter
- 1,8 millioner kroner i fast statstilskudd til Stiftelsen Horisont/Mela, som blir knutepunktinstitusjon fra 2008
- 4,6 millioner kroner i samlet økning til ulike flerkulturelle tiltak og institusjoner
- 1,2 millioner kroner til Det flerspråklige bibliotek

- *utrede muligheten for et kulturkort som kan gi ungdom og studenter gratis inngang eller redusert pris ved kulturarrangementer*

I St. prp. nr. 1 (2005-2006) ble det avsatt 1,2 millioner kroner til oppstart av prøveordningen i 3 fylker. Denne satsingen ble videreført og styrket i 2007 med 2 millioner kroner, og er benyttet til å innlemme sju nye fylker i prøveordningen. I 2008 vil prøveordningen omfatte ti fylker innenfor en bevilgning på 3,9 millioner kroner.

- *legge fram en kunstnermelding som også omfatter kunstnernes levekår*
- Konkurransen om oppdrag om undersøkelse av arbeids- og levekår er utlyst og Telemarksforskning er engasjert for å gjennomføre undersøkelsen. Resultatene fra undersøkelsen vil inngå i arbeidet med kunstnermeldingen.

- *gjennomføre en omfattende satsing på norsk musikk*

Det er vedtatt økte avsetninger i St. prp. nr. 1 Tillegg nr. 1 (2005-2006) og St. prp. nr. 1 (2006- 2007) bl.a. til orkestreselskapene, opplevelsessenter for pop og rock og til musikkinstrumenter for korps. I 2007 økte tilskuddet til musikk samlet med 64 millioner kroner, mens det i i forslaget for 2008 vil øke med 56,9 millioner kroner.

Det er etablert en forsøksordning med klubbstøtte for arrangører og spillesteder i løpet av 2007. Norsk Rockforbund har fått i oppgave å fordele midlene i ordningen. Målgruppen er klubber der rock og beslektede musikkformer utgjør en vesentlig del av programmet. Støtten skal gis uavhengig av medlemskap i Norsk Rockforbund. Ordningen skal evalueres etter tre år.

Et nasjonalt opplevelsessenter for pop og rock skal etter planen åpne sommeren 2009. Opplevelsessenteret skal i tillegg til det fysiske senteret bestå av et virtuelt museum, "Det virtuelle Rockheim", som skal åpne i løpet av høsten 2008. Dette skal være et virtuelt miljø hvor de forskjellige rockesentrene rundt om i landet kan møtes og samarbeide i et nettverk. Det planlegges regionale rockesentre i sju norske byer.

- *styrke dansekunsten blant annet gjennom en egen tilskuddsordning for dans*

Tilskuddsordning for dans ble innført fra 2006. Dansens Hus som var forventet tatt i bruk i løpet av 2007 vil først åpne i 2008. Tilskuddet ble økt med 7 millioner kroner i 2007 og i 2008 foreslås det en økning på 9,2 millioner kroner.

- *fullføre arbeidet med en ny og strengere lovgivning mot pengespill*

Automatsaken ble avgjort av Høyesterett våren 2007, som slo fast at innføringen av et norsk monopol på spillterminaler gjennom Norsk Tipping er lovlig. Det er innført seddelforbud, nattestenging og påbud om advarselsmerking på dagens automater. Dagens automatmarked ble avvirket 1. juli 2007, og avvirkningen har skjedd uten at det er påvist brudd på forbudet. Departementet har bedt Lotteri- og stiftelsestilsynet føre en mer effektiv håndheving av norsk lovgivning i forhold til pengespill som tilbys via internett fra spilltilbydere lokalisert utenfor Norge.

- *fullføre arbeidet med å forby svartebørssalg av billetter til idretts- og kulturopplevelser*

Regjeringen har i Ot.prp. nr 29(2006-2007) fremmet forslag om forbud mot prispåslag ved videresalg av billetter til kultur- og idrettsarrangementer. Lovforslaget er behandlet i Stortinget i vårsesjonen.

I tillegg arbeider regjeringen blant annet med:

- *fremme norsk kultur i utlandet*

Regjeringen øker støtten til kultur, norske kunstners utenlandsprosjekter og omdømme i utlandet med 10,6 millioner kroner i 2007. Det siste Bondevik II-regjeringen gjorde var å kutte 40 prosent i denne bevilgningen. Vi avverget dette kuttet.

Økning til kultur på bistandsbudsjettet er ti millioner kroner. Vi har utvidet støtten til kultursektoren i sør for å styrke rammevilkårene for ytringsfrihet og andre kulturelle rettigheter. Gjennom seminarrekken "Noras søstre" setter vi Ibsen og likestilling på dagsorden.

For å styrke arbeidet med omdømme og Norgesprofilering har vi etablert et eget omdømmeforum og vi har igangsatt utredningsarbeid som skal se på kulturloftets internasjonale dimensjon, herunder sammenhengen med nasjonale kulturpolitiske prioriteringer

For å bidra til økt debatt og tilgjengelighet om globalisering har vi inngått et samarbeid med Pax forlag om bokserien "Mundus", oversettelse av internasjonal globaliseringslitteratur til norsk.

Music Export Norway er foreslått inn som fast post på statsbudsjettet fra 2008, med en bevilgning på 2 millioner kroner.

- *internasjonal Ibsenpris*

Regjeringen har etablert Den internasjonale Ibsen-prisen med tilhørende stipendordning. Et beløp på 1,5 millioner kroner skal utdeles årlig som en pris for å

honorere en enkeltperson, organisasjon eller institusjon innenfor kunst og kultur som har gjort en ekstraordinær innsats i Ibsens ånd. Én million kroner skal utdeles som stipendier til Ibsen-prosjekter verden over.

- *styrke internasjonalt kulturminnevern*

Norge har ratifisert konvensjonen 17. januar 2007. Hensikten med konvensjonen, som ble vedtatt av UNESCOs generalkonferanse i mai 2003, er blant annet å skape en bedre balanse innenfor internasjonalt kulturminnevern (materiell – immateriell). Kultur- og kirke departementet har igangsatt arbeidet med oppfølging av konvensjonens innhold.

- *frie grupper på scenekunstheltet må sikres mer forutsigbare rammevilkår*

En tilskuddsordning for basisfinansiering av etablerte scenekunstgrupper er iverksatt med 6 millioner kroner fra 2007. I 2008 bevilges ytterligere 4 millioner kroner til ordninger for scenekunst under Norsk Kulturfond.

Språk, litteratur og media

Det er behov for en offensiv språkpolitikk, slik at norsk blir det foretrukne språk i alle deler av norsk samfunnsliv. Regjeringen er opptatt av det verdifulle mangfoldet som ligger i det å ha to norske skriftkulturer. Regjeringen arbeider med en stortingsmelding om språk.

- *opprettholde innkjøpsordningen for skjønnlitteratur og gjøre innkjøpsordningen for faglitteratur permanent*

I 2007 ble innkjøpsordningen for barn og unge innen skjønnlitteratur og faglitteratur styrket med 2 millioner kroner og innkjøpsordningen for oversatt litteratur styrket med 1 million kroner. Flere av ordningene for innkjøp og støtte for litteratur under Norsk kulturråd er styrket ytterligere med til sammen 5 millioner kroner i 2008.

Innkjøpsordningen for voksne er økt med 1 million kroner, innkjøpsordningen for oversatt skjønnlitteratur for barn og unge og voksne med 2 millioner kroner, produksjonsstøtte til nynorsk litteratur med 1 million kroner og støttet til tidsskrift/ymse publikasjoner med 1 million kroner.

Innkjøpsordningene er også vurdert som en del av bibliotekutredningen.

- *evaluere alle sider av den nye bokbransjeavtalen, blant annet for å sikre mangfold og tilgjengelighet av bøker*

Evalueringen skal ferdigstilles i løpet av 1. kvartal 2009 slik at den kan danne grunnlag for regjeringens videre politikk for bokbransjen

- *hegne om gratisprinsippet i bibliotekene og arbeide for at alle innbyggerne skal ha tilgang til gode og framtidsrettede bibliotek tjenester*

Som del av bibliotek-utredningen (ABM-u, sept. -06) inngår et strategidokument som angir de sentrale utfordringer og skisserer en helhetlig utvikling av sektoren.

Utredningen har nå vært på høring. Høringsuttalelsene vil bli gjennomgått før en kommer tilbake til videre oppfølging. Norsk digitalt bibliotek vil være en viktig komponent i oppfølgingsplanen. I 2008 foreslås bevilgningen til fengselsbibliotek økt med 2,4 millioner kroner.

- *føre en offensiv film- og kinopolitikk, blant annet ved økt satsing på norsk film*
Regjeringen la 23. mars 2007 frem St. meld. nr. 22, Veiviseren for det norske filmfløftet. Målsettingen er en betydelig styrking av norsk filmproduksjon med et produksjonsvolum på minst 25 filmer årlig, og der minst 25 prosent av kinopublikummet ser norske filmer. Meldingen legger opp til en mer helhetlig filmpolitikk der de statlige institusjonene på området slås sammen til en institusjon, og der det foretas grensedragninger i forhold til privat sektor. Den regionale filmpolitikken styrkes, bl.a. gjennom oppretting av regionale fond. Likestillingsaspektet er sentralt i meldingen. Dersom ikke minst 40 prosent av nøkkelfunksjonene i norsk filmproduksjon innehas av kvinner innen 2010, vil det bli innført kraftige kvoteringsiltak. Bevilgningene til film er økt med 60 millioner kroner i 2007 og foreslås til 34 millioner kroner i 2008.

- *bidra til å opprettholde mangfoldet i avisutgivelser, både i verdiforankring, geografi og innhold. Pressestøtten skal økes*
Pressestøtten blir i 2008 foreslått holdt på samme nivå som i 2007. I revidert budsjett for 2006 ble det bevilget 14,3 millioner kroner til en ny tilskuddsordning som skal kompensere for utgiftsøkninger som følge av Postens omlegging av avisporto.

- *føre en politikk for å motvirke en for sterk eier- og maktkonsentrasjon i mediene. Loven om eierskap i mediene vil bli endret i tråd med dette*
Grensen for nasjonalt eierskap i en mediesektor ble redusert fra 40 prosent til 1/3 gjennom behandlingen av Ot. prp. nr. 46 (2005-2006). Lovendringen ble iverksatt fra 1. juli 2006.

- *stimulere til økt bruk av nynorsk i media, og bidra til finansiering av et nettbasert nynorsk leksikon. Offentlige nettsteder skal overholde målloven*
At offentlige nettsteder skal følge målloven er understreket i KKD's rundskriv av 17.3.2006 til alle statsorganer, etter at saken først var omtalt i St. meld. nr. 7 (2005 – 2006). I meldingen er det lagt til grunn at alle statsorganer innen to år skal følge målloven fullt ut.

I 2006 ble det gitt en bevilgning på 1,5 millioner kroner til Det Norske Samlaget til produksjon av nye artikler om nynorsk kulturhistorie på internett. Bevilgningen er videreført i 2007, og er i budsjettforslaget for 2008 lagt inn i det ordinære driftstilskuddet for Det Norske Samlaget øremerket vider produksjon av artikler om nynorsk kulturhistorie på internett.

- *beholde NRK som lisensfinansiert, reklamefri allmennkringkaster og videreføre NRKs rolle som formidler av kultur, språk og nasjonal identitet. NRKs distriktskontor skal gis gode utviklingsmuligheter*

St. meld. nr. 30 (2006-2007), Kringkasting i en digital fremtid, konkluderer med at NRK skal opprettholdes som en statlig eid lisensfinansiert allmennkringkaster. Meldingen fastsetter de fremtidige rammene for NRKs virksomhet, og understreker at NRK må utvise særlig varsomhet overfor innhold som kan utsette seere og lyttere for kommersielt press, Særlig gjelder dette barn og unge. I meldingen legges det til grunn at NRK må kunne benytte alle relevante medieplattformer for å nå ut med allmennkringkastingsprogrammene. Kringkastingsavgiften videreføres som hovedfinansieringskilde for NRK. I St.prp. nr. 63 (2006-2007) er avgiftssystemet foreslått lagt om, slik at NRKs regnskapsføring av kringkastingsavgiften følger kalenderåret.

En ny og helhetlig frivillighetspolitikk

Regjeringen er opptatt av det betydelige bidraget frivillige organisasjoner yter til samfunnet gjennom tjenesteproduksjon og omfattende ulønnet innsats. Vi la derfor fram Stortingsmelding nr 39, 2007 "Frivillighet for alle" i august 2007. meldingen varslet regjeringen at frivillige organisasjoner tilføres 1 milliard kroner ekstra i årene 2008 og 2009 - en frivillighetsmilliard – fra Norsk Tippings fond, som kompensasjon for tapte inntekter i overgangsårene etter omleggingen av spillpolitikken. Fra 2010 vil omleggingen av spillpolitikken ha full effekt, og de frivillige organisasjonene vil få full kompensasjon som resultat av økte inntekter i Norsk Tipping .

- *formelt gi frivillig virksomhet status som egen sektor gjennom etablering av et frivillighetsregister. Dette vil åpne for et enklere regelverk når det gjelder skatt, merverdiavgift og arbeidsgiveravgift*

Regjeringen er i gang med arbeidet for å få på plass et frivillighetsregister. om register for frivillig virksomhet ble vedtatt i juni 2007. Etter lovvedtak i Stortinget kan utvikling og etablering av registeret igangsettes i regi av Brønnøysundregistrene og arbeidet med etablering av registeret vil bli slutført i løpet av 2008 med sikte på drift av registeret fra 1.1.2009.

- *respektere organisasjonenes egenart ved å redusere bruken av prosjektmidler. En større andel av tilskuddmidlene skal tildeles i form av frie midler*

Frifondsordningen ble økt med 15 millioner kroner i 2006. I 2007 er ordningen styrket med 10,6 millioner kroner. Sammen med 5 millioner kroner i økte spillemidler gir dette totalt 15,6 millioner kroner i friske midler til fordeling til barn og unge i 2007.

Frivillighetsmeldingen varsler at ordningen skal styrkes videre. For 2008 foreslås totalt 30 millioner kroner bevilget. Det er i meldingen også foreslått at departementet i samarbeid med frivillig sektor kartlegger bruken av prosjektmidler i den statlige tilskuddspolitikken.

- *foreta en gjennomgang av tildelingen av Frifond-midler og sikre at de frivillige organisasjonene får sin rettmessige andel av de økte tippemidlene. Økning i overskuddet fra Norsk Tipping skal komme kultur og frivillig sektor til gode som reell økning*

Tildeling av Frifondmidler ble gjennomgått i 2006. Frivillighetsmeldingen slår fast at Frifondsordningen skal evalueres med sikte på å avklare om det er nødvendig å målrette midlene ytterligere. I den samme meldingen varsles det også at det skal innføres en grasrotandel av spillemidlene, hver spiller kan velge hvilken frivillig organisasjon eller idrettslag som skal motta 5 prosent av innsatsen vedkommende spiller for på Norsk Tippings spill. Slik vil lokale frivillige lag og foreninger få styrket sin økonomi.

- *tilpasse regelverk og tilskuddsordninger til dagens organisasjonstruktur for å inkludere nye organisasjoner, organisasjonsformer og ad hoc engasjement. Stimulere til økt aktivitet gjennom å øke grunnstøtten til barne- og ungdomsorganisasjoner og vurdere kriteriene for tilskudd*

Etableringen av Frivillighetsregisteret vil bidra til økt kunnskap om hele frivillig sektor. Samtidig har Regjeringen varslet i Frivillighetsmeldingen at vi vil etablere et eget forskningsprogram i 2008 knyttet til frivillig sektor. Slik vil det bli enklere å målrette støtteordninger. Barne- og likestillingsdepartementet vil utarbeide et nytt regelverk for grunnstøtte til de landsdekkende barne- og ungdomsorganisasjonene som skal gjelde fra 2008. Tilskuddsrammen til denne støtteordningen styrkes med 6 millioner kroner ved innføring av nytt regelverk. Dette kommer i tillegg til årets styrking, og Regjeringen har da styrket ungdomsorganisasjonene med til sammen 8 millioner kroner.

- *videreutvikle frivillighetssentralene*

I 2006 ble det satt av midler til 10 nye frivillighetssentraler. I 2007 er det opprettet 26 nye frivillighetssentraler slik at det samlede antall sentraler som mottar fast statstøtte nå er 303. Det foreslås å opprette 13 nye frivillighetssentraler i 2008. Dermed har regjeringen i alt opprettet 50 nye frivillighetssentraler.

- *øke voksenopplæringsmidlene som er av stor betydning for arbeidet i frivillige organisasjoner*

Voksenopplæringsmidlene ble økt med 54 millioner kroner i budsjettet for 2007.

- *fullføre arbeidet med en ny og strengere lovgivning mot pengespill*

Automatsaken ble avgjort av Høyesterett våren 2007, som slo fast at innføringen av et norsk monopol på spillterminaler gjennom Norsk Tipping er lovlig. Det er innført seddelforbud, nattestenging og påbud om advarselsmerking på dagens automater. Dagens automatmarked ble avvirket 1. juli 2007, og avvirklingen har skjedd uten at det er påvist brudd på forbudet. Departementet har bedt Lotteri- og stiftelsestilsynet føre en mer effektiv håndheving av norsk lovgivning i forhold til pengespill som tilbys via internett fra spilltilbydere lokalisert utenfor Norge.

- *fullføre arbeidet med å forby svartebørssalg av billetter til idretts- og kulturopplevelser*
Regjeringen har i Ot. prp. nr 29 (2006-2007) fremmet forslag om forbud mot prispåslag ved videresalg av billetter til kultur- og idrettsarrangementer. Lovforslaget er behandlet i Stortinget i vårsesjonen, og iverksatt fra 1. juli.

Idrett og friluftsliv

Regjeringen er opptatt av å stimulere til økt aktivitet, både innen bredde- og toppidrett. Idrettsarbeidet er styrket det siste året.

- *bedre tilgangen til idrettsanlegg i nærmiljøet som stimulerer til egenaktivitet, for eksempel ballbinger, flerbrukshaller- og anlegg*

I 2007 tildelte Kultur- og kirkedepartementet 636 millioner kroner til idrettsanlegg i kommunene.

- *øke den relative andelen spillemidler som går til aktivitet, både gjennom idrettens organisasjoner og lokale aktivitetsmidler som tilføres direkte til idrettslagene*

Det lokale arbeidet i Norges Idrettsforbund er styrket ved at støtten til særforbundenes arbeid lokalt er økt. Tilskuddsordningen til lokale lag og foreninger er videreført, med 10 prosent av overskuddet til idrettsformål. I 2007 ble det tildelt 125 millioner kroner gjennom denne tilskuddsordningen. Innføringen av "grasrotandelen" vil bidra til å styrke idrettslagenes økonomi.

- *intensivere antidopingarbeidet, også utenfor den organiserte idretten*

Norge har ratifisert UNESCOs antidopingkonvensjon. I samarbeid med berørte departementer utredes aktuelle tiltak, herunder lovregulering, som kan sikre grunnlaget for bekjempelse av dopingmisbruk utenfor den organiserte idretten. Til antidopingarbeid innenfor idretten er det i 2007 tildelt om lag 24,5 millioner kroner.

- *videreutvikle idrettens storbyprosjekt*

Tilskuddsordningen til inkludering i idrettslag er fra 2006 rettet inn mot barn og ungdom som står overfor kulturelle eller økonomiske barrierer som hindrer deltakelse i idrettslag. Tilskuddsordningen er foreslått ytterligere styrket fra 8 millioner kroner i 2007 til 8,5 millioner kroner i 2008.

I tillegg arbeider regjeringen blant annet med:

- *utvikle nasjonale anlegg*

Det er gitt tilsagn om 100 millioner kroner til utbygging av Holmenkollen i forbindelse med VM i 2011.

- *nytt anleggspolitisk program 2007-2010*

Innholdet vil bli endelig avklart etter innspill fra Norges Idrettsforbund og Olympiske Komité.

- *arbeid med endring av kunstavgiftsloven (tidligere "3prosent-loven")*

Lov om avgift på omsetning av billedkunst (kunstavgiftsloven) er endret i forbindelse med innføringen av regler om følgerett i Norge. Endringene innebærer en utvidelse av avgiftsgrunnlaget til å omfatte flere typer kunstverk, samt en økning av selve avgiften til 5 prosent. De nye reglene trådte i kraft 1. januar 2007.

- *arbeid med revisjon av forskriftsverket til kulturminneloven*

Norge har nå ratifisert UNESCO-konvensjon av 1970 om tiltak for å forby og hindre ulovlig import og eksport av kulturgjenstander og ulovlig overføring av eiendomsrett til kulturgjenstander. Som ledd i dette har det vært nødvendig å endre forskriftsverket til kulturminneloven. Nye forskrifter ble gjeldende fra 1. januar 2007.

- *det er igangsatt en utredning om tradisjonelt håndverk*

Utredningen skal gjennomgå eksisterende strukturer, aktører og ressursbruk på feltet og skal gi et grunnlag for å vurdere hvilke tiltak som vil være tjenlige for å utvikle og ivareta tradisjonelt håndverk i Norge. Både kultur-, miljø-, nærings- og utdanningsaspektene i håndverksfagene skal vurderes.

- *kulturtiltak for eldre: Etablering av ordningen "Den kulturelle spaserstokken"*

Det er satt av 10 millioner kroner til tiltaket i 2007, og 15 millioner kroner i 2008. Midlene for 2007 ble lyst ut med søknadsfrist 1. juni 2007. Alle landets kommuner ble invitert til å søke om tilskudd til lokalt forankrede prosjekter som tar sikte på å gi eldre mennesker tilgang til gode kunst- og kulturopplevelser. Om lag 65 kommuner fikk innvilget sine søknader.

- *handlingsplan for kultur og næring*

Handlingsplanen for kultur og næring ble lagt frem i juni 2007. Planen var laget i samarbeid mellom berørte departementer.

- *kvalitetssikring av Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og designs utbyggingsprosjekt*

Nasjonalmuseets utbyggingsprosjekt har gjennomgått kvalitetssikring på konseptnivå, i henhold til Finansdepartementets retningslinjer for store statlige byggeprosjekter. Dette innebærer at det er utarbeidet en behovsanalyse, et kravdokument, et strategidokument og en alternativanalyse som gir grunnlag for å gå videre med det beste utbyggingsalternativet.

- *gjennomgang av funksjonsdeling mellom Norsk kulturråd og andre budsjettområder.*

Det er varslet en gjennomgang av funksjonsdelingen mellom Norsk kulturråd og andre budsjettområder. Fokus er betydningen av en desentralisering av budsjettansvar og ansvar for utøvelse av kunstnerisk skjønn og beslutningstaking og behovet for å redusere offentlig byråkrati.

- *innsats for å styrke likestillingen på kulturfeltet*

Kultur- og kirkedepartementet har etablert rutiner for systematisk innhenting av omfattende kjønnsstatistikk på kulturfeltet. Som oppfølging av likestillingsseminarer kulturministeren holdt på kvinnedagen i 2006 og 2007, arbeides det nå med å etablere et tilbud innenfor lederutdanning for kvinner i kulturlivet.

- *en stortingsmelding om språk*

Regjeringen skal etter planen legge frem en stortingsmelding om språk i 2008.

- *oppretholde allmennkringkastere i radio og fjernsyn med klareprogramforpliktelser overfor brede og smale grupper*

Regjeringen la 11. mai 2007 frem St. meld. nr. 30 (2006-2007), Kringkasting i en digital fremtid. I meldingen gis det en bred omtale av allmennkringkastingen i Norge. Meldingen konkluderer med at markedet alene ikke vil kunne frembringe et bredt allmennkringkastingstilbud, og at det derfor er nødvendig med offentlige tiltak for å sikre et slikt tilbud. NRK skal opprettholdes som en statlig eid, lisensfinansiert allmennkringkaster, men NRK bør ikke være det eneste selskapet som tilbyr allmennkringkasting i Norge. Kommersielle kringkastere i det digitale bakkenettet for fjernsyn vil derfor bli tilbudt formidlingsplikt under forutsetning av at de påtar seg forpliktelser som allmennkringkaster.

- *fremme forslag om lov om registrering av innsamlingsaksjoner*

Regjeringen har i Ot.prp. nr. 47(2006-2007) fremmet forslag om lov om registrering av innsamlingsaksjoner, som ble vedtatt i juni 2007. Loven medfører at det innføres en frivillig registreringsordning som skal gi allmennheten en sikkerhet for at de midlene som gis også brukes på det angitte formål ved den registrerte innsamlingen.

- *arbeid for å fremme et mangfold av kulturuttrykk*

Norge har deltatt aktivt i utarbeidelsen av UNESCOs konvensjon av 2005 om å verne og fremme et mangfold av kulturuttrykk. Norge ratifiserte konvensjonen 17. januar 2007. Kultur- og kirkedepartementet vil delta aktivt i oppfølgingen av konvensjonen, både på nasjonalt og internasjonalt nivå. På nasjonalt nivå har konvensjonen allerede tjent som bakgrunnsdokument og referanse for både Mangfoldsåret 2008 og forslaget til kulturlov.

- *OL i 2018*

Kultur- og kirkedepartementet har mottatt søknaden fra Norges Idrettsforbund og Olympiske Komité (NIF) om statsgaranti for OL og Paralympics i Tromsø i 2018. Regjeringen vil behandle søknaden og legge fram saken for Stortinget i løpet av 2008.

Kapittel 15: Likestilling

Regjeringen vil bekjempe all diskriminering. Alle skal ha krav på å få de samme muligheter til å utvikle seg, utnytte sine evner og leve sine liv, uavhengig av kjønn, sosial bakgrunn, religion, seksuell orientering, funksjonshemming eller etnisk tilhørighet.

Fra Soria Moria-erklæringen

Regjeringen revitaliserer likestillingsarbeidet i Norge og har i 2007 bevilget 20 millioner kroner ekstra til ulike likestillingstiltak. Det innebærer en historisk styrking av likestillings- og diskrimineringsombudet, likestillingsarbeidet i distriktene, kvinne- og likestillingsorganisasjonene, Ressurssenter for menn (REFORM) og prosjekter knyttet til menn og omsorg. I tillegg er det innført kjønnskvoltering i allmennaksjeselskapene og regjeringen har nedsatt en likelønnskommisjon.

Urfolk og nasjonale minoriteter

Til grunn for samepolitikken ligger at staten Norge opprinnelig er etablert på territoriet til to folk, samer og nordmenn, og at begge folkene har den samme rett og det samme krav på å kunne utvikle sin kultur og sitt språk.

Jøder, kvener, rom, romani og skogfinner har status som nasjonale minoriteter. Vi vil sikre minoritetenes grunnlag for egen kultur.

- *Sametinget skal ha reell innflytelse på utforming av jordbruks-, reindrifts- og fiskeripolitikken, og på forvaltningen av avgjørende ressurser for samisk samfunnsliv*
- ILO-konvensjon nr. 169 Om urfolk og stammefolk i selvstendige stater fastsetter at regjeringen har en plikt til å konsultere med samene i saker som kan få direkte betydning for dem. Regjeringen har hatt konsultasjoner med Sametinget i en rekke saker og har etablert rutiner for faste dialogmøter med Sametinget bl.a. om nordområdepolitikken. Regjeringen legger også opp til å konsultere direkte med reindriftsnæringen i saker som direkte berører reindriften. Finnmarkslovens bestemmelser om Finnmarkseiendommen, med overtakelse av grunnarealene fra Statskog SF, trådte i kraft 1. juli 2006. Det skal opprettes en kommisjon som skal kartlegge kollektive og private bruks- og eierrettigheter som samer og andre har opparbeidet seg i Finnmark, og en særdomstol for å pådømme tvister som kan oppstå i kjølvannet av kartleggingen.

Regjeringen har oppnevnt et utvalg som skal utrede samers og andres rett til fiske i havet utenfor Finnmark. Utvalget skal avgi sin innstilling i begynnelsen av 2008.

Det skal opprettes en kommisjon som skal kartlegge kollektive og private bruks- og eierrettigheter som samer og andre har opparbeidet seg i Finnmark, og en særdomstol for å pådømme tvister som kan oppstå i kjølvannet av kartleggingen.

- *utarbeide en egen stortingsmelding om samisk kultur, og bedre rammebetingelsene for samiske kunstnere og kulturutøvere og bidra til internasjonal profilering av samisk kultur*

Kulturperspektivet vil inngå i prinsippmeldingen om samepolitikken som legges fram vinteren 2008. Bevilgningen til samiske kulturformål er økt med 21,4 millioner kroner over tre år.

Byggingen av Østsamisk museum er igangsatt. Det er bevilget planleggingstilskudd til utbyggingen av Ája Samisk Senter.

- *satse på samisk reiselivsutvikling som skal sikre og styrke næringslivet i samiske områder*

Arbeidet med dette er i gang og vil bli sett i sammenheng med øvrig satsing på verdiskaping og næringsliv i området.

- *sette i verk et verdiskapningsprogram for næringskombinasjoner i samiske strøk*
Regjeringen har i forslag til statsbudsjettet for 2008 foreslått at det etableres et verdiskapningsprogram for næringskombinasjoner i samiske strøk. Kostnadene knyttet til etableringen av programmet er beregnet til 6,5 millioner kroner i 2008. Sametinget vil få ansvaret for å administrere verdiskapningsprogrammet.

- *tospråklige kommuner skal få dekket sine merutgifter*

Tysfjord kommune er fra og med 1. januar 2006 innlemmet i forvaltningsområdet for samisk språk. Snåsa kommune vil bli innlemmet i forvaltningsområdet fra 1. januar 2008. Staten dekker de ekstra kostnadene som følger av at forvaltningsområdet er utvidet til også å omfatte Tysfjord og Snåsa kommune.

- *arbeide for at samisk høyskole utvikles til en nordisk samisk vitenskapelig høyskole*
Høgskolen har utarbeidet en langsiktig plan for oppgradering av institusjonen til vitenskapelig høyskole på bakgrunn av Stortingets behandling av St.meld. nr. 34 (2001-2002). For å bli vitenskapelig høyskole må Samisk høyskole først akkrediteres av NOKUT.

Nasjonale minoriteter

Tilskuddet til nasjonale minoriteter er økt med 30 prosent til 4,2 millioner kroner. Formålet er å sikre de nasjonale minoritetene et grunnlag for å ivareta egen kultur.

Regjeringen foreslår i statsbudsjettet for 2008 at Norsk Skogsfinsk museum og Jødisk museum gis en bevilgning på henholdsvis 1,5 millioner kroner og 1,8 millioner kroner.

Gjennom å gi museene en fri stilling i forhold til museumskonsolideringen, har man sikret disse minoritetenes til selv å kunne formidle egen kultur.

- *bidra til at barn og unge i den nasjonale minoriteten rom får reell mulighet til utdanning*

Det blir årlig bevilget om lag 2 millioner kroner for å forbedre skolesituasjonen for rom (sigøynere), til å etablere et samlingssted for rom og stimulering til egenansvar i gruppen. Tiltakene gjennomføres i samarbeid med Oslo kommune.

Likestilling mellom kjønnene

Regjeringen har tatt viktige initiativ for likestilling i arbeidslivet. Et av de viktigste tiltakene er kravet om 40 prosent kvinneandel i bedriftsstyrer. Videre har regjeringen nedsatt likelønnskommissjonen. En rekke departement har utarbeidet strategiske handlingsplaner eller stortingsmeldinger for å oppnå større likestilling mellom kjønnene. Eksempler på dette er strategi for likestilling i barnehage og grunnopplæring, strategi for likestilling i landbruket, handlingsplan for kvinners rettigheter og likestilling i utviklings samarbeidet og en stortingsmelding om økt rekruttering av kvinner i forsvaret.

- *i bedriftsstyrer i børsnoterte selskaper og store selskaper og i offentlige styrer og utvalg skal det være minst 40 prosent av begge kjønn*

Det er innført en bestemmelse i allmennaksjeloven § 6-11a som stiller krav om representasjon av begge kjønn i styret i allmennaksjeselskaper. Dette kravet gjelder både i forhold til aksjonærvalgte styrerepresentanter og representanter valgt av de ansatte. Bestemmelsen trådte i kraft 1. januar 2006. Tilsvarende regler gjelder for statsaksjeselskaper, statsallmennaksjeselskap og statsforetak. Når det gjelder valg av ansatterepresentanter, gir representasjonsforskriften regler for den praktiske gjennomføringen av valget for å sikre at begge kjønn blir representert i styret.

- *arbeide for å sikre flere kvinner i lederstillinger både i staten og i næringslivet*

Det er gjennomført et coachingprogram for 20 kvinnelige mellomledere i staten. Det er fastsatt at man skal ta spesielt hensyn til kvinner både i sentrale og lokale forhandlinger.

- *styrke vernet for gravide arbeidstakere*

I samarbeid med partene i arbeidslivet og Likestillings- og diskrimineringsombudet vil det bli satt i gang en kampanje rettet mot arbeidsgivere og arbeidsplasser for å styrke gravidens posisjon i arbeidslivet. Fra 1. januar 2007 gis det rett til feriepenger av svangerskapsenger på samme måte som sykepenger.

- *igangsetting av et landsomfattende program for forskning på kvinnehelse*

I revidert nasjonalbudsjett i 2006 ble det bevilget 10 millioner kroner til å etablere Nasjonalt kompetansesenter for kvinnehelse ved Rikshospitalet-Radiumhospitalet HF.

Bevilgningen foreslås videreført med 10,4 millioner kroner i 2007. Senteret skal ha oppgaver innen forskning, kompetanseoppbygging, rådgivning og formidling av kunnskap om kvinnehelse, spesielt på områder der kvinner har helseplager som ikke fanges opp eller ivaretas godt nok innenfor den ordinære helsetjenesten.

- *kvinne- og kjønnsforskningsprogrammet videreføres utover 2007*

Regjeringen viderefører kvinne- og kjønnsforskningsprogrammet. Norges Forskningsråd er i gang med å utarbeide et nytt forskningsprogram for 2008-2012.

I tillegg arbeider regjeringen blant annet med:

- *Innfører rett til foreldrepenger for selvstendig næringsdrivende*

Regjeringen gir selvstendig næringsdrivende rett til foreldrepenger med 100 prosent av inntektsgrunnlaget fra 1. juli 2008.

- *ha fokus på mannsrollen i likestillingspolitikken*

Regjeringen har vedtatt at det skal utarbeides en stortingsmelding om menn, likestilling og mannsroller. Meldingen skal trekke opp perspektivet for å inkludere gutter og menn i det framtidige likestillingsarbeidet og foreslå tiltak som kan bidra til å revitalisere likestillingsarbeidet. For å bidra til offentlig debatt og innspill til stortingsmeldingen, er det satt ned et eget mannspanel.

Personer med nedsatt funksjonsevne

Regjeringen legger prinsippet om samfunnsmessig likestilling og universell utforming til grunn for sitt arbeid. Mennesker som lever med nedsatt funksjonsevne og kronisk sykdom må sikres en livskvalitet på linje med den øvrige befolkning. Vi vil gjennomføre brukermedvirkning som prinsipp.

- *Innføre en anti-diskrimineringslov for funksjonshemmede som sikrer mennesker med funksjonshemming og kronisk sykdom likestilling og vern mot diskriminering*

Et lovutvalg (Syseutvalget) har utredet en styrking av det rettslige vernet mot diskriminering på grunnlag av nedsatt funksjonsevne (NOU 2005:8 Likeverd og tilgjengelighet), og foreslår en egen diskriminerings- og tilgjengelighetslov. Lovgivning som forbyr diskriminering på grunnlag av funksjonsnedsettelse er i dag i hovedsak begrenset til å gjelde diskriminering i arbeidslivet. Arbeids- og inkluderingsdepartementet arbeider med å følge opp utvalgets forslag og tar sikte på å legge fram en odelstingsproposisjon om forslaget våren 2008.

- *Utarbeide handlingsplan for tilgjengelighet til transport, bygg, informasjon og andre viktige samfunnsområder*

Regjeringen har startet arbeidet med en ny handlingsplan for tilgjengelighet og tar sikte på å legge den frem høsten 2008. Det er lagt opp til at sentrale innsatsområder i planen vil være bygg, uteområder/planlegging, transport, IKT og arbeid. Arbeids- og

inkluderingsdepartementet (AID) leder arbeidet med planen. Tiltak i planen vil bli utarbeidet i tett samarbeid med Miljøverndepartementet, som har ansvaret for gjeldende handlingsplan, og andre ansvarlige departement. Blant annet vil arbeidet måtte koordineres med arbeidet med ny Nasjonal transportplan. Ny handlingsplan for tilgjengelighet vil være et viktig virkemiddel for å bygge opp under gjennomføringen av den planlagte nye diskriminerings- og tilgjengelighetsloven.

I sammenheng med handlingsplanarbeidet har regjeringen startet en koordinert innsats for å få opp indikatorer for tilgjengelighet. Deltasenteret har fått i oppdrag å koordinere arbeidet, og man har nedsatt en interdepartemental styringsgruppe som skal lede arbeidet.

- *Foreta forbedringer i ordningen med brukerstyrt personlig assistent (BPA)*

HOD sendte i juni ut et høringsnotat hvor det skisseres forslag til en endring i sosialtjenesteloven som vil gi en sterkere rettighetsfesting av BPA. Høringsfrist er 01.11.2007. Etter någjeldende ordning har brukere med omfattende behov for praktisk bistand en mulighet til å få innvilget BPA. Etter forslaget vil en bruker nå få en rett til å få tjenesten organisert som BPA dersom vedkommende oppfyller vilkårene for BPA. Personer som oppfyller vilkårene for "praktisk bistand" etter sosialtjenesteloven, og hvor kommunenes tjenestetilbud er omfattende, får en rett til å kunne kreve å få ytelsen som BPA. Kriteriet "omfattende tjenestetilbud" er basert på skjønn med et veiledende omfang på minst 20 timer pr. uke. Det er videre foreslått at bruker får rett til å velge arbeidsgivermodell og hvem som skal ansettes som personlig assistent. Retten vil være uavhengig av funksjonshemning, diagnose og alder.

I tillegg arbeider regjeringen blant annet med:

- *gjennomgå den vedtatte handlingsplanen for familier med barn med funksjonshemning*
AID har innhentet statusrapportering fra de seks departementene som har/hadde tiltak på strategiplanen fra 2005 (Bondevik-regjeringen).

Regjeringen styrker omsorgstjenesten gjennom tiltak omtalt i St. meld. nr. 25 (2005-2006) Mestring, muligheter og meninger. Utfordringer for framtidens omsorg.

I budsjettet for 2008 foreslås det å videreføre opplæringsprogrammet i TaKT-satsingen: tilrettelegging av det kommunale tjenestetilbudet til barn med nedsatt funksjonsevne og deres familier. Det etableres også et pilotprosjekt "Familieveiviser".

Programmet har som mål å heve saksbehandlingskompetansen i kommunene i forhold til de særlig behov funksjonshemmede barn og deres familier har, og bidra til å sikre nødvendig praktisk bistand, avlastning og støttekontakt til familier med barn med nedsatt funksjonsevne.

Videreutdanningstilbudet for organisering, opplæring og veiledning av støttekontakter, avlastere og frivillige ved Høgskolen i Bergen har desentralisert undervisning i Arendal

og Troms og er delvis basert på IKT-løsninger. Videreutdanningen ble evaluert i 2006/2007 og foreslås videreført med støtte fra Sosial- og helsedirektoratet i 2008.

Som et ledd i arbeidet med å utvikle kommunal tilrettelegging av støttekontakt, kultur- og fritidsdeltakelse med bistand har Sosial- og helsedirektoratet i 2007 etablert et treårig prosjekt. Kristiansand kommune skal veilede andre kommuner og drifter nettstedet Fritid for alle. Nettstedet skal formidle kunnskap, erfaringer og nyhetsstoff gjennom reportasjer, artikler, kurstilbud mv og tilbyr diskusjonsforum.

- *arbeide for at barn med funksjonshemning og kronisk sykdom får et godt og tverrfaglig habiliteringstilbud*

Prosjekter i barnehabiliteringstjenesten ferdigstilles. Erfaringene skal brukes bl.a. i veiledningsmateriell for habilitering og rehabilitering. Habiliteringstilbud til barn vil bli omtalt i nasjonal strategi for habilitering og rehabilitering i helse- og sosialtjenesten.

- *oppnevning av diskrimineringslovutvalg*

Det rettslige vernet mot diskriminering er i dag spredt på ulike lover. Det er en prioritert oppgave for regjeringen å styrke diskrimineringsvernet i norsk lovgivning. En samlet lov mot diskriminering vil etter regjeringens mening gi et mer helhetlig og derigjennom styrket diskrimineringsvern. I statsråd 1. juni 2007 ble det derfor nedsatt et lovutvalg som skal utrede en samlet lov mot diskriminering. Utvalget skal også utrede spørsmålet om ratifikasjon av tilleggsprotokoll nr. 12 til Den europeiske menneskerettskonvensjonen (EMK). Videre skal utvalget utrede spørsmålet om en grunnlovsbestemmelse om vern mot diskriminering, med mindre en grunnlovskommisjon oppnevnt av Stortinget får i oppgave å utrede dette. I tillegg skal utvalget utrede bortfall av det unntaket fra diskrimineringsforbudet som likestillingsloven og arbeidsmiljøloven i dag har for religiøse trossamfunn.

Utvalget skal ha sluttført sitt arbeid innen 1. juli 2009. En delutredning om bortfall av unntaket fra diskrimineringsforbudet for religiøse trossamfunn i likestillingsloven og arbeidsmiljøloven skal leveres innen 1. januar 2008.

Homofiles rettigheter

Regjeringen har mer enn fordoblet støtten til arbeidet for å bedre homofile og lesbiskes levekår. I tillegg har Regjeringen gjort det enklere å gjennomføre stebarnsadoptsjon og gitt Human Etisk Forbund lov til å inngå partnerskap. Det er også på høring et forslag til felles ekteskapslov for heterofile og homofile. Arbeidet mot hatkriminalitet er høyt prioritert. Skjerpelser i straffeloven vurderes, det er bevilget penger til en kartlegging av hatkriminalitet og politiet har fått beskjed om å registrere hatkriminalitet.

- *sørge for at organisasjoner som arbeider for homofiles rettigheter har økonomiske rammevilkår som setter de i stand til å gjøre et godt arbeid*

I 2007 bevilges det 12 millioner kroner til dette området. Støtten til Landsforeningen for lesbisk og homofil frigjøring er økt med 1,3 millioner kroner.

- *aktivt følge opp stortingsmeldingen om homofiles levekår*

Regjeringen bevilger mer en 4,5 millioner kroner til oppfølging av homomeldinga og ulike prosjekter for å bedre homofile og lesbiskes levekår. Regjeringen bevilger i tillegg mer til forskning om homofile og lesbiskes levekår.

- *gå inn for endringer i ekteskapsloven som åpner for ekteskap mellom to av samme kjønn, med samme rettigheter som ekteskap mellom to av motsatt kjønn. Senterpartiets representanter i Regjering og Storting stilles fritt i dette spørsmålet*

Regjeringen sendte i vår ut forslag til felles ekteskapslov på høring. Forslaget innebærer blant annet at homofile vil få gifte seg på lik linje med heterofile. Det foreslås at gifte/samboende homofile vil få rett til å bli vurdert som adoptivforeldre og at gifte/samboende lesbiske par skal få samme rett til assistert befrukting som heterofile.

Kapittel 16: Kriminalpolitikk

Regjeringen vil ha en aktiv helhetlig kriminalitetsbekjempelse. Å sørge for trygghet i samfunnet er et velferdsspørsmål og et stort offentlig ansvar. Målet er å forbygge bedre, oppklare mer, reagere raskere og rehabiliterer bedre, derfor må vi ha en målrettet og balansert satsing på politiet, på domstolene og på kriminalomsorgen.

Fra Soria Moria-erklæringen

Regjeringens virkemidler for et tryggere samfunn er først og fremst å forebygge bedre. Det arbeidet gjøres med økt satsing på kommunene og velferdssamfunnet. Samtidig er politiet, domstolene og kriminalomsorgen satt bedre i stand til å løse sine oppgaver. Regjeringen har som mål å sørge for at det er færre som venter på å komme inn i fengslene enn ut. Soningskøen skal fjernes og de som soner skal få tilbud om en kriminalomsorg som øker muligheten for rehabilitering. Dette krever en aktiv helhetlig og resultatorientert kriminalpolitikk.

Regjeringen har økt bevilgningen til hele straffesakskjeden i løpet av perioden 2006-2008. Satsingen har gitt resultater, og vi er på riktig vei. Saksavviklingstiden i politiet og domstolene er generelt redusert betydelig, og er for mange sakstyper nå innenfor fastsatte mål. Soningskøen i fengslene er halvert. Samtidig gjenstår det store utfordringer, særlig i forhold til å avvikle soningskøen i 2009, øke oppklaringsprosenten og redusere saksavviklingstiden ytterligere for sivile saker i domstolene.

Forebygging

Med gode velferdstilbud for alle kan mange av startblokkene for en kriminell løpebane fjernes. Gode tilbud i psykiatri, helse og omsorg og en aktiv arbeidsmarkedspolitikk bidrar til helhetlig kriminalitetsbekjempelse. Samtidig må barnevern, skole og politi jobbe godt sammen for å reagere i tide.

- *politiet skal være effektivt, profesjonelt og serviceinnstilt i sitt forhold til publikum, ha tid og ressurser til forbyggende arbeid. Det forebyggende arbeidet i politiet må få økt status*

Regjeringen vil i løpet av perioden 2006-2008 ha styrket budsjettet til politi- og påtalemyndigheten med ca. 500 millioner kroner (ekskl. tekniske endringer som pris- og lønnsjusteringer mv). Styrkingen inkluderer blant annet 66 millioner kroner i 2008 til økt og utvidet bruk av DNA fra høsten 2008. Sett i sammenheng med innføring av første trinn av nytt felles digitalt nødnett for nød- og beredskapsstatene (politi, helse, brann) og etablering av til sammen 396 nye soningsplasser i perioden 2006-2008 (gir betydelig flere varetekts- og soningsplasser), vil dette bidra til å øke tryggheten for ansatte i

politiet, øke muligheten for å oppklare flere saker og bidra til en mer effektiv ressursbruk. Dette vil styrke den samlede politikraften i hele landet.

- *videreutvikle samarbeidet mellom ulike etater om kriminalitetsforebyggende tiltak (Samordning av lokale tiltak) og vurdere innføring av Politiråd i kommunene*

Regjeringen er opptatt av at muligheten for samlokalisering med offentlige servicekontorer utnyttes, slik at politiet blir mer tilgjengelig for publikum. Det er gitt sentralt tilskudd til etablering av prøveordning med servicekontor i Hedmark politidistrikt. Opprettelsen av en politipost i Moelv i februar 2007 har blitt godt mottatt av publikum.

Regjeringen vil styrke samarbeidet mellom kommunene og politiet for å forbygge kriminalitet ved å opprette lokale politiråd over hele landet. Politidirektoratet har utarbeidet et veilederverktøy for dette arbeidet. Målet er å forbygge bedre og at det etableres tettere lokalt samarbeid mellom kommunene og politiet i lokale politiråd. Det er pr. august 2007 opprettet 49 politiråd. Ordningen er frivillig for kommunene.

- *sørge for gode rutiner for varsling av barnevernet og vurdere hvordan ordningen barnevernskonsulenter kan spres til flere politistasjoner*

Justisdepartementet har utarbeidet en informasjonsbrosjyre vedrørende taushetsplikt. Det vil bli tatt initiativ til at denne spres til politidistriktene samt til kommunene, da en ser at usikkerhet omkring lovreglene for taushetsplikt fører til mangelfullt samarbeid mellom de ulike aktørene.

- *fremme opplæringstiltak med sikte på konfliktløsning og ikke-voldelig atferd som kan forebygge kriminalitet*

Konfliktløsningsprogram, sinnemestringsprogram og lignende er et sentralt punkt i Stortingsmelding om alternative straffereaksjoner overfor unge lovbrøyttere. Det er i fire storbyer opprettet Oppfølgingsteam for unge lovbrøyttere. Konfliktrådordningen ble styrket med 1 million kroner i 2006, og er videreført i 2007 og 2008. Regjeringen ønsker å øke satsingen på tiltak som er gjenopprettende og forsonende (restorative justice) for alle som er berørt av kriminelle handlinger.

Politiet

Vi vil ha et nært og sterkt politi med lensmannskontorer over hele landet. Vi vil gjøre etaten mer synlig og effektiv, slik at politiet utnytter sine ressurser på en måte som skaper mer politikraft. For å skape mer trygghet har vi styrket politiet knyttet til utstyr, kompetanse og metoder og økt opptaket til politihøgskolen. Siden regjeringen tiltrådte er politiet styrket med om lag 500 millioner kroner. Sett i sammenheng med innføring av første trinn av nytt felles digitalt nødnett for nød- og beredskapsstatene (politi, helse, brann) og etablering av til sammen 396 nye soningsplasser i perioden 2006-2008 (gir betydelig flere varetekts- og soningsplasser), vil dette bidra til å øke tryggheten for

ansatte i politiet, øke muligheten for å oppklare flere saker og bidra til en mer effektiv ressursbruk. Dette vil styrke den samlede politikraften i hele landet.

- *styrke mannskapssiden i norsk politi slik at politireformens intensjoner oppfylles*
I 2007 blir det tatt opp 432 studenter ved Politihøgskolen, og det høye rekordhøye opptaket videreføres i 2008. Et så høyt opptak har det kun vært to ganger tidligere, i 1997 og 1998. Aldri tidligere har så mange unge med minoritetsbakgrunn blitt tatt opp på Politihøgskolen. Hele 27 unge med minoritetsbakgrunn starter sin politiutdanning høsten 2007. Syv av de 29 er kvinner. Til sammenlikning ble ni studenter med minoritetsbakgrunn tatt opp i 2006. Etatens utdannings- og bemanningsbehov frem til 2015, som omfatter både politiutdannet personell og personell med annen utdanning er under utredning. Arbeidet skal være sluttført innen 1. juni 2008.

Regjeringen styrket politibudsjettet med ca. 81 millioner kroner i vårt tilleggsbudsjett for 2006, og med 40,25 millioner kroner i revidert nasjonalbudsjett for 2006. I 2007 ble bevilgningen til Oslo politidistrikt økt med 42 millioner kroner ifm. NATOs utenriksministermøte, og i revidert nasjonalbudsjett i 2007 ble politiet styrket med 77 millioner kroner (derav 30 millioner kr til Oslo politidistrikt) slik at det høye aktivitetsnivået i etaten kan opprettholdes. Regjeringen foreslår å øke bevilgningen til politi- og påtalemyndigheten med ca 245 millioner kroner i 2008.

Gjenger som begår kriminalitet bidrar til å skape utrygghet. Det er utarbeidet forslag til strategiplan for bekjempelse av gjengkriminalitet på nasjonalt nivå. En særlig utfordring er de kriminelle gjengene som opererer i Oslodistriktet. For å sikre en koordinert, styrket og målrettet innsats mot etablerte gjengstrukturer i hovedstadsområdet er det etablert et forpliktende og operativt samarbeidsprosjekt under ledelse av Oslo politidistrikt med deltakelse fra Asker og Bærum, Follo og Romerrike politidistrikter. Kripos og Økokrim bistår gjengprosjektet. Innsatsen forankres i gode kriminalitetsanalyser og effektiv metodebruk. Hovedpulsåren for organisert kriminalitet er utbytte. Det er derfor en sentral målsetning å gå etter pengene. Kriminalitet skal ikke lønne seg. Utbytte fra kriminelle handlinger skal inndras. I 2006 ble det satt av 6 millioner kroner til økt innsats mot gjengkriminalitet. Regjeringen viderefører denne satsingen i 2007 og 2008. Pr. september 2007 er det gjennomført 379 væpnede aksjoner mot gjengmiljøet, rundt 500 personer er visitert og 335 pågrepet. Det foreligger i alt 321 anmeldelser og det er utferdiget 60 forelegg. Det er foretatt beslag av flere hundre kilo narkotika, mer enn 50 våpen og store verdier i form av kontanter, smykker, leiligheter, biler mv. Satsingen har også ført til avdekking og oppklaring av straffbare forhold begått av andre enn gjengmedlemmer.

- *vurdere å innføre frister for behandling av straffesaker, deriblant tiltale*
Det er en positiv utvikling i straffesaksbehandlingen, og etter første halvår 2007 er:
  - o Gjennomsnittlig saksbehandlingstid 116 dager (mål 120 dager)
  - o Oppklaringsprosent forbrytelser 38,1 prosent (mål 38 prosent)
  - o Saksbehandlingstid fristsaker vold – 81 dager (frist 90 dager)
  - o Saksbehandlingstid fristsaker unge lovbrytere – 31 dager (frist 6 uker)

- *sørge for investeringer til utstyr og kjøretøy*

For å møte dagens trusselbilde og beskyttelsesgrad er tjenestetilpasset verneutstyr (TTV) utviklet. En planmessig utskifting av verneutstyr er i gang. Tunge vernevester anskaffes i løpet av 2007, og i løpet av 2008 skal politiet ha anskaffet pistoler og fått opplæring i bruk.

- *at politiet skal gis mulighet til økt bruk av DNA som bevis når dette er hensiktsmessig. Vi ønsker sentral finansiering av DNA-analyser, og vil utvide DNA-registeret. Dette må følges opp med en videre debatt om politimetoder, kompetanseutvikling og utstyr. Det er viktig å ivareta sentrale rettsikkerhetsprinsipper og personvern hensyn*

Regjeringen har gått inn for at politiet skal gis mulighet til økt bruk av DNA under etterforskningen. DNA er et effektivt redskap for å oppklare flere forbrytelser.

Regjeringen legger opp til sentral finansiering av DNA-analyser. Regjeringen legger til grunn at lovendringsforslagene vil kunne tre i kraft med virkning fra høsten 2008.

Regjeringen foreslår derfor å øke bevilgningen med 66 millioner kroner i 2008 til økt og utvidet bruk av DNA. Tiltaket forventes å bidra til en mer effektiv etterforskning og til å øke muligheten betydelig for å oppklare flere saker, blant annet i forhold til kriminalitet som rammer folk flest, som vinningskriminalitet, og mer alvorlig kriminalitet.

Erfaringer fra Storbritannia viser at utvidet adgang til registrering kan effektivisere etterforskningen og friggi politiresurser.

- *intensivere innsatsen mot økonomisk kriminalitet og styrke det etterforsknings- og forvaltningsmessige arbeidet for å avdekke svart økonomi, deriblant hvitvasking. Kompetanse hos lokale politimyndigheter, og samarbeidet med skattemyndigheter, trykdeetat og sosialmyndigheter skal prioriteres. Økokrim skal settes bedre i stand til å avdekke og straffeforfølge aktører som har økonomiske ressurser til å skjule sin kriminalitet*

Regjeringen intensiverer innsatsen mot økonomisk kriminalitet. I 2006 økte

Regjeringen bemanningen i ØKOKRIM med totalt 11 årsverk og 6,2 millioner kroner

for å styrke arbeidet med hvitvaskingsteam mv. Sammen med utvikling av nytt

datasystem i Økokrim ifm. hvitvaskingsmeldinger (ELMO), skjerpet praktisering av

inndraging av utbytte fra straffbare handlinger og styrkingen av skatteetaten med 10

millioner kroner slik at ordningen med bistandsrevisorer i politidistriktene er blitt

landsdekkende, er innsatsen i kampen mot økonomisk kriminalitet økt betydelig. I

tillegg er bevilgningen til Økokrim økt med 10 millioner kroner i revidert

nasjonalbudsjett for 2007, og foreslått økt med 20 millioner kroner, til Økokrims arbeid

med en stor og omfattende straffesak om skattesvik. Kriminalitet skal ikke lønne seg.

- *gå imot privatisering av myndighetenes strengeste tvangsutøvelse og ikke konkurransesutsette politi- og fengselsvesen*

Det er av viktig prinsipiell betydning at det å utøve tvang på vegne av statlige

myndigheters skal være et offentlig ansvar og oppgave. Dette er slått fast i behandling

av Politirølemeldingen i Innst. S. nr. 145 (2005-2006).

- *videreutvikle ordningen med arrestforvarere og gjennomgå ordningen med fangetransport for å frigjøre ressurser for politiet*

Politiet bruker mye ressurser til transport av varetektsinnsatte til fremstillinger for retten, lege/tannlege og andre fremstillinger og transporter. Derfor vil regjeringen se på alternative offentlige løsninger slik at politiet får frigjort ressurser til prioriterte politioppgaver.

- *avvikle forsøksordningen med privat fangetransport*

Den forrige regjeringen igangsatte et prøveprosjekt i Vestfold, Telemark og Søndre Buskerud med fangetransport utført av vektere fra et privat firma.

Transportløsningen som er valgt videreføres, men med ansatte fra politi og kriminalomsorg. Prosjektet med privatisert fangetransport er avviklet.

- *Gjennomgå lovverket med sikte på en klarere regulering av private selskaper*

Politidirektoratet har i 2007 startet arbeidet med et nytt vaktvirksomhetsregister for å effektivisere politiets kontroll med vaktelskaper. Gjennomgangen vil også omfatte vurderinger omkring ledsagervirksomhet/private livvakter.

Domstolene

Rask straffereaksjon mot lovbrøtere er avgjørende for den alminnelige rettsoppfatning og for å hindre at lovbrøtere begår ny kriminalitet. Overfor unge lovbrøtere er det særlig viktig med rask, målrettet og effektiv reaksjon. Regjeringen legger til rette for at saker behandles raskere, og ved å følge opp i tvisteloven og fokuser på mer effektiv behandling av straffesaker.

- *ha økt bruk av konfliktråd for unge lovbrøtere*

Konfliktrådene har hatt økning i antall saker de senere årene og blitt en mer synlig samfunnsaktør. I 2006 mottok konfliktrådene 8 638 saker, en økning på 1034 saker fra 2004 og 289 saker i forhold til 2005. Regjeringen vil styrke utviklingen ytterligere ved å legge til rette for økt bruk av alternative konfliktløsningsmetoder både i sivile saker og i straffesaker. Konfliktrådsordningen ble styrket med 1 millioner kroner i budsjettet for 2006 som følge av regjeringens ønske om økt bruk av konfliktråd og "Restorative Justice". Styrkingen er videreført i 2007 og 2008. Styrkingen benyttes til utprøving av stormøtemetoden gjennom opplæring av meglere og gjennomføring av stormøter. Stormøtemetoden blir særlig benyttet av konfliktrådene som er knyttet til oppfølgingsteamene for unge lovbrøtere. Regjeringen vurderer å endre loven for å gjøre overføring til konfliktråd obligatorisk når gjerningspersonen er under 18 år. Et eventuelt pålegg om at påtalemyndigheten skal overføre disse saker til konfliktrådet, betyr likevel ikke at saker automatisk bringes inn for mekling, fordi mekling er avhengig av samtykke fra fornærmede og gjerningsperson. Regjeringen vil komme tilbake til en nærmere avgrensning når et lovforslag blir sendt på høring. Det arbeides videre med å videreutvikle tiltak som kan virke gjenopprettende og forsonende

(“restorative justice”) for alle som er berørt av kriminelle handlinger. Dette vil virke konfliktdependende og kriminalitetsforebyggende.

- *heve inntektsgrensene for fri rettshjelp. Rettshjelpsordningen skal gjennomgås og forbedres*

I statsbudsjettet for 2007 er bevilgningen til rettshjelp økt med ca. 5 millioner kroner for å styrke rettssikkerheten og lavterskeltilbudet for rettshjelpssøkende, særlig til utsatte grupper i samfunnet. Det gis tilskudd til rettshjelp til en rekke lavterskeltiltak i landet, herunder studentrettshjelpstiltakene, rettshjelpskontorene i Oslo og indre Finnmark, samt gatejuristprosjektene i Oslo og Trondheim. I tillegg til å øke midlene til enkelte eksisterende tiltak (inkl. studentrettshjelpstiltak og gatejuristprosjekter), er det i 2007 satt av midler til å utvide ordningen med fri rettshjelp i offentlige servicekontorer, til et prøveprosjekt med advokatvakt i tilknytning til utvalgte krisesentre/Dixi-sentre (sentre for voldtektsutsatte). Erfaringer viser at disse lavterskeltilbudene bidrar til å avhjelpe juridiske problemer på en rask og effektiv måte. I budsjettforslaget for 2008 foreslås det å øke bevilgningen for å styrke lavterskeltilbudet med ytterligere 4 millioner kroner.

Regjeringen har startet arbeidet med en stortingsmelding som skal se på hvordan vi kan forbedre dagens rettshjelpsordning.

- *arbeide for å skjerme mennesker med gjeldsproblemer fra høye gebyrer på tvangsinn drivelse og utleggsforretning*

Regjeringen ønsker å skjerme mennesker med gjeldsproblemer mot høye gebyrer ved tvangsinn drivelse av misligholdt gjeld. Med virkning fra årsskiftet 2007 reduserte regjeringen gebyret for utleggsbegjæringer fra 2,1 ganger rettsgebyret til 1,85 ganger rettsgebyret. Samtidig fjernet regjeringen tilleggsgebyret på 2,6 ganger rettsgebyret i saker der det tas utlegg. Fjerningen av dette gebyret på fattigdom som den forrige regjeringen innførte, utgjør en årlig inntektsreduksjon for staten på omlag 230 millioner kroner.

Kriminalomsorg

Hovedutfordringene innenfor kriminalomsorgen er å avvikle soningskøen og videreutvikle kvaliteten i straffegjennomføringen. I tillegg skal kriminalomsorgen ta spesielt hensyn til barn og unge, ivareta sikkerheten til ansatte og innsatte, sikre god tilgang på fagutdannet personell og bidra til å etablere tilbakeføringsgaranti for innsatte.

Regjeringen vil ha en kriminalomsorg som kan ta seg av de til en hver tid straffedømte. Samlet vil det med budsjettforslaget for 2008 bli etablert ca 396 nye soningsplasser og bevilgningen knyttet til kriminalomsorgen vil ha økt med nærmere 1,1 milliard kroner i løpet av perioden 2006-2008. Innholdet i soningen skal styrkes for å hindre at straffedømte begår ny kriminalitet etter endt soning. Det vil i løpet av 2007 etableres utdanningstilbud ved alle landets fengsler hvor det er hensiktsmessig.

- *utarbeide en konkret plan for avvikling av soningskøene, bygge flere fengsler og utvide soningskapasiteten i flere eksisterende fengsler*

Soningskøen for ubetinget fengselsstraff er redusert med nærmere 1200 dommer det drøyt siste året.

Kø	Pr. 30.06.06	Pr. 31.08.07	Endring	Endring i %
Ubetinget fengselsstraff	2 791	1 607	- 1 184	- 42,4%
Samfunnsstraff	306	174	- 132	- 43,1%
Sum	3 097	1 781	-1 316	- 42,5%

Dette viser at vi nå er på riktig vei i forhold til regjeringens mål om å avvikle soningskøen i 2009.

I statsbudsjettet for 2006 ble det vedtatt opprettet 248 nye plasser.

I statsbudsjettet for 2007 er det vedtatt opprettet ytterligere 68 plasser i 2007 I budsjettforslaget for 2008 er det foreslått opprettet ytterligere 77 nye soningsplasser

Samtidig arbeides det med å opprette nytt fengsel i Halden med 251 nye plasser, som skal være ferdigstilt våren 2010. Det foreslås i 2008 også å innføre en landsdekkende prøveordning med soning med elektronisk kontroll i domfeltes bopel, som anslås å tilsvare ca. 50 plasser i 2008 og 130 plasser fra 2009.

Flere dyktige fagfolk i strafferettspleien gjør at regjeringen kan nå målene om å forebygge bedre, reagere raskere, oppklare mer og rehabilitere bedre. For å sikre kriminalomsorgen tilgang til fengselsfaglig arbeidskraft, styrker regjeringen utdanningen av fengselsbetjenter. I 2007 øker opptaket ved Kriminalomsorgens utdanningscenter (KRUS) fra 150 til 200 aspiranter. En fengselsklasse er opprettet ved Kongsvinger fengsel og en klasse blir opprettet i Oslo senere i år. I lys av forslaget om å etablere 77 nye soningsplasser i 2008, og at nytt fengsel i Halden med 251 plasser skal være ferdigstilt i 2010, foreslår Regjeringen å ta opp fire ekstraordinære klasser ved KRUS i 2008 for å få nødvendig tilgang på fagutdannet personell i etaten. Dette vil gi et rekordhøyt opptak på 250 aspiranter ved KRUS i 2008, og to av klassene vil bli gjennomført som et desentralisert undervisningsopplegg ved Ravneberget fengsel i Østfold og Åna fengsel i Rogaland etter samme modell som opptaket ved Kongsvinger fengsel.

- *at det skal etableres forpliktende samarbeidsstrukturer mellom kriminalomsorgen og kommunale og statlige etater ved løslatelse for å redusere gjengangerproblemene. Vi vil innføre en tilbakeføringsgaranti for tett oppfølging fra ulike etater ved løslatelse med sterkt fokus på å få folk i jobb eller videre utdanning med strenge krav til rehabilitering og adferdsendring*

Justisdepartementet vil i løpet av 2008 ta initiativ til å etablere to KrAmi-prosjekter i Årdal og Rogaland for å bistå tidligere innsatte med jobb eller utdanning. Prosjektet vil

være et samarbeid mellom kriminalomsorgen, sosialtjenesten, arbeids- og velferdsetaten og/eller utdanningsmyndighetene med sikte på å bistå tidligere innsatte med jobb eller utdanning. I Sverige har man gode erfaringer med dette. Erfaringene fra prosjektet vil bli benyttet i forhold til videre arbeid med innføring av tilbakeføringsgaranti. Dette arbeidet er viktig for å redusere gjengangerproblemene, og som vil være et sentralt tema i stortingsmeldingen om kriminalomsorgen som vil bli fremmet for Stortinget i 2008.

I løpet av ett år opplever ca. 4 000 barn at mor eller far blir fengslet. Dette kan få alvorlige konsekvenser for livssituasjonen og utviklingen til et barn, både i form av skam, sorg, utrygghet, angst, savn, risiko for mobbing og foreldrekonflikter. For at innsatte foreldre skal få mer kvalitetstid sammen med egne barn, er tilskuddet til Foreningen for Fangers Pårørende i 2007 etter budsjettforlik med KrF økt med én million kroner til tiltak for fangers barn.

- *utvide bruken av samfunnsstraff særlig for yngre lovbrøyttere. Vi vil styrke rusbehandlingstilbudet i og utenfor fengslene, styrke ettervernet og gjennomgå situasjonen for nye domfelte under 18 år*

Regjeringen har fremmet en egen stortingsmelding om alternative straffereaksjoner overfor unge lovbrøyttere. Det er bevilget 5 millioner kroner i 2007 til opprettelse av rusmestringsenheter i noen fengsler i 2007 (Stavanger, Bodø og Ravneberget). Dette er et ledd i opptrappingsplanen mot rus. Regjeringen foreslår å øke bevilgningen med 1 millioner kroner i 2008 til noen flere behandlingsplasser - primært for kvinner - ved Tyrilistiftelsen Frankmotunet i Follidal, til soning i rusinstitusjon.

I budsjettet for 2006 ble tilskudd til ettervern økt med 1,5 millioner kroner. I budsjettet for 2007 ble dette styrket med ytterligere 1 million kroner.

Det er i 2006 startet opp prøveordning med narkotikaprogram med domstolskontroll (ND) i Oslo og Bergen. Denne straffereaksjonen innebærer at rusmisbrukere som er motivert for det, kan dømmes til behandling i stedet for fengsel. Prøveprosjektet videreføres i 2007. Regjeringen har fått Stortingets tilslutning til en prøveordning med elektronisk kontroll som straffegjennomføringsform. Lovendringen vil innebære at innsatte kan overføres til straffegjennomføring med elektronisk kontroll når de har fire måneder igjen til forventet prøveløslatelse. Videre vil dommer opp til fire måneder i sin helhet kunne gjennomføres med elektronisk kontroll. Regjeringen foreslår å øke bevilgningen med 40 millioner kroner i 2008 til gjennomføring av et landsdekkende prøveprosjekt med soning med elektronisk kontroll, som anslås å tilsvare ca 50 soningsplasser i 2008 og 130 plasser fra 2009.

Regjeringen har endret straffeloven for å øke domstolenes mulighet for å kombinere ubetinget fengselsstraff med samfunnsstraff. Regjeringen ønsker å øke bruken av overføring til soning i institusjoner, og har utvidet ordningen med promilleprogram og gjort denne permanent.

Regjeringen ønsker å bedre forholdene for yngre lovbrøyttere. Det er oppnevnt et offentlig utvalg som skal se på reaksjoner og tiltak for ungdom mellom 15 og 18 år som begår alvorlig eller gjentatt kriminalitet. Utvalget skal avgi sin utredning innen 1. oktober 2008. Oppnevningen er et av regjeringens forslag i stortingsmeldingen sist høst om alternative reaksjoner overfor unge lovbrøyttere. Det er sparsomt med forskning om unge lovbrøyttere. Regjeringen vil derfor stimulere til ytterligere forskning, inklusive bruken av straff og tvang og effekten av dette. Forskningen bør også omfatte unge lovbrøyttere med minoritetsbakgrunn, som er en særlig utsatt gruppe.

- *styrke fengselsopplæringen og fengselsbibliotekene*

Alle som gjennomfører fengselsstraff i Norge skal tilbake til et liv ute i samfunnet. God opplæring er et viktig virkemiddel for å mestre livet etter soning. Bevilgningene til opplæring, bibliotek, fengselsprestetjeneste og helsetjenesten for innsatte er siden regjeringsskiftet i 2005 økt med om lag 80 millioner kroner.

I 2006 og 2007 er det etablert opplæringstilbud i 12 fengsler, og i i revidert nasjonalbudsjett 2007 er det bevilget ytterligere 2 millioner kroner til etablering av et opplæringstilbud ved ytterligere tre fengsler. Med dette vil det i løpet av 2007 være etablert undervisningstilbud i alle landets fengsler hvor dette er hensiktsmessig.

- *Forske mer på årsaker og sammenhenger i kriminalpolitikken og effekten av tiltak må evalueres*

I 2006 har forskningsinnsatsen vært rettet mot:

Oppstart av SAMRISK - forskning (Samfunnssikkerhet og beredskap) i regi av Norges forskningsråd (UD og SD). Dette videreføres i 2007. Videre er det fokusert på en internasjonal ungdomsundersøkelse (Selvrapportering - ungdom i storby - UiO), en kvalitativ studie av heroinmarkedet (SIRUS), samt en undersøkelse av trekk ved norsk samfunnsutvikling som har bidratt til utvikling av kriminalitet de siste 40 årene ((Kriminalomsorgens Utdanningscenter, KRUS).

Justisdepartementet har igangsatt større forskningsprosjekter i 2007 for å styrke kunnskapen om restorative justice og konfliktråd. I tillegg har vi tatt initiativ til økt oppmerksomhet rundt forskning som kan bidra med kunnskap for å forebygge uriktige domfellelser. På slutten av 2007 starter et forprosjekt for en kartlegging av kunnskapsstatus og behov for videre forskning. Departementet vil fortsette kontakten med Norges forskningsråd for å legge til rette for forskning innen juridiske fag.

Justisdepartementet har gitt økonomisk bidrag til videreføring av en rekke ulike forskningsprosjekter. Blant disse er prosjekter knyttet til menneskerettigheter, Norges forskningsråds velferdsprogram, forskning innen økonomisk kriminalitet, internettkriminalitet og etterforskningsmetoder, et prosjekt om norske SS-soldaters handlinger under den 2. verdenskrig og et forskningsprosjekt for å få mer kunnskap om prostitusjonsmarkedet i Norge.

Justisdepartementet har bidratt til evalueringer initiert i regi av Kriminalomsorgens Utdanningscenter, KRUS og Politihøgskolen samt:

- Evalueringen av SNU-prosjektet (Snu unge i tide)
- Utvikling av statistikk i samarbeid med SSB, til bruk i evalueringssammenheng.
- Prosjekt som ser på bruken av de nye særreaksjonene og utviklingen av offerstatistikken.
- Kriminalitetens kostnader. Blant annet effekt-studier av tiltaksvirkninger og kostnader.

Regjeringen foreslår å øke bevilgningen på Justisdepartementets budsjett til forskning med 3 millioner kroner i 2008, særlig til forskning forbundet med DNA og bruk av alternative straffereaksjonsformer.

Vold og overgrep

Ofre for alvorlig kriminalitet, og særlig voldskriminalitet, skal sikres bedre oppfølging. Regjeringen styrker innsatsen mot familievold og vold mot kvinner og barn. Vi utvider innsatsen mot menneskehandel, voldtekt, og vold og overgrep mot barn.

- *styrke koordineringen av hjelpeapparatet for ofre for kriminalitet og vil videreutvikle ordningen med rådgivningskontorer for kriminalitetsofre*

Regjeringen vil videreutvikle ordningen med Rådgivningskontor for kriminalitetsofre, og økte bevilgningen til dette formålet med 1 million kroner i 2006, som er videreført i 2007 og 2008. Ansvar for RKK ble i 2006 overført fra politiet til Kontoret for voldsoffererstatning. Med opprettingen av to nye rådgivningskontorer i 2006 - ett i Øst-Finnmark (Vardø) og ett i Salten (Bodø) - er det totalt 12 slike kontorer rundt om i landet. Ordningen gjøres permanent fra 2007. Alle kontorene, unntatt i Oslo, er deltidsbemannet. Regjeringen foreslår å etablere et pilotprosjekt i 2008 med gratis støttetelefon for kriminalitetsofre.

- *Bedre erstatningsordningene for volds- og kriminalitetsofre, deriblant pårørende. Både juridisk og medisinsk bistand må sikres*

Justisdepartementet har sendt på høring forslag for å styrke voldsorefnes stilling, blant annet forslag om en egen lovbestemmelse om voldsoffererstatning til barn som er vitne til vold som er egnet til å skade tryggheten og tilliten hos barnet i dets forhold til en nærstående person. Regjeringen vil fremme forslag til endringer i voldsoffererstatningsloven høsten 2007, slik at flere handlinger i praksis vil kunne bli omfattet av ordningen og flere vil kunne få voldsoffererstatning. Regjeringen legger til grunn at lovendringsforslagene vil kunne tre i kraft med virkning fra 01.01.2008, og har derfor i budsjettforslaget for 2008 økt bevilgningen til erstatningsutbetalinger med 13 millioner kroner og til Kontoret for voldsoffererstatning med 1,5 millioner kroner til behandling av forventet saksøking.

Fornærmedeutvalgets utredning har vært på høring. Utvalget går inn for en vesentlig styrking av ofrenes stilling i straffesaker. Straffeprosessen må anerkjenne og speile de legitime interessene som ofrene har i straffesaken. Det tas sikte på å fremme proposisjon i løpet av 2007. I statsbudsjettet for 2008 foreslår Regjeringen å øke bevilgningen på Justisdepartementets budsjett med 13,35 millioner kroner for å styrke fornærmedes rettigheter og stilling i straffeprosessen. Det er da lagt til grunn at lovendringsforslag som blir fremmet høsten 2007 vil kunne tre i kraft med virkning fra 01.07.2008. De viktigste tiltakene er å utvide og styrke bistandsadvokatordningen i saker med alvorlige integritetskrenkelser og gi fornærmede rett til bedre og mer informasjon gjennom en straffesak. I 2007 ble honoraret til bistandsadvokater oppjustert, for å styrke ofrenes stilling i straffesaker.

- *lovfeste krisesentertilbudet, styrke tilbudet til incestofre og intensivere arbeidet mot vold mot kvinner og barn*

Regjeringen har fått vedtatt å øke bevilgningen til politiet med 77 millioner kroner i revidert nasjonalbudsjett 2007, for bl.a. å styrke innsatsen mot vold i nære relasjoner, spesielt vold mot kvinner og barn. Denne styrkingen er videreført med helårsvirkning i forslaget for statsbudsjettet 2008. I tillegg foreslås at bevilgningen til politiet styrket med ytterligere 10 millioner kroner i 2008, for å øke innsatsen for bekjempelse av vold i nære relasjoner. Midlene skal gå til ordningen med familievoldsteam/familievoldskoordinatorer i politidistriktene, for å sikre en helhetlig tilnærming til fagområdet – som også skal omfatte seksuelle overgrep – og en bedre ressursutnyttelse. Justisdepartementet vil i 2008 etablere pilotprosjekter i Bergen og Hamar for utvikle samarbeid mellom Barnehus og politiets spesialister på vold- og overgrep. Det vil også bli etablert samarbeid med de regionale vold- og traumesentrene i helseregionene.

Det var pr. 01.05.2007 totalt 1314 mobile voldsalarmer i drift. Justisdepartementet har gitt Politidirektoratet i oppdrag å teste ut ny og forbedret utgave av mobile voldsalarmer.

Regjeringen har etablert et statssekretærutvalg (ledet av Justisdepartementet) som skal fremme forslag til nye tiltak for å styrke arbeidet mot vold i nære relasjoner ytterligere, herunder utarbeide ny handlingsplan om bekjempelse av vold i nære relasjoner for perioden 2008-2011.

- *det skal etableres et landsdekkende hjelpe- og behandlingstilbud til voldsutøvere. Alternativ til vold er sentrale i en slik etablering*

Regjeringen vil etablere et landsdekkende hjelpe- og behandlingstilbud til voldsutøvere. Regjeringen har økt tilskuddet til stiftelsen Alternativ til vold (ATV) med 1 million kroner i 2006 og med ytterligere 1 million kroner i 2007. I budsjettforslaget for 2008 foreslås det å øke tilskuddet med ytterligere 3 million kroner, for bl.a. å utvide tilbudet til to nye steder.

- *styrke voldtektsofres rettssikkerhet, gi voldtatte kvinner rett til bistandsadvokat uavhengig av om saken anmeldes, sørge for tilgjengelig voldtekts- og voldsmottak over hele landet, samt at legevakt/akuttmottak har kompetanse og utstyr til å sikre bevis. Vi vil sette ned et bredt sammensatt offentlig utvalg for å utrede stillingen for kvinner som har vært utsatt for voldtekt og annen seksualisert vold*

Regjeringen har oppnevnt et eget voldtektsutvalg som skal foreslå tiltak for å bedre situasjonen for kvinner og menn som har blitt utsatt voldtekt og annen seksualisert vold. Utvalget er bredt sammensatt med representanter fra politiet, påtalemyndigheten, forskningsmiljøer, advokater, helsevesenet, øvrig hjelpeapparat og selvhjelpsgrupper. Voldtektsutvalget har bl.a. gjennomført et høringsmøte i Oslo om bruk av tilrettelagt kontakt ("megling" i konfliktråd), i møte mellom offer og gjerningsmann ved seksuelle overgrep.

I 2007 ble det innført en rett for voldtektsofre til advokatbistand i inntil tre timer før anmeldelse inngis for å styrke voldtektsutsattes rettssikkerhet. Sosial og helsedirektoratet jobber med gjennomgang av voldtektsmottak for å sikre voldtektsmottak/akuttmottak i alle fylker.

- *intensivere innsatsen mot overgrep mot barn. Vi vil arbeide videre med å forhindre Internettrelaterte overgrep mot barn ved å pålegge nettleverandører filter og vurdere innføring av en "grooming-paragraf"*

Et nytt straffebud for å beskytte barn mot seksuelle overgrep har trådt i kraft. Straffeansvar inntreer når en voksen person møter barn som vedkommende tidligere har hatt kontakt med, og ved møtet har tenkt til å ha seksuell kontakt med barnet, såkalt "grooming".

Regjeringen har bevilget 6 millioner kroner til politiet i 2007 for å forebygge internettrelaterte overgrep mot barn. Styrkingen videreføres i 2008. Som et ledd i arbeidet etableres politistasjon på nett med direkte rapportering til politiet ("Rød knapp"). Internettbrukere skal kunne rapportere direkte til politiet i form av en lett identifiserbar knapp på nettsiden. Utviklingen av en direkte tipslinje til Kripos skal gjøres i samarbeid med nettstedene slik at tipsmottaket synliggjøres på en bedre måte for barn som bruker internett eller andre elektroniske medier. Dette er en oppfølging av Faremo-utvalgets arbeid for å forebygge internettrelaterte overgrep mot barn. Interpols billedatabase over seksuelt misbrukte barn blir nå styrket. De neste to årene vil Norge bidra med 2,4 millioner kroner. På denne måten kan politiet enklere jobbe parallelt med å ta overgriperne, samtidig som man kan identifisere ofre for overgrep, og hindre distribusjon av bilder og videoer.

- *utrede et prøveprosjekt med omvendt voldsalarm, der brudd på besøksforbud medfører tvungen bruk av alarm som varsler fornærmede ved nærvær*

Det er under utredning et pilotprosjekt med såkalt "omvendt voldsalarm" i Asker og Bærum politidistrikt, med oppstart i løpet av sommeren 2008.

- *styrke politiets arbeid for å nedkjempe såkalt trafficking, og gjøre det lettere for kvinner og barn som er utsatt for trafficking å få midlertidig opphold i Norge*

Regjeringen har lagt fram handlingsplanen "Stopp menneskehandel" med 37 tiltak for å bekjempe alle former for menneskehandel nasjonalt og internasjonalt. Antatte ofre for menneskehandel kan nå få midlertidig opphold i inntil 6 måneder, etter utvidelse av den såkalte refleksjonsperioden. Det ble i 2007 innført en rett til inntil fem timer fri rettshjelp i saker om menneskehandel i forbindelse med å vurdere om man skal gå til anmeldelse i slike saker. Norge skal ikke bli en frisone for halliker og menneskehandlere. Regjeringen ønsker å stanse prostitusjon i Norge. Et forslag om å kriminalisere kjøp av seksuelle tjenester og andre tiltak for bekjempelse av menneskehandel og prostitusjon er derfor sendt på høring.

- *sikre et bedre helhetlig og samordnet tilbud til barn som har vært utsatt for overgrep gjennom blant annet å vurdere opprettelse av et "Barnehus"*

Regjeringen vil sikre et bedre helhetlig og samordnet tilbud til barn som har vært utsatt for overgrep. Det blir i 2007 derfor opprettet to Barnehus i hhv. Bergen og Hamar, som en ny modell for avhør, undersøkning og behandling av barn som har vært utsatt for seksuelle overgrep, vold eller vært vitne til vold og mishandling i nære relasjoner. Regjeringen foreslår å etablere ytterligere tre Barnehus i 2008, hvorav et i Kristiansand. Ordningen vil da være landsdekkende og etablert i alle helseregioner.

- *bekjempe hatkriminalitet*

Regjeringen har bedt politiet prioritere etterforskning av hatkriminalitet. Politiet er i gang med å registrere hatvold særskilt for å få oversikt over omfanget. Regjeringen har gitt Menneskerettighetsalliansen og Landsforeningen for lesbisk og homofil frigjøringen 750 000 kroner til et prosjekt for å kartlegge hatvold mot homofile. Norsk institutt for oppvekst, velferd og aldring (NOVA) publiserte som følge av dette nylig en forskningsrapport som viste at lesbiske, homofile og bifile tenåringer er mer utsatt for mobbing, trusler og vold enn ungdom for øvrig. Det vil bli gjennomført et informasjonsarbeid på bakgrunn av funnene i rapporten som vil bli rettet mot homofile og lesbiske, helsetjenesten, skolen og politiet, samt de som utøver volden.

I forbindelse med revisjonen av straffeloven vurderes det en straffskjerpelse for kriminelle handlinger som har sin bakgrunn i andres trosbekjennelse, hudfarge, nasjonale eller etniske opprinnelse, seksuell legning, leveform eller orientering. Politiet skal også registrere denne typen kriminalitet for å kartlegge omfanget.

Samfunnsikkerhet

Vår viktigste oppgave er å forebygge kriser. Dersom kriser likevel oppstår, skal disse håndteres raskt og effektivt ved bruk av samfunnets nasjonale ressurser. Bruk av øvelser og opprettelsen av en nasjonal krisestyringsenhet bidrar til at beredskapen styrkes, og at kompetanse øker på alle nivå. Et nytt nødnett bidrar til økt trygghet for

sikker kommunikasjon mellom de ulike aktører og etater med ansvar for samfunnssikkerhet.

På vegne av Justisdepartementet utfører Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap tilsyn med departementenes sikkerhets- og beredskapsarbeid. I perioden 2001 – 2007 ble den første tilsynsrunden med samtlige departementer gjennomført. Regjeringen har ønsket å sikre at innsatspersonell ved branner og andre akutte ulykker har tilstrekkelig kompetanse til å kunne utføre krevende redningsoppgaver på en tilfredsstillende måte. Forskriftskrav til utrykningspersonellets kompetanse trådte derfor i kraft 1. januar 2007.

Regjeringen har opprettet døgnkontinuerlig tilstedevakt ved redningshelikopterbasen på Banak fra 01.06.2006. Tiltaket vil utvides til også å gjelde redningshelikopterbasen i Bodø i løpet av 2. halvår 2007. I budsjettforslaget for 2008 vil Regjeringen øke bevilgningen med 105 millioner kroner til å etablere døgnkontinuerlig tilstedevakt med lege ved basene på Rygge (blir fast base) og Ørland fra ca. 01.07.2008, samt etablere en ny døgnkontinuerlig redningshelikopterbase i Florø innen 01.01.2009 som skal drives av Forsvaret. Med dette vil Regjeringen ha etablert døgnkontinuerlig tilstedevakt ved alle basene på fastlandet i 2008, og hevet kvaliteten på tjenesten og redusert responstiden betydelig over hele landet. Regjeringen foreslår i tillegg å bevilge 57 millioner kroner i 2008 til økte vedlikeholdskostnader av dagens redningshelikoptre, og til å videreføre arbeidet med anskaffelsesprosessen for nye redningshelikoptre.

Redningstjenesten i Norge er organisert som et samvirke mellom en rekke offentlige etater, private og frivillige organisasjoner. Den frivillige innsatsen er svært viktig for redningstjenesten. For å inspirere og tilrettelegge bedre for den betydelige innsatsen som gjøres, foreslår Regjeringen i 2008 å fordoble det samlede tilskuddet til de frivillige organisasjonene, fra ca 6 millioner kroner kr til ca 12 millioner kroner. I tillegg er refusjonssatsene for utgifter frivillige og andre private har hatt i redningstjenestesammenheng økt med i gjennomsnitt ca 35 prosent fra høsten 2007, etter å ha stått uendret i 8 år.

Regjeringen har satt ned en arbeidsgruppe som vurderer det videre arbeidet med fjellskredutsatte områder. DSB følger med på arbeidet som gjøres i tilknytning til fjellskredproblematikken ved Åkneset og Tafjorden i Møre og Romsdal og har vært på besøk i området og fått en orientering om Åknes-/Tafjordprosjektet. Direktoratet har vært i kontakt med alle fylkesmannsembetene for å få en nærmere oversikt over arbeidet som gjøres i kommunene og fylkene for å kartlegge og planlegge. Regjeringen vil etablere et skredforum under ledelse av DSB. Formålet er å styrke dialogen og kontakten mellom de ulike skredetatene

- *økt bruk av øvelser på alle nivå i offentlig forvaltning*

I perioden er det gjennomført en rekke øvelser for lokale redningssentraler og samvirkeøvelser. Flere steder er det etablert samarbeids-/øvelsesutvalg med representanter fra nødetatene, Sivilforsvaret, frivillige organisasjoner og andre aktører.

Øvelse Oslo ble gjennomført i oktober 2006. Totalt deltok nærmere 6000 personer fra 50 virksomheter for å øve samfunnets evne til å håndtere et omfattende terroranslag, fra operativ redningsinnsats på skadestedene til strategiske beslutninger på departements- og regjeringsnivå. Evalueringen bekrefter at hovedstaden har god grunnberedskap, samtidig som det er identifisert flere områder med potensial for forbedring.

- *styrke beredskapen mot terror og sabotasjeaksjoner. Justispolitiske og forsvars- og sikkerhetspolitiske ansvarsområder skal avklares. Antiterrorstrategien i fredstid skal bygge på justispolitiske prinsipper og virkemidlene følge av det*

Regjeringen jobber kontinuerlig med å løse eventuelle uklarheter i rollefordelingen mellom politi og forsvar. Det har vært nedsatt en arbeidsgruppe som har vurdert samarbeidet mellom forsvaret og politiet i forbindelse med antiterroraspekter, jf. St. meld. nr. 42 (2004-2005). Samhandling mellom politi og forsvar var et øvingstema under Øvelse Oslo. Regjeringen har etablert nasjonal krisestøtteenhet som skal bidra med støttefunksjoner til departementene og Regjeringens kriseråd. Krisestøtteenheten har lokaler i Regjeringskvartalet, og består av 6-8 heltidsansatte medarbeidere med et budsjett på 28,4 millioner kroner. Enheten er døgnkontinuerlig tilgjengelig. Regjeringen vil vurdere de forslag som er reist av Infrastrukturutvalget (NOU 2006:3 Når sikkerhet er viktigst). Regjeringen arbeider for tiden med en ny stortingsmelding om samfunnssikkerhet.

- *følge opp arbeidet med nytt felles digitalt nødnett for beredskapsstatene*

Stortinget har besluttet utbygging av første trinn i et nytt felles digitalt radiosamband for nød- og beredskapsstatene. Justisdepartementet har inngått kontrakt om leveranse av første byggetrinn. Direktoratet for nødkommunikasjon (DNK) ble etablert 1. april 2007. DNK har ansvaret for oppbyggingen av det omfattende telekommunikasjonssystemet, og skal eie og forvalte det nye nødnettet på vegne av staten. Første byggetrinn omfatter seks politidistrikter rundt Oslofjorden (Oslo, Asker og Bærum, Follo, Søndre Buskerud, Romerike og Østfold). Regjeringen foreslår å øke bevilgningen med ca. 400 millioner kroner i 2008 til innføring av første trinn av nytt nødnett. Fremdriftsplanen for arbeidet er etter nærmere dialog med leverandør under planleggingsarbeidet av kvalitetshensyn forskjøvet med om lag åtte måneder (dvs. at nettet blir klart til bruk i november 2008). Dette fordi sentrale aktiviteter i leverandørs leveranser vil ta mer tid enn forventet.

Utviklingen av et avlytningssikkert digitalt nødsamband vil være et viktig verktøy for sikkerheten til personell i nød- og beredskapsstatene, og gjøre samfunnet bedre i stand til å håndtere kriser og større hendelser.

Tomtefestelov

Regjeringen har gjort endringer i tomtefesteloven som styrker festernes rettigheter, samtidig som det taes spesielle hensyn til landbruksinteresser og statsallmenninger.

Regjeringen har gitt boligfestere innløsningsrett annet hvert år, og vil styrke rettighetene for festere på statlig styrte fond og eiendommer. Dette vil gjøre det lettere å få innløst tomtene for mange tusen boligeiere.

- *Regjeringen vil instruere statlig styrte fond og statlige eiendommer til å innrømme innløsningsrett annet hvert år til 30 ganger konsumprisregulert opprinnelig leie. De som ikke ønsker innløsning tilbys videre leie regulert med konsumprisindeks*

Regjeringen har vedtatt instruks for innløsning og regulering av festeavgift for boliger der staten eller statlig styrte virksomheter eier tomten. Instruksen omfatter boligeiendommer som er festet på statlig grunn gjennom Opplysningsvesenets fond (OVF), Statsskog og Statsbygg. Festeren kan kreve innløsning av tomta når det er gått 30 år av festetida, og senere hvert 2. år. Prisen skal settes til 30 ganger opprinnelig leie regulert i samsvar med endring i pengeverdien.

- *Regjeringen vil ta initiativ til å endre tomtefesteloven slik at boligfestere gis innløsningsrett annet hvert år, i motsetning til i dag hvert tiende år*

Dette er gjennomført ved lov 30. juni 2006 nr. 52 om endringer i lov 20. desember 1996 nr. 106 om tomtefeste mv. Loven ble satt i kraft 1. juli 2006.

- *det gis ikke innløsningsrett for hytter i statsallmenning*

Dette er gjennomført ved lov 30. juni 2006 nr. 52 om endringer i lov 20. desember 1996 nr. 106 om tomtefeste mv. Loven ble satt i kraft 1. juli 2006.

- *det gis ikke innløsningsrett for hytter knyttet til landbruk og hvor festeinntektene utgjør mer enn fem prosent av gårdens nettoinntekter*

Dette er gjennomført ved lov 30. juni 2006 nr. 52 om endringer i lov 20. desember 1996 nr. 106 om tomtefeste mv. Loven ble satt i kraft 1. juli 2006.

- *det gis ikke innløsningsrett for hytter knyttet til landbruk og hvor festeinntektene utgjør mer enn fem prosent av gårdens nettoinntekter*

Dette er gjennomført ved endringer i tomtefesteloven og tomtefesteforskriften, jf. forskrift 30. juni 2006 nr. 728. Tomtefesteloven § 38 er dessuten endret slik at en fester som har krevd innløsning av tomten, har angreirett dersom det viser seg at innløsningssummen blir for høy. Festeren kan da si fra seg innløsningskravet. Angrefristen er fire uker fra tidspunktet da innløsningssummen er endelig fastsatt.

Kapittel 17: Innvandring og integrering

Regjeringen vil føre en helhetlig innvandringspolitikk forankret i våre internasjonale forpliktelser.

Fra Soria Moria-erklæringen

For innvandrerbefolkningen har Regjeringen som mål at personer med innvandrerbakgrunn raskest mulig skal bidra med sine ressurser i samfunnet, og at det ikke utvikler seg et klasseslett samfunn der personer med innvandrerbakgrunn har dårligere levekår. Innvandrere og deres etterkommere skal ha like muligheter som andre. Regjeringens hovedstrategi er nedfelt i Handlingsplan mot fattigdom og Handlingsplan for integrering og inkludering av innvandrerbefolkningen, som ble lagt fram for Stortinget i forbindelse med statsbudsjettet for 2007. Samlet utgjør satsingen mot fattigdom og for integrering over 1 milliard kroner i 2007.

En forutsetning for en human asyl- og flyktningpolitikk er at de som ikke har lovlig opphold faktisk returnerer. Det er viktig med størst mulig åpenhet i utlendingsforvaltningen, for å sikre brukervennlighet, service og tillit til de beslutningene som fattes. Norge har en klar moralsk forpliktelse til å ta sitt ansvar for å ta imot flyktninger.

Regjeringen la våren 2007 fram forslag til ny utlendingslov (Ot.prp. nr. 75 (2006-2007)). Lovforslaget styrker og tydeliggjør den enkeltes rettigheter, og legger opp til lovregulering av flere spørsmål enn i dag.

Behandlingen av asylsøknader

Barns rettigheter og situasjon må ivaretas på en betryggende måte, i samsvar med Barnekonvensjonen. Det skal ikke være en høyere terskel for å vurdere opphold i en omgjøringbegjæring enn ved ordinær søknad.

- *øke hjelpen til internt fordrevne flyktninger*

Norge er sterk pådriver for at UNHCRs arbeid også inkluderer beskyttelse av internt fordrevne. Av det humanitære budsjettet går hoveddelen til tiltak for internt fordrevne. Både gjennom UNHCR, andre FN-organisasjoner, Røde Kors og frivillige organisasjoner har Norge lenge prioritert støtte til internt fordrevne. Dette ble styrket i 2006, bl.a. ved særskilt støtte på over 60 millioner kroner til FN nye koordineringstiltak for hjelp til internt fordrevne.

- *delta i internasjonalt samarbeid når det gjelder felles tiltak knyttet til visum, grensekontroll og asyl og flyktningpolitikk i Europa og gjennomgå norsk praksis når det gjelder behandling av visumsøknader*

Norge deltar i samarbeid om felles tiltak på utlendingsfeltet, og delvis i samarbeid om asyl- og flyktningpolitikk i Europa, og foretar fortløpende nødvendig implementering i norsk rett av regelverk vi er forpliktet til. Den norske praksisen på visumområdet følges løpende.

- *øke kvoten for overføringsflyktninger fra FN til i første omgang 1500.*

Kvoten ble økt fra 1000 til 1200 plasser i 2007. Norge er nå det europeiske landet som tar imot flest flyktninger i forhold til folketall og BNP.

Hensynet til mindreårige asylsøkere

Enslige mindreårige asylsøkere er en særlig sårbar gruppe som regjeringen vil ha fokus på. Vi vil ha mer aktivitet og læring inn i mottakene. I dag får 60 prosent av asylsøkerne oppholdstillatelse. Norskopplæring gjør integreringen lettere. Staten må ta sitt ansvar for asylsøkere med endelig avslag, slik at kommunene ikke belastes for disse utgiftene. Kvinners rettigheter og behov for beskyttelse gjør at vi må ha regler som hindrer utnyttelse og overgrep.

- *gjeninnføre norskundervisning for asylsøkere som venter på å få behandlet sine søknader*

I budsjettvedtaket for 2007 vedtok Stortinget å gjeninnføre norskopplæring for asylsøkere. Ordningen iverksettes med virkning fra 1. september 2007, og det er vertskommunen for asylmottaket som skal sørge for at asylsøkere får norskopplæring. Staten yter tilskudd til kommunene til dette formålet. UDI skal etablere en ordning med gratis skyss for beboere til opplæringsstedet.

- *etablere ventemottak med en nøktern ordning som sikrer mat, bosted og tilgang til nødvendig medisinsk hjelp for de som har fått endelig avslag, men foreløpig ikke har returnert*

Ventemottak med plass til ca 100 beboere åpnet i mars 2006. Ordningen er evaluert etter ett års drift, og anbefalingen er å videreføre ordningen.

- *forebygge at utenlandske kvinner utsettes for vold i ekteskap med herboende og gi støttetiltak til dem som rammes*

Det er satt i kraft en bestemmelse om at oppholdstillatelse og visum kan nektes ved fare for mishandling eller grov utnyttelse. Samtidig arbeides det med forskrifter om vandelskontroll av herboende. Regjeringen har utvidet retten asylsøkende kvinner som lever i voldelige forhold har til å bytte bokommune for å bli beskyttet mot ektefellen.

- *styrke arbeidet med utsendelse av utlendinger med ulovlig opphold og intensivere innsatsen for å få til returavtaler med flere land*

I 2006 trådte avtaler med Moldova og Hongkong i kraft, mens forhandlinger ble ført med Armenia og Vietnam. Forhandlinger er også ført med Russland, og man forventer at en returavtale kan undertegnes i løpet av 2007. Et stort retureffektiviseringsprosjekt, initiert av arbeids- og inkluderingsministeren og justisministeren, skal levere sluttrapport ved årsskiftet 2007/2008.

Reglene i utlendingsloven om tvangsmidler er sentrale for utlendingsmyndighetenes kontroll med utlendingers identitet og muligheten for retur/utsendelse. I forslag til ny utlendingslov er det foreslått enkelte endringer i reglene om tvangsmidler som bedrer utlendingsmyndighetenes mulighet for kontroll, bl.a. skal fotografi og fingeravtrykk kunne innhentes med tvang. Videre kan utlendinger som ikke fyller vilkårene for opphold i Norge men som ikke kan returneres til hjemlandet som følge av vernet mot utsendelse etter internasjonale forpliktelser, pålegges meldeplikt og bestemt oppholdssted.

- *føre en flyktningpolitikk som i større grad tar hensyn til anbefalingene fra FNs høykommissær for flyktnings (UNHCR) anbefalinger*

Regjeringen har besluttet at man i forskrift til ny utlendingslov vil foreslå en ny bestemmelse som innebærer at praksis i strid med anbefalinger fra UNHCR om beskyttelse, som hovedregel skal vurderes av Utlendingsnemndas stornemnd. Regjeringen ønsker videre, gjennom forslag i den nye loven, å styrke flyktningkonvensjonen i norsk rett. Dette skal blant annet skje ved at det foretas en tydeligere lovregulering av hvem som er flyktnings etter konvensjonen, og at alle som har rett til beskyttelse etter internasjonale forpliktelser skal få status som flyktning. Videre har man under utarbeidelse særskilte retningslinjer for behandlingen av saker som gjelder kjønnsbasert forfølgelse. Norske myndigheter ønsker i tillegg en bedre og mer regelmessig dialog med UNHCR rundt praksisspørsmål og UNHCRs anbefalinger, og har jevnlig kontaktmøter med UNHCR i Genève.

- *senke terskelen for anmodning av omgjøringsbegjæringer slik at det igjen innvilges opphold når det foreligger "sterke menneskelige hensyn"*

I Ot.prp. nr. 40 (2006–2007) ble det foreslått å oppheve utlendingsloven § 38 c, slik at det igjen er tilstrekkelig for omgjøring av gyldige vedtak til gunst for utlendingen at det foreligger "sterke menneskelige hensyn". Stortingsflertallet har sluttet seg til forslaget, og lovendringen trådte i kraft 1. juni 2007.

- *forbedre vilkårene for enslige, mindreårige asylsøkere som kommer til Norge og overføre ansvaret for disse til barnevernet*

I budsjettvedtaket for 2007 ble det besluttet å overføre ansvaret for å tilby et bo- og omsorgstilbud til enslige mindreårige asylsøkere under 15 år fra utlendingsforvaltningen til statlig barnevern i løpet av 2007. 1. desember 2007 åpner Eidsvoll omsorgssenter for enslige mindreårige asylsøkere under 15 år. Regjeringen foreslår å bruke 5 millioner kroner i 2008 til forberedelsen av overføringen av ansvaret for enslige mindreårige asylsøkere over 15 år fra utlendingsmyndighetene til barnevernet. Midlene vil bli benyttet til administrative utgifter i forberedelsesfasen. Departementet vil blant annet i

samarbeid med Statsbygg starte opp arbeidet med å vurdere aktuelle lokaliseringer av omsorgssentrene. Regjeringen tar sikte på at en overføring av ansvaret for denne gruppen kan foretas i løpet av 2009.

I tillegg arbeider regjeringen blant annet med:

- *sterkere vektlegging av barns tilknytning til riket*

Som svar på et privat lovforslag våren 2006 varslet arbeids- og inkluderingsministeren en forskriftsendring til fordel for lengeværende barn. Ved vurderingen av sterke menneskelige hensyn etter utlendingsloven § 8 annet ledd skal barns tilknytning til riket tillegges særlig vekt. Forskriftsendringen trådte i kraft 1. juni 2007.

- *styrking av barns rettigheter i utlendingssaker*

I forslag til ny utlendingslov styrkes barns rettigheter blant annet ved at barns behov for beskyttelse lovfestes. I proposisjonen er det tydeliggjort at terskelen for oppholdstillatelse på humanitært grunnlag skal være lavere for barn enn for voksne.

- *tiltak som hindrer utnyttelse av og overgrep mot kvinner*

Det er opprettet egne mottaksplasser til mulige ofre for menneskehandel. Tilbudet er åpent også for menn i denne situasjonen. Refleksjonsperioden for ofre for menneskehandel er utvidet til seks måneder og det er opprettet et eget sosialt program som skal sikre ofrene god oppfølging. Bakgrunnen for tiltaket er Regjeringens handlingsplan mot menneskehandel 2006-2009.

- *mer aktivitet og læring inn i mottakene*

For 2007 bevilget Regjeringen 5,5 millioner kr til aktivitetstilbud til barn i mottak. UDI forvalter midlene og organisasjoner kan søke UDI om støtte.

- *oppfølging av granskingen av UDI*

Som følge av granskingen av UDI våren 2006, jf. NOU 2006: 14 og kontroll- og konstitusjonskomiteens Innst. S. nr. 237 (2005-2006), ble det opprettet et prosjekt i AID for å gjennomgå og forbedre departementets styring av direktoratet. Det ble også opprettet et oppfølgingsprosjekt i UDI. Både gjennom departementets prosjekt og i den løpende etatsstyringen av UDI fokuseres det på ledelse, styringsdialog, saksbehandling, rolleforståelse og kultur. Prosjektene avleverte sine konklusjoner og anbefalinger sommeren 2007, og resultatene fra prosjektene følges nå opp i departementet og direktoratet. Stortinget er orientert om helheten i arbeidet og de oppnådde resultatene i St.prp. nr. 1 (2007-2008).

Inkludering og deltakelse

Alle barn bør kunne snakke norsk før de begynner på skolen. Da er mulighetene for å lykkes i utdanningsløpet langt større. Det er et mål at flest mulig kommer ut i arbeid og

utdanning så raskt som mulig etter ankomst til Norge. Derfor vil vi satse på språk og arbeidsrettede tiltak.

Likestilling mellom kvinner og menn er en viktig forutsetning for å lykkes i integreringspolitikken. Det er et mål at innvandrere skal få innpass i yrkes- og samfunnslivet så raskt som mulig. Vi ønsker å ta i bruk innvandrernes egne ressurser og erfaringer, og vil i større grad involvere frivillige organisasjoner i dette arbeidet.

Handlingsplanen for integrering og inkludering av innvandrerbefolkningen i 2007 inneholdt til sammen satsinger for i overkant av 300 millioner kroner. Satsningene videreføres og styrkes med over 230 millioner kroner i forslaget til statsbudsjett for 2008. De fire innsatsområdene fra handlingsplanen i 2007, arbeid, oppvekst, utdanning og språk, likestilling og deltakelse, videreføres. I 2008 prioriteres tiltak innenfor norskopplæring, økt deltakelse i arbeidsmarkedet, arbeidet mot tvangsekteskap og gratis kjernetid for fire- og femåringer i Groruddalen og Søndre Nordstrand.

Regjeringen har i 2007 satt i verk kartlegging av diskriminering i statlig sektor. På bakgrunn av kartleggingen vil Regjeringen vurdere om og innenfor hvilke sektorer det er behov for mer analyse og kunnskap om forekomsten av diskriminering av personer med innvandrerbakgrunn utøvd av statlige myndigheter. Kartleggingen vil også danne grunnlaget for en ny handlingsplan mot rasisme som Regjeringen tar sikte på å legge frem høsten 2008.

- *foreta en bred gjennomgang av språkopplæringen for minoritetsspråklige barn*
Revidering av strategiplan for minoritetsspråklige (likeverdig opplæring i praksis) er startet opp. Nivåbasert læreplan i grunnleggende norsk er sendt på høring. Læreplan i morsmål er under arbeid. Midler er gitt til oppfølging av helsestasjonenes språkkartlegging av minoritetsspråklige barn.

- *gi flere ressurser til grunnskoler og videregående skoler med mer enn 25 prosent minoritetsspråklige elever*

I budsjettet for 2007 ble det vedtatt et eget utviklingsprogram på 6 millioner kroner. Tiltaket blir videreført i forslaget til statsbudsjett for 2008.

- *målrette og utvide integreringsarbeidet overfor flertallet av nyankomne innvandrere som ikke får ta del i introduksjonsprogram*

Regjeringen har utredet igangsetting av et program for kvalifisering etter samme modell som introduksjonsprogrammet, men uten introduksjonsstønad, til personer som ikke omfattes av introduksjonsprogrammet. Utredningen er en oppfølging av St. meld. nr. 9 (2006-2007) Arbeid, velferd og inkludering. Kvinner fra ikke-vestlige land vil være hovedmålgruppe. Et mål vil være å sikre at kvinnene får informasjon, språkopplæring, kvalifisering og arbeid.

- *sikre deltakere på introduksjonsprogram en tiltakskjede i forlengelsen av programmet*

I regjeringens handlingsplan mot fattigdom er også nyankomne innvandrere som har gjennomført introduksjonsprogram en prioritert målgruppe. Regjeringen har i handlingsplanen for integrering og inkludering av innvandrerbefolkningen for 2007 styrket innsatsen overfor innvandrere med 1300 tiltaksplasser, rettet både mot deltakere i introduksjonsprogram og innvandrere med særskilte bistandsbehov. Tiltaket blir videreført i forslaget til statsbudsjett for 2008.

- *utvide det obligatoriske norsk- og samfunnskunnskapskurset for personer som kommer til Norge gjennom familieforening og gjennomgå finansieringsordningen*

I statsbudsjettet for 2007 ble det varslet at finansieringen vil bli gjennomgått. En arbeidsgruppe ledet av Arbeids- og inkluderingsdepartementet, med representanter fra kommunene og KS har i 2007 sett på tilskuddsordningen. En ekstern evaluering av tilskuddsordningen blir ferdigstilt høsten 2007. Tilskuddet blir i 2008 styrket med 100 millioner kroner. Skjønntilskuddet blir styrket med 95 millioner kroner. Styrkingen blir brukt til et basistilskudd til kommuner som har personer i målgruppen for opplæring. 5 millioner kroner settes av til en kvalitetsheving i opplæringen gjennom kompetanseoppbygging og etter- og videreutdanning for ledere og lærere i ordningen.

- *iverksette nye og målrettede tiltak som sikrer at kvinner med innvandrerbakgrunn blir behandlet som selvstendige personer med egne rettigheter til informasjon, språkopplæring, utdanning og arbeid*

I St.meld. nr. 9 (2006-2007) Arbeid, velferd og inkludering sier regjeringen at det er viktig å øke sysselsettingen blant kvinner fra ikke-vestlige land. Regjeringen vil framskaffe mer kunnskap om hvordan man skal bygge ned hindringene for innvandrerkvinnens yrkesdeltakelse med sikte på å iverksette tiltak. Regjeringen vil videre satse på arbeidsmarkedstiltak som kan bedre kvinner med innvandrerbakgrunns deltakelse i arbeidslivet og i samfunnet for øvrig. Kvinner fra ikke-vestlige land vil også være en prioritert gruppe i videreføringen av forsøksvirksomhet for å vinne ytterligere kunnskap om tilrettelegging av etablerervirksomhet blant innvandrere. Regjeringen har utredet igangsetting av et kvalifiseringsprogram etter samme modell som introduksjonsprogrammet, men uten introduksjonsstønning, til personer som ikke omfattes av introduksjonsprogrammet. Kvinner fra ikke-vestlige land vil være hovedmålgruppe. Et mål vil være å sikre at kvinnene får informasjon, språkopplæring, kvalifisering og arbeid.

- *styrke tilskuddet til frivillige organisasjoner som arbeider med inkludering*

Bevilgningene til innvandrerorganisasjoner og annen frivillig virksomhet som bidrar til inkludering ble økt med 3,5 millioner kroner i 2007. I 2008 blir tilskuddet styrket med 12,3 millioner kroner. 2,3 millioner benyttes til informasjons- og veiledningstiltak i regi av frivillige organisasjoner, tilpasset ulike innvandrergruppers behov. 10 millioner kroner utgjør en ny tilskuddsordning til frivillige organisasjoner til holdningsskapende arbeid mot tvangsekteskap.

- *utvide ordningen med at kvalifiserte søkere med innvandrerbakgrunn blir kalt inn til intervju i statsforvaltningen til å gjelde alle virksomheter som er eid av staten, og*

utvikle virkemidler for å øke andelen ansatte med innvandrerbakgrunn i staten og statlige eide virksomheter

Ordningen med å innkalle minst én kvalifisert søker med innvandrerbakgrunn til intervju til stillinger i statsforvaltningen er videreført. Ordningen praktiseres for søkere med ikke-vestlig bakgrunn. Heleide statlige virksomheter er oppfordret til å iverksette konkrete tiltak for å få flere med innvandrerbakgrunn i arbeid i disse virksomhetene. Blant annet er de oppfordret til å praktisere intervjuordningen og å ha stillingsannonser som oppfordrer personer med innvandrerbakgrunn til å søke. Alle virksomheter innenfor det statlige forvaltningsområdet og helseforetakene er fra og med 2007 pålagt å utarbeide planer og sette mål for rekruttering av personer med innvandrerbakgrunn.

Regjeringen har hatt en arbeidsgruppe med partene i arbeidslivet for å vurdere tiltak og strategier for økt rekruttering av personer med ikke-vestlig bakgrunn. Som en oppfølging av rapporten er det satt av 5 millioner kroner til tiltak som styrker koblingen mellom arbeidsgivere med behov for arbeidskraft og aktuell arbeidskraft blant personer med ikke-vestlig bakgrunn. Det arbeides nå med oppfølging av arbeidsgruppens rapport. Videre har regjeringen vedtatt å igangsette forsøk med moderat kvotering av personer med innvandrerbakgrunn til statsforvaltningen. Forsøk med moderat kvotering av innvandrere startes i utvalgte statlig virksomheter høsten 2007. Rekruttering av personer med innvandrerbakgrunn er også et tema i St. meld. nr. 13 (2006-2007) Et aktivt og langsiktig eierskap.

- *etablere tilbud om gratis kjernetid i barnehagene for alle fire- og femåringer i områder med en høy andel av minoritetsspråklige barn*

Det ble i 2007 bevilget 26,5 millioner kroner for at ordningen med gratis kjernetid i barnehage i områder med en høy andel innvandrere skal bli utvidet til flere bydeler i Groruddalen i Oslo, og til Søndre Nordstrand bydel. Ordningen er en videreføring av forsøket i Stovner bydel i Oslo som Regjeringen bevilget 10 millioner kroner til i 2006. Ordningen foreslås styrket med 23,5 millioner kroner i 2008, slik at det totalt er satt av 50 millioner kroner til tiltaket. Forsøket omfatter fra 2008 alle fire- og femåringer i bydelene, både barn med norsk som morsmål og minoritetsspråklige barn. Midlene er brukt til rekruttering av de som i dag ikke har søkt om barnehageplass, til systematisk språkstimulering i barnehagene og kompetanseheving av de ansatte. Forsøket har også medvirket til tettere samarbeid mellom barnehage og andre tjenester.

- *fastlegge at tvangsekteskap og kjønnslemlestelse er straffbart i Norge. Kartlegge omfanget av tvangsekteskap og kjønnslemlestelse og iverksette nye, langsiktige og målrettede tiltak i samarbeid med berørte og fagmiljøer*

Regjeringen har sommeren 2007 lagt frem en handlingsplan mot tvangsekteskap. Handlingsplanen omfatter over 40 tiltak. Regjeringen har i budsjettet 2008 styrket arbeidet mot tvangsekteskap med 70 millioner kroner. Midlene brukes til minoritetsrådgivere ved videregående skoler (30 millioner kroner), integreringsattachéer ved utenriksstasjoner (10 millioner kroner), støtte til frivillige organisasjoners holdningsskapende arbeid mot tvangsekteskap (10 millioner kroner) og å etablere ytterligere botilbud for unge over og under 18 år (20 millioner kroner).

Regjeringen har videre satt av 18 millioner kroner i 2008 til bekjempelse av kjønnslemlestelse.

Kapittel 18: Kirke-, religions- og livssynspolitikk

Trosfrihet og religionsfrihet er grunnleggende verdier som samfunn og lovverk må styrke og beskytte. Alle kirker og religiøse grupper må fritt kunne utøve sin virksomhet ut fra egne verdier og selvforståelse.

Fra Soria Moria-erklæringen

Kirken og prestetjenesten er inne i viktig omstillings- og moderniseringsarbeid. I 2008-budsjettet foreslås en styrking av bevilgningen til prestetjenesten på 9 millioner kroner for å støtte opp om dette. I statsbudsjettet for 2008 er Sjømannsmisjonen prioritert gjennom en økning av statstilskuddet på 1,5 million kroner utover vanlig lønns- og prisjustering.

- *understreke at det norske samfunn skal være åpent og tolerant for alle livssyn*
Regjeringen ser Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn som et viktig organ når det gjelder å skape forståelse for og kunnskap om ulike tros- og livssyn. Regjeringen økte tilskuddet til Samarbeidsrådet for tros- og livssynsorganisasjoner med 0,35 millioner kroner i 2006. Videre har Samarbeidsrådet fått 0,4 millioner kroner til lokale dialoggrupper for 2007. Islamsk råd Norge har fått 0,5 millioner kroner i 2007 for å bidra som brobygger og for å skape gjensidig forståelse og respekt mellom muslimer og ikke-muslimer.

Ved årsskiftet 2005/2006 tok vi initiativ til å etablere *Forum for religion og utenrikspolitikk*, en møteplass for ressurspersoner fra forskning og organisasjonsmiljøet i Norge og medarbeidere i Utenriksdepartementet som arbeider med interreligiøs dialog. I tillegg er det satt ned en prosjektgruppe i UD som drøfter utfordringer og erfaringer med interreligiøs dialog.

I budsjettet for 2008 foreslås en bevilgning på 0,5 million kroner til å styrke Den norske kirkes arbeid med religionsdialog.

- *legge opp til en bred debatt om stat og kirke på grunnlag av stat-kirke utvalgets innstilling*

Utredningen om stat og kirke har vært ute på bred høring og det arbeides nå med en stortingsmelding om det framtidige forholdet mellom staten og Den norske kirke.

- *videreføre og evaluere trosopplæringsreformen*

Bevilgningen til reformen er trappet opp til 100 millioner kroner per år. Opptrappingen var på ca. 24 millioner kroner i 2007. For 2008 foreslås en ytterligere opptrapping på 25 millioner kroner.

- *legge økonomisk til rette for styrket vedlikehold av kirkebygg*

Med sterk styrking av kommuneøkonomien er kommunene satt i stand til bedre vedlikehold av kirkebygg. Vi har under etablering en ordning med tilskudd fra Opplysningsvesenets fond på inntil 30 prosent av kostnadene ved istandsetting av kirker fra før 1650. Rentekompensasjonsordningen for istandsetting av kirkebygg har fått utvidet investeringsrammen til 1,3 milliarder kroner. Ordningen ble utvidet slik at investeringsrammen økte med 300 millioner kroner i revidert nasjonalbudsjett 2007.

- *utrede framtida for Opplysningsvesenets fond*

Opplysningsvesenets fond vil inngå som tema i stortingsmeldingen om stat og kirke,. Inflasjonssikringen av fondet er opphevet. På denne måten kan fondet bruke større deler av avkastningen. Mindre blir lagt direkte til grunnkapitalen i selve fondet. For 2004 og 2005 utgjorde inflasjonssikringen 40 millioner kroner.

- *staten skal i økt grad bidra til vedlikehold av middelalderkirker*

En ny støtteordning er under etablering, se punkt over.

- *i samarbeid med kirken videreutvikle Trondheim og Nidaros som kirkelig tyngdepunkt*

I 2006 ble det åpnet nytt besøkssenter for Nidaros Domkirke, med samlet kostnad på vel 50 millioner kroner. Permanent utstilling av riksregaliene i Erkebispegården ble åpnet i 2006. Riksregalieutstillingens kostnadsramme var vel 25 millioner kroner. I budsjettet for 2008 foreslås det et tilskudd på 0,65 million kroner til etablering av Nidaros pilegrimsenter.

- *gjennomføre reformer i kirken som styrker demokratiet, og en bedre koordinert forvaltning i samspill med sentrale kirkelige instanser*

Forsøks- og utviklingsarbeidet ble styrket i 2006 og styrkes ytterligere i 2007-budsjettet med ca. 0,5 millioner kroner. For 2008 foreslås det bevilget 4 millioner kroner til dette formålet.

- *utrede bortfall av unntaksbestemmelsene i Likestillingsloven og Arbeidsmiljøloven*

Regjeringen satte i juni 2007 ned et lovutvalg som skal utrede en samlet og helhetlig diskrimineringslovgivning. Lovutvalget vil bli bedt om innen 1.1.2008 å legge frem en egen delutredning om unntaksbestemmelsene i likestillingsloven og arbeidsmiljøloven.

Utgitt av:
Statsministerens kontor

Publikasjonen finnes også på:
www.regjeringen.no/smk

Foto:
Terje Pedersen/ANB

Trykk:
Departementenes servicesenter 10/07 - 200